

Aino Maria Holma

**SUOMALAISUUDEN SYMBOLI
JA AURINKOINEN PERSOONA**

Analyysi Katri Helenan julkisuuskuvasta
vuosilta 1964-1974 valittujen
lehtiartikkeleiden perusteella

Tampereen yliopisto
Musiikintutkimuksen laitos
Etnomusikologian Pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2010

Tampereen yliopisto
Musiikintutkimuksen laitos

HOLMA, Aino Maria: SUOMALAISUUDEN SYMBOLI JA AURINKOINEN PERSOONA –
Analyysi Katri Helenan julkisuuskuvasta vuosilta 1964-1974 valittujen lehtiartikkeleiden perusteella

Pro gradu -tutkielma, 131 sivua
Etnomusikologia
Helmikuu 2010

Pro gradu -tutkielmani aiheena on laulaja ja taiteilija Katri Helenan julkisuuskuva hänen uransa alussa vuosina 1964-1974. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälaisista aineksista julkisuuskuva koostui ja selittää sen sisältöä tutkimuskirjallisuuden avulla. Tutkimusaineistona ovat Katri Helenan leikekirjoista poimitut lehtiartikkelit.

Tutkimus liittyy osaksi hermeneuttis-fenomenologista tutkimuserinnettä ja sen viitekehys perustuu mentaliteettia, suomalaisuutta ja tähteyttä koskeviin teorioihin ja käsitteisiin. Luonteeltaan opinnäytetyö on laadullista tutkimusta, jossa on hyödynnetty etnomusikologian ja kulttuurin- ja kulttuurihistorian tutkimuksen metodeja. Analyysimenetelmänä on teemoittelu.

Julkisuuskuva perustuu mielikuviin, joita tähdestä muodostuu hänestä tuotettujen tekstien perusteella. Julkisuuskuva ei siis ole yhtäpitävä todellisuuden kanssa, eikä tuo esiin elävän ihmisen kaikkia puolia. Sosiaalisen konstruktionismin ajatusmallin mukaan teksti ei ole vain väylä, jonka kautta saadaan tietoa todellisuudesta, vaan se on itsessään todellisuuden osa. Siten myös Katri Helenan julkisuuskuva on todellinen, vaikka se ei välttämättä anna hänestä todenmukaista kuvaa.

Aineistosta Katri Helenan julkisuuskuvan keskeisiksi teemoiksi nousivat tähteys ja suomalaisuus. Teemojen tarkastelu tähtysteorioiden valossa osoitti, että Katri Helenan julkisuuskuva vuosina 1964-1974 sisälsi yleisesti tähtikuville tyypillisiä piirteitä. Katri Helena esitettiin sekä tavallisena että poikkeuksellisenä ihmisenä, hänen urakehityksensä perustui onnelliseen sattumaan ja hänen tähteytensä edellytyksenä olivat kova työ ja ammattilaisuus. Katri Helena oli myös autenttinen tähti eli hänestä julkisuudessa esitetty kuva oli yleisön mielestä uskottava.

Suomalaisuus määriteltiin tutkimuksessa kansalliseksi identiteetiksi, joka on sopimuksenvaraisten tulkintojen, käsitysten ja väitteiden seuraus. Katri Helenan julkisuuskuvassa vuosina 1964-1974 ilmennyt suomalaisuus oli luonteeltaan ideologista. Se ilmeni joko pinnallisina viittauksina tai tutkijan tulkittavissa olevina, suomalaisina pidettyinä arvoina, jotka yhtenivät eri aikoina muodostettujen suomalaisuuskäsitysten kanssa. Kansallisromanttisen ajan suomalaisuuskäsitys, niin kutsuttu topelianen suomalaisuus, näytti vaikuttavan Katri Helenan julkisuuskuvan taustalla vahvimmin. Sen ilmeneminen 60-luvun lopussa ja 70-luvun alussa ilmestyneissä lehtiteksteissä viittasi siihen, että käsitys oli sulautunut osaksi mentaliteettia ja siinä esitetyt normit olivat sulautuneet itsestään selviksi aineksiksi käsitykseen siitä, minkälaisia me suomalaiset olemme.

Tutkimus tuotti Tampereen yliopiston Kansanperinteen arkistoon digitaalisen kopion Katri Helenan leikekirjoista vuosilta 1964-2004. Leikekirjoja on 12 kappaletta ja arkistoon ne on tallennettu valokuvina (yhteensä noin 2000 kuvaa). Leikekirjat on tarkoitettu vain tutkijoiden käyttöön.

Tutkielman avainsanoja: julkisuuskuva, tähteys, suomalaisuus, mentaliteetti, teemoittelu

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	1
1.1.	Aiheen taustaa	1
1.2.	Tutkimuskohteena Katri Helenan julkisuuskuva vuosina 1964-1974	1
1.3.	Aikaisempi tutkimus	3
1.4.	Tutkimuskohde ja ajankuva	5
1.5.	Tutkijan suhde tutkimuskohteeseen	8
2.	METODOLOGIA	9
2.1.	Laadullisen tutkimus ja fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusperinne	9
2.2.	Teoriasidonnainen analyysi	10
2.3.	Tutkimuksen kulku	11
	2.3.1. Leikekirja-aineiston luokittelu	11
	2.3.2. Laadullisen analyysin eteneminen	14
2.4.	Teoriat ja käsitteet	17
	2.4.1. <i>Imago, julkisuuskuva ja journalistinen kuva</i>	17
	2.4.2. Tähteys	19
	2.4.3. Tähteyden synty	19
	2.4.4. Tähtikuva	20
	2.4.5. Suomalaisuus	22
	2.4.6. Mentaliteetin määrittelyä	29
	2.4.7. Mentaliteetti tutkimuksen kohteena	32
	2.4.8. Mentaliteetin ilmeneminen ja muuttuminen	33
	2.4.9. Suomalaisen mentaalinen maailma	34
	2.4.10. Mentaliteetin tutkimukseen liittyviä käsitteitä	35
3.	AJANKUVA	38
3.1.	Katri Helenan ura ja elämäntarina kirjallisuuden ja tutkimusaineiston valossa uran alusta vuoteen 1974	38
4.	KATRI HELENAN JULKISUUSKUVAN TEEMAT	49
4.1.	Kun Katri Helenasta tuli tähti	49
	4.1.1. <i>Puhelinlangat laulaa</i>	49
	4.1.2. <i>Suomalaisten oma Katri Helena</i>	50
	4.1.3. <i>Katri Helenan ilmentämät arvot</i>	53
	4.1.4. <i>Katri Helena tähtenä</i>	54
	4.1.5. <i>Elämäntarina ja tähdeksi tuleminen</i>	55
	4.1.6. <i>Tiivistelmä tähdeksi tulemiseen liittyvistä elementeistä</i>	56
4.2.	Katri Helenan tunnistettavat piirteet	57
	4.2.1. <i>Lauluääni</i>	57
	4.2.2. <i>Ulkonäkö eli tyyli</i>	58
	4.2.3. <i>Tiivistelmä Katri Helenan tunnistettavista piirteistä</i>	60

4.3.	Aurinkoinen ja työteliäs luonne	61
	<i>4.3.1. Positiivisuus</i>	62
	<i>4.3.2. Työn tekemiseen liittyvät luonteenpiirteet</i>	62
	<i>4.3.3. Muut luonteenpiirteet</i>	63
	<i>4.3.4. Suhteet kumppaneihin, ystäviin ja vanhempiin</i>	64
	<i>4.3.5. Muuttuminen ja samana pysyminen</i>	64
	<i>4.3.6. Negatiiviset piirteet</i>	65
	<i>4.3.7. Tiivistelmä luonteesta</i>	66
4.4.	Laulajan työ	67
	<i>4.4.1. Alan ja ammatin asettamat vaatimukset</i>	67
	<i>4.4.2. Laulajan arki</i>	68
	<i>4.4.3. Ammatillinen kehittyminen</i>	70
	<i>4.4.4. Yleisö ja ihailijat</i>	71
	<i>4.4.5. Tiivistelmä laulajan työhön liittyvistä elementeistä</i>	73
4.5.	Julkisuus	74
	<i>4.5.1. Rajanvetoa yksityisen ja julkisen välillä</i>	75
	<i>4.5.2. Suhtautuminen julkisuuteen osana työtä</i>	77
	<i>4.5.3. Julkisuuden aiheuttamat paineet</i>	77
	<i>4.5.4. Negatiivinen julkisuus</i>	78
	<i>4.5.5. Kiltin tytön rooli</i>	79
	<i>4.5.6. Tiivistelmä julkisuudesta</i>	81
5.	ANALYYSI	83
5.1.	Katri Helenan julkisuuskuvan toistuvat teemat	83
5.2.	Tähteyden tunnusmerkit Katri Helenan julkisuuskuvassa	85
5.3.	Käsitykset suomalaisuudesta – osa mentaliteettia	93
5.4.	Suomalaisuus Katri Helenan julkisuuskuvassa	97
5.5.	Muuttumattomuus	102
6.	TULOKSET JA POHDINTA	103
6.1.	Tulosten tarkastelu	103
6.2.	Katri Helenan julkisuuskuva tulosten valossa	107
6.3.	Tutkimuksen onnistumisen ja luotettavuuden arviointi	108
6.4.	Lopuksi	109
	LÄHTEET	115
	LIITTEET	118
	Liite 1: Katri Helenan leikekirja-aineiston koodausrunko	
	Liite 2: Puhelinlangat laulaa -kappaleen sanoitus	
	Liite 3: Katri Helenan leikekirja-arkisto, leikekirjat 1-12 valokuvina (jpeg-muoto, 4 cd-levyä)	
	Liite 4: Tutkimusaineiston artikkelit, taulukko	

1. JOHDANTO

1.1. Aiheen taustaa

Tutkin gradussani Katri Helenan julkisuuskuvaa leikekirja-aineistosta valitsemieni artikkeleiden perusteella. Katri Helena on tehnyt laulajana yli 45 vuotta kestäneen uran, joka jatkuu edelleen. Hän on menestynyt loistavasti (yli miljoona myytyä äänitettä, yksi tuplaplatinalevy, 4 platinalevyä, 17 kultalevyä, 440 levytettyä kappaletta, 45 albumia ja kokoelmaa). Hänet tietävät useimmat sellaisetkin suomalaiset, jotka eivät koskaan ole kuulleet hänen musiikkiaan. Parhaiten hänet muistetaan ensimmäisestä läpilyöntilevystä Puhelinlangat laulaa (Parlophone 1964) ja suuresta menestyslevystä Anna mulle tähtitaivas (Fazer Finnlevy, 1992), mutta hän on levyttänyt myös kansanmusiikkia ja lastenmusiikkia, esiintynyt teatterissa musikaaleissa ja konsertoinut paitsi ravintoloissa myös konserttisaleissa ja kirkoissa.

Katri Helena on edelleen tänä päivänä yksi maamme kirkkaimmista tähdistä. Hänen asemansa julkisuudessa ei enää ole riippuvainen siitä, mitä musiikkia hän esittää. Hän nousi aikoinaan julkisuuteen iskelmälaulajana, mutta myöhemmin hän on muodostunut eräänlaiseksi esikuvaksi myös muilla elämänalueilla.

Lähes koko uransa ajan Katri Helena saanut osakseen positiivista julkisuutta siitä huolimatta, että hän on ollut julkisuudessa runsaasti ja säännöllisesti. Sen lisäksi, että lehdistö on raportoinut lähes kaikesta, mitä hän on urallaan tehnyt, hän on itse kertonut lehdissä elämänsä suurista ja pienistä käännekohdista.

1.2. Tutkimuskohteena Katri Helenan julkisuuskuva vuosina 1964-1974

Haluan korostaa, että gradussani tutkin Katri Helenasta lehdistössä tietynä ajanjaksona esitettyä kuvaa ottamatta kantaa siihen, millainen hän todellisuudessa oli tai millainen on hänen todellinen persoonansa. Julkisuuskuva perustuu mielikuviin, joita tähdestä muodostuu hänestä tuotettujen tekstien (lehtiartikkeleiden, tv- ja radio-ohjelmien, kirjojen, fanikuvien jne.) perusteella. Julkisuuskuva ei välttämättä ole yhtäpitävä todellisuuden kanssa eikä tuo esiin kaikkia puolia, joita elävässä ihmisessä on. Tutkimukseni perustuu sosiaalisen konstruktionismin ajatukseen siitä, että teksti ei ole vain väylä, jonka kautta saadaan tietoa todellisuudesta, vaan että teksti on itsessään todellisuuden

osa. Toisin sanoen teksti rakentaa todellisuutta. Katri Helenan julkisuuskuva on siis todellinen, vaikka se ei välttämättä ole todenmukainen siinä mielessä, mitä se tuo esiin Katri Helenasta. Katri Helenan julkisuuskuva on osa suomalaista musiikkikulttuuria. Kun tutkin hänestä kertovia tekstejä, tutkin kielen käyttöä musiikkikulttuurin osana.

Tutkimukseni viitekehys perustuu mentaliteettia, suomalaisuutta ja tähteyttä koskeviin teorioihin ja käsitteisiin. Luonteeltaan tutkimukseni on laadullista, mentaliteettietnomusikologista tutkimusta, jossa on hyödynnetty poikkitieteellisesti etnomusikologian, kulttuurintutkimuksen ja kulttuurihistorian tutkimuksen metodeja. Se on paitsi tähteystudkimusta myös mentaliteettihistoriallista tutkimusta. Tähteyden tai suomalaisuuden teoriaa on käytetty viitekehyyksenä usein diskurssianalyttisissä tutkimuksissa, joiden aineistona on ollut lehtiartikkeleita tai muita kulttuurintuotteita, yleisimmin kuitenkin mediatekstejä. Tässä tutkimuksessa tavoittelen julkisuuskuvan piirteitä teemoittelun avulla. Etsin lehtiteksteistä julkisuuskuvaan liittyviä teemoja ja analysoin niitä vertaamalla niitä tutkimuskirjallisuudesta seulottuihin tietoihin.

Tutkimukseni liittyy osaksi hermeneuttis-fenomenologista tutkimusperinnettä, sillä olen pyrkinyt analysoimaan ja käsitteellistämään niitä inhimillisten kokemusten merkityksiä, joita sisältyy Katri Helenasta kirjoitettuihin artikkeleihin. Katri Helena on ennen kaikkea laulaja, mutta koska hän on tähti, hän toimii julkisuudessa ja siksi työn ja ammatin lisäksi myös hänen henkilökohtaiseen elämänsä liittyvä aines on tärkeässä asemassa. Tähtikuvaan ja julkisuuskuvaan sisältyviin merkityksiin ihmiset voivat samaistua. He voivat esimerkiksi käyttää niitä oman identiteettinsä rakennusaineina tai kanavoida niihin tunteitaan.

Tutkimuksessani tarkastelin ensiksi Katri Helenan julkisuuskuvaa kokonaisuutena siten, että pyrin löytämään teksteistä toistuvasti ilmeneviä teemoja. Tämän jälkeen analysoin löytämiäni teemoja tähteyteen, suomalaisuuteen ja mentaliteettiin liittyvän teorian ja käsitteistön avulla. Tarkastelin mitä Katri Helenan julkisuuskuva kertoi hänen tähtikuvastaan ja miten suomalaisuus ilmeni Katri Helenan julkisuuskuvassa.

Tutkin Katri Helenan julkisuuskuvaa, sillä sen tarkastelu antaa viitteitä siitä, mikä merkitys Katri Helenalla, pitkän uran tehneellä laulajalla, oli ja on suomalaisessa kulttuurissa. Olin kiinnostunut siitä, miksi juuri hänen tapaisensa tähti menestyi 60-luvulla ja menestyy edelleen. Näihin kysymyksiin tämä tutkimus ei vastannut kattavasti, mutta se antaa vinkkejä siitä, miten tutkimusta voi jatkaa. Tarkastelin siis tutkimuksessani sellaista merkitysainesta, mielikuvia ja arvoja, joita oman tulkintani

mukaan Katri Helenan julkisuuskuva vuosina 1964-1974 sisälsi eli sitä, mihin voitiin ja voidaan ehkä edelleen samaistua, kun kuunnellaan Katri Helenaa tai luetaan hänestä kertovia juttuja.

Julkisuuskuvan tutkimuksessa tarkastellaan nimenomaan sitä, minkälaisiin tulkintoihin tutkimuskohteesta mediatekstit antavat mahdollisuuksia. Kuten Niemelä (1999, 1) kirjoittaa, tähti on ilmiönä monitulkintainen ja tulkintoihin vaikuttavat paitsi tähdestä olemassa olevien tekstien (mediajulkisuuden ja musiikin) ohella myös ihailijoiden omat taustat: elämäkokemukset, ikä, sukupuoli, elämänhistoria ja kulttuurinen miljöö. Tutkimukseni kohde ei siis ole Katri Helena vaan *Katri Helenaa käsittelevä puhe*. Tämän puheen lukijoille avautuu tiettyjä mahdollisuuksia tehdä päätelmiä ja tulkintoja siitä, minkälainen on iskelmälaulaja Katri Helena. Tutkimuksessani en siis voi antaa kattavaa vastausta myöskään siihen kysymykseen, mihin Katri Helenassa samaistutaan, vaan pelkästään siihen, minkälaisia merkitystulkintojen teon mahdollisuuksia Katri Helenan julkisuuskuva tarjoaa yleisölle.

Tutkimusaineiston artikkeleihin viitatessani olen käyttänyt valokuvan tallennenumeroa arkistocd:llä, sillä osasta leikekirjoissa olleista artikkeleista puuttuvat tekijätiedot. Artikkeleiden tiedot löytyvät liitteestä 4. Numero on sen kuvan numero, josta juttu alkaa leikekirja-aineistossa (cd:llä) ja numeron perusteella lähdeluettelon listasta löytyvät lehden nimi, julkaisuvuosi ja otsikko tai tekijätiedot.

1.3. Aikaisempi tutkimus

Katri Helenasta ei ole aikaisemmin tehty yhtään yliopistotasoista tutkimusta. Naismuusikoita on tutkittu yleisesti Suomessa melko vähän. Naismuusikoista löysin vain kaksi Tampereen yliopistossa tehtyä tutkimusta, Anneli Rantala-Loikkasen (1996) tutkimuksen suomalaisesta harmonikansoittaja Elma Mäenpäästä ja naismuusikkoudesta Suomessa 1930-luvulla sekä Pirjo Leppäsen (1992) tutkimuksen Suosikin naiskuvasta vuonna 1991 ilmestyneissä jutuissa.

Iskelmää ja iskelmäkulttuuria on lähestytty tutkimuksen piirissä monesta näkökulmasta. Etnomusikologiassa ja musiikkitieteessä iskelmälaulajia, tähteyttä ja julkisuuskuvaa ovat tutkineet muun muassa Marko Aho (2002), Elina Niemelä (1999) ja Paula Jaakkola (1999). Ahon väitöskirja erittelee sortuvan iskelmäkuninkaan myyttiä ja Jaakkolan pro gradu -työ tangolaulukilpailijoiden tähteyttä lehdistössä. Niemelä tarkastelee gradussaan Jari Sillanpäättä populaarikulttuurisena ilmiönä ja

selvittää hänen suosionsa taustatekijöitä. Hänen tutkimuksensa on vastaanottotutkimusta, kun taas Ahon ja Jaakkolan tutkimukset liittyvät tekstintutkimuksen piiriin. Aho kuitenkin esittää väitöskirjassaan jaon tekstintutkimukseen ja vastaanottotutkimukseen olevan näennäinen, sillä kaikki on loppujen lopuksi tutkijalle tekstiä, josta on tehtävä tulkintoja.

Yleisön merkityksen korostuminen saa Ahon mukaan tekstien tutkimisen näyttämään toisarvoiselta. (Aho 2002, 33.) Aho perustelee tekstintutkimuksen tarpeellisuutta Morleyn ajatuksella, jonka mukaan on ilman muuta tutkittava myös tekstiä tai viestiä, sillä niidenkin monimerkityksellisyydellä on rakenteensa. Yleisöt näkevät muutakin kuin sen, minkä haluavat nähdä, sillä viesteihin sisältyy merkityksenannon mekanismeja, jotka tukevat tiettyjä merkityksiä ja tukahduttavat muita. (Morley 1992, 21, Ahon 2002, 34 mukaan). Kellnerin mukaan mediatutkimuksessa olisi tärkeää ymmärtää toisaalta median manipuloinnin ja toisaalta ihmisten aktiivisen medioiden käytön välinen ristiriita. (Kellner 2000, 55, Ahon 2002, 34 mukaan.)

Tähteyttä ja julkisuuskuvaa käsitelleistä tutkimuksista esimerkkinä voisi mainita vielä Taina Viitamäen etnomusikologian pro gradu -työn poptähti Morrissey'n julkisuuskuvasta lehdistössä. Viitamäki on diskurssianalyysiä apuna käyttäen tutkinut englantilaisia ja yhdysvaltalaisia musiikkilehtiä ja luonut oman tulkintansa niissä olleiden artikkelien esittämästä Morrisseyestä.

Julkisuuskuvasta on tullut populaarikulttuurin ja median aseman ja merkityksen kasvaessa suosittu tutkimusaihe. Tutkimusten kohteina ovat olleet erityisesti poliitikot, julkisuuden henkilöt, populaarit tähdet ja taiteilijat, joiden ammateissa julkisuuskuvalla on suuri merkitys, mutta myös julkisuudessa jonkin yksittäisen asian vuoksi esiintyneiden yksityishenkilöiden julkisuuskuvia on alettu tutkia. Julkisuuskuvan tutkimusta on tehty monissa oppiaineissa: tiedotusopissa, etnomusikologiassa, musiikkitieteessä, taiteentutkimuksessa, kansanperinteen tutkimuksessa, kulttuurihistoriassa, politiikan tutkimuksessa, poliittisen historian tutkimuksessa, Suomen kielen tutkimuksessa, kirjallisuustieteessä ja markkinoinnin tutkimuksessa. Näkökulmat julkisuuskuvaan vaihtelevat oppiaineen mukaan, mutta samoja näkökulmia, teorioita ja tutkimusmenetelmiä käytetään myös poikkitieteellisesti eri oppiaineissa. Tampereen yliopistossa julkisuuskuvan tutkimusta on tehty etnomusikologian lisäksi muun muassa kirjallisuuden, taiteentutkimuksen, tiedotusopin ja politiikan tutkimuksen oppiaineissa.

Iskelmän saralta tutkimusten kohteena ovat olleet muutkin aiheet kuin iskelmätähdet. Pekka Jalkanen (1992) on lähestynyt iskelmää musiikkitieteen menetelmin. Hän on löytänyt iskelmäsävelmistä

muuttumattomia syvärakenteita, joista hän on tehnyt myyttianalyttisiä tulkintoja. Iskelmän sanoituksiin on puolestaan perehtynyt muun muassa Leena Ekroos (1990) Tampereen yliopiston kansanperinteen pro gradu -työssään. Suomalaisen iskelmän vaiheista, sen esittäjistä ja tekijöistä ovat kirjoittaneet muun muassa Pekka Jalkanen (1992b) ja Peter Von Bagh & Ilpo Hakasalo (1986). Suomalaisen levyiskelmän historiasta on kirjoittanut Einari Kukkonen (esim. 1985) ja tangoa ja Rillumarei-kulttuuria on tutkinut Jukka Ammond (esim. 1994 ja 1999). Suomen hittilistoja vuosien 1954 ja 1987 välisenä aikana on käynyt tutkimuksessaan läpi Juha Lassila (1990). Pekka Suutari (esim. 1997) on tutkinut ruotsinsuomalaisten musiikkikulttuuria ja havainnut, että ruotsinsuomalaisille suomalainen tanssimusiikki oli yhdysside suomalaisiin juuriin, suomalaisen identiteetin symboli (Suutari 1997, Niemelän 1999, 4 mukaan). Katri Helena on esiintynyt jonkin verran juuri ruotsinsuomalaisten sekä myös amerikansuomalaisten tilaisuuksissa.

Mentaliteetti on yksi tutkimukseni pääkäsitteistä. Mentaliteettietnomusikologisia tutkimuksia ovat tehneet muun muassa Marko Niemelä (1999) ja Lotta Skaffari 2004. Niemelä käyttää orjamentaliiteettia selittävänä elementtinä tarkastellessaan Robert Johnsonin Blues-lyriikkaa. Skaffari puolestaan on hyödyntänyt mentaliteetin käsitettä analysoidessaan West Side Story -elokuvamusikaalin koreografioita.

Suomalaisuutta koskevista tutkimuksista on mainittava Antti-Ville Kärjän väitöskirja Varmuuden vuoksi omana sovituksena, joka perehtyy Suomalaisuuden ilmenemiseen 1950- ja 60-luvun taitteen suomalaisten elokuvien populaarimusiikillisissa esityksissä. Määritellesäni suomalaisuutta käsitteenä omaa tutkimustani varten hyödynsin lukua Suomalaisuus Kärjän väitöskirjassa. Suomalaisuutta ovat tutkineet myös Päivi Rantanen (1994), Heikki Laitinen (2003) ja Anna-Leena Siikala (1996) sekä Mikko Lehtonen, Olli Löytty ja Petri Ruuska (2004). Näistä Anna-Leena Siikala on perehtynyt erityisesti suomalaisten mentaaliseen maailmaan.

1.4. Tutkimuskohde ja ajankuva

Tutkimuskohteenani olevat Katri Helenasta kertovat artikkelit olivat ilmestyneet vuosina 1964-1974. Katri Helenan julkisuuskuvan tarkastelu toi esiin piirteitä tuon ajan julkisjournalismista. Aikakauslehdissä oli 60- ja 70-luvulla käynnissä murros. Marko Ahon mukaan Hymy aloitti Suomessa uudentyypisen kohujournalismin, jossa oli alettu käsitellä aiheita, jotka vielä 50-luvulla olivat tabuja. Tyypillisiä aiheita olivat poliitikkojen törttöilyt, köyhien ihmisten kokemukset epäoikeu-

denmukaisuudesta sekä tarinat julkkiksista, jotka joko menestyivät tai epäonnistuivat. Hymyn journalismin tyyli oli myös aiempaa persoonallisempi eikä se enää kohdellut kohteliaasti henkilöitä, joista kirjoitettiin, kuten aikaisemmin oli ollut tapana. Sovinnaisten aiheiden ohella Hymy-lehden sivuilla esiteltiin 60-luvun puolivälissä ja sen jälkeen yhä lisääntyvässä määrin paljasta pintaa ja sensaatioita. (Aho 2003, 317-319.) Tutkimusaineistooni sattui kaksi juttua, molemmat Hymy-lehdessä julkaistuja, joiden voidaan ajatella edustavan uudenlaista sensaatiojournalismia. Toinen oli Hymyn numerossa 3 vuonna 1968 ilmestynyt juttu Katri Helenan avioerosta, jossa haastateltiin pelkästään hänen ex-miestään Matti Turusta (01089). Juttu toi tuolloin Hymylle irtonumeromyynnin Suomen ennätyksen. Toinen juttu oli ilmestynyt vuonna 1973 ja siinä Katri Helena leimattiin keikkakesän väärinpeluriksi (02148). Hymyssä julkaistut jutut poikkesivat tyyliltään selvästi muista tutkimusaineistoon seuloutuneista artikkeleista. Muissa artikkeleissa Katri Helenaan suhtauduttiin lähtökohtaisesti positiivisesti eikä hänestä kirjoitettu juuri mitään negatiivista.

Suosikki oli Suomen ensimmäinen nuorisolle suunnattu musiikkia käsittelevä lehti. Sen kirjoitustyyli erosi aikaisemmista lehdistä, sillä toimittajat kirjoittivat nuorille heidän omalla kielellään. Suosikille tyypillistä oli poptähtien idolisointi sekä jonkin verran myös skandaalinkäryinen paljastusjournalismi. (Peltonen 2003, 15.) Katri Helenaa käsittelevistä Suosikin jutuista skandaalijournalismia ei löydy, mutta idolisointia kyllä. Esimerkiksi Suosikin Nro 10, 1964 kannessa Katri Helenan kasvot on ympäröity seteleillä (01068) ja Suosikin Nro 6, 1971 kannessa hän poseeraa moottoripyörän päällä (02047).

1960-lukua on usein kutsuttu murroksen vuosikymmeneksi. Rautiaisen mukaan se on useimmiten ymmärretty tarinaksi siitä, kuinka kulttuuriradikalismi ja populaarikulttuuri syrjäyttivät agraarisen ja pysähtyneen arvomaailman. Keskustelussa populaarikulttuurista kohtasivat eliitin ja alempien yhteiskuntaryhmien arvot. Populaarikulttuurissa nähtiin ilmenevän kansan arvoja. Toisaalta Rautiaisen mukaan niin työväenliikkeen edustajille kuin porvarillisille ryhmillekin suomalaisen kansallisen kulttuurin ihanteet olivat yhtenevät. (Rautiainen 2003, 298-308.)

Suomessa 60-luvulla aika oli ensimmäisen kerran kypsä nuorison kapinalle vanhemman väestön luutuneita käsityksiä vastaan. Ennen 60-lukua monet nuoret olivat menettäneet nuoruutensa sotaan. (Heinonen 2003, 113.) 60-lukua luonnehtivatkin erilaiset arvokeskustelut, esimerkiksi radikaalin älymystön vakiintuneiden ajatusmallien kumoamisyritykset tai nuorison ja aikuisväestön arvostusten radikaalit erot. 60-lukua on myös sanottu television, auton, nuorison ja mainonnan vuosikymmeneksi. Kulutus ja mainonta lisääntyivät Suomessa rajusti edelliseltä vuosikymmeneltä 60-luvulle

tultaessa. Joukkoviestimien ja mainonnan valta kasvoi. Toisaalta kasvoi myös kaupallisuuden kriittikki. (Peltonen & al. 2003, 9-15.) Katri Helena esiintyi 60-luvulla monissa mainoksissa. Hän markkinoi muun muassa kelloja, kenkiä ja vitamiineja.

Katri Helena lukeutui laulajana 60-luvulla suomalaisiin poppareihin eli popin tekijöihin. Popilla tarkoitettiin Peltosen mukaan nuorison suosimaa kevyttä musiikkia. Suurin osa 60-luvun popmusiikista oli pehmeää ja sävyisää, vaikka myös uusia ääniä kuten särökitaraa kuultiin. Nuori älymystö kyseenalaisti taidemusiikin valta-aseman ja piti pop-musiikkia omana taiteenlajinaan. Pop-musiikkia alettiin jopa analysoida samaan tapaan kuin taidemusiikkia oli analysoitu. (Peltonen & al. 2003, 9-14.) Vaikka kansainvälinen nuorisomuoti oli tullut jo Suomeen, tanssilavakulttuuri ja tango elivät kuitenkin edelleen kulta-aikaansa (Heinonen 2003, 119). Katri Helena sijoittui taitavasti uuden ja vanhan välimaastoon. Hänen läpilyöntikappaleensa oli sävellyksenä peräisin 40-luvulta eli se edusti vanhaa, mutta sen sovituksessa hyödynnettiin uutta tyyliä. Katri Helena antoi toisaalta vanhanaikaisen, hyvätapaisten kuvan itsestään, mutta pukeutui uuden nuorisotyylin mukaisesti.

Hanna Kuusi kirjoittaa, että 1960-luvulla suomalaisen kansakunnan menneisyyden hahmottaminen oli käymistilassa, sillä traumaattiset sotakokemukset olivat vielä läpikäymättä. 1960-luvun nuoriso, sodan jälkeen syntyneet, olivat ensimmäinen sukupolvi, jolle sotakokemukset olivat toisten kokemuksia, vaikkakin lähipiirin läpikäymiä. Edellisten sukupolvien perinnöksi jättämä taakka vaikutti yksilöiden elämässä samalla, kun kansakunta kamppaili siitä, minkälainen kuva menneisyydestä muodostuisi viralliseksi. Esimerkiksi vuoteen 1918 heräsi valtava kiinnostus ja työväenliike oli voimissaan. Punaisia tyydyttävää historian tulkintaa vuoden 1918 tapahtumista ei ollut tuolloin vielä hyväksytty viralliseen historiankirjoitukseen. Traumojen käsittelyn avasivat Väinö Linnan Tuntematon sotilas (1954) ja Täällä Pohjantähden alla (1959, 1960 ja 1962). Toisaalta menneisyyden taakasta oli päästävä eroon, jotta pystyttäisiin pääsemään eteenpäin. Nykyhetki koettiin muutokseksi ja kehitykseen luotettiin. (Kuusi 2003, 364-367.)

Populaarimusiikkiin liitetään arvoja edelleen tänä päivänä. Rautiainen kirjoittaa, että nykypäivänä kansa ei varsinaisesti edusta mitään kokonaisuutena, vaan sen ominaisuudet ovat välineitä maun, tyylin ja elämäntavan muokkaamiseen. Siitä huolimatta kansalliset arvot, jotka populaarimusiikkiin liitetään, nostattavat edelleen suuria tunteita. (Rautiainen 2003, 315.)

1.5. Tutkijan suhde tutkimuskohteeseen

Aho kritisoi väitöskirjassaan tähteystudkimusta. Hänen mukaansa sillä on tapana keskittyä yksittäisiin hahmoihin, jotka ovat kirjoittajien omia suosikkeja. Siten ne usein tähtimyytin purkamisen sijaan keskittyvät kohteidensa erinomaisuuden todisteluun lukijalle ja myytistävät kohteitaan entisestään. (Aho 2002, 40.) Tähän liittyen haluan todeta jotakin omasta suhteestani tutkimuskohteeseeni. En ollut juurikaan kuunnellut Katri Helenan musiikkia silloin, kun valitsin hänen julkisuuskuvansa tutkimuskohteekseni. Tiesin toki kuka on Katri Helena ja olin kuullut Puhelinlangat laulaa -kappaleen joskus radiosta, mutta en edes muistanut, pidinkö siitä vai en. Myöskään Katri Helenan haastatteluja en oikeastaan ollut lukenut, ainakaan en niitä muista. En siis voi kutsua itseäni faniksi millään mittarilla. Katri Helena on pysynyt suosittuna viihdealalla kauan, yli 45 vuotta. Puuttumatta Katri Helenan taiteellisiin ansioihin tai lahjoihin viihdyttäjänä, suosion pitäminen on vaatinut ainakin sinnikkyyttä ja liikemiesvaistoja. Suosion muita syitä ei voi kylmiltään arvioida, mutta kiistatonta on, että Katri Helenan musiikki ja jokin hänessä, hänen julkisuuskuvassaan ja elämäntarinassaan koskettaa ihmisiä. Minua motivoi Katri Helenan julkisuuskuvan tutkimuksen pariin myös tarve tehdä tutkimus naismuusikosta. Kävi nimittäin ilmi, että esimerkiksi Jari Sillanpäästä oli jo tehty akateeminen tutkimus, mutta monista häntä pidemmän uran tehneistä naispuolisista iskelmälaulajista ei ollut tehty yhtään tutkimusta. Halusin olla omalta osaltani paikkaamassa tuota aukkoa musiikintutkimuksen alueella.

2. METODOLOGIA

2.1. Laadullinen tutkimus ja fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusperinne

Tutkimus Katri Helenan julkisuuskuvasta on luonteeltaan laadullista tutkimusta. Eskolan & Suorannan mukaan laadullinen tutkimus tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta siten, että se luo selkeyttä hajanaiseen aineistoon tiivistämällä siitä tutkimuskysymyksen kannalta olennaisen tiedon. (Eskola & Suoranta 1998, 138.) Tuomen & Sarajärven mukaan laadullisen tutkimuksen perusajatus on, että kaiken tutkimuksen lähtökohtana on havaintojen teoriapitoisuus. Termillä viitataan siihen, että tutkimuksen tuloksiin vaikuttavat ennen kaikkea yksilön eli tutkijan käsitys tutkittavasta ilmiöstä, tutkijan ilmiölle antamat merkitykset sekä tutkijan valitsema tutkimusvälineistö. Tutkimustulokset siis ovat kiinteässä suhteessa havaintomenetelmään ja sen käyttäjään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 20.)

Fenomenologisessa tutkimuksessa keskeistä on sen suhteen tutkiminen, mikä ihmisellä on omaan elämistodellisuuteensa. Tämä todellisuus muotoutuu kokemusten kautta, jotka puolestaan merkitsevät ihmiselle jotakin. Fenomenologisen tutkimuksen kohteena ovat siis oikeastaan inhimillisten kokemusten merkitykset. Nämä merkitykset eivät ole yksilössä syntymän hetkellä, kuten geneettiset ominaisuudet, vaan ne syntyvät sen yhteisön vuorovaikutuksen kautta, jossa yksilö kasvaa. Merkitykset yhdistävät yhteisöä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34.)

Hermeneutiikka on ymmärtämisen ja tulkinnan teoriaa ja fenomenologiaan liitettynä se vastaa tulkinnan tarpeeseen liittyviin kysymyksiin. Tulkinnolle halutaan löytää sääntöjä, joiden kautta voitaisiin jakaa tulkinnat vääriin ja oikeampiin. Hermeneuttisella ymmärtämisellä viitataan siis siihen, että tutkija oivaltaa ilmiöiden merkityksen, jolloin edellä mainittuja sääntöjä tulkinnolle löytyy. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34-35.)

Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen tarkoituksena on tutkittavan ilmiön, inhimillisen kokemuksen merkityksen, käsitteellistäminen. Siinä tehdään tietoiseksi ja näkyväksi joko sellaista, mikä on häipynyt huomaamattomaksi tottumuksen myötä tai sellaista, mitä ei ole vielä tietoisesti ajateltu, mutta on jo koettu. (Tuomi & Sarajärvi 2009 35.)

Inhimillisen kokemuksen merkitykset tulevat julki kielen avulla. Eskolan & Suorannan mukaan kieli on sosiaalisen todellisuuden tutkimuksen keskeinen tutkimuskohde. Kieli on läsnä paitsi tutkijan päässä ajatuksina, myös tutkimuskohteena olevissa teksteissä. Se on myös osa sosiaalista todelli-

suutta. Kieli sinänsä on kielitieteilijöiden tutkimuskohde, mutta kielen käyttö sosiaalisissa tilanteissa yhdistää tutkimuskohteena monia tieteenaloja. (Eskola & Suoranta 1998, 143.) Esimerkiksi etnomusikologiaan liittyy sen tutkiminen, miten kieltä käytetään puhuttaessa musiikista.

Karvosen mukaan perinteisen empiirisen tutkimuksen perusajatus on ollut, että tutkittavien vastaukset välittyvät tutkijalle totena, koska ne kertovat siitä, mikä on totta. Realistisessa kielikäsitelyssä kuitenkin ajatellaan, että kieli itsessään rakentaa todellisuutta. Konstruktionistinen kielikäsitely ei pohdi sitä, onko jokin asia totta ja vastaako se todellisuutta, vaan tyytyy todellisuuteen sellaisena, kuin se ilmenee tulkitsemisen ja ymmärtämisen kautta. Todellisuuden ja sen representaation välisen suhteen tarkastelun sijaan huomio kiinnittyy todellisuuden eri representaatioiden väliseen tarkasteluun. (Karvonen 1991, 25-26, Eskolan & Suorannan 1998, 139 mukaan.)

2.2. Teoriasidonnainen analyysi

Omaan tutkimukseeni parhaiten soveltui niin sanottu teoriaohjaava tai teoriasidonnainen analyysi, joka sijoittuu induktiivisen ja deduktiivisen analyysin välimaastoon. Tuomen & Sarajärven mukaan teoria tai aikaisempi tieto voi toimia apuna analyysiä tehtäessä siten, että se ohjaa tutkijaa analyysiyksiköiden valinnassa aineistosta. Aikaisemman tiedon vaikutus on siis nähtävissä analyysistä siten, että aikaisempi tieto ruokkii uutta ajattelua. Tarkoitus ei siis ole testata valmiita teorioita uuteen aineistoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96.)

Teoriaohjaavassa analyysissä on kyse nimenomaan abduktiivisesta päättelystä, jossa tutkija hyödyntää ajattelussaan sekä valmiita malleja että aineistolähtöistä tapaa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97). ”Aineistosta nousee teemoja” tarkoittaa sitä, että tutkija käyttää omaa ymmärrystään löytääkseen aineistosta teemoja. Aineistosta ei voi nousta esiin mitä tahansa, koska tutkimustehtävä ohjaa analyysiä. Induktiivisen ja deduktiivisen välimaastossa teoriaohjaava analyysi on sitä lähempänä deduktiivista päättelyä, mitä aikaisemmin teoria otetaan mukaan päättelyä ohjaamaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 100.)

Tässä tutkimuksessa analyysiä ja teoreettisen viitekehyksen rakentamista ohjasi enimmäkseen aineisto, mutta olin perehtynyt jonkin verran myös tähteystudkimukseen, kun aloitin aineiston analyysin. Suomalaisuus nousi analyysin aiheeksi suoraan aineistosta. Analysoin aineistoa ennen kuin perehdyin suomalaisuutta koskevaan teoriaan. Mentaliteetti puolestaan tuli mukaan selittäväksi ele-

mentiksi siinä vaiheessa, kun olin poiminut teemat aineistosta ja pohdin, miten niitä voitaisiin ymmärtää.

2.3. Tutkimuksen kulku

2.3.1. *Leikekirja-aineiston luokittelu*

Kun aloitin gradutyön tekemisen, havaitsin melko pian, että leikekirja-aineiston materiaali on hankalaa hallita ilman järjestelmällistä läpikäyntiä. Siksi päädyin tekemään aineistosta ensiksi luokitte-
lun. Sen tarkoituksena oli paitsi käydä järjestelmällisesti läpi leikekirja-aineisto ja samalla tutustua siihen, myös luoda kokonaiskuva aineistosta. Kaikki 12 leikekirjaa, jotka alun perin sain käyttööni tutkimusta varten, sisälsivät juttuja neljän vuosikymmenen ajalta, vuosilta 1964-2004. Lukumääräisesti juttuja oli arviolta noin 2000 eli liian paljon gradun tutkimusaineistoksi. Tähän tutkimukseen valitsin sen vuoksi vain leikekirjat 1 ja 2 ajanjaksolta 1964-1974. Ne sisälsivät yhteensä 450 juttua.

Vaikeaksi aineiston hallittavuuden teki se, että leikekirjojen artikkelit olivat usein vajavaisia: lähdetiedot puuttuivat tai jutussa ei ollut otsikkoa. Esimerkiksi monien valokuvien tai pienten tekstinpät-
kien kohdalla jouduin käyttämään päättelyäni sijoittaessani niitä juttuihin kuuluviksi tai erillisiksi lehtileikkeiksi. Muistiinpanoja oli yksinkertaisesti vaikea tehdä, koska ei ollut mitään, mihin viitata. Luokittelu tuotti jutuista ja kuvista luettelon seulontaa ja laadullista analyysiä varten. Excel-tiedostoon tehdystä luettelosta oli helppo katsoa tutkimusaineistosta numeeriset faktat esimerkiksi artikkelien määrä ja sijoittumisen eri vuosille. Excelin avulla oli myös helppo poimia erilliseksi lu-
etteloksi vain ne jutut, jotka halusin tutkimusaineistoon. Lähdetietojen puuttuminen oli syy jättää juttu pois varsinaisesta tutkimusaineistosta, sillä mielestäni tutkimusaineistoksi valittujen juttujen oli oltava tarvittaessa kaikkien nähtävissä ja tarkistettavissa. Koko leikekirja-aineisto on Katri Hele-
nan toivomuksesta vain tutkijoiden käytössä. Toisaalta juttuihin, joissa lähdetiedot olivat näkyvissä, oli myös yksinkertaisesti helpompi viitata kuin vaikkapa ”arkisto-CD:llä valokuvassa numero 01003 olevaan jutunpätkään”.

Luokittelua¹ tehdessäni merkitsin muistiin Excel-taulukkoon kaikki artikkelit, jotka olivat ensimmäisessä ja toisessa leikekirjassa. Jokainen artikkeli sai oman järjestysnumeron ykkösestä alkaen

¹ Koodausrunko, muuttujat 1-13, on liitteessä 1, sivulla 118.

(muuttuja 1). Tämän jälkeen tulivat omiin sarakkeisiinsa leikekirjan numero (muuttuja 2) sekä kuvan numero (muuttuja 3), josta kyseinen artikkeli alkoi arkisto-cd:llä². Yksi artikkeli saattoi jakautua usealle leikekirjan sivulle, joten se on myös useassa valokuvassa³. Tieto siitä, onko artikkelista paperikopiota (muuttuja 4), oli tärkeä siksi, että alun perin leikekirja-aineistoa tallentaessani otin paperikopiot vain joistakin artikkeleista. Näin sain selville, mistä artikkeleista tarvitsin vielä paperikopion analyysivaihetta varten. Seuraaviin sarakkeisiin merkitsin lähdetiedot (muuttujat 5-10) eli jutun tekijät, välineen jossa juttu ilmestyi, julkaisupäivän, lehden numeron, ilmestymisvuoden ja jutun otsikon.

Tutkimusaineistossa esiintyi juttuja 31:stä eri lehdestä. Sanomalehdistä mukana olivat Turun Sanomien Extra-liite, Kainuun ja Iisalmen Sanomat, Länsi-Savo ja Ilta-Sanomat. Aikakaus- ja naistenlehdistä artikkeleita oli julkaistu Eevassa, Annassa, MeNaisissa, Jaanassa, Seurassa, Hymyssä, Avussa ja sen kausijulkaisussa Uusi Maailmassa, TV- ja radiolehti Katsossa, Koti-Postissa, Viikko-Sanomissa, Me Kaksi -lehdessä, Novellissa, Reginassa ja Hopeapeilissä. Erikoislehdistä mukana olivat Elokuva-Aitta, Tuulilasi, Veikkaaja, 10-lehti, Pientalo ja YV eli Yhteisvoimin, osuuskassaväen kuvalukemisto ja musiikkilehdistä Suosikki, Intro, Iskelmä ja Stump. Lisäksi yksi juttu oli julkaistu vironkielisessä lehdessä. Pääasiassa tutkimusaineiston artikkelit sijoittuivat siis aikakauslehtiin ja naistenlehtiin, mutta erikoislehtien määrä kertoo myös siitä, että Katri Helenan suosio ulottui hyvin erilaisia asioita harrastavien ihmisten joukkoon.

Juttutyypin muuttuja (muuttuja 11) auttoi saamaan selville, millaisia journalistisia tekstejä leikekirja-aineisto sisältää. Juttutyypin määrittelyssä käytin apuna sekä perinteisiä journalistisia juttutyyppejä (esimerkiksi muuttuja 1. Henkilökuvaa), että omia määritelmiäni leikekirja-aineistossa esiintyvistä jutuista (esimerkiksi muuttuja 8. Yhteishaastattelu). Laadin juttutyypin muuttujan selailtuani leikekirja-aineistoa päällisin puolin. Muuttuja täydentyi luokittelun edetessä ja vaihtoehtoja kertyi kaikkiaan 11 kpl. Otin mukaan tämän muuttujan siksi, että voin helposti seuloa joukosta pois esimerkiksi mainokset ja listasijoitusjutut ja keskittyä teksteihin, joissa Katri Helenaa haastatellaan tai hänestä kerrotaan laajemmin. Tavoitteena oli tehdä vain karkea jako aineiston seulontaa ja myö-

² Olen valokuvannut leikekirjojen sivut ja tallentanut digikuvat cd:lle jpg-muodossa. Kaikki artikkelit eivät kuitenkaan etene leikekirjoissa täysin loogisessa järjestyksessä siten, että otsikkosivu olisi ensimmäisenä. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että leikekirjojen irtosivut ovat olleet kuvattaessa väärässä järjestyksessä. Olen kuitenkin kuvannut sivut siinä järjestyksessä, jossa ne olivat, kun sain leikekirjat käsiini. Joistakin artikkeleista olen ottanut myös lähikuvia. Oli parasta merkitä muistiin excel-taulukkoon ensimmäisen kuvan numero, jossa artikkelin osia esiintyy. Samassa kuvassa eli samalla sivulla voi myös olla useampi kuin yksi lehtijuttu.

³ Yleensä yhdessä valokuvassa on yksi leikekirjan sivu. Voi myös olla, että on ollut tarpeen ottaa samasta sivusta useampi valokuva, koska muuten tekstiä ei ole saatu näkyviin. Yksi artikkeli voi jatkua usean valokuvan verran tai yhdessä valokuvassa voi olla useita lehtijuttuja, jos ne ovat olleet sijoitettuina samalle leikekirjan sivulle.

hempää analyysiä varten, ei tutkia sitä, minkälaisia juttutyypit tuolloin olivat tai kuinka ne eroavat nykyisistä. Tämän vuoksi ei haitannut, vaikka 60- ja 70-luvun juttutyypit eivät vastanneet täysin nykyaikaisia juttutyyppejä. Mainoksia tai puffeja tai yleisöltä lähtöisin olevia juttuja ei ollut leikekirjoissa 1 ja 2 lainkaan. Muualla leikekirja-aineistossa kyseisen tyyppisiä juttuja kyllä esiintyi. Siksi ne olivat koodausrungossa mukana vaihtoehtoina. Seuraavassa taulukossa esitetään, kuinka aineisto jakautui erilaisiin juttutyyppeihin.

Taulukko 1. Aineiston jakautuminen juttutyyppeihin.

Henkilokuva	31
Minihaastattelu tai lyhyt ”Mitä kuuluu?” -juttu	10
Uutinen	9
Listasijoituksista kertova juttu	4
Keikka- tai levyarvostelu	2
Mainos tai puffi	0
Reportaasi	6
Yhteishaastattelu	3
Yleisöltä lähtöisin oleva juttu	0
Juttu, jossa joku muu henkilö kertoo Katri Helenasta	1
Muu juttu	11

Tutkimusaineistosta valtaosa oli siis henkilökuvia ja reportaaseja. Tämä on luonnollinen tulos, kun tarkastelun alla on pääasiassa aikakaus- ja naistenlehdissä ilmestyneitä juttuja.

Katri Helenasta julkaistujen valokuvien määrä (muuttuja 12) antoi juttutyypin ohella suuntaa sille, minkälaisia Katri Helenasta julkaistut jutut ovat. Katri Helenasta julkaistiin 66 jutussa yhteensä 221 valokuvaa eli keskimäärin 3 valokuvaa juttua kohti. Näistä kansikuvia oli 42 kpl. Katri Helena oli useissa jutuissa paitsi haastateltavana myös mallina. Hän esitteli muotivaatteita. Leikekirjoista löytyi myös juttuja, joissa Katri Helena oli pelkästään vaatemallina.

Muita kommentteja (muuttuja 13) oli mukana erilaisia huomioita varten. Tähän sarakkeeseen merkitsin muun muassa, jos kyseessä oli kansikuvajuttu. Tein myös muita huomioita ja muistiinpanoja jutuista mahdollista myöhempää käyttöä varten.

Kun olin käynyt läpi koko 1. ja 2. leikekirjan aineiston eli jutut vuosien 1964 ja 1974 väliseltä ajalta, seuloin aineistosta vain ne jutut, joissa minimikriteerit eli julkaisuvuosi ja lehden nimi täyttyivät.

450 jutusta 76 oli sellaista, joissa nämä lähdetiedot olivat tiedossa, ja valitsin ne gradun tutkimusaineistoksi. Kansikuvajutut (yht. 42 kpl) seuloutuivat mukaan poikkeuksetta, koska niissä oli tallella lehden ilmestymisvuosi ja lehden nimi. Seuraavassa taulukossa esitetään, kuinka tutkimusaineistoksi valitsemani jutut sijoittuivat tutkimusajanjaksolle.

Taulukko 2. Tutkimusaineiston lehtiartikkeleiden sijoittuminen tutkimusajanjaksolle.

Ilmestymisvuosi	Valittujen juttujen määrä
1964	1
1965	1
1966	3
1967	2
1968	15
1969	18
1970	8
1971	5
1972	11
1973	8
1974	6

Valitsemani artikkeliryhmä vastaa satunnaisotantaa. Se ei siis sisällä kaikkia Katri Helenasta tuolla ajanjaksolla ilmestyneitä juttuja eikä näin voi antaa kattavaa kuvaa hänen saamastaan lehtijulkisuudesta. Suurin osa jutuista on julkaistu 1960-luvun lopussa, vuosina 1968 ja 1969. Toisaalta tutkin artikkeleista luonnehdintoja Katri Helenasta, sellaista aineista Katri Helenan julkisuuskuvassa, joka toistuu, vaikka aika kuluu. Satunnaisotanta sopi tällaiseen tarkasteluun hyvin.

2.3.2. Laadullisen analyysin eteneminen

Pertti Alasuutarin mukaan laadullisissa analyysissä voidaan nähdä olevan kaksi vaihetta, *havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen*. Käytännössä vaiheet ovat yhtäaikaista eikä niitä voida erottaa. Havaintojen pelkistämisen vaiheessa aineistoa tarkastellaan ensin aina vain tietystä näkökulmasta, jonka kysymyksenasettelu ja teoreettinen viitekehys sallivat. Huomio kiinnittyy siis vain niiden kannalta olennaisiin seikkoihin. Näin aineisto pelkistyy raakahavainnoiksi. Havaintoja yhdistämällä voidaan tämän jälkeen edelleen karsia havaintojen määrää. Tämä tapahtuu siten, että etsitään jokin yhteinen piirre tai nimittäjä tai muotoillaan sääntö, joka pätee koko aineistoon. Aineistossa ajatellaan siis olevan näytteitä tai esimerkkejä samasta ilmiöstä. (Alasuutari 1999, 39-40.)

Aloitin laadullisen analyysin tarkastelemalla ensiksi, mistä aiheista artikkeleissa puhutaan. Tiedyt aihepiirit, joita nimitän teemoiksi, toistuivat eri artikkeleissa. Teemat muodostuivat siis yhtäläisyyksistä eri artikkeleiden välillä. Teemoja kertyi lisää sitä mukaa, kun luin aineistoa. Aineistoa oli käytävä läpi useaan kertaan, jotta sain muistiin kaikki eri teemoihin liittyvät sitaattit.

Muodostin siis aineistosta aluksi teemakortiston. Eskolan & Suorannan mukaan teemakortisto on sopiva apuväline esimerkiksi elämäkerta-aineistojen analyysiin, jolloin aineisto on siis tutkijasta riippumatta tuotettua, kuten lehtijutut, kirjoitetut elämäkerrat, yleisönosastokirjoitukset jne. Tutkijalla ei siis ole alkuvaiheessa vielä valmiina teoreettista viitekehystä, joka olisi ohjannut aineiston hankintaa (esimerkiksi teemahaastattelun avulla saatu aineisto), vaan hänen on kehitettävä se jälkikäteen. Toisaalta tutkija on joutunut tutkimusongelmaa kehitellessään perehtymään aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen, mikä auttaa teoreettisen viitekehysten luomisessa. Teemakortisto muodostetaan siten, että aineistosta poimitaan kulloistakin teemaa koskevat tekstikohdat joko tutkijan tuottamina tiivistelminä tai suorina sitaatteina. (Eskola & Suoranta 1998, 154-155.)

Keräsin siis sitaattit teemojen mukaan erillisiksi tiedostoiksi analyysiä varten. Katri Helenan julkisuuskuva artikkeleiden perusteella muodostui näistä toistuvista teemoista. Yksi syy siihen, että juuri tietyt teemat nousivat vahvoiksi oli haastattelun rakenne. Haastattelijat olivat tehneet Katri Helenalle aina aika ajoin samoja kysymyksiä, kuten ”Miten sinusta tuli laulaja?” ja ”Mitä mieltä olet avioerosta?” tai ”Millainen olet luonteeltasi?”

Sama sitaatti saattoi kuulua useampaan kuin yhteen teemaan. Teemojen löydyttyä kuvailin teemojen sisältöä ja etsin teemojen sisältä yhtäläisyyksiä, Katri Helenan julkisuuskuvan yleisempiä, ei aikaan sidottuja piirteitä. Tein havaintoja teemojen sisällöstä siten, että löytäisin jotakin yleisiä, Katri Helenan julkisuuskuvaa leimaavia piirteitä. Tällaiseksi piirteeksi osoittautui suomalaisuus.

Katri Helenaa käsittelevät artikkelit olivat luonteeltaan erilaisia lehtitekstejä, uutisia, henkilökuvia, keikka-arvosteluja jne. Niissä kerrottiin esimerkiksi, mitä Katri Helenalle kulloinkin kuului tai missä hän oli ollut esiintymässä tai minkä levyn hän oli julkaissut ja kuinka hyvin se oli menestynyt. Näiden aikaan sidottujen asioiden ohella puhuttiin myös Katri Helenasta yleensä yksityishenkilönä, tähtenä ja laulajan ammatissa toimivana henkilönä. Nämä olivat toistuvaa ainesta. Katri Helenan julkisuuskuva muodostui siis teemoista, jotka eivät niinkään olleet sidottuja aikaan ja paikkaan, vaan ne tulivat tai ne otettiin esiin lehtiartikkeleissa ajan kuluessa aina uudestaan ja uudestaan.

Katri Helena oli useissa artikkeleissa itse äänessä suorien sitaattien kautta. En kuitenkaan voi erottaa näitä suoria sitaatteja lehtitekstistä omaksi ryhmäkseen, sillä tutkimani tekstit ovat toimittajien kirjoittamia. Sitaatit, jotka teksteissä ovat, voivat olla Katri Helenan itsensä sanomia, mutta ne ovat loppujen lopuksi toimittajien valitsemia ja tulkitsemia. Ne on voitu valita esimerkiksi sen perusteella, mitä tekstin saaminen tiettyyn lehtijutun muotoon on vaatinut. Toisaalta osa Katri Helenan lausunnoista on selvästi kirjoitettu osaksi tekstiä, toimittajan omin sanoin. Suhtaudun siis kaikkeen aineistoon toimittajien tuottamana tekstinä erottelematta puhujapositioneja, sillä en tutki sitä, miten merkityksiä tekstissä tuotetaan kussakin lausekontekstissa, vaan sitä, minkälaisen kokonaiskuvan Katri Helenasta tekstien perusteella saa eli minkälaisia tulkintoja Katri Helenan julkisuuskuvaan liittyvistä teemoista voin tekstien perusteella tehdä.

Teemakortiston ja alustavan analyysin jälkeen siirryin aineiston teemoitteluun, jossa on Eskolan ja Suorannan mukaan kysymys siitä, että tutkimusaineistosta etsitään tutkimusongelmaa valaisevia teemoja, joita sitten tulkitaan aiheeseen sopivan teoreettisen viitekehyksen läpi. Keskeiset aiheet poimitaan ja ne esitetään erilaisina kysymyksenasetteluina. Eri teemojen esiintymistä voidaan myös vertailla keskenään. (Eskola & Suoranta 1998, 175-176.)

Luin siis teemoittelua varten tutkimuskirjallisuutta tähteydestä, suomalaisuudesta ja mentaliteetista, sillä ne vaikuttivat teemakortiston analyysin perusteella muodostavan sopivan teoreettisen viitekehyksen. Teemoittelussa tarkastelin alustavasti analysoitua tutkimusaineistoa peilaten sitä tutkimuskirjallisuudesta seulottuihin tietoihin. Keskeisiksi aiheiksi valikoituivat tähteyden piirteet Katri Helenan julkisuuskuvassa sekä suomalaisuuden ilmeneminen. Vastasin kysymyksiin mitä Katri Helenan julkisuuskuva kertoi hänen tähtikuvastaan ja kuinka suomalaisuus ilmeni Katri Helenan julkisuuskuvassa, millaista se oli ja mistä sen voitiin ajatella kumpuavan.

Alasuutarin mukaan perinteisessä antropologisessa tutkimuksessa laadullisen analyysin kautta muotoillut koko aineistossa pätevät säännöt ja sääntörakenteet perustellaan eri yksilöt yhdistävällä kulttuurilla. Varsinaisena tutkimuksen kohteena on kokonaisuus, johon poikkeukset suhteutetaan. (Alasuutari 1999, 41-42.) Näin tapahtui myöskin tässä tutkimuksessa. Katri Helenan julkisuuskuvassa ilmenevä suomalaisuus juontuu suomalaisille yhteisestä mentaliteetista, johon on suodattunut ja sulautunut suomalaisuutta määrittävää ideologiaa ja käsityksiä suomalaisen kulttuurin kehityksen eri vaiheista. Mentaliteetti puolestaan ilmenee kulttuurisissa käytännöissä, esimerkiksi journalistisissa tuotteissa.

Alussa mainitulla arvoituksen ratkaisemisella Alasuutari viittasi tulosten tulkinnan vaiheeseen, jossa tutkittavasta ilmiöstä tehdään merkitystulkinta. Pelkistämällä tuotettuja havaintoja tulkitaan johtolankoina ja niitä verrataan aikaisempaan tutkimukseen ja kirjallisuuteen. Myöskään raakahavaintoja ja empiiristä aineistoa ei tässä vaiheessa unohdeta, vaan niistä etsitään vihjeitä tulkintojen tekoon. (Alasuutari 1999, 44, 46.) Tämä vaihe näkyy Katri Helenan julkisuuskuvaa koskevassa tutkimuksessa luvussa Analyysi.

2.4. Teoriat ja käsitteet

2.4.1. *Imago, julkisuuskuva ja journalistinen kuva*

Määritelläkseni tutkimuksen kohteen, *julkisuuskuvan*, tarkastelen seuraavassa myös sitä läheisesti sivuavia käsitteitä *imago* ja *journalistinen kuva*. *Imagossa* on Erkki Karvosen määritelmän mukaan kyse siitä, että ihmisten mieliin muodostuu tietynlainen subjektiivinen tietorakenne sen perusteella, minkälaisia viestejä he saavat tietystä tapahtumasta tai henkilöstä ja kuinka he niitä tulkitsevat. Imagon muotoutumiseen vaikuttavat toisaalta tulkinnan kohteena olevan henkilön tai asian sisältö ja luonne ja toisaalta tulkitsijassa kussakin tilanteessa aktualisoituneet tarpeet, huolet ja tulkintadispositiot. Imago syntyy siis vuorovaikutuksessa. (Karvonen 1997, 28-29.) Tutkimuskirjallisuudessa imago on usein käsitetty joko jonkinlaisena huijauksena tai kulissina tai vaihtoehtoisesti positiivisessa mielessä markkinoinnin näkökulmasta tehokkaana ja ytimekkäänä viestintänä. (Karvonen 1997,11-12.)

Julkisuuskuva eroaa käsitteenä sisällöltään imagosta. Karvosen mukaan julkisuuskuva voi olla josakin sanomalehtijutussa, televisio-ohjelmassa tai mediaretoriikassa toteutunut merkityksellistämisen tapa. Tämän tavan kautta on esimerkiksi tuotettu käsitys, joka on voinut vakiintua siten, että siitä on muodostunut sosiaalinen instituutio. Esimerkkinä Karvonen mainitsee henkilön kiinnittämisen jonkin asian symboliksi. Jos taas puhutaan *journalistisesta kuvasta*, tarkastellaan nimenomaan journalistisia käytäntöjä ja niiden tapaa merkityksellistää asioita. Journalismin antama kuva välity samanlaisena kaikille sitä seuraaville tahoille, sillä ihmiset muodostavat käsityksiä asioista monenlaisen ja monista lähteistä peräisin olevan tiedon pohjalta. (Karvonen 1997, 31.) Julkisuuskuva ei siis ole sama asia kuin mediatekstien lukijoiden käsitykset asiasta, vaan sillä viitataan mediassa merkityksellistämisen kautta syntyneen kuvan sisältöön, käsityksiin julkisuuskuvan kohteesta.

Tässä tutkimuksessa julkisuuskuva on siis käsitteenä lähimpänä tutkimuskohdettani. Toisaalta juttujen tekohetkellä, jolloin tulkintoja Katri Helenasta on tehty ja kirjoitettu auki, toimittajien tulkinnoissa ovat olleet läsnä myös heidän omat tulkintadispositionsa. Siinä vuorovaikutuksessa siis on syntynyt Katri Helenan imago, josta sitten on muodostunut lehtiartikkeleiden sisällön kautta julkisuuskuva. Katri Helenan tapauksessa julkisuuskuva on suhteellisen yhtenäinen ja sitä leimaa suomalaisuus. Katri Helena on kiinnitetty suomalaisuuden symboliksi. Käsitys Katri Helenan suomalaisuudesta on hyvä esimerkki Karvosen tarkoittamasta sosiaalisesta instituutiosta.

Tutkiessani Katri Helenan julkisuuskuvaa, tutkimuskohteenani on joukko lehtiartikkeleita. Voisin siis tutkia myös sitä, millainen on hänen journalistinen kuvansa, eli miten hänet merkityksellistetään journalistisissa käytännöissä. Tässä tutkimuksessa käytän kuitenkin julkisuuskuvan käsitettä.

Karvosen mukaan 1950-luvulla suomalainen yhteiskunta ei vielä ollut kehittynyt mielikuvayhteiskunnaksi eikä imagon kaltaista käsitettä tarvittu sen nykyisissä merkityksissä. Imago-termi liittyi tuolloin lähinnä hyönteistieteeseen. Myöskään mielikuva-sana ei ollut vielä 60-luvullakaan kovin yleinen. Mielikuvamarkkinointi sai alkunsa 50-luvun Yhdysvalloissa ja sen yleistymiseen vaikutti television leviäminen. Akateemisen kirjallisuuden poliittisiin analyyseihin sana ”image” päätyi ensimmäisiä kertoja 50-luvun puolivälissä ja 60-luvun alussa. Suomessa oltiin päästy tähän vaiheeseen vasta 70-luvulla, jolloin käsite oli sen verran yleistynyt, että image-termille ehdotettiin suomen kieleen muotoa imago. Toisaalta suuressa mittakaavassa mielikuvayhteiskunnaksi kasvaminen tapahtui Suomessa vasta 80-luvulla. 90-luvulla ilmestyneeseen Suomen kielen perussanakirjaan imagon ensimmäiseksi merkitykseksi oli merkitty ”Henkilön, liikeyrityksen tm. usein tietoisesti itseltään antama kuva”. (Karvonen 1997, 16-18.)

Se, että mielikuvamarkkinointia ei ollut keksitty Suomessa vielä 1960-luvulla tutkimuksen piirissä, ei tarkoita sitä, etteikö sitä olisi kuitenkin jollakin tasolla esiintynyt jo silloin. Tutkimusaineistossa Leena Häyrinen käyttää termiä image Katri Helenan haastattelussa Eeva Lehdessä vuodelta 1970 (2017). Artikkelissa keskustellaan Katri Helenan imagesta hänen uransa alussa 1960-luvun puolivälissä.

2.4.2. Tähteys

Christine Gledhillin mukaan tähti on massakulttuurin tuote ja teollisen markkinoinnin väline, joka kantaa sisällään kulttuurisia merkityksiä ja ideologisia arvoja. Nämä merkitykset ja arvot tulevat ilmi tähden henkilökohtaisissa ominaisuuksissa. Ne houkuttelevat yleisöä, sillä yleisö voi samaistua niihin. Tähti on siis kulutushyödyke, joka ilmentää individualistista ideologiaa. Häntä ”kulutetaan” yksityiselämänsä vuoksi. Tähdillä on tärkeä rooli erilaisten merkitysten, identiteettien, halujen ja ideologioiden tuottamisessa, kierrätyksessä ja valtataistelussa kulttuurissamme. (Gledhill 1991, xiii-xiv.)

Ellisin mukaan tähti näyttäytyy medioissa esityksinä eli representaatioina. Tähdien kuva heijastuu kierrossa uusina muotoina eri medioissa ja ruokkii siten edelleen uusia representaatioita. (Ellis 1992, 91.) Medialla on siis keskeinen rooli tähtikuvien luomisessa ja ylläpitämisessä.

Tähteyttä on tutkittu erityisesti elokuvateollisuuden liittyen, ja tähteyden määritelmän kumpuavat elokuvatähteyden määrittelystä, mutta teorioilla on vahvoja yhtymäkohtia musiikkiteollisuudessa ilmenevään tähteyteen.

2.4.3. Tähteyden synty

Tähdet syntyivät alun perin jo ennen elokuvateollisuuden kehittymistä, teatterien ja oopperan piirissä. Niitä kuitenkin alettiin hyödyntää vasta elokuvateollisuuden kehittyessä. Kun vuosisadan alussa markkinoitiin elokuvia, alettiin myydä elokuvakokemuksia. Tällöin huomattiin, että joillakin näyttelijöillä oli markkinoinnissa suurempi arvo kuin toisilla. Tähdistä tuli nopeasti markkinoinnin perustuotteita. (Ellis 1992, 91-92.) Tämä tapahtui itse asiassa muutamassa vuodessa. Richard DeCordova kirjoittaa, että tähden syntymisessä oli kysymys markkinointia koskevan tiedon tuottamisesta, jakamisesta ja hyödyntämisestä. Vielä vuonna 1909 juuri kukaan ei tiennyt näyttelijöiden nimiä, mutta vuonna 1912 heidät kaikki oli ”löydetty”.

Tähteyden syntyyn liittyi olennaisesti se, minkä tyyppistä tietoa tähdistä alettiin tuottaa. Tieto voidaan luokitella kolmeen kategoriaan: 1) näyttelystä, 2) näyttelijän persoonallisuutta ja 3) tähteä koskevaan tietoon. (deCordova 1991, 17.)

Tähdistä tuli elokuvateollisuuden markkinointivälineitä aluksi Yhdysvalloissa vaiheessa, jolloin elokuvien ensimmäinen aalto oli vallalla ja markkinointi alkoi kehittyä. Elokuvat piti pystyä erottamaan toisistaan jollakin tavalla, jotta yleisö ja elokuvien levittäjät voisivat erottaa ne toisistaan, ja että ne houkuttelisivat juuri sitä yleisöä, jolle ne oli suunnattu. Kertomukselliset muodot muotoutuivat gendreiksi, jotka pystyi tunnistamaan julisteiden, arvostelujen ja huhujen perusteella, ellei niille ollut muuta erityistä nimitystä. Myös esiintyjän persoonallisuudesta tuli keino kuvailla tai täsmentää tietyn elokuvan sisältöä. Persoonallisuutta, kertomusta tähdestä, alettiin eritellä ja markkinoida muissa medioissa ja näin luotiin perusteet elokuvamarkkinoinnille ja tähteydelle. (Ellis 1992, 92.)

2.4.4. Tähtikuva

Ellisin mukaan tähtikuvat eivät synny tarkasti määritellystä ryhmästä tiettyjä merkityksiä vaan toistensa kanssa ristiriidassa olevista elementeistä, jotka eivät todellisessa elämässä voi olla voimassa samaan aikaan. Tähtikuvat muodostuvat ennemminkin vihjeistä ja johtolangoista kuin täydellisistä merkityksistä. Ne koostuvat representaatioista, jotka ovat epätäydellisempiä ja vähemmän ihmeellisiä ja ihailtavia kuin samojen ihmisten representaatiot elokuvissa (tai lavalla). Tähtikuva on siis epäyhtenäinen ja hajanainen. Se esittää tähden samaan aikaan sekä tavallisena että poikkeuksellisenä ihmisenä. Tähtikuva on myös epätäydellinen, sillä se tarjoaa erillisinä kasvot ja äänen, valokuvan ja tekstin, kun taas elokuvassa (tai pop-tähden kohdalla live-esiintymisessä) tähden ääni ja kuva nähdään ja kuullaan samanaikaisesti. Tähtikuva toimiikin eräänlaisena kutsuna sinne, missä tähtikuvan elementit yhdistyvät. (Ellis 1992, 93, suluisissa olevat huomautukset kirjoittajan.)

Ellisin (1992, 94) mukaan tähtikuvan kierrätys eli representointi tarkoittaa sitä, että tähti esitetään tekemässä kaikenlaista eri medioissa. Hänen tarinansa siis kerrotaan yhä uudelleen. (Ellis 1992, 94.) Tähdet saatetaan kuvata mitä arkisimmissa olosuhteissa, esimerkiksi rentoutumassa kotonaan vanhoissa vaatteissa ja toisaalta täysin erityisissä olosuhteissa, esimerkiksi kättelemissä kuningasta. Tähdillä kerrotaan myös olevan erityiskykyjä ja erityisasema. (Ellis 1992, 94-95.)

Tähti on tavallinen, elää samaa elämää kuin tavalliset ihmiset, jakaa heidän toiveensa ja pelkonsa eli on läsnä samassa sosiaalisessa maailmassa kuin potentiaalinen katsoja. Samaan aikaan tähti on poikkeuksellinen, kuolematon ja hän kokee suuria ja hienostuneita tunteita, jotka ovat kaukana tavallisen kuolevaisen elämästä. (Ellis 1992, 97.) Richard Dyerin mukaan tähden taloudellinen menestys voi taata hänelle leveämmän leivän kuin tavalliselle ihmiselle, mutta silti hän säilyy sisim-

mältään samana. Tähteyteen liittyy neljä ristiriitaista menestyksen ja suosion syyt selittävää elementtiä: 1) tähden perustunnusmerkkinä on tavallisuus, 2) taidot ja kyvyt tekevät hänestä erikoisen, 3) tähden läpimurto ja urakehitys perustuvat onnekkaaseen sattumaan ja 4) kova työ ja ammattilaisuus ovat tähteyden edellytykset. (Dyer 1991, 39, 48-51, Jaakkolan 1999, 27 mukaan.)

Dyeriltä on peräisin myös autenttisuuden käsite. Se liittyy siihen, kuinka yleisö kokee saavansa tähdestä ”todellista” tietoa tähden haastattelujen kautta. Autenttinen tähti on uskottava. Dyerin mukaan tähti on autenttinen, kun häntä voidaan kutsua rehelliseksi, spontaaniksi, välittömäksi, todelliseksi, suoraksi ja aidoksi. Median ajatellaan usein tuottavan ”valheellista” tietoa tähdistä, mutta toisaalta media myös vahvistaa tähden autenttisia ominaisuuksia. Tähän prosessiin osallistuvat kaikki tähteä koskevat kirjoitukset, jotka vievät kukin tähden imagoa tiettyyn suuntaan. (Dyer 1991, 69, 132-135, Jaakkolan 1999, 27-28 mukaan.)

Tähteyden ydin on persoona. Simon Frithin mukaan pop- ja elokuvatähdet ovat yhdenvertaisia siten, että toiset esiintyvät elokuvissa ja toiset lavalla, kummankaan menettämättä yksilöllistä persoonallisuuttaan. (Frith 1996, 99, Jaakkolan 1999, 28 mukaan.) David Buxtonin mukaan puolestaan tähden persoonallisuuden tärkeys lisääntyi, koska kapitalismi tarvitsi työkalun ihmisten vapaa-ajan ja ideologioiden valjastamiseen kulutukselle. Tähtien persoonallisuuksiin sisältyy malleja erilaisista elämäntyyleistä, joita puolestaan voidaan markkinoida ja myydä. (Buxton 1990, 431.)

Antoine Hennion (1990, 198-201) erottaa tähden persoonasta kolme elementtiä, äänen, tyylin ja elämäntarinan.

1) *Lauluääni* toimii linkkinä tähden persoonan ja hänen esittämiensä laulujen välillä ja ilmentää tähden persoonallisuutta. Äänen täytyy olla mielenkiintoinen ja tunnistettava ja sen täytyy pystyä ilmaisemaan jotakin laulajasta itsestään, hänen persoonastaan. Toisaalta se paljastaa persoonasta enemmän ja sitä on vaikeampi manipuloida kuin ulkoista olemusta. Ääni on laulajan autenttisuuden ensimmäisenä arvioitava tekijä.

2) Esiintyjän ulkonäöllä, liikkumisella ja pukeutumisella eli *tyylillä* on samanlainen merkitys kuin hänen äänellään. Esiintyjän on herätettävä kiinnostuksemme pelkällä läsnäolollaan. Hänellä siis täytyy olla vetovoimaa jo ennen tähdeksi tuloaan. Ulkoinen olemus tarjoaa miellyttävän, houkuttelevan tai viihdyttävän julkisivun, jonka taakse kätkeytyy pop-tähden viehätysvoiman tunnistamaton lähde.

3) *Elämäntarina* toimii merkitysten lähteenä laulajan äänelle ja persoonalle. Myös se on kuitenkin rakennettu uudelleen sen mukaan, miten se heijastuu visuaalisesti, verbaalisesti ja musiikillisesti tähden esittämässä kappaleissa. Varhaisen vaiheen elämäntarina sisältävät ne vaikeudet, joita tähti on kohdannut tiellään laulajaksi ja tähdeksi ja jotka ovat muovanneet hänen persoonallisuuttaan, kunnes hän on kääntynyt levytuottajan puoleen ja päässyt eteenpäin. Siitä eteenpäin laulajan elämäntarina on tuottajan luoma. Se on myös avain menestykseen. Laulajan pitää pystyä mukautumaan musiikkiteollisuuden asettamiin sääntöihin eli esittämään rooliaan uskottavasti ja tuottamaan silti lavalla ollessaan sellainen vaikutelma, että hän on aito. Tämän ”totuuden” yleisö kuulee, siihen se samaistuu ja sitä kautta syntyy laulajan menestys. Populaarimusiikin sosiaalisessa kontekstissa yleisö osaa tulkita artistia ja muokkaa hänen ongelmansa uudelleen siten, että laulajasta tulee uskottava ja inhimillinen.

Laulajan persoonallisuus on siis kollektiivinen projektio laulajan elämästä ja yleisön elämästä. Se muuttuu ja elää niiden sääntöjen ja rajojen mukaan, jotka tähtisysteemi sille asettaa. Laulajan persoonallisuus ei synny laulusta vaan päinvastoin laulu saa persoonallisuuden laulajan kautta. (Hennion 1990, 201.)

Laulajan persoonallisuuden tuottamiseen osallistuu myös media. Se kertoo laulajan elämäntarinan haastatteluissa yhä uudelleen. Median pyrkimys kertomuksellisuuteen tukee laulajan uuden, rakennetun elämäntarinan luomista uskottavaksi ja juonellisesti loogiseksi.

2.4.5. Suomalaisuus

Tarkastelen suomalaisuutta pääasiassa Antti-Ville Kärjän väitöskirjan (2005) Suomalaisuus-luvun pohjalta. Kärjä on perehtynyt väitöskirjassaan 1950- ja 60-luvun taitteen suomalaisten elokuvien musiikillisissa esityksissä ilmenevään kansalliseen identiteettiin eli hän määrittelee suomalaisuuden *identiteetin* käsitteen kautta. Stuart Hallin (1999, 12-13) mukaan identiteetti rakentuu erojen kautta ja se paitsi opitaan, myös tuotetaan itse ja se jatkaa elämäänsä kertomuksissa. Se ei siis sijaitse valmiina jossakin meissä tai kulttuurissamme. Identiteetin käsite soveltuu oivallisesti suomalaisuuden käsittelyyn. Omassa gradussani olen kuitenkin valinnut sen sijaan esimerkiksi *ideologian* käsitteen, sillä Katri Helenaa koskevissa artikkeleissa ilmenevä suomalaisuus tuntuu lähenevän enemmän sen sisältöä.

Kärjää (2005, 73) tulkiten kansallinen kulttuuri, johon olemme syntyneet, toimii suomalaisten identiteettien lähteenä. Voidaan siis puhua *kansallisesta identiteetistä*, jossa yhdistyvät ajatus kansallisvaltiosta ja sen kollektiivisesta identiteetistä. Kärjä esittelee Benedict Andersonin määritelmän jossa kansakuntia tarkastellaan ”kuviteltuina yhteisinä”. ”Kuvittelun” kautta luodaan eräänlainen epä-määräinen ja sisäisestä epätasa-arvosta riippumaton kansallinen yhteisöllisyyden ja toveruuden tunne, joka rajataan maantieteellisesti kansallisvaltion sisälle. Kärjä huomauttaa, ettei Anderson käsittele politiikkaa, mutta että ilman valtakamppailuja käsitysten syntyminen kansallisesta yhteisöllisyydestä ei ole ollut mahdollista. Kärjän mukaan elämään on jäänyt se ”kuvitelma”, joka on selvinnyt valtakamppailuista parhaiten. (Kärjä 2005, 73.)

Oletusta siitä, että suomalaisuus eli kansallisen identiteettimme olisi luonteeltaan ”kuviteltu” ja ”erinäisten sopimuksenvaraisten tulkintojen, käsitysten ja väitteiden seuraus” (Kärjä 2005, 75) tukee myös se huomio, etteivät globalisaatio tai jopa sodan seurauksena muuttuneet kansallisvaltioiden rajat ole onnistuneet tekemään sitä merkityksettömäksi. Kysymys on siis omalla tavallaan sepitetyistä historiasta, jossa suomalaisuus on, identiteettikategoriana, kulloistenkin ja ajassa muuttuvien valtasuhteiden tuotos. (Kärjä 2005, 75.)

Stuart Hall (1999, 46, katso myös Kärjä 2005, 75) kirjoittaa, että kansakunta voidaan nähdä paitsi poliittisena myös symbolisena yhteisönä, joka tuottaa merkityksiä. Hall kutsuu tätä kulttuuriseksi representaatiojärjestelmäksi. Kulttuurisissa käytännöissä tuodaan tai tulee ilmi kansakunnan idea. Kansakunnan tai kansallisuuden olemassaolo näkyy siis joukkona sen representaatioita. Toisaalta sitä ei myöskään olisi olemassa ilman niitä. Kansakunnan idean pysyvyys rakentuu sille, että tarina siitä kerrotaan yhä uudelleen. Hall kutsuu tätä ”kansallisen kulttuurin kertomukseksi”. Kuinka se sitten tuotetaan? Hallin mukaan sen tärkeimmät elementit ovat 1) kansakunnan kertomus, joka sisältyy kirjallisuuteen, erityisesti historioihin sekä median ja populaarikulttuurin tuotteisiin 2) ”alkuperän, jatkuvuuden, tradition ja ajattomuuden” painottaminen, 3) kansalliseksi miellettyjen traditioiden sepittäminen, 4) kansallista luonnetta koskevan perustamismyytin luominen siten, että kansakunnan, kansan ja kansallisen luonteen alkuperä paikantuu niin kauas historiaan, että sen voi sijoittaa ”todellisen” ajan sijasta ”myyttiseen” aikaan 5) symbolinen ajatus ”puhtaasta, alkuperäisestä kansasta”. (Hall 1999, 46-50.)

Kärjä (2005, 76-79) on tarkastellut väitöskirjassaan sitä, minkälaisia ovat ”suomalaisen kansallisen kulttuurin kertomus” sekä Suomi ja suomalaisuus andersonilaisen ”kuvittelun yhteisöllisyyden”

muotoina. Hän on päätyntä määrittelemään suomalaisuuden rajoja maantieteen, kielen ja kulttuurin-
tuotteiden kautta.

Kärjä on havainnut, että maantieteellisesti Suomi on muuttunut ajan kuluessa sopimuksenvaraisesti
ja siksi maantieteelliset rajat eivät siis ole pysyvä suomalaisuuden määrittäjä. (Kärjä 2005, 79.)
Kaikki suomalaiset eivät myöskään asu maansa rajojen sisäpuolella. Esimerkiksi Katri Helenan
Amerikan-kiertuetta koskevista lehtiartikkeleista on havaittavissa, että amerikansuomalaiset, jotka
eivät ole asuneet Suomen maaperällä vuosikymmeniin, tuntevat silti edelleen yhteyttä suomalaisuus-
teen.

Kielellisin perustein määriteltynä suomalaisuus on yhtä lailla häilyvää. Esimerkiksi suomenruotsa-
laiset ja monet muut äidinkielenään muuta kuin suomea puhuvat mutta Suomessa syntyneet ja asu-
vat suomalaiset tuntevat olevansa identiteetiltään yhtä suomalaisia kuin suomea äidinkielenään pu-
huvat suomalaiset. Toisaalta Kärjä kirjoittaa, että 1800-luvulla kielen ja kansan yhteys nähtiin Suo-
messä itsestäänselvyytenä. Kieli oli vertauskuvallisesti myös ”kieletär”, suomalaisuuden hengen
henkilöitymä. Kieleen liittyvät väittelyt liittyivät tuolloin paitsi kielen muotoihin myös suomalai-
suuden oikeaan muotoon ja sisältöön (Laitinen 2004, 177, Kärjän 2005, 78 mukaan). Laitisen (2004,
177) mukaan valtataisteluita käytiin paitsi suomenkielisten ja ruotsinkielisten välillä siitä, mikä kieli
olisi vallalla, myös siitä minkälaiset suomen kieltä koskevat mielikuvat ja ihanteet, kielelliset ideo-
logiat, pääsivät määrittämään sitä, mikä olisi oikeaa suomen kieltä.

1800-luvun puoliväli oli merkityksellistä aikaa myös suomalaisuuden määrittelyn kannalta. Fenno-
maanit taistelivat sivistyneistön keskuudessa omaehtoisen suomalaisen, suomenkielisen kulttuurin
ja valtion puolesta svekomaaneja vastaan, jotka olisivat halunneet palauttaa Suomen Ruotsin yhtey-
teen ainakin jossakin määrin. Kansallisromanttinen ajattelu levisi erityisesti taiteissa. Elias Lönnrot
oli julkaissut Kalevalan 1835 ja kirjoittanut siis Suomen kansan mytologisen kertomuksen. Kärjä
mainitsee ehkä vaikutusvaltaisempana suomalaisuuden lähteenä Zachris Topeliuksen 1875 julkai-
seman Maamme kirjan (ilmestyi ensin ruotsinkielisenä), jota käytettiin kouluissa oppikirjana vielä
1950-luvulla. Musiikissa suomalaisuuden nähtiin ilmenevän erityisesti Sibeliuksen teoksissa ja ku-
vataiteissa erityisesti kansallismaisemaa, Järvi-Suomea esittävässä maalauksissa. (Kärjä 2005, 79).

1800-luvun loppupuolella Kalevala-innostus sai aikaan erityisen liikkeen, karelianismin, jolla viita-
taan siihen, että Karjala alettiin mieltää runojen aarreaitaksi ja muinaisen suomalaisuuden kehdoiksi.
Sinne alettiin tehdä runonkeruu- ja pyhiinvaellusmatkoja. Siitä tuli myös arvokas innoituksen ja ai-

heiden lähde taiteessa. Tutkijat tähdensivät heti Kalevalan ilmestyttyä, että teos oli Lönnrotin sommittelema eepos. Karelianismissa Kalevalan kuitenkin miellettiin edustavan muinaissuomalaista todellisuutta. Karjalassa asuvat ihmiset ja karjalaiset maisemat olivat kareliaaneille nykyajassa eläviä ja olevia Kalevalassa esitetyn muinaissuomalaisen maailman edustajia. (Kalevala-tietopaketti 2009.)

Erityinen topeliaaninen suomalaisuus, josta on Kärjän mukaan kirjoittanut muun muassa Päivi Rantanen (1994), juontuu Maamme kirjan pitkän vaikutusvallan historiasta. Topeliaaniseen suomalaisuuteen kuuluu ajatus suomalaisen kansan ja Suomi-nimisen maan erottamattomasta yhteydestä, joka on Jumalan asettama. Pitkä yhdessäolo on topeliaanisen suomalaisuuskäsityksen mukaan synnyttänyt suomalaisille erityisen kansanluonteen, joka yhdistää heitä kansana ja tekee heidät erityislaatuiseksi. (Kärjä 2005, 80-81.)

Mitä topeliaaninen suomalaisuus sisältää? Topeliuksen mukaan ”kaikki, jotka noudattavat tämän maan lakia ja tekevät työtä sen hyväksi, ovat yhtä kansaa. Heidä yhdistää heidän isänmaanrakkautensa, lainkuuliaisuutensa ja yhteinen onnensa ja etunsa.” (Topelius 1981, 124.) Topelius huomioi Maamme-kirjassaan, että suomalaiset ovat syntyperältään sekoittuneet ruotsalaisiin ja venäläisiin ja määrittelee heidät kaikki suomalaisiksi. Näin muodostunutta Suomen kansaa Topelius vertaa metsään, jossa on useita puulajeja, mutta joka on kasvanut yhtenäiseksi. Eri puulajit edustavat Topeliuksen mukaan esimerkiksi karjalaisia, hämäläisiä tai uusmaalaisia tai jopa eri kylissä asuvia ihmisiä. Tämä johdattelee kansanluonteen tutkiskeluun, joka on Topeliuksen mukaan ”helpompi tuntea kuin kuin selittää”. Se on siis syntynyt pitkän ajan ja yhdessä asumisen tuloksena. Kansanluonteen piirteet Topelius luettelee Maamme kirjan luvussa 70. Suomen kansa seuraavasti. Suomen kansan tunnistaa *jumalanpelosta*. Se on *uutteraa* ja *kestävää*, sillä kansa on yhtämittaa tuhat vuotta ponnistellut kovan maaperän raivaamiseksi pelloiksi ja viljelemiseksi ankarassa pohjoisessa ilmanalassa. Kansaa on siis *karaistunut* ja *voimakasta*. Se on myös selvinnyt onnettomuuksista ja taistellut puutetta vastaan, ollut sorrettuna ja paossakin, mutta silti säilyttänyt toivon. Se on siis *kärsivällistä*, *uhratuvaista* ja *elinvoimaista* kansaa. Koska Suomen kansa ei ole ollut hallitsemassa muita kansoja, sen luonteeseen kuuluu *rauhallisuus*. Toisaalta puolustaessaan omaa aluettaan se on taistellut viimeiseen pisaraan eli ollut *urhoollinen* ja *sotakuntoinen*. Vieraan vallan alla ollessaan se ei ole unohdannut omaa ajatus- ja elämäntapaansa, vaan on ollut *sitkeä* ja *itsepintainen*. Kansan *uskollisuutta* Topelius perustelee sillä, ettei kansa ole koskaan noussut esivaltaa vastaan eikä hyväksynyt pettureita. Toisaalta se ei ole suostunut olemaan siron ja väkivallan alaisena eli se *rakastaa vapautta*. Se ei ole aina perännyt sille kuuluvia oikeuksia voimankäytöllä, mikä ilmentää *hidasluontoisuutta*

ja *vitkallisuutta*. Toisaalta se on kaukana muusta sivistyksestä kuitenkin hiljalleen kovista vastuksista huolimatta noussut sivistyskansaksi, eli Topeliuksen mukaan ”kohonnut valistukseen”. Sen vuoksi Suomen kansa on Topeliuksen mukaan *tiedonhaluinen* ja *oppia rakastava*. (Topelius 1981, 124-126.)

Topeliaanisen suomalaisuuskäsityksen mukaan Suomen kansan pääpiirteitä ovat siis: jumalanpelko, uutteruus ja kestävyys, karaistuneisuus ja voimakkuus, kärsivällisyys, uhrautuvaisuus ja elinvoimaisuus, rauhallisuus, urhoollisuus ja sotakuntoisuus, sitkeäluontoisuus ja itsepintaisuus, uskollisuus, rakkaus vapauteen, hidasluontoisuus ja vitkallisuus sekä tiedonhalu ja rakkaus oppiin.

Topeliaanisessa suomalaisuudessa keskeisiä tekijöitä tuntuvat olevan työnteko ja isänmaanrakkaus. Rantanen kirjoittaakin, että topeliaanisen suomalaisuuskäsityksen mukaan ”Suomi on työmaa ja suomalaiset sen työntekijöitä”, ”Suomessa ei ole mitään millä kehuskella” ja siksi ”suomalaisten on omalla työllään tehtävä maastaan arvokas” (Rantanen 1994, 19). Toisaalta isänmaanrakkaudelle ei anneta perusteita, vaan suomalaisuus onkin oikeastaan ominaisuus, jonka eteen suomalaisten on tehtävä (edelleen) työtä. (Rantanen 1994, 19.) Topeliaanisesta suomalaisuudesta kumpuavia suomalaisuuden piirteitä tarkasteltaessa ei siis kannata odottaa yhtenäistä ja loogista kokonaisuutta. Piirteet voivat olla ristiriidassa keskenään.

Topelius luonnehtii Maamme kirjassaan myös eri kansanosien luonteenpiirteitä. Karjalaisuutta käsittelemässä siksi, että Katri Helena on kotoisin Tohmajärveltä, keski-Karjalasta ja hänen julkisuuskuvassaan myös karjalaisuutta tuodaan esiin tunteenomaisesti. Esimerkiksi Jyrki Hämäläinen kirjoittaa Jaana-lehdessä vuonna 1967: ”Kysymys on Katri Helenasta... , jonka tie... johti pommien runtelemasta Karjalasta tuhkimon tavoin levytaivaalle jakamaan iloa ja rytmiä arkipäiväämme.” Vaikka Jyrki Hämäläinen viittaa tässä sodanjälkeiseen Karjalaan, tiedämme, että Karjalalla on ollut erityismerkitys jo ennen 1900-lukua.

Topeliuksen (1981, 154-155) mukaan Suomen kansa on muinoin yhtynyt kahdesta kansanheimosta. hämäläisistä ja karjalaisista. Karjalaiset ovat muodoltaan solakoita ja heillä on eloisat siniset silmät. Hämäläisiin verrattuna karjalaiset ovat luonteeltaan avomielisempiä, ystävällisempiä, liikkuvampia, toimeliaampia, puheliaampia, kerskaavaisempia, uteliaampia ja pitkävihaisempia. Toisaalta Karjalaiset ovat hellätunteisia ja suuttuvat ja leppyvät nopeasti. Karjalaisten mieleen ovat leikit ja kauniit (karjalaisten runoseppien sepittämät) laulut ja sen Topelius näkee syyksi siihen, että niin paljon lauluja on kerätty nimenomaan Karjalasta. Edelleen karjalaiset ovat hyviä kauppiaita ja ”tekevät rahaa

pienillä kivilläkin”. Toisaalta he eivät osaa säästää, koska ovat anteliaita ja vieraanvaraisia ja elävät mieluusti itsekin mukavasti. Karjalainen on Topeliuksen mukaan

”Suomen kansan valopuoli: avomielinen, kohtelias, vilkas ja kevytmielinen, helposti ohjattava ja helposti eksytetty, herkkäuskoinen kuin lapsi, ei kuitenkaan vailla suomalaisen itsepintaisuutta, mutta herkkä oppimaan ja varustettu luonnonlahjoilla, jotka tarvitsevat ainoastaan hyvää kasvatusta, asettaakseen hänet kansansa parhaiden joukkoon.” (Topelius 1981, 154-155.)

Topeliuksen luonnehdinta on tietenkin yleistys, jonka totuudellisuus on suhteellista. Tässä tutkimuksessa sillä on kuitenkin painoarvoa, kun Topeliuksen määrittelemiä piirteitä verrataan niihin piirteisiin, jotka yhdistetään Katri Helenan julkisuuskuvaan.

Kärjä (2005, 81) pohtii sitä, minkälainen painoarvo 1800-luvun ajatuksilla on ollut noin sata vuotta myöhemmin ja on löytänyt tukea seuraavilta kirjoittajilta. Rantasen mukaan topeliaaninen suomalaisuus kanonisoitiin Maamme kirjan ollessa koululaisten oppikirjana useiden sukupolvien ajan. Se edusti monille ”todellista ja esimerkillistä” suomalaisuutta ja sen valta ulottuu edelleen nykypäivän suomalaisuuteen (Rantanen 1994, 17-18.) Siikalan (1996,147) mukaan puolestaan (topeliaanisen) suomalaisuuden ideaalit elävät edelleen kansanperinteen uusissa muodoissa naistenlehdistä virsikirjoihin. Toisaalta Lehtonen arvelee, että juuri populaarijulkisuus on se paikka, jossa nykyisin tuotetaan idealisoitua ja normatiivista, rutiininomaiselle ja tiedostamattomalle, itsestäänselvyytenä sisäistetyille ainekselle pohjautuvaa suomalaisuutta (Lehtonen et al. 2004, 121).

Kuinka suomalaisuuden on ajateltu ilmenevän musiikissa? Topelius käsittelee Maamme kirjassa musiikkia vain kalevalaisen laulurunouden ja suomalaisen kansanlaulun kahden kerrostuman, vanhan ja uuden osalta. Vanhaan kerrostumaan kuuluvat ikivanhat runosävelmät, joiden sanat ovat ”älykkäät ja syvämieliset”. Uuden kerrostuman puolestaan muodostavat vaihtelevia runomuotoja ja sävelmiä hyödyntävät sanoiltaan vähemmän älykkäät ja syvämieliset kappaleet. Syvämieliset sanat kumpuavat edelleen ”yksinäisyydestä ja surusta”. (Topelius 1980, 168, Kärjän 2005, 89 mukaan.)

Kärjän mukaan Topelius oli asettanut Maamme kirjassaan vastakkain ”aidon suomalaisuuden” taideaulun keinotekoisuuden kanssa. Tämän Kärjä näkee johtuvan siitä, että Suomen valtiota ja suomalaisuutta rakennettiin tuohon aikaan suhteessa muihin Euroopan kansallisvaltioihin ja pyrittäessä luomaan Suomesta kansallisvaltio kansallisvaltioiden joukossa, koettiin tarpeelliseksi noudattaa Euroopan muissakin kansallisvaltioissa vallitsevia normeja. Siksi myös musiikin suomalaisuus alkoi

rakentua suhteessa yleiseurooppalaisena pidettyyn taidemusiikkiin. Ilmeni siis tarve löytää tai luoda musiikkia, joka olisi pohjaltaan länsimaista taidemusiikkia, mutta kuitenkin jollakin erityisellä tapaa suomalaista. Omaa kansallista taidemusiikkia luotiin esimerkiksi Kalevalan innoittamana. Säveltäjät korostivat musiikissaan suomalaisia piirteitä⁴ ja vahvistivat siten kansallista identiteettiä. (Kärjä 2005, 89-90.) Myös musiikin kuuntelijat halusivat löytää suomalaisten säveltäjien musiikista erityisiä suomalaisia piirteitä.

Suomalaiskansallisia piirteitä on taidemusiikin kansallisromanttisen tyylin luomisen lisäksi etsitty ja tuotu esiin myös kansan- ja perinnesävelmusiikista. Heikki Laitinen (2003, 190, 194) kirjoittaa, että myös käsitykset siitä, mikä on suomalaista kansanmusiikkia ja mikä ei, ovat osittain sepitettyjä. Esimerkkinä käy oppi siitä, että kantele on Suomen kansansoitin. Ennen Lönnrotin Kalevalaa jouhikko ja kantele nähtiin samanarvoisina esimerkiksi 1827 ilmestyneessä C. A. Gottlundin kirjoittamassa Otava eli suomalaisia huvituksia -kirjassa. Muutaman vuosikymmenen päästä jouhikkoa ei kuitenkaan enää huomioida suomalaisessa soittimistossa. Tultaessa 1800-luvulta 1900-luvun loppupuolelle, on siis Laitisen mukaan tapahtunut paljon aivopesua, joka on saanut tiedon siitä, mitä suomalainen kansanmusiikki oli ennen 1800-luvua, muuttumaan toisenlaiseksi. Kärjän (2005, 94) tulkinnan mukaan ihmisiä on siis opetettu ajattelemaan itseään kansana ja kerrottu samalla ”mistä kansa laulaa”. Kansallisuus on siis tässäkin tapauksessa sepitettyä, rakennettua kansallisuutta.

Kärjän mukaan taide- ja kansanmusiikin suomalaiset piirteet on siis konstruoitu vähintään 150 vuoden aikana ja tämän konstruoinnin vaikutukset näkyvät erityisesti institutionaalisissa yhteyksissä, koulutuksessa ja kritiikissä. Populaarimusiikin muodoista iskelmä on yhdistetty voimakkaimmin suomalaiseen identiteettiin. (Kärjä 2005, 94-95) Jalkasen mukaan iskelmä on suoraan kansanperinteen jatkaja. Suomalaiskansallisen populaarimusiikin tuottajana erityisen painoarvon on saanut Toivo Kärki. Jalkanen kutsuu Kärjen 1950-luvun vaihteen tuotantoa suorastaan iskelmän ”kansallisromanttiseksi” muodoksi. (Jalkanen 1992, 15-17 ja 20, katso myös Kärjä 2005, 94-95.)

Populaarimusiikissa suomalaisuuden piirteiden hahmottaminen on tapahtunut taide- ja kansanmusiikkia myöhemmin. Taide- ja kansanmusiikissa suomalaisuuden rakentaminen on kytkeytynyt laajempaan kansallisromanttiseen vaiheeseen, jossa suomalaisuutta alettiin korostaa muillakin elämän-

⁴ En käy erittelemään musiikissa ilmeneviä, suomalaisiksi koettuja piirteitä, mutta totean, että niitä on löydetty erityisesti Jean Sibeliuksen musiikista. Kärjän 2005, 91-93 mukaan esimerkiksi Mikko Heiniö (1996, 15) on todennut, että suomalaisessa musiikissa sen muusta eurooppalaisesta musiikista erottava erityinen kansallinen luonne on pikemminkin uskomus ja myytti kuin analysoitavissa oleva ominaisuus. Kärjän (2005, 91-93) mukaan Suomalaiset piirteet musiikissa voivat olla toisaalta kansallisromanttisen ideologian tuotoksia, mutta ne voivat olla myös substantiaalisesti kansallisia.

aloilla ja Suomea ajatella kansallisesti ja kulttuurisesti yhtenäisenä alueena ja myöhemmin itsenäisenä valtiona. Populaarimusiikin kehittyessä ja ”suomalaistuessa” kansallinen konteksti on ollut jo valmiina. Musiikintekijät olivat altistuneet aikaisemmille suomalaisuuskäsityksille ja sisäistäneet ne ainakin osittain. (Kärjä 2005, 95.)

Miten käsitykset suomalaisuudesta ja musiikin piirteet liittyvät toisiinsa? Kärjä mainitsee esimerkkinä Jalkasen tutkimukset suomalaisesta molli-iskelmästä. Jalkanen on määritellyt sen ”raskasmielisyyden ja melankolian” mentaliteetin ilmenemismuotoja musiikissa. Jalkasen kirjoituksissa käsitykset suomalaisuudesta ja niiden musiikilliset representaatiot ovat osa samaa ”diskursiivista muodostelmaa”, joka Kärjän mukaan voi olla vaikkapa *genre*. Kärjä toteaa, että kun pidetään yllä tai romutetaan käsityksiä kansallisesta tai kulttuurisesta identiteetistä tai testataan ennako-oletuksia, musiikilliset representaatiot ovat keskeisessä roolissa. Tällöin puheessa ja kirjoituksissa ilmenevällä suomalaisuudella on vaikutuksia siihen, millaisia musiikillisiä käytäntöjä suomalaisuuteen voidaan kussakin tilanteessa ja yhteisössä liittää. (Kärjä 2005, 99-100.)

2.4.6. *Mentaliteetin määrittely*

Mentaliteetti on alun perin historian tutkimuksen käsite, mutta sitä on sovellettu monitieteisesti. Etnomusikologisissa tutkimuksissa sitä ovat soveltaneet muun muassa Lotta Skaffari (2004) ja Marko Niemelä (1999). Mentaliteettia on yritetty määritellä historian kuluessa useaan otteeseen ja sen tuloksena käsite on laajentunut välillä lähes käyttökelvottomaksi. Käsitettä onkin kritisoitu runsaasti sen epämääräisyydestä ja sen määritelmiä ristiriitaisuudesta. (Hyrkkänen 2002, 95.) Seuraavassa määrittelen mentaliteetin niin, että se sopii tämän tutkimuksen tarpeisiin.

Knuutilan mukaan mentaliteetilla ei ole Suomen kielessä täsmällistä eikä vakiintunutta vastinetta. Sen yleisin käänös on mielenlaatu, joka voidaan ymmärtää paitsi temperamenttipillisesti (esimerkiksi melankolinen mielenlaatu) myös tunnetilana (iloinen, surullinen) tai luonteen ominaisuutena (rehellinen, rauhallinen). Mieli on avainkäsite tehtäessä tulkintoja mentaliteetista. Mieli-sanana sanakirjamerkitykset eivät määrittele mentaliteettia, mutta osoittavat, että kyse on merkityksellisestä kulttuurin tekijästä. (Knuutila 1994, 61-62). Mielenlaatu on myös mentaliteetin keskeisin merkitys. Mielenlaatuun vaikuttavat kulttuuriset piirteet eivät välttämättä estä maailmankuvaa ole-masta sama eri kulttuureissa kasvaneilla ihmisillä. Samanlaisen luonnontieteellisen tai fyysikaalisen maailmankuvan omaksuneet ihmiset voivat siis toisaalta olla mentaliteeteiltään hyvinkin erilaisia,

sillä heidän omaksumansa käsitykset ja uskomukset ovat keskenään erilaiset. (Keskustelu professori Timo Leisiön kanssa 13.1.2010.)

Hyrkkäsen mukaan Peter Dinzeltacher on määritellyt mentaliteetin seuraavasti vuonna 1993: ”Historiallinen mentaliteetti on tietylle yhteisölle tietynä aikana ominainen ajattelun ja tuntemisen sisältöjen ja tapojen kokonaisuus. Mentaliteetti käy ilmi toiminnassa.” (Hyrkkänen 2002, 76.) Knuuttilan mukaan mentaliteetti koostuu kollektiivisista julkilausutuista ja piilevistä käsityksistä ja uskomuksista ja sen yleisyys ilmenee jokapäiväisyytenä ja arkisuutena. Lisäksi maailmankuvia, maailmankatsomuksia ja ideologioita läpäisevät mentaliteetit sijoittuvat Fernand Braudelin ajan monikeroksisuuden määritelmän mukaan *pitkän keston* alueelle ja niiden kesto ilmenee muuttuvissa merkityksissä. (Knuuttila 1994, 56.)

Tietylle yhteisölle ominainen ajattelun ja tuntemisen sisältöjen kokonaisuus tai kollektiiviset julkilausutut ja piilevät käsitykset eli lyhyesti sanottuna mentaliteetin sisältö on jaettavissa Dinzeltacherin mukaan edelleen neljään eri osaan: Mentaliteetti rakentuu 1) ajattelutavasta (tietoinen suhtautuminen ulkomaailman ja psyyken antamaan informaatioon), 2) tuntemisen tavasta (automatoituneet arvoasetelmat), 3) tuntemisen sisällöistä (tunteet, tunteminen, tuntuminen) ja 4) ajattelun sisällöistä. Näistä viimeksi mainittuihin sisältyvät tietyissä kulttuureissa yleisesti pätevät ”perusvakaumukset”, joilla Dinzeltacher viittaa tietoisesti omaksuttuihin uskonnollisiin, ideologisiin, poliittisiin, eettisiin ja esteettisiin käsityksiin. (Hyrkkänen 2002, 77-78.)

Mentaliteetti koostuu siis Dinzeltacherin mukaan sekä tiedostetusta että tiedostamattomasta aineksesta. Toisaalta Hyrkkänen (2002, 81) huomauttaa, että mentaliteetti saattaa olla tutkimuksen kannalta järkevää rajata niin, että se käsittää pelkästään tiedostamattoman ajattelun. Hyrkkäsen (2002, 77) mukaan Dinzeltacherin määritelmä poikkeaaakin yleisimmin käytetystä mentaliteetin määritelmästä. Toisaalta Dinzeltacher perustelee tietoisesta ajattelun mukaan ottoa sillä, että useimmiten myös tiedostamaton mentaliteetin osa on rakentunut siten, että aiemman tietoisesta ajattelun sisältö on muuttunut sisäistetyksi, automaattiseksi tiedoksi. Esimerkkinä Hyrkkänen mainitsee eettisten normien sisäistämisen. (Hyrkkänen 2002, 77-78.)

Korhonen puolestaan luonnehtii mentaliteettia koordinaatistikoksi tai henkiseksi kartaksi, joka sisältää ihmisen ymmärryksen todellisuudestaan. Mentaliteettiin sisältyvien käsitteistöjen ja kategorioiden avulla ihminen pystyy ajattelemaan ja sijoittamaan itsensä sosiaaliseen ja kulttuuriseen ympäristöönsä. (Korhonen 2001, 42.)

Toisaalta mentaliteetin määrittelemisen ajattelun pohjan antaviksi mahdollisuuksiksi saa sen näyttämään ajattelua rajoittavalta elementiltä. Henkiset työkalut ovat kuitenkin ennemminkin ajattelun välineitä kuin sen rajoittajia. Mentaliteetin avulla toimintaa voidaan ymmärtää. Mentaliteetti ilmenee kulttuurissa, joka siis tarjoaa yksilölle mahdollisuuksien varaston. Sen sisällä ovat käyttäytymisen edellytykset ja ajattelun rajaviivat, inhimillisen toiminnan liikkumavarat. Kun tutkitaan mentaliteettia, etsitään ihmisen tapaa olla olemassa oman aikansa maailmassa. (Korhonen 2001, 47-48.)

Mentaliteetti ei ole yleinen mielipide. Sen sijaan mentaliteettien olemassaolo antaa mahdollisuuden muodostaa kollektiivisia mielipiteitä ja ilmaista niitä. Ne ovat ehto sille, että kongnitiivinen maailmankuva voi muodostua. Maailmankuva puolestaan antaa mentaliteetille suuntaa ja vahvistaa sitä. (Knuuttila 1994, 57.) Dintelbacherin mukaan voidaan määrittää suurelle ihmisjoukolle, esimerkiksi tietynä aikana eläneille eurooppalaisille yhteinen perusmentaliteetti. Sen sisällä voidaan kuitenkin nähdä olevan erilaisille pienemmille ryhmille ominaisia mentaliteetteja, vaikkapa talonpojan ja papin mentaliteetit. (Hyrkkänen 2002, 82.)

Siikala huomauttaa, että kansakuntaa tarkasteltaessa mentaliteetin käsittäminen yhdeksi kokonaisuudeksi ei anna asiasta oikeaa kuvaa. Kysymys on ennemminkin alati liikkeessä olevista ajattelun, olemisen ja tuntemisen tavoista, jotka muovautuvat eri aikoina ja erilaisissa yhteiskunnan lokeroissa. Kulttuuriset mallit periytyvät jälkipolville kulttuurin näkyvissä ilmauksissa, esimerkiksi joukkotiedotuksen sisällöissä ja muodoissa. Toisaalta nämä mallit muokkaavat myös mentaliteetteja. Siten siis myös mentaliteetit siirtyvät jälkipolville. Mentaliteetit ylläpitävät maailmankuvaa ja arvoja. (Siikala 1996, 143-144.)

Tutkimuksessani nojaudun pääasiassa Dintelbacherin määritelmään mentaliteetista, jonka mukaan se siis koostuu sekä tiedostetusta, että tiedostamattomasta aineksesta, ja on tietylle yhteisölle tietynä aikana ominainen ajattelun ja tuntemisen sisältöjen ja tapojen kokonaisuus, joka käy ilmi toiminnassa. Toiminta, jossa mentaliteetti voi käydä ilmi, näkyy siitä jälkeen jääneissä lähteissä, toimittajien 1960- ja 1970-luvulla Katri Helenasta kirjoittamissa teksteissä. Lehtiartikkelit eivät luonnollisesti kerro mentaliteetista mitään suoraan. Sen sijaan ne voivat antaa viitteitä sen osista, jutut kirjoittaneiden toimittajien mentaliteetista. Olen siis ottanut mentaliteetin käsitteelliseksi oletukseksi tutkimuksen taustalle. Oletan, että toimittajia yhdistää jokin mentaliteetti, heille ominainen ajattelun ja tuntemisen sisältöjen ja tapojen kokonaisuus. Gradussani keskityn tarkastelemaan niitä julkilauttuvia ja piileviä käsityksiä, jotka voivat antaa viitteitä toimittajia yhdistävästä mentaliteetista.

2.4.7. *Mentaliteetti tutkimuksen kohteena*

Tutkijan näkökulmasta mentaliteetti on olemassa kahdella tavalla. Toisaalta se on menneisyydessä olemassa oleva rakenne, joka sisältää ne edellytykset ja valmiudet, joiden avulla ja joiden pohjalta ihmisten oli mahdollista rakentaa käsitys maailmasta ja sen ilmiöistä. Toisaalta tutkija luo lähteitä analysoimalla rekonstruktion, tulkinnan mentaliteetista. Mentaliteetti on siis aina myös tutkijan luomus. (Korhonen 2001, 50-51.)

Toisaalta Knuutila huomauttaa, että mentaliteettien ja maailmankuvien löytäminen vaatii mahdollisimman monien lähteiden käyttöä, johtolankojen etsintää ja tutkijan päättelyä. (Knuutila 1994, 59.)

Katri Helenasta kertovat lehtiartikkelit ovat suhteellisen rajallinen lähdeaineisto mentaliteetin tutkimusta ajatellen. Siitä huolimatta ne muodostavat kokonaisuuden, jota ovat olleet luomassa monenlaiset eri ihmiset, toimittajat kylläkin, mutta eri puolilta Suomea kotoisin olevat. Voimme siis olettaa, että heitä yhdistää joko se, että he ovat ammatiltaan toimittajia, tai se että he ovat suomalaisia. He edustavat siis yhteisönä toimittajia tai suomalaisia. Mentaliteetin määritelmistä kävi ilmi, että mentaliteetti on nimenomaan tietylle yhteisölle ominainen. Koska artikkelien kohderyhmänä ovat suomalaiset lukijat, eivätkä toimittajat kirjoita juttuja toisille toimittajille, looginen ryhmä, jonka mentaliteetista artikkelit voisivat antaa viitteitä, ovat suomalaiset.

Ajatusta ottaa mentaliteetin käsite tutkimuksen taustalle käsitteelliseksi oletukseksi tukee Hyrkkänen. Hänen mukaansa mentaliteetin tutkimus on sikäli vaikeaa, etteivät lähteet kerro suoraan mentaliteetista yhtään mitään. Sen sijaan lähteiden selittäminen voi käydä mahdolliseksi, kun oletetaan, että niiden taustalla vaikuttaa tietty mentaliteetti. (Hyrkkänen 2002, 97.) Tätä ajatusta tukee myös Korhonen, jonka mukaan mentaliteetti ei voikaan olla tutkimuksen ensisijainen kohde, sillä se on liian laaja käsite. Kulttuurin tutkiminen kokonaisuudessaan olisi samalla tavoin mahdoton tehtävä. Sen sijaan Korhosen mukaan mentaliteetin representaatioita on järkevää etsiä rajatumman aiheen avulla, sillä vastattaessa rajattuun ongelmaan, päädytään sanomaan jotakin myös mentaliteetista ja kulttuurista yleisesti. Mentaliteetti liittyy yleensä ilmiöiden kokonaisuuteen, joten sen tutkiminen vaatisi kokonaisvaltaista näkökulmaa. Toisaalta mentaliteetti on osa kulttuuristen ilmiöiden kenttää, kulttuuria tai sivilisaatiota rajatumpi käsite. (Korhonen 2001, 48-49.)

Mentaliteettihistoria tutkii suhtautumista ja sen muuttumista. Asiat, joihin suhtautumista tarkastellaan, voivat Hyrkkäsen mukaan olla muun muassa käsitykset onnesta, yksilöstä, perheestä ja yhteis-

kunnasta, yhteiskunnalliset arvostuskriteerit, käsitykset työstä ja juhlasta, esteettiset näkemykset ja tunteet ja suhtautuminen ympäristöön ja luontoon. (Hyrkkänen 2002, 89-90.) Kaikkia näitä elementtejä käsitellään Katri Helenasta kertovissa artikkeleissa. Niissä kerrotaan, kuinka Katri Helena ja myös toimittajat itse suhtautuvat näihin asioihin. Suhtautuminen voi tulla ilmi paitsi suoraan, myös piilevästi niissä tavoissa, joilla toimittajat asioista kirjoittavat. Se seikka, että yleisö jakaa ainakin jollakin tasolla toimittajien juttuihin kirjoittamat näkemykset, kertoo se, että Katri Helenasta on kirjoitettu niin paljon lehtijuttuja ja erityisesti kansikuvajuttuja. Ne ovat siis myyneet lehtiä. Yleisön on siis täytynyt saada niistä tukea omille käsityksilleen maailmasta. Tämän tutkimuksen kannalta ei kuitenkaan ole merkityksellistä, koskeeko toimittajien jakama mentaliteetti myös kaikkia muita suomalaisia. Riittää, että se yhdistää juttuja kirjoittaneita toimittajia.

2.4.8. Mentaliteetin ilmeneminen ja muuttuminen

Knuutilan määritelmässä mainitaan, että mentaliteetti sijoittuu Braudelin aikatasoissa *pitkän keston* alueelle. Immosen mukaan Fernand Braudel kehitti aikoinaan ajatuksen eripitkistä kestoista. Hän jakoi ajan kolmeen tasoon. 1) Hidas, lähes liikkumaton ja muuttumaton, mutta kuitenkin hitaasti muuttuva *pitkä kesto*, kuvaa ensisijaisesti ihmisen vuorovaikutusta ympäristönsä kanssa. Tälle tasolle kuuluvat myös esimerkiksi viljelymenetelmät, kauppareitit, kielet ja maailmankuvat. 2) *Konjunktuuuri* käsittää sosiaalisen historian ja etenee nopeammin kuin pitkän keston suhteellinen muuttumattomuus, mutta on hitaampaa kuin yksilön kokema tapahtumien aika. Konjunktuuureja ovat muun muassa taloudelliset järjestelmät, valtiot, yhteiskunnat, sivilisaatiot ja sodan muodot. 3) *Lyhyen keston* muodostaa perinteinen historia, joka käsittää esimerkiksi lehtiartikkelit. Ajan eri tasoilla muutos tapahtuu eri nopeudella. Kulloisessakin nykyajassa, epookissa, ovat kuitenkin läsnä samanaikaisesti ja rinnakkain kaikki ajan tasot, myös näiden kolmen ulkopuolelle sijoittuvat. Jotkut elementit, jotka nykyajassa ilmenevät, ovat siis peräisin hyvin kaukaa, toiset taas ovat syntyneet aivan vasta ja edustavat nykyaikaa. (Immonen 1993, 24 ja Immonen 2002, 20-21.)

Knuutilan (1994, 56) mukaan mentaliteettien kesto ilmenee muuttuvissa merkityksissä. Patrick H. Huttonin teoksesta *History as an Art of Memory* on peräisin ajatus siitä, että mentaliteetti näyttäytyy traditioissa. Traditiot ovat kollektiivinen muisti ja muuttuvat hitaammin kuin yksi sukupolvi pystyy hahmottamaan. Traditio ei silti näyttäydy kaikille sukupolville samansisältöisenä. (Korhonen 2001, 56.) Mentaliteetti, joka siis ilmenee traditioissa, saattaa saada ilmiänsä näissä toistuvissa käytänteissä, mutta voi myös muuttua tradition muuttuessa.

Knuutilan mukaan mentaliteetteja välittävät erityisesti myytit. Myyttisten kertomusten merkitykset ja käyttötarkoitukset ovat ajan kuluessa muuttuneet, mutta ne antavat viitteitä niistä tavoista, joilla ihmiset ovat käsitelleet asioita. Kertomusten muodossa ajassa siirtyvät myytit voidaan soveltaa kulloiseen aikaan sopiviksi ja toisaalta ne siirtyvät myytin muodossa seuraaville sukupolville. (Knuutila 1994, 58.)

Dinzelbacherin määritelmän mukaan ”mentaliteetti käy ilmi toiminnassa”. (Hyrkkänen 2002, 76.) Knuutilan (1994, 56) mukaan mentaliteetin yleisyys ilmenee jokapäiväisyytenä ja arkisuutena (Knuutila 1994, 56.) Toisaalta Korhosta (2001, 47) tulkiten mentaliteetti ilmenee kulttuurissa.

Mentaliteetin kollektiivisuus voidaan siis tavoittaa tarkastelemalla erilaisia jokapäiväisiä asioita, esimerkiksi kulttuurintuotteita. Mentaliteettihistorioitsijat ovatkin soveltaneet tutkimuskohteikseen monenlaisia lähteitä inkvisition pöytäkirjoista pienten kylien tapojen havainnointiin. He ovat tarkastelleet ihmisten jokapäiväistä elämää ja heidän kulttuurinsa tuotteita.

Katri Helenasta kertovat lehtiartikkelit ovat arkisia kulttuurintuotteita, joiden tekemiseen on osallistunut laaja joukko toimittajia. Ne ovat jäänteitä toimittajien työstä, *lyhyen keston* alueelle sijoittuvia lähteitä, joissa myös mentaliteetti voi ilmetä.

2.4.9. Suomalaisen mentaalinen maailma

Siikalan mukaan nyky-suomalaisen ajattelutavat ovat syntyneet kietoutuneina erilaisiin yhteiskuntaluokkiin, alueellisiin kulttuureihin ja erilaisiin historiallisiin tilanteisiin. Hän on kuitenkin löytänyt suomalaisesta kansankulttuurista suullisen perinteen säilömiä, kaikkia eri ryhmiä yhdistäviä ajattelun malleja. Niitä ovat olleet käytännöllinen luonnonläheisyys, talonpoikainen yksinkertaisuus, raffinoidun erotiikan puute, karkea komiikka ja tiukka ”hyvän elämän” normeihin pitäytyminen. Toisaalta ylellisyys, tuhlaavaisuus, muodon rikkaus ja monien vaihtoehtojen hyväksyminen ovat Siikalan mukaan tulleet kulttuuriimme vasta vähän aikaa sitten. Ne on sulatettu hitaasti siitä huolimatta, että Suomi on ollut kaupungistunut jo muutaman vuosikymmenen ajan. (Siikala 1996, 147.)

Siikalan mukaan stereotyyppiset ajattelun mallit suomalaisuudesta ja kulttuuriset mallit, jotka kantavat arvoja vaikuttavat kulttuurisessa vuorovaikutuksessa valintoihimme ja sitä kautta myös tulevaisuuteemme. Toisaalta ne tarjoavat aineksia selviytymiseen, kun kriisi kohtaa. (Siikala 1996, 147.)

Kun tulkitaan suomalaisuutta, toisiinsa ei pidä sekoittaa suomalaisuudesta luotua kuvaa, suomalaisten arvoja ja kokemuksia eikä niitä kulttuurisia todellisuuksia, joiden pohjalta kuva suomalaisuudesta ja sen symboleista on luotu paitsi tutkimuksessa myös kansalaisten tajunnassa. Suomalaisuuden kokemukset ovat yhtä moninaisia kuin Suomen eri alueet, yhteiskuntaluokat ja historialliset tilanteet. Suomalaisuuden stereotyyppit ovat puolestaan syntyneet tietoisien kansakunnan rakentamisen seurauksena vuorovaikutuksessa niiden arvojen ja kokemusten kanssa, jotka ovat olleet merkityksellisiä suomalaisuuden kuvaa luoneille ihmisille. (Siikala 1996, 147-148.)

2.4.10. Mentaliteetin tutkimukseen liittyviä käsitteitä

Ideologialla ja mentaliteetilla on toisiinsa käsitteellinen suhde. Ideologia voi pitkän ajan kuluessa sulautua mentaliteettiin, muuttua itsestäänselvyydeksi. Toisaalta mentaliteetti on ideologian edellytys, uskomus. Ideologia voitaisiin käsittää myös mentaliteetin itsetulkinnaksi. (Hyrkkänen 2002, 79-80.)

Nyky-suomen sanakirjan mukaan *ideologia* on jonkin aatteen mukainen (poliittinen tai uskonnollinen) maailmankatsomus, aatemaailma. *World Encyclopedia* -tietosanakirja puolestaan määrittelee ideologian käsitysten ja uskomusten kokoelmaksi, joka heijastaa jonkin maan tai sen poliittisen järjestelmän mielenkiinnon kohteita, toiveita ja pyrkimyksiä. Edelleen *Oxford Dictionary of Philosophy* mukaan ideologia voi olla mikä tahansa laaja-alainen uskomusten, ajattelutapojen ja luokittelujen järjestelmä, joka tarjoaa perustan poliittiselle ja sosiaaliselle toiminnalle, käsitteellinen järjestelmä, jolla on käytännöllinen sovellus.

Hyrkkäsen mukaan mentaliteetin ja ideologian ero on siinä, että mentaliteetti koostuu enimmäkseen tiedostamattomasta aineksesta, kun taas ideologia on vakaumus (Hyrkkänen 2002, 79). Toisaalta inhimillistä ajattelua ei kuitenkaan voi jakaa selvästi refleктоimattomaan ja refleктоituuun ajatteluun, vaan ideologia ja mentaliteetti sisältävät molemmat sekä refleктоitua että refleктоimatonta ainesta (Hyrkkänen 2002, 81).

Volker Sellin on todennut, että ideologisia tekstejä voi tulkita myös mentaliteettihistoriallisesti, koska ideologisiin teksteihin sisältyy piiloisia oletuksia, itsestään selviä uskomuksia (Hyrkkänen 2002, 111).

Kuinka sitten ideologiat siirtyvät jälkipolville? Historiantutkimuksessa lähtökohtana pidetään sitä, että ihminen kasvaa historiaan. Immonen lainaa Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin teosta *The Social Construction of Reality* (1966). Sen mukaan ihminen sopeutuu yhteisöön ja oppii hyväksymään sen säännöt kysymällä ja saamalla vastauksia. Ihminen kasvaa samaan aikaan sisään ihmisenä olemisen kaikkiin tasoihin. Itsestäänselvyyden tasolle sisäistyvät muun muassa tavat, joilla kyseinen yhteisö järjestää olemisensa, sosiaalisen ja kulttuurisen luonteensa ja erityisesti ne tavat, joilla tämä kaikki perustellaan eli ideologiat. (Immonen 1993, 29-30.) Samoin voidaan olettaa, että myös mentaliteetti siirtyy seuraaville sukupolville.

Mentaliteettien tutkimisessa *representaation* käsite on havaittu käytännölliseksi. Kulttuuriset ilmiöt näyttäytyvät ja hahmottuvat meille monimutkaisten merkityksenantoprosessien kautta. Kukin ilmiö saa kulttuurissa useita erilaisia ilmenemismuotoja ja ilmiö saa merkityksensä näiden ilmentymien, representaatioiden kautta. Representaatioita tutkimalla voidaan havaita niitä määrittelymenetelmien ja luokittelun tapoja, joilla ihmiset näkevät, muokkaavat ja ilmaisevat todellisuuttaan. (Korhonen 2001, 53.)

Mentaliteetin käsitettä hyvin lähellä on myös *maailmankuvan* käsite. Mentaliteetin ja maailmankuvan eroksi Hyrkkänen määrittelee sen, että maailmankuva ilmenee sekä reflektoiduissa että reflektoitamattomissa oletuksissa tai katsomuksissa. Mentaliteetti puolestaan muodostaisi maailmankuvan reflektoitamattoman osan. Molemmat ovat kuitenkin teoreettisia konstruktioita. Maailmankuvassa on kysymys todellisuuskäsityksistä, joita muodostetaan hahmottamalla todellisuuden olennaisia puolia uskomusjärjestelmien avulla. (Hyrkkänen 2002, 105.)

Kun lähtökohtana on ajatus, että tapahtumat ja todellisuus kuuluvat epookkiin eli kulloiseenkin nykyaikaan, eli niillä on erityinen temporaalinen rakenne, kvantitatiivinen kokonaisvaltaisuus edellyttäisi, että koko epookki kirjoitettaisiin tutkimuksen johdannoksi, kokonaisuudeksi, johon tutkimuskohde sijoittuu. Tehtävä on kuitenkin mahdoton. Kvalitatiivisesti ymmärrettynä *kontekstin* määrittely helpottuu. Silloin kysytään, mikä on epookkiin sisältyvä väliaikainen, temporaalinen rakenne, johon kohde sijoittuu tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Samalle ilmiölle voidaan näin löytää monia konteksteja, temporaalisia rakenteita. (Immonen 1993, 29.) Tässä tutkimuksessa konteksti on

ymmärretty nimenomaan kvalitatiivisesti. Katri Helenan uraa ja elämäntarinaa käsittelevä luku kertoo, miten tutkimusaineiston artikkelit ja niissä ilmenevä Katri Helenan julkisuuskuva eli tutkimuskohde sijoittui tutkimusajanjaksolle ja mitä Katri Helenan elämässä tuolloin tapahtui. Toisaalta se on tärkeä myös siksi, ettei Katri Helenan elämästä ole olemassa vastaavia kuvauksia. Hän ei ole halunnut itsestään tehtävän elämäkertaa. Tässäkään tapauksessa ei ole ollut tarkoitus tehdä elämäkerta, vaan kertoa siitä, mitä tutkimusaineisto kertoo Katri Helenan elämästä tuolta ajalta, ja miten tapahtumat on esitetty, eli millaista on ollut se henkilökohtainen aines, joka liittyy olennaisesti Katri Helenan julkisuuskuvaan.

3. AJANKUVA

3.1. Katri Helenan ura ja elämäntarina kirjallisuuden ja tutkimusaineiston valossa uran alusta vuoteen 1974

Tutkimusaineistoksi valitut lehtiartikkelit eivät kata tutkimusajanjaksoa tasaisesti, vaan ne ovat painottuneet eri vuosille eri tavoin. Seuraavassa kerron leikekirja-aineiston ja muiden lähteiden perusteella, mitä Katri Helenan elämässä tapahtui tutkimusajanjaksolla kunakin vuonna ja mitä tutkimusaineiston artikkelit hänestä kertovat.

”Mulla oli aina ollut se mielessä, että mä halusin laulaa. Olin laulanut kai siitä lähtien kun opin puhumaan; isä ja äiti kumpikin laulaa ja me renkutettiin niitä sen ajan iskelmiä. En mä niin kuin ihannoanut iskelmälaulajia, mutta olin vain saanut semmoisen pinttymän päähän, että jos mäkin voisin joskus laulaa levyn.” (02017.)

Katri Helenan (s. Tohmajärvellä 17.8.1945) laulajan ura alkoi vuonna 1962, jolloin hän lauloi Karjala-talolla Joensuussa. Hänen ensimmäinen keikkakesänsä oli vuonna 1963, kun musiikkikauppaa vaimonsa kanssa pitänyt tanskalainen muusikko, pianisti Gunnar Pedersen, otti Katri Helenan orkesterinsa solistiksi. Pedersen ehdotti Katria myös sävellystensä tulkitsijaksi PSO:lle ja niin Katri Helena sai levytyssopimuksen. Ensimmäinen levy, Poikien kuvat – Kesän viimeinen ilta, ilmestyi 13.8.1963 ja sen avulla Katri Helena tuli tunnetuksi. (Kotirinta 2002, 316; Latva & Tuunainen 2004, 169.) Katri Helena kertoi YV-lehden haastattelussa (01116), että Lasse Liemola oli aikoinaan esiintymässä samoissa iskelmäkilpailuissa, joissa Katri Helena oli kilpailijana. Liemolalta Katri Helena sai osoitteen helsinkiläiseen levyfirmaan, minne Katri Helena hakeutui ensimmäiseen koelauluun. Hän lauloi tangon ”Villiruusu” ja kaikki meni hyvin, mutta silti jotakin puuttui, eikä tämä koelaulu vielä saanut aikaan levytyssopimusta. Hän palasi Joensuuhun ja meni laulutunneille. Katri Helena muisteli, että saman helsinkiläisen levyfirman edustaja ja orkesterinjohtaja Martti Auvinen sattui kerran Joensuuhun ja hänen suosituksestaan Katri Helena pääsi uudestaan Helsinkiin koelauluun, joka johti Poikien kuvat -levyn sopimuksen syntymiseen. (01116). Näiden tietojen valossa siis sekä Martti Auvinen että Gunnar Pedersen olisivat myötävaikuttaneet levytyssopimuksen syntymiseen. Joka tapauksessa laulettuaan kesän 1963 Gunnar Pedersenin orkesterissa, Katri Helena sai levytyssopimuksen PSO:lle.

Katri Helenan varsinainen läpimurto tapahtui vuonna 1964 kolmannella singlellä Puhelinlangat laulaa. Se oli oikeastaan Mestariletkis-kappaleen B-puoli (01068), mutta sen menestyksen myötä Katri

Helena nousi lähes kertaheitolla koko kansan tietoisuuteen ja listojen kärkinimeksi. Jörgen Petersen oli keksinyt sovittaa jo vuonna 1947 levytetyn Pentti Viherluodon kappaleen letkajenkaksi ja tehnyt siihen rautalankasäestyksen, jolloin siinä yhdistyivät kaksi silloin suurinta huutoa ollutta muoti-ilmiötä (von Bagh & Hakasalo 1986, 423). Katri Helenan laulamana Puhelinlangat laulaa -kappaleesta tuli yksi vuoden suosituimmista hiteistä (Latva & Tuunainen 2004, 169).

Tutkimusaineistoon seuloutui ainoastaan yksi artikkeli vuodelta 1964. Se on Suosikin kansikuvajuttu Katri Helenasta otsikolla Letkiskuningatar. Artikkelissa käytiin läpi, kuinka Katri Helenasta tuli iskelmälaulaja, miten hän pääsi levyttämään, ja että hänestä tuli kuuluisa Puhelinlangat laulaa -levyn avulla. Henkilökohtaisesta elämästä toimittaja oli saanut selville, että Katri Helena seurusteli lääkintäylikersantti Matti Turusen kanssa. Jutussa kerrottiin, että tyttöjen laulamat levyt eivät olleet hetkeen myyneet yhtä hyvin kuin poikien laulamat, ja että tässä Katri Helena oli poikkeus. Katri Helenasta todettiin, että ”hänen heleä äänensä oli hyvin piristävä ja persoonallinen lisä kaiken maailman siirappiäänien joukossa” (01068).

Leikekirja-aineistossa oli muitakin artikkeleita, jotka todennäköisesti sijoittuivat vuodelle 1964. Yksi niistä oli Hannu Kankaan ja Pentti Helanteen Suosikkiin tekemä Katri Helenan haastattelu Pienikin yllätys piristää (arkisto-CD:llä kuva 01005), jossa mainittiin, että Puhelinlangat laulaa on Katri Helenan viimeisin levytys. Koska vuoden 1964 loppupuolella Katri Helenan menestys jatkui edelleen kappaleen Budapestin sillat ilmestymisen myötä (Latva & Tuunainen 2004, 169), tämän artikkelin täytyi olla ilmestynyt näiden levytysten välissä.⁵ Artikkelissa kerrottiin, että Katri Helena oli ottanut laulutunteja jo useamman vuoden ajan, ja että hän oli juuri valmistunut Joensuun Kauppaoppilaitoksesta ja siirtynyt helsinkiläisen Esko Järvisalon yhtyeen solistiksi.

Ilmeisesti vuoden 1965 alkupuolella ilmestyi Riitta Lindegrenin ja Timo Kirveen tekemä haastattelu Katri & Matti, jossa Katri Helenaa ja Matti Turusta haastateltiin heidän seurustelustaan.⁶

⁵ Leikekirja-aineistossa tästä artikkelista puuttuvat lähdetiedot, joten siksi se on jätetty pois tutkimusaineistosta. En ole ryhtynyt kaivamaan lähdetietojen osalta puutteellisten artikkelien tietoja esiin, sillä se olisi vaatinut tutkimustyötä Kansalliskirjastossa Helsingissä (näin vanhoja artikkeleita ei ole tämän tyyppisistä lehdistä tallella muualla Suomessa), artikkeleita kertyi gradun tutkimusaineistoksi muutenkin tarpeeksi ja lähdetietojen osalta päätetyn varaan jääviä artikkeleita oli leikekirja-aineistossa runsaasti. Hyvin usein edes lehden nimi tai jutun otsikko eivät käyneet jutuista ilmi toisin kuin kyseessä olevan artikkelin tapauksessa. Tietojen etsiminen olisi siis vienyt paljon aikaa. Sitä paitsi tarkoitus ei ollut tehdä tarkkaa luetteloa leikekirjan aineistosta vaan tutkia yleisemmällä tasolla Katri Helenan julkisuuskuvaa.

⁶ Artikkelin nimi on leikekirja-aineistossa, mutta lehden nimi ei ole tiedossa. Julkaisuajankohdan voi päätellä, sillä jutusta käy ilmi, että Katri Helena on jutun tekohetkellä 19-vuotias, ja että vuonna 1965 julkaistu Ali Baba –kappale on jo ilmestynyt.

Artikkeli kertoi muun muassa, että kesällä 1965 Katri Helena oli lähdössä keikkailemaan Venetsiaan ja Napoliin. Katri Helenan ja Martin seurustelua käytiin jutussa läpi ensitapaamisesta alkaen. He olivat tavanneet toisensa jo vuonna 1960 ja kihlautuneet vuonna 1964. Lisäksi artikkelin mukaan Katri Helena oli juuri valittu Viikkosanomien järjestämässä kilpailussa vuoden suosituimmaksi suomalaiseksi naiseksi, ja että hän oli järkyttynyt uutisesta.

”Minä tulin ihan epätoivoiseksi, kun ajattelin, että minä olen vain tällainen, enkä paljon muuta saa enää aikaan. Mietin, että mitä minun oikein täytyy tehdä... että pitäisi olla joka paikassa niin hieno ja elegantti... Mutta toisaalta: parasta kun ei pohdi sen syvällisemmin. Ohimenevään tähän joka tapauksessa on.” (Arkisto-CD, kuvat 01008-01010).

Uransa alussa Katri Helena piti pitkään itsestäänselvyytenä, että iskemälaulajan ura tulee olemaan vain lyhyt ajanjakso hänen elämässään ja että suosio tulee laantumaan joskus, ehkä piankin. Häneltä myös kysyttiin useissa tutkimusaineistoon seuloutuneissa haastatteluissa, mitä hän aikoo tehdä, kun iskemälaulajan työ ei enää lyö leiville.

Latvan ja Tuunaisen mukaan Katri Helena osallistui Suomen Euroviisukarsintoihin ensimmäisen kerran vuonna 1965. Kappale oli Toivo Kärjen säveltämä letkajenkka Minne tuuli kuljettaa. Tuolloin Katri Helenan suosio kansan keskuudessa oli vankka⁷, mutta hän jäi valinnassa kolmannelle sijalle ja euroviisuedustajaksi valittiin Viktor Klimenko, joka lauloi myös Toivo Kärjen sävellyksen Aurinko laskee länteen. Kun Klimenko sijoittui kansainvälisessä finaalissa viimeiseksi ja voittoaivelmä oli Luxemburgin letkajenkamainen Serge Gainsbourgin sävellyks Poupée de cire, poupée de son (suomeksi levyttänyt mm. Ritva Palukka nimellä Vahanukke, laulava nukke), suomalaiset katsoivat menettäneensä selvän menestymisen mahdollisuuden. Katri Helenan suosio puolestaan vain kasvoi näiden tapahtumien ansiosta. (Latva & Tuunainen 2004, 169-170.) Hänen oli osoitettu olevan ”kansallisesti korvaamaton” (von Bagh & Hakasalo 1986, 423).⁸

Katri Helenan tavaramerkiksi muodostui aika pian pirteys, jonka voi kuulla jo Puhelinlangat laulaa -kappaleesta. Myös Minne tuuli kuljettaa (1965) oli samantyylinen. (Kotirinta 2002, 316.) 1960-luvun loppupuolella Katri Helena lauloi paljon jenkkaa, jonka jälkeen hän joutui pitkään pyristelemään irti pirteän letkajenkkatytön leimasta.

⁷ Katri Helena voitti Yleisradion järjestämän postikorttiäänestyksen euroviisuedustajasta mutta asiantuntijaraati valitsi siitä huolimatta Viktor Klimenkon. Asiasta nousi kohu yleisönosastoissa.

⁸ Myöhemmin myös Katri Helena esitti Vahanuken, mahdollisesti TV2:n Kuukauden suosituksi ohjelmassa vuonna 1965 (video Youtubessa: <http://www.youtube.com/watch?v=3bXPngRUDV4> 23.10.2009 klo 16.17).

Keväällä 1965 Katri Helena levytti Rauno Lehtisen säveltämän Letkiksen ja levyn B-puolena oli Jörgen Petersenin Mannermaan letkis. Ensin mainittu Letkis on ehkä tunnetuin letkajenkkabuumin kappale, jonka tahtiin tanssitaan edelleen. Syyskuussa 1965 Katri Helena avioitui Matti Turusen kanssa. Hääet vietettiin ilman suurta julkisuutta Tohmajärven kirkossa.

Tutkimusaineistossa oli Hymyn kansikuvajuttu vuodelta 1966. Siinä Katri Helena kertoi senhetkistä suunnitelmistaan ja jutussa muisteltiin myös Puhelinlankojen menestystä ja sitä kuinka Katri Helenasta tuli iskelmälaulaja. (01051.) Jutun otsikko, Katri Helena ei puhu yksityisasiastaan, viittaa siihen, kuinka Katri Helena suhtautui julkisuuteen. Joulukuun 1966 Elokuva-Aitan kansikuvassa Katri Helena poseerasi Simo Salmisen kanssa. Jutussa he tekivät yhdessä joulupiparkakkuja (01055).

Katri Helena sai kultalevyn Puhelinlangat laulaa –kappaleesta 7.3.1967. (01070.) Samana keväänä hän siirtyi D-tuotannon palvelukseen. Hän myös esiintyi erilaisissa mainoksissa vitamiinipillereistä kellojen esittelyyn eri paikkakunnilla. Jaana-lehden kansikuvajutun ilmestyessä kesäkuussa 1967 Katri Helena oli juuri julkaisut kappaleen Orvokkeja äidille ja suunnitteli tulevaa kesäkiertuetta Dannyn kanssa (01072). Kiertue ”Mustaa ja valkoista” kesti alun neljättä kuukautta, joiden aikana Katri Helena lauloi yli 90 keikalla. Katri Helena itse kommentoi iskelmän haastattelussa kiertuetta näin:

”Koskaan ennen kesä ei ole mennyt näin nopeasti ja huomaamatta kuin nyt. Muistiin ei ole jäänyt koko lenkiltä kuin joitakin yksittäisiä kuvia. Suurin osa ajasta kului bussissa, joten uiminen ja kaikki muu sellainen kesään liittyvä jäi vähiin. Tuohon kiertue-elämään ehti jo tottua niin, että täytyy ensin jollakin tapaa irrottautua, ennekuin voi olla taas oma itsensä...” (01083.)

Kiertueen aikana lehdistössä alettiin kirjoitella myös Katri Helenan ja Dannyn mahdollisesta romanssista (mm. Hymy 9, 1967), jonka Katri Helena ja Danny molemmat kielsivät julkisuudessa. Katri Helena oli tuolloin edelleen naimisissa lapsuudenystävänsä Matti Turusen kanssa. Seuraavan vuoden 1968 alkupuolella Hymy-lehti julkaisi Matti Turusen haastattelun, jossa tämä paljasti avioliiton päättyvän pian eroon. Jutusta tuli Hymy-lehden ensimmäinen suurjuttu, joka toi Hymylle irtonumeromyynnin Suomen ennätyksen (von Bagh & Hakasalo 1986, 426).

Huvi-lehti julkaisi pari viikkoa Hymy-lehden jutun jälkeen haastattelun, jossa Katri Helena kertoi avioerostaan itse. Hymyn jutussa ääneen pääsi vain Matti Turunen. Huvi-lehden artikkelissa Katri Helena kertoi jonkin verran itsestään, puolustautui arvostelulta ja vastasi paitsi muutamiin Hymy-

lehden jutussa esitettiin väitteisiin, myös juoruihin, jotka koskivat häntä ja Dannyä. Jutussa esitettiin myös Katri Helenan kotia Lehtisaaressa. Erikoinen yksityiskohta oli pieni kainalojuttu, jossa Huvi-lehden päätoimittaja Heikki Kataja puolusti Katri Helenaa ja kehotti lukijoita miettimään, miten suosikkeja kohdellaan.

Vuoden 1968 keväällä ilmestyi Suosikin kansikuvajuttuna kuvareportaasi, jossa Suosikki oli vienyt ajan kuumimmat tähdet Kanarian saarille. Mukana olivat Katri Helena, Danny ja Robin. Kuvatestit vihjailivat Dannyn ja Katri Helenan välillä olevan edelleen suhde. (01104.) Huhtikuun puolessavälissä Katri Helena poseerasi Seuran kansikuvassa pääsiäisnumerossa. Jutussa Katri Helena kommentoi edelleen suhdetta Dannyn ja vakuutti, että Dannyn ihailijat saavat pitää omansa. (01108.) Edelleen kesäkuussa Me Naiset -lehden kansikuvajutussa En minä kokemuksiani kadu, Katri Helenan ja Dannyn suhdetta spekuloidiin. Katri Helena oli juuri ostanut vanhemmilleen talon ja itselleen kattohuoneiston Lehtisaaresta. (01110.)

Vuonna 1968 Katri Helena esiintyi D-tuotannon järjestämällä kesäshowkiertueella, jossa sankarin paikalla vuorottelivat Tapsa Rautavaara ja Robin. Shown nimi oli Katso vielä kerran ja säästäjänä toimi Jaakko Laajavan orkesteri. Kolmen kuukauden ajalle keikkoja oli suunniteltu 70 tai enemmän. (01116.)

Lokakuussa 1968 Katri Helena oli jo julkaissut kappaleen *Paikka auringossa* ja se oli listalla toisena. Kappale *Lainattu lantti* oli puolestaan mukana Syksyn sävel -kilpailussa.⁹ Katri Helena keikkaili muun muassa Kuopiossa. (01070 sekä Katri Helenalla taas paikka auringossa että Pelimannitāti käväisi Kuopiossa.) Lokakuun alussa Länsi-Savo lehdessä ilmestynyt kuva ja kuvateksti kertoivat, kuinka Katri Helena oli ollut esiintymässä Mikkelissä kenkäalan liike Tikanon muotinäytöksessä. Päivän kolmessa näytöksessä Katri Helena oli viihdyttänyt yleisöä lauluillaan ja kertonut välillä ajankohtaista kenkämuodista. (Lehtileike on leikekirjassa, arkisto CD:n kuva nro 01070, Länsi-Savo 3.10.1968.) Loppuvuodesta 1968 Katri Helena poseerasi Koti-Postin kansikuvassa. Jutussa kyseltiin lähinnä Katri Helenan kuulumisia. Hän kertoi juuri alkamassa olevasta talvikiertueesta, jolla etsittiin samalla uusia kykyjä tulevaa kesäkiertuetta varten. (01137.)

Vuoden 1969 alkupuolella huhuttiin jo Sävelradion Lista-ohjelman toimittajan Matti Paalosmaan ja Katri Helenan seurustelusta. Siitä kirjoitti kansikuvajutussaan muun muassa Apu-lehti (01158). Ju-

⁹ Intro-lehden juttu Syksyn sävelestä vuodelta 1968 kertoo, että *Lainattu lantti* saavutti toisen sijan ja samalla myös neljä muuta PSO:n kappaletta olivat kymmenen parhaan joukossa. (01125.)

tussa esiteltiin Katri Helenan kotia ja myös Katri Helenan äiti, Bertta Koistinen, pääsi ääneen. Katri Helena oli osallistunut Suomen Euroviisukarsintoihin tuolloin toisen kerran, mutta kansanäänestyksessä hän oli jäänyt toiselle sijalle. Kappale oli Maailman pihamaat. Haastattelussa Katri Helena suhtautui tapaukseen positiivisesti. Hän arveli, että jos olisi tällä kertaa joutunut euroviisuedustajaksi, menestymisen paineet olisivat olleet erityisen kovat. (01158.) Tämä siis siksi, että edellinen kerta vuonna 1965, jolloin hän ei myöskään päässyt euroviisuedustajaksi, aiheutti niin suuren kohun yleisönosastoilla. Vuoden 1969 Suomen euroviisuehdokkaat olivat yhteiskuvassa muun muassa Apulehden kannessa (01155).

Kesällä 1969 Katri Helena kiersi Suomea Jojo-kiertueensa kanssa. Ennen kiertuetta hän esiintyi muun muassa Jaanan kansikuvajutussa Tapani kansan kanssa. Heinäkuun Intron kansikuvassa hän poseerasi uimapuvussa (01175). Jojo-kiertueella oli mukana laulajapariskunta Gugi & Pia ja juontajana Matti Paalosmaa. Anna-lehti teki Jojo-kiertueen tähdistä haastattelun (Katri Helena kansikuvassa) elokuun alussa (01179). Katri Helena ja Matti Paalosmaa olivat tuolloin molemmat D-tuotannon palveluksessa ja heidän seurustelunsa oli kesällä ainakin Apulehden tekemän keikkaarvion mukaan jo varmaa tietoa (01178).

Vuonna 1969 Katri Helenan esittämä Jukka Kuoppamäen sävellys *Ei kauniimpaa* oli Suomen listaykkösenä kokonaisen vuoden. Sitä voidaan pitää Katri Helenan kaikkien aikojen suurimpana hitinä ainakin tilastollisesti. (Latva & Tuunainen 2004, 170.)

Elokuussa 1969 Katri Helena lähti Puolaan Sopotin kansainvälisille iskelmälaulufestivaaleille edustamaan Suomea. Hän lauloi kolme laulua kolmena eri päivinä: kansainvälisenä päivänä My Heart Belongs To Daddy, Puolan päivänä puolalaisen valssin ja Suomen päivänä Maailman pihamaat. (01071.)

Syksyllä 1969 Katri Helena meni mukaan myös Operettiteatterin Luxemburgin kreiviin, jossa hänellä oli subrettisopraanon äänialalle sijoittuva Julietin osa. Koti-Posti teki Katri Helenasta tuolloin henkilöhaastattelun ja kansikuvajutun, jossa käytiin läpi paitsi päivänpolttavia asioita myös Katri Helenan ajatuksia ihmissuhteista, laulajanurasta ja tähteydestä. (01192.) Ennen Luxemburgin kreivin ensi-iltaa Katri Helena keikkaili muun muassa Ruotsissa, Göteborgin ja Malmön suomalaistanssipaikoissa. Hänen säestäjänään toimi edelleen Jaakko Laajavan orkesteri. (01206.) Joulukuussa Katri Helena poseerasi Pientalo-lehden kansikuvassa (01210).

Vuoden 1970 huhtikuun ajan Katri Helena lauloi haitaristi Aarno Ranisen ravintolashowssa Ravintola Adlonissa. Koti-Posti teki tuolloin Katri Helenasta haastattelun ja kansikuvajutun, jossa puhuttiin Adlonin shown lisäksi muun muassa menneistä viidestä vuodesta Katri Helenan uralla sekä rakkaudesta. (02007.) Eevan haastattelu ja kansikuvajuttu, Katri Helena avomielisenä, ilmestyi myöhemmin keväällä. Siinä kerrottiin muun muassa, että Katri Helena opiskeli tuolloin neljättä talvea laulua Ester Raskin ohjauksessa. (02017.)

Vuoden 1970 syyskuussa Viikko-Sanomat julkaisi Katri Helenasta kansikuvajutun, sillä hän oli jälleen Operettiteatterin syksyn tähtenä. Tällä kertaa Katri Helenalla oli pääosa, My Fair Lady'n Elizan rooli. Jutussa käytiin läpi paitsi Operettiteatterin ja Elizan roolin tuomia haasteita Katri Helenalle myös laulajan uran eri puolia, julkisuutta, koulutusta ja toimeentuloa. Katri Helena toivoi haastattelun lopussa olevansa vuonna 2000 onnellinen tasapainoinen isoäiti. (02024.) Myös Novelli-lehti noteerasi Katri Helenan edellisen syksyn Julietin roolin ja tulevan syksyn Elizan roolin operettiteatterissa jutussaan Kuukauden Pop: Katrin tie tähtiin. Juttuun liittyi aukeamankokoinen kasvokuva Katri Helenasta (02023). Viikko-Sanomat teki My Fair Lady –musikaalin tähdistä, Katri Helenasta, Lasse Mårtensonista ja Tapani Kansasta monen sivun pituisen haastattelun runsain kuvineen, kun My Fair Lady'n ensi-ilta lähestyi (02034). Vuonna 1970 Katri Helena ehti antaa haastattelun vielä Hopeapeili-lehdelle, jonka kansikuvassa hän poseerasi vauvanukke sylissä (02040).

Vuonna 1970 Katri Helena oli Suomen suosituin naissolisti. Hän myös menestyi My Fair Lady –musikaalin Elizana hyvin. Helmikuussa 1971 hän oli jälleen Anna-lehden kannessa ja esitteli jutussa uutta kevätmuotia (02044.) Suosikin kansikuvassa Katri Helena poseerasi Elvis-tyyliin moottori-pyörän päällä istuen juuri ennen kesäkiertueensa alkua ja uuden LP:n *Kai laulaa saan* ilmestyttyä. Tällä kertaa kesän kiertuekumppaniksi oli valittu Tapani Kansa. (02047.) Tapani Kansa ja Katri Helena olivat tutustuneet toisiinsa Operettiteatterin My Fair Lady -musikaalissa edellisenä syksynä (02055). Kiertueen nimeksi tuli Love Story. Katri Helena ja Tapani Kansa analysoivat rakkautta ja romantiikkaa YV-lehden jutussa, jossa puhuttiin myös heidän kesäkiertueestaan (02057).

Syksyllä 1971 jatkuivat My Fair Lady'n esitykset Operettiteatterissa. Niiden päättyessä oli jo joulukuu ja Uusi Maailma julkaisi Katri Helenasta kevyen jouluhaastattelun, joka oli myös lehden kansikuvajuttu. Jutussa kysyttiin Katri Helenan mielipidettä paitsi joulusta myös julkisuudesta, Euroviisuista, humalaisista ja huumeista, rakkaudesta, vaaleista, uskonnosta, nuorisosta, urheilusta, telepatiasta, ahdasmielisyydestä, isänmaallisuudesta ja niin edelleen. (02064.)

Vuosina 1971-1975 Katri Helena esiintyi Operettiteatterissa. Hänellä oli osa Kreivitär Marizassa, Mustalaisruhtinattaressa ja My Fair Ladyssä. Von Bagh ja Hakasalo (1986, 423) kirjoittavat hänen selviytyneen osistaan hyvin ja varsinkin verrattuna Hilikka Kinnusen moniin muihin kiinnityksiin.

Intro-lehti teki Katri Helenan kahdeksan vuoden uran kunniaksi hänestä kansikuvajutun ja haastattelun keväällä 1972. Katri Helena puhui jutussa enimmäkseen siitä, kuinka hän oli muuttunut uransa aikana, laulajana kokemastaan kriisistä, laulajaksi ryhtymisestä ja siitä mitä laulajan ammatti vaati. Pikaisesti jutussa sivuttiin myös seurustelua Matti Paalosmaan kanssa, kodin sisustusta ja Katri Helenan vapaa-ajan harrastuksia. (02070.)

Keväällä 1972 Katri Helena osallistui kolmannen kerran Suomen euroviisukarsintoihin. Tälläkään kertaa häntä ei valittu Suomen edustajaksi. Katri Helenan kilpailulaulu oli Valto Laitisen säveltämä Sua rakastan. Jälleen Katri Helena suhtautui häviöönsä positiivisesti. Jos hänet olisi valittu, hän olisi joutunut keskeyttämään Amerikan-kiertueensa, joten hän sanoi haastattelussa olevansa oikeastaan helpottunut. Katri Helena oli lähdössä orkesterinsa Mustan Pörssin kanssa kuukaudeksi Pohjois-Amerikkaan maaliskuun puolivälissä. (02067.) Kiertue suuntautui Yhdysvaltojen ja Kanadan suomalaisasutuksille. Matkan järjestäjänä toimi suomenruotsalainen Jukola-Seura, joka esitti matkalla kabareen siirtolaisuudesta. Koti-Postin juttu Koko kansan Katri Helena esittelee Katri Helenan oman orkesterin, Mustan Pörssin. Siinä soittivat tuolloin Risto Pensola, saksofoni ja klarinetti, Kari Veisterä, saksofoni ja huilu, Esko Siikaniemi, urut, Martti Kankkunen, basso ja Tapani Ikonen, rummut. (02073.)

Anna-lehti julkaisi Katri Helenasta huhtikuussa 1972 kansikuvajutun Katri Helena lähti Amerikkaan, johon häntä haastateltiin päivää ennen Amerikkaan lähtöä. Toimittaja seurasi jutussa paitsi Katri Helenan ja Jukola-Seuran harjoituksia, myös Katri Helenan levytystä, kun hän lauloi nauhalle euroviisukarsintojen kilpailukappaleensa Sua rakastan. Jutussa kerrottiin, että sillä hetkellä Katri Helenan laulunopettajana toimi Aune Antti ja että Katri Helena ja Matti Paalosmaa seurustelivat edelleen. (02077.) Amerikan-kiertueella Katri Helena esiintyi Brooklynin Imatra-Haalilla. Keikalla oli mukana Koti-Posti-lehden toimittaja Liisa Simola. Jutussa kerrottiin keikasta ja mainittiin, että Katri Helena suunnitteli levytystä Japaniin ja mahdollisesti Yhdysvaltoihinkin. (02080.) Myös Apu-lehti raportoi Katri Helenan ensimmäisestä Yhdysvaltain-keikasta Finntownin Imatra-talolla. Toimittaja kertoi myös Katri Helenan seurueen saapumisesta Yhdysvaltoihin ja vaikutelmista New Yorkissa. (02083.) Katri Helenan palattua kiertueeltaan kotiin Me Naiset haastatteli häntä kansikuvajuttuun Tervetuloa kotiin Katri Helena. Jutussa kerrottiin muun muassa, että Katri Helena oli läh-

dössä toukokuussa esiintymään Itä-Berliiniin. Muuten juttu käsitteli Euroviisuja, Katri Helenan kaksiota, uusia työkeikkoja ja harrastuksia. Avioliittoa ja seurustelua koskevia asioitakin sivuttiin. (02085.) Toukokuun alussa ilmestyneessä Seura-lehdessä, jonka kannessa Katri Helena poseerasi, käsiteltiin myös Amerikan-kiertueen tapahtumia. Katri Helena kertoi käväisseensä muun muassa Playboy-klubilla. (02091.)

Katri Helenan syksystä 1972 kertoi Katso-lehden kansikuvajuttu ja haastattelu. Katri Helena oli jälleen menossa syksyksi Operettiteatteriin. Hänellä oli Kreivitär Marizassa Lisan osa. (02111.) Myös Koti-Posti noteerasi kansikuvajutussaan Katri Helenan tulevan esiintymisen operettiteatterissa. Jutussa kerrottiin myös, että Katri Helena haaveili lastenlevyn tekemisestä ja äänitti parhaillaan uutta levyä myös aikuisille. Hänen uusi kustantajansa oli Scandia-Musiikki. (02115.)

Me Kaksi -lehti julkaisi Katri Helenasta laajan haastattelun ja kansikuvajutun Katri Helena tänään vuoden 1972 lopulla. Juttu ajoittui operettiteatterin Kreivitär Marizan ensi-illan lähestymiseen. Jutussa toimittaja haastatteli Katri Helenaa hänen kotiseudullaan Joensuussa. Haastattelussa puhuttiin muun muassa talosta, jonka Katri Helena oli vanhemmilleen lahjoittanut ja hänen suhteestaan vanhempiinsa, Katri Helenan laulajan uran vaiheista, Lisan osasta Kreivitär Marizassa, suhteesta julkisuuteen, harrastuksista, menneestä avioerosta ja seurustelusta Matti Paalosmaan kanssa. (02119.)

Vuoden 1973 keväällä Katri Helena oli toiminut laulajan ammatissa kymmenen vuotta. Kevään ensimmäisessä Tuulilasi-lehden kansikuvajutussa Katri Helena muisteli parin vuoden takaista kolariiaan. Hän loukkasi jalkansa, kun hän ajoi kolarin bussin perään palatessaan keikkamatkalta Turusta (02127).

Reginan kansikuvajutun Katri Helenan uusi vuosikymmen teko ajoittui toukokuulle, jolloin Ravintola Adlonissa oli parhaillaan menossa Katri Helenan ensimmäinen oma ravintolashow Katri Helena in the Mood. Juttu oli tehty yhden shown esityksen jälkeen. Jutussa tarkasteltiin sitä, kuinka Katri Helena oli muuttunut kymmenessä vuodessa. Toimittajan mielestä muutos oli ehdottomasti positiivinen. Jutussa käytiin läpi muun muassa ulkonäköä, ammatillista kehittymistä ja ohjelmistoa. Äänen väri ei ollut muuttunut ja myös Katri Helenan ulkonäössä oli toimittajan mukaan jotakin muuttumatonta, mitä ei voi meikillä tai puvulla peittää. Jutussa käytiin läpi myös piirteitä, jotka Katri Helenan persoonallisuudessa ja laulajan ammattitaidossa eivät olleet muuttuneet, kuten tunnollisuutta, itsekritiikkiä, vaatimattomuutta ja suhtautumista yleisöön siten, että haluaa antaa sille aina parastaan. Myös seurustelu Matti Paalosmaan kanssa mainittiin jutussa ohimennen. (02139.) Katri

Helena esiintyi toukokuussa myös Apu-lehden kannessa (02138.) Ilta-Sanomissa ilmestynyt Adlonin shown arvostelu piti Katria ammattilaisena, mutta arvosteli hänen sävellajivalintojaan ja antoi Katria säestävälle Martin Brushanen bändille rankkaa kritiikkiä (02136).

Katri Helenan 10-vuotinen ura sai myös Viikko-Sanomien julkaisemaan Katri Helenasta laajan henkilöhaastattelun toukokuussa 1973. Paitsi että jutussa käytiin läpi sitä kuinka Katri Helenasta tuli tähti, toimittaja pääsi Katri Helenan mukaan keikalle Joutsaan. Jutun sävy oli hyvin positiivinen ja tekstistä kävi selvästi ilmi, että toimittaja ihaili Katri Helenaa. (02142.)

Hymy kirjoitti Katri Helenasta jälleen negatiiviseen sävyyn kesän 1973 alussa. Räväkästi otsikoitu juttu, Keikkakesän väärinpeluri: Katri Helena, kertoi, että Musta Pörssi -orkesteri hajosi, sillä Katri Helena ilmoitti muusikoille juuri ennen kesäkiertueen alkua, että yhteistyö jatkuisi vain sillä edellytyksellä, että palkkioita lasketaan. Tuolloin Mustassa Pörssissä soittivat orkesterin johtaja Risto Pensola, saksofoni, Tapani Ikonen, rummut, Martti Kankkunen, basso, Mirchea Stan, pasuuna ja Seppo Hovi, urut. Orkesterin hajottua Risto Pensola sai paikan Tapani kansan showssa ja Tapani kansan orkesteri puolestaan tarjoutui Katri Helenan säestäjäksi kesäkiertueelle, tosin alennetuilla palkoilla. Tapani Kansa moralisoi jutussa Katri Helenan tapaa toimia asiassa. Katri Helena puolestaan arvosteli orkesteria siitä, että heillä oli ollut tuuraajia liian usein. Hän myös totesi, ettei hänellä yksinkertaisesti ollut varaa ottaa niin kallista bändiä. Katri Helena puhui jutussa siitä kuinka hän haluaisi jo pian jäädä pois keikoilta, mutta mitään varmaa asiasta ei sanottu. (02148.)

Jaana-lehden lokakuussa ilmestynyt kansikuvajuttu kertoi onnellisesta Katri Helenasta. Hän oli löytänyt uuden rakkauden, Timo Kalaojan, orkesterinsa pianistin ja oli tekemässä levyä lapsille sekä joululevyä aikuisemmalle yleisölle. Tässäkin jutussa toimittaja lähti seuraamaan Katri Helenan keikkaa. Jutussa käytiin läpi laulajan ammattia yleensä sekä tähtien suhdetta julkisuuteen. Katri Helena kertoi itsestään ja ajatuksistaan laulajan ammatista ja ihmissuhteista. Lopussa toimittaja ilmaisi selvästi ihailunsa Katri Helenaa kohtaan taiteilijana. (02151.) Koti-Postin kansikuvajuttu kertoi Katri Helenan ja Timo Kalaojan häistä, jotka pidettiin marraskuun 11. päivänä 1973 Espoon vanhassa kirkossa. Häät olivat pysyneet lehdistöltä hyvin salassa, vaikka Katri Helena kertoi jutussa, ettei häitä sen kummemmin salailtu. Jutun julkaisun aikoihin oli jo tiedossa, että Katri Helena odotti lasta. (02161.) Lapsen odotuksesta ja Katri Helenan onnesta kerrottiin lisää Eeva-lehden kansikuvajutussa (02164). Tammikuun puolessa välissä ilmestynyt Apu raportoi kansikuvajutussaan Katri Helenan viimeisestä keikasta uudenvuodenaattona ennen vauvaloman alkua. Vauvan oli määrä syntyä tou-

kokouksessa, mutta Katri Helena jäi pois keikoilta jo tammikuun alussa. Juttu kertoi, että seuraava keikka oli sovittu syyskuun alkuun Riihimäelle. (02170.)

Keikoilta poistumisensa jälkeen Katri Helenasta julkaistiin edelleen juttuja. Keväällä 1974 hän oli muun muassa Anna-lehden käsityöliitteen mallina. Helmikuun 1974 Annassa hän oli kansikuvassa ja jutussa raportoitiin jälleen Katri Helenan odotusajasta ja onnellisuudesta. Jutun kuvissa Katri Helena oli äitiysvaatemallina. (02176.) Seura-lehden kansikuvassa Katri Helena poseerasi vielä viimeisillään raskaana huhtikuussa (02183).

1970-luvun alkupuolella Katri Helena lauloi paljon käänösiskelmiä ja se oli hänestä hienoa aikaa, koska hän sai laulaa ulkomaisia huippuhittejä. Parhaat melodiat siltä ajalta ovat säilyneet hänen ohjelmistossaan näihin päiviin asti. (Kotirinta 2002, 316.) 1970-luvulla Katri Helena teki myös omasta yleisestä linjastaan poikkeavia kokeiluja, kuten sodanvastaiset laulut Kuudenikäinen ja Äänesi mä kuulen (vuonna 1971). Molempiin teki sanat Heikki Harma (Hector). (Kotirinta 2002, 315.) Äänesi mä kuulen oli ensimmäinen Katri Helenan levytys, joka otti voimakkaasti kantaa ja lähinnä sodan mielettömyyteen (02073).

Vuonna 1973 Katri Helena levytti laulun ”Kuulkaa huudot pienten lasten”, jonka hän sanoi herättäneen keskustelua levy-yhtiössä, mutta joka hyväksyttiin, koska sen ajateltiin olevan lähellä Katri Helenan omaa elämää. Hänellä oli tuolloin jo perhettä (aviomies) ja hän halusi levyttää myös vakavampaa musiikkia. (Kotirinta 2002, 315.)

Vuonna 1970 Katri Helena arvioi Viikko-Sanomien haastattelussa varovasti, että ”Olen nyt 25-vuotias, viihdepuolella voisi ajatella jatkavansa jonnekin kolmeenkymmeneen” (02024). Toisin kuitenkin kävi. Kotirinnan mukaan myöhemmin Katri Helena totesi 1970-luvustaan seuraavaa: ”Tein lapsia ja levyjä vuorovuosin ja elämä oli täynnä kaikkea mistä olin unelmoinut. Sain perheen ja huomasin, että en mahdollisesti olekaan vain tähdenlento, vaan saattaisin saada tehdä tätä työtä kauankin.” (Kotirinta 2002, 316.)

4. KATRI HELENAN JULKISUUSKUVAN TEEMAT

Tarkastelin tutkimusaineistoa lukemalla ja merkitsemällä muistiin tekstinpätkiä, joissa luonnehdittiin Katri Helenaa. Kriteerinä oli löytää sellaisia tekstinpätkiä, joiden aihe toistuisi useissa artikkeleissa. Tekstistä poimimani ja luokittelemani tekstinpätkät eivät siis sisältäneet ainesta, jossa olisi käsitelty kulloinkin Katri Helenan elämässä meneillään olevia päivänpolttavia asioita ja uutisia. Tekstinpätkät luokittelin eri teemojen alle. Sama tekstinpätkä saattoi kuulua useampaankin kuin yhteen teemaan, sillä teksteistä on löydettävissä useita yhtäaikaisia merkityksiä riippuen siitä, mistä näkökulmasta tekstiä tarkastellaan. Seuraavaksi käyn läpi teemat yksi kerrallaan siten, että kerron esimerkein niiden sisällöstä.

4.1. Kun Katri Helenasta tuli tähti

4.1.1. *Puhelinlangat laulaa*

Helmikuussa 1964 levytetty Puhelinlangat laulaa oli Katri Helenan läpilyöntilevy. Se oli julkaisuvuonnaan yksi Suomen suosituimmista hiteistä. Menestys oli niin valtava, että kappale näyttää lyöneen leimansa koko Katri Helenan uraan ja julkisuuskuvaan. Artikkeleissa kerrotaan, kuinka koko Suomen kansa kuunteli Puhelinlankoja ahkerasti. Se soi radiossa kyllästymiseen asti.

”Yksi ainoa levy ja kokonainen kansakunta on myynyt sielunsa... On kuin noissa puhelinlangoissa soisi suomalaisugrilaisen kansakunnan mustalaisveri. On kuin niissä värisisi viimeisen kulkurin ja viimeisen tukkilaisen romanttisuus – tosin henkitoreissaan, sillä kiesit eivät ole moottori, haarapusista on tullut vyötäröruusu ja koskenlaskijat ovat sekatoissa voimalaitostyömaille.” (01017.)

”Jotenkin Katrin tielle osui kuitenkin varsinainen hitti, Puhelinlangat laulaa. Sen kansa otti omakseen ja radio toisti sitä niin tiuhaan tahtiin, että esimerkiksi Helsingin Suomalaisen Klubin herroilla oli tapana vaihkaa sulkea radio aina siinä vaiheessa.” (02073.)

”Olisikohan ärtymyt peräisin niiltä vuosilta, jolloin Puhelinlangat ja Letkikset sun muut suorastaan kaatuivat päällemme.” (02139.)

Puhelinlangat jäi elämään ilmaisuna, jota alettiin käyttää irti varsinaisesta yhteydestään. Puhelinlangat alkoivat ”laulaa” kaikenlaista:

”Puhelinlangat laulavat: Katri Helena ja Matti Paalosmaa seurustelevat!” (01158.)

”Puhelinlangat alkoivat laulaa Katrille lopullista läpimurtoa.” (01206.)

”Puhelinlangat eivät olisi laulaneet näin voitokkaasti ilman tytön omaa sisua ja kunnianhimoa.” (01098.)

Mikä oli se Puhelinlangat laulaa -kappaleen kuvasto, johon Katri Helena liitettiin? Puhelinlangat laulaa -kappaleessa pääosassa on kulkijapoika, joka vaeltaa ”vapaana kuin taivaan lintu” vihellellä kuutamoisessa yössä kohti rakastettunsa olinpaikkaa. Hänellä ei ole huolen häivää. Hän jää yöksi heinälatoon ja syö iltapalaksi eväänsä ja näkee unta rakastetustaan. (Katso koko sanoitus liitteenä.) Kappaleessa liikutaan siis maaseudulla, mutta tilannetta eivät leimaa työ ja arki vaan niiden vastapaino, vapaa-aika ja romanttinen rakkaus. Katri Helenan rooli on olla linkkinä kuuntelijan ja tuon paratiisin välillä. Hän johdattaa kuulijat sinne, pois arjesta. Puhelinlangat laulaa ei siis ole mitenkään erityinen iskelmä-kappale. Kuten Jalkanen on todennut, jokainen iskelmä-kappale esittää kertomuksen paratiisista, jonne pääsee olemalla mukana niissä tavoissa, joilla iskelmä kokoaa ihmiset yhteen seurustelemaan ja kuluttamaan (Jalkanen 1992, 15-17). Kysymys onkin siitä, että Katri Helena sattui levyttämään Puhelinlangat sellaisena aikana, jolloin juuri tuo maaseudulla vapaana kuljeskelevan rakastuneen kulkijapojan tarina yhdistettynä musiikissa vaikuttaviin muoti-ilmiöihin, rautalankaan ja jenkkään, oli sitä, mitä yleisö halusi kuulla.

4.1.2. *Suomalaisten oma Katri Helena*

Artikkeleissa käytetään ilmaisua, että Suomen kansa ”otti Katri Helenan omakseen” Puhelinlangat laulaa -levyn menestyksen myötä. Hänestä tuli siis ”koko Suomen kansan Katri”. Tämä ilmaisu sopi hyvin myös Katri Helenalle itselleen, sillä hän tavoitteli nimenomaan laajan yleisön suosiota.

”Monet suomalaiset taiteilijat ovat käyneet Amerikassa puhumassa mahdollisista esiintymisistä ja levytyksistä. Mitä mieltä on koko Suomen kansan Katri?” (02080.)

”Hän oli Katri Helena Koistinen, taiteilijanimeltään koko kansan oma Katri Helena, Puhelinlankojen ja letkajenkkojen Katri Helena.” (02119.)

”Oletko koko kansan Katri, vai joko nuorten tai vanhojen? (nauraa, ujoutta)
– Olen mielelläni koko kansan Katri Helena jos vain siihen pystyn. Ohjelmistossani yritän olla juuri sitä.” (01071.)

”Katri Helena, tyttömme Tohmajärveltä, on Suomen kansan lempilapsi.” (02139.)

”Hänestä tuli suomalaisten ikioma Katri-Helena.” (02142.)

”...mummojen oma kulta puhelinlankatyttö...” (02070.)

Katri Helenassa alettiin ja haluttiin nähdä luonteenpiirteitä, jotka voidaan liittää tietyyppiseen kuvaan suomalaisuudesta. Teksteissä kerrottiin myös suoraan, että Katri Helenasta tuli ”suomalaisuuden perikuva”. Katri Helenassa nähdyt ja häneen liitetyt suomalaisuuden piirteet kertovat niistä käsityksistä, joita suomalaisilla (toimittajilla) oli juttujen kirjoittamisajankohtana siitä, minkälaisia suomalaiset ovat. Nämä käsitykset saattoivat olla paitsi tiedostettuja, myös tiedostamattomia. Toisaalta olen poiminut niitä tekstistä myös sillä perusteella, että ne ovat omasta mielestäni tietynlaiseen suomalaisuuteen liitettviä piirteitä.

”Mutta Puhelinlangat eivät olisi laulaneet näin voitokkaasti ilman tytön omaa sisua ja kunnianhimoa.” (01098.)

”Katri-Helena on oikeastaan jo käsite, joka alkoi muovautua suomalaiskansalliseen tapaan letkajenkan merkeissä, muistattehan. Hän on hyvin kasvatetun tuntuisesti vanhanaikainen tyttö, mutta siimmältään sinnikäs ja päättäväinen yrittäjä, joka hoitelee leivisköitään paremmin kuin moni muu. Eli voidaan sanoa, että Katri Helena on koulunsa käynyt ja saanut voiton kotiin.” (01206.)

”Katri Helena on sitkeä kuin suomalainen kataja.” (02034.)

”Vaikuttaa siltä kuin hänen ympärillään olisi näkymätön suojaus, kilpi, johon huolet ja synnillisyydet iskeytyvät mutta myös kimmahtavat pois.

Luulen että salaisuus on aika yksinkertainen. Katri-Helena yksinkertaisesti kulkee omaa tietään ja sen vuoksi hän on säilynyt raapeitta alalla ja iässä jossa niin monet ennemmin tai myöhemmin ovat epäonnistuneet.

Tämän päivän Katri Helena on tyttö, joka aina tekee sen minkä lupaakin, tyttö jolla ei ole vihamiehiä. Hän on tyttö jonka naapurina asuu mielellään ja jolle epätavallista kyllä voi sanoa: – Olet erilainen kuin muut tytöt.” (02142.)

”Hän rakastaa suomalaista luontoa. Takana on parin viikon loma yksinäisen erämaajärven rannalla. – On palvattu lihaa savusaunassa, hän naurahtaa ja valittelee vaatteitten äkillistä ahtaaksi muuttumista.”...” Hän on kuin kansanlaulu, hänessä on perinteellistä sini-valkeaa suomalaisuutta.” (02151.)

Edellisissä sitaateissa suomalaisuuden piirteinä pidän erityisesti mainintaa sisusta ja kunnianhimos-
ta, sinnikkyydestä ja yritteliäisyydestä, luonnehdintaa ”sitkeä kuin suomalainen kataja”, oman tien-
sä kulkemista, lupauten pitämistä sekä rakkautta suomalaiseen luontoon.

Epämääräiseksi jäävä ”Suomen kansa” alkoi myös määritellä sitä, minkälainen Katri Helena saisi olla ja miten tätä tulisi kohdella. Katri Helena itse tunsu Suomen kansan yleisönosastoissa ja lukija-
palautteissa ilmenevien tunnepurkausten aiheuttamat paineet voimakkaina erityisesti aina asettues-
saan euroviisuehdokkaaksi.

”Monen vuoden opin jälkeen Katri on todella löytänyt itsestään valokuvauksellisimmat puolet, ja osaa ne esille tuoda jopa kalarekilläkin. Aviomielen taitavan kameran kuvaamana hän on kuvissa juuri sellainen kuin Suomen kansan mielestä hänen pitääkin olla – herttainen.” (01089.)

”Suomen kansa rakastui Katri Helenaan. Muistattehan, kuinka yleisönosastot tulvivatpaheksuvia kirjeitä, kun tyttöä ei lähetetty Eurovisio-kilpailuun Napoliin letkiksen kulta-aikana.” (01098.)

”Ja kaikkihan muistavat miten Katri Helenaa kohdeltiin silloin, kun ”Minne tuuli kuljettaa” olisi pitänyt lähettää napoliin ja sinne menikin Viktor Klimenko. Katsotko kärsineesi vääryyttä silloin?

–Ehkä se tuntuu hassulta, mutta minä itse olin kyllä huojentunut kun en joutunut lähtemään kilpailuun. Todella huojentunut, olin silloin niin vihreä vielä ja minua pelotti koko systeemi.

Entä tänä keväänä?

–Tavallaan olen hyvilläni, että näin kävi. Jos ”Maailman pihamaat olisi voittanut kansanäänestyksen, olisi minut kaiketi laitettu sinne Madridiin niin kovien uskomusten saattamana että luultavasti olisin joutunut jäämään ulkomaille loppuiäksi, jos kappale ei olisi ollenkaan pärjännyt...” (01158.)

”Katri Helena on oikea Katri Helena vasta romanttisena valkorunkoisten koivujen keskellä kirkasveitsen järven rannalla tai punaposkisena ja pirteänä valkoisilla hangilla.”...”Katri Helena on puhdashenkinen, kaukana kaikesta suuren maailman pahuudesta. (01166.)

”Ei silti, kyllä mä viime aikoina olen saanut vähän itseluottamusta, mutta kyllä minut on melko pian palautettu takaisin maan pinnalle. Esimerkiksi mä lauloin laulun katupojasta Turun konserttitalolla. Mulla oli katupojan hattu ja yritin vähän mimikoida ja matkia katupoikaa. Heti yksi lehti kirjoitti, että Katri Helenan olisi syytä muistaa olevansa pieni tyttö Pohjois-Karjalasta. Mut tyrmättiin heti, kun halusin kokeilla vähän muuta ja kehittyä eteenpäin. Mulla on nähtävästi roolirasitus – ei ole totuttu, että esiintyisin myös. Mutta jos ajattelisin aina, että olen vain pieni tyttö Tohmajärveltä, niin en uskaltaisi mennä verhon reunaa kauemmaksi. Tietenkin tohmajärveläisyttäkin tarvitaan – sitä ei saa unohtaa.” (01098.)

Suomen kansan mielestä Katri Helenan pitää siis olla herttainen. Hän on ”oikea Katri Helena” vasta suomalaisen luonnon stereotyyppisimpien kuvien keskellä (koivut, järvi, hanget). Hänen pitäisi muistaa olevansa vain pieni tyttö Pohjois-Karjalasta, joka ei saa muuttua liikaa. Toisaalta Suomen kansa on rakastunut Katri Helenaan ja sitä kautta asettaa tälle vaatimuksia menestyä ja edustaa suomea hyvin.

Eräs toimittaja osui varmasti lähelle totuutta arvioidessaan, miksi Katri Helena ei saa muuttua ja miksi kuva hänestä pysyykin samana muuttumisyryksistä huolimatta.

”Katriin tuttuus on turvallista ja siksi hänen ei sallita muuttuvan, ja vaikka hän muuttuisikin, niin mielikuva hänestä jäisi samaksi. Silmät näkisivät ja korvat kuulisivat jotain aivan erilaista, mutta tuskin se menisi perille, koska aiemmin saatu mielikuva on aivan liian voimakas.” (02151.)

Viimeistä edellisestä sitaatista käy ilmi, että merkityksellistä oli myös se, että Katri Helena oli kotoisin sodan runtelemasta Karjalasta, Tohmajärven kylästä. Se oli merkityksellistä Katri Helenalle mutta myös suomalaisille, jotka pitivät hänestä.

”Kysymys on Katri Helenasta, koko Suomen vitamiinipilleristä, jonka tie Tohmajärveltä temperamentikkaan Bertta-äidin ja iloisen sisukkaan Väinö-isän tyttärenä johti pommien runtelemasta Karjalasta tuhkimon tavoin levytaivaalle jakamaan iloa ja rytmiä arkipäiväämme.” (01072.)

”Äidillinen ja puhelias hahmo, iloinen karjalainen, jonka luonteenpiirteitä Katri Helenassa varmaan on paljon.” (02119.)

”Hän lauloi omana itsenään, tyttönä Tohmajärveltä, joka kaikesta huolimatta vielä hieman vieroksuu Helsingin tavatonta touhua.” (01072.)

”Pieni Katri lauloi rusetti päässä pihamaalla ja telmi juoksuhaudoissa, joista ruudinsavu oli muutamia vuosia sitten häipynyt taivaan sineen.” (01072.)

”Koko ajan keskustellessamme Katrin kanssa vilahtelevat sanat koti ja isä ja äiti. Tuntuu siltä, että Katrin taustatekijöistä ovat voimakkaimmat juuri koti ja entinen tohmajärveläinen kyläyhteisö.” (02055.)

Katri Helena toimii siis esimerkkinä pienestä lapsesta, joka on kasvanut niillä myyttisillä mailla, joilla Suomen urhoolliset sotilaat antoivat kaikkensa isänmaansa hyväksi. Hänessä arvellaan olevan karjalaisille tyypillisiä piirteitä, iloisuutta ja puheliaisuutta. Tähän yhdistyy tietty maaseutunostalgia. Katri Helenan ajatellaan olevan kaupunkiin muuttaneenakin maalaistyttö, joka vieroksuu kaupunkilaisuutta ja jolle oma koti, juuret ja vanhemmat ovat tärkeintä maailmassa.

4.1.3. Katri Helenan ilmentämät arvot

Katri Helenan omat arvot tulevat esiin hänen puheissaan ja teoissaan. Ne toimivat yhdistävänä tekijänä Suomen kansan ja Katri Helenan välillä. Katri Helena välttää tuomasta esiin sellaista, mikä ei mahdollisesti miellyttäisi suurta yleisöä. Siksi se osa, mikä hänestä on näkyvillä, sopii monen suomalaisen arvomaailmaan. Katri Helena toimii näiden monille yhteisten arvojen ylläpitäjänä ja kertoo suomalaisille puheidensa ja musiikkinsa kautta, miten saavutetaan hyvä elämä ja onni. Hän toimii lohduttajana ja tuottaa iloa. Katri Helenan puheissa ilmenee myös se elämis- ja kokemusmaailma, joka hänellä on, koska hän on varttunut pienessä suomalaisessa kylässä sodan jälkeen. Se on yhteinen monien suomalaisten kanssa.

”Katri Helena ... kertoi, miten hän tuntee olevansa paljon velkaa elämälle hyvästä onnestaan ja hyvinvoinnistaan. Ihmisen pitää olla nöyrästi kiitollinen, silloin elämä tulee onnelliseksi.”...”Luulen, että kiintymys äitiin ja hänen työnsä arvostaminen on jäänyt liiaksi syrjään nykyaikana. Ihmiset pelkäävät, eivätkä halua tuoda esille tunteitaan, mutta se on väärin. On ajateltava aina toista ihmistä, jolle voi tuottaa iloa.” (01072.)

”Karjalassa opetettiin olemaan kiitollisia jokaisesta leipäpalasesta, jonka päivä toi tullessaan. Minulla ei ollut puutetta, mutta pikkutyttönä kuulin ihmisistä, jotka olivat lähiseudulla menettäneet kotinsa ja lähteneet maailmalle. Silloin opin suhtautumaan nöyrästi työhöni ja menestykseeni, juuri siksi olen oppinut myös iloitsemaan asioista. Suurinta elämässä on toisen ihmisen ymmärtäminen ja vaittoaminen. Ellei kunnioita elämää ei ole oikeutta vaatia siltä mitään.” (01072.)

”Millainen olet? – Tyttö Tohmajärveltä. Ja se tyttö on sellainen, joka yrittää pyrkiä eteenpäin kaikin rehellisin keinoin ja on onnellinen pienistäkin onnistumisista – optimistinenkin: satunnaiset murheet eivät tee mitään pysyväistä tuhoaan.”...

”Mikä kuuluu sinun tyyliisi? – Minun tyyliäni on se, että olen yhtä tavallinen ihminen kuin kaikki muutkin. Mikä sen ylitse menee, ei enää ole minua itseäni.” (01137.)

”Koko ajan keskustellessamme Katrin kanssa vilahtelevat sanat koti ja isä ja äiti. Tuntuu siltä, että Katrin taustatekijöistä ovat voimakkaimmat juuri koti ja entinen tohmajärveläinen kyläyhteisö.” (02055.)

”Talon Katri Helena tavallaan lahjoitti perheelleen, oli ainakin voimallisesti auttamassa sen saamisessa.

– Se on oikeastaan toi Katri, joka tämän meille lahjoitti. Oi voi sitä tyttöä, ei siitä ole muuta kuin iloa, äiti-Koistinen sanoo.” (02119.)

”Katri-Helena yksinkertaisesti kulkee omaa tietään ja sen vuoksi hän on säilynyt raappeitta alalla ja iässä jossa niin monet ennemmin tai myöhemmin ovat epäonnistuneet.

Tämän päivän Katri Helena on tyttö, joka aina tekee sen minkä lupaakin, tyttö jolla ei ole vihamiehiä. Hän on tyttö jonka naapurina asuu mielellään ja jolle epätavallista kyllä voi sanoa: – Olet erilainen kuin muut tytöt.” (02142.)

”Katri Helenan syksy on onnellinen ja onnellisuus koostuu monista pienistä tekijöistä. On onnellista tehdä työtä, josta pitää.” (02151.)

Katri Helenan mukaan onni saavutetaan siis tekemällä työtä, tuottamalla iloa toisille ja olemalla kiitollinen siitä, mitä on saanut elämältä, kunnioittamalla ja arvostamalla vanhempien työtä, kotia ja juuria sekä suhtautumalla nöyrästi omaan työhön ja menestykseen. Todisteena menestyksestä ja ilon tuottamisesta vanhemmille on talon lahjoittaminen heille. Nöyryys ja kiitollisuus liittyvät tärkeinä arvoina lapsuuden kokemuksiin Karjalassa, jolloin Katri Helena tapasi ihmisiä, jotka kärsivät puutetta menetettyään kotinsa sodassa. Tärkeitä Katri Helenalle ovat myös luotettavuus, ylpeyden välttäminen ja tavallisena ihmisenä pysyminen menestyksestä huolimatta ja toisaalta kuitenkin optimismi, toivon säilyttäminen ja eteenpäin pyrkiminen.

4.1.4. Katri Helena tähtenä

Katri Helenan tähteys on eräänlaista antitähteyttä. Hän ei halua olla yleisölle etäinen tähti tai diiva, vaan haluaa tavata ihmisiä kasvoista kasvoihin. Toisaalta tämä yleisön lähelle tuleminen saattaa nostaa hänet entistä korkeampaan asemaan tähtenä yleisön mielissä. Katri Helena pitää kuitenkin itseään tavallisena ihmisenä. Silti julkisuus on tuonut hänelle tunnettuutta siinä määrin, että myös tavallinen kadunmies tunnistaa hänet.

”Minun tyyliäni on se, että olen yhtä tavallinen ihminen kuin kaikki muutkin. Mikä sen ylitse menee, ei enää ole minua itseäni.” (01137.)

”Tietysti sitä joskus tulee sellainen tunne, että tässä sitä ollaan jotakin, kun tulee ihmisten joukkoon, jotka näyttävät, että tuntevat minut ja odottavat minulta myös tiettyä tähteyttä. Mutta se menee nopeasti ohitse. Jos se kestää hetkeä kauemmin, ovat asiat jo pielessä. Silloin tulee sellainen muuri ihmisten väliin, ettei sitä murra mikään.” (01192.)

”Nuoret tulevat pyytämään nimikirjoitusta. Katri-Helena kirjoittaa. Hänellä on aina aikaa. Nuoriso jolla on huolia tulee juttelemaan hänen kanssaan. Hänellä on aina aikaa kaikille. Ja hän näyttää aina iloiselta ja ystävälliseltä.” (02142.)

”Ja hänet kyllä tunnetaan kaikkialla:

– Mä seisoin kerran Oulussa lentotoimiston edessä, joku humalainen tuli katua pitkin, mä seisoin vielä selin siihen. Kun se tuli kohdalle, se sano että ”kato perkele, Katri-Helena” ja sit se jatko matkaa.”

Toimittajien mukaan Katri Helenassa on jotakin salaperäistä, hänellä on näkymätön suojaus ja ihmeellistä voimaa, jonka avulla hän pystyy normaalille ihmiselle vaikeuksia tuottaviin suorituksiin.

”Vaikka Katrista on kirjoitettu juttuja palstametreittäin ja me olemme tietävinämme hänestä kaiken, hänen ympärillään on tietty salaperäisyyden tuntu, joka kiehtoo.” (02151.)

”Hänestä tuli suomalaisten ikioma Katri-Helena. Eikä se niin kummallista ole. Kummallista on se, että hän yhä on suomalaisten suuri suosikki ja on oleva tulevaisuudessakin. Vaikuttaa siltä kuin hänen ympärillään olisi näkymätön suojaus, kilpi, johon huolet ja synnillisyydet iskeytyvät mutta myös kimmahtavat pois.” (02142.)

”Kello lähentelee kuutta kun keikkabussi lähestyy Helsinkiä. Melkein kaikki nukkuvat vaan ei Katri Helena. Hän istuu jalkojensa päällä ja pieni takki hartioilla. Hän istuu hyvin suorana ja näyttää hyvin raikkaalta. Minun ja toisten silmät ovat punaiset ja savusta ja valvomisesta ärtyneet. Mutta hänen ovat aivan kirkkaat.” (02142.)

Katri Helenalla on siis jotakin erityisiä kykyjä tai voimia, joita ei voi selittää, koska hän jaksaa esimerkiksi valvoa paremmin kuin kaikki muut ja kestää raskasta keikkailua pysyen silti raikkaana ja suoraryhtisenä. Hän on toimittajien ja yleisön silmissä tähti, vaikka ei haluakaan olla etäinen sellainen eikä halua antaa julkisuuden nousta itselleen päähän.

4.1.5. *Elämäntarina ja tähdeksi tuleminen*

Tarina siitä, miten Katri Helenasta tuli tähti, kerrotaan tutkimusaineistossa 13:ssä artikkelissa. Tutkimusaineiston artikkeleista ensimmäisen kerran Katri Helenan tie tähtiin kerrotaan Suosikissa vuonna 1964.

”Letkiskuningatar syntyi 17.7.1945 Uusi-Värtsilän kylässä Tohmajärvellä ja sieltä se on peräisin hänen mukava murteensakin. Karjalaistyttö Katri Helena oppi laulamaan jo ihan pikkuisena ja ensimmäisenä.

mäinen esiintyminen oli pyhäkoulun joulujuhlassa. Kaksitoistavuotiaana hän jo osallistui iskelmä-laulukilpailuihin, laulu oli ”Monrepos” ja voitti kilpailun. Sitten hän erään joensuulaisen musiikki-kaupan välityksellä alkoi saada keikkojakin ja ennen pitkää Katri Helena matkusti koelevytykseen Helsinkiin. Ensimmäistä levyä ei silloin vielä syntynyt, hän sai opiskella vuoden laulua ja yrittää sitten uudelleen. Ensimmäinen levy oli ”poikien kuvat”/”Kesän viimeinen ilta”. Sitten seurasi tango ja helmikuussa 1964 levytettiin ”Puhelinlangat” joka oikeastaan oli vain ”Mestariletiksen” kääntöpuoli. Kevään kuluessa siitä – tosin vähitellen – tuli yksi suurimpia menestysiskelmiä maassamme.” (01068.)

Tarinaa siitä, kuinka Katri Helenasta tuli tähti sisältyy siis paljon yrittämistä ja matkalla kohdattuja vaikeuksia, joiden voittaminen tapahtuu onnellisen sattuman ja oman kehittymisen eteen tehdyn työn yhdistelmänä. Puhelinlangat laulaa -kappaleen valtava menestys on tuo onnellinen sattuma ja laulunopiskelu tehty työ. Operettiteatteriin Katri Helenan palkannut Hilikka Kinnunen osuu oikeaan sanoessaan, että Katri Helenan taustasta löytyy tuhkimotarinamaisia piirteitä.

”Ja hänen taustassaan on melkoisesti tuollaista Elizan Tuhkimo-tarinaakin, joka soi jossakin puhelinlankojen laulussa tai Listan kärjessä.” (02024.)

4.1.6. Tiivistelmä tähdeksi tulemiseen liittyvistä elementeistä

Katri Helena tuli siis tunnetuksi Puhelinlangat laulaa -kappaleesta, jonka kuvasto hyvin pian liitettiin Katri Helenan julkisuuskuvaan. Lehdissä alettiin kertoa tarinaa siitä, kuinka Katri Helenasta oikeastaan tuli laulaja, tähti ja koko kansan suosikki ja tätä tarinaa toistettiin myös myöhemmissä haastatteluissa erilaisina versioina. Puhelinlangat laulaa -kappaleen menestys johti siihen, että lehdissä alettiin käyttää ilmaisua ”koko kansan Katri Helena”. Katri Helenassa alettiin nähdä tietynlaiseen suomalaisuuteen liitettyjä positiivisia ominaisuuksia. Merkityksellistä oli myös se, että hän oli kotoisin Karjalasta. Suomen kansa alkoi toimittajien kautta määritellä sitä, minkälainen Katri Helena sai ja voi olla. Hän ei saanut poiketa paljonkaan roolistaan saati muuttua toisenlaiseksi. Katri Helena itse toi ilmi omia arvojaan lehtiartikkeleissa. Hän puhui siitä, miten onni voidaan saavuttaa eli siitä, mihin pitää pyrkiä. Hän ei myöskään halunnut olla etäinen tähti vaan halusi säilyttää kontaktin yleisönsä. Toisaalta julkisuus toi hänelle tunnettuutta siinä määrin, että tavallinen kadunmieskin tunsi hänet. Toimittajien ja Katri Helenan välinen suhde, jossa toiset haluavat mielin määrin sitä, mitä toinen voi antaa vain silloin tällöin, sai aikaan sen, että Katri Helenan ympärille syntyi eräänlainen salaperäisyyden tuntu, joka puolestaan ruokki toimittajien kiinnostusta entisestään.

4.2. Katri Helenan tunnistettavat piirteet

4.2.1. *Lauluääni*

Katri Helenan ääni on artikkeleiden mukaan yksi hänen tunnistettavimmista piirteistään laulajana, kuten seuraavat sitaatit kertovat.

”Ja tietysti Katri Helena itse, ääni, hymy ja silmät” (02073).

”Katri-ystävällämme on hyvin helposti tunnistettava ääni. Siinä on – olisikohan tämä oikea sana – hiukan metallinen sointi, mikä ei ole muuttunut vuosien mittaan” (02139).

Katri Helenan ääneen liittyviä luonnehdintoja löytyi tutkimusaineistosta vain kymmenen sitaattia kahdeksasta eri artikkelista. Uran alkuvaiheessa julkaistuissa artikkeleissa Katri Helenan äänestä ei puhuttu oikeastaan ollenkaan. Enemminkin huomio kiinnittyi hänen puheeseensa. Hän puhui uransa alussa vielä ”mukavaa karjalaismurretta” (01069). Ennen vuotta 1970 artikkeleista löytyi ainoastaan yksi maininta lauluäänestä.

”Hänen heleä äänensä oli hyvin piristävä ja persoonallinen lisä kaiken maailman siirappiäänien joukossa” (01069).

Useissa artikkeleissa kerrottiin kuitenkin, että Katri Helena oppi laulamaan jo hyvin pienenä ja alkoi heti ottaa laulutunteja kylän opettajan rouvalta, kun oli käynyt ensimmäisen kerran koelaulussa levy-yhtiössä Helsingissä. Laulunopettajia 1970-luvulla olivat Aune Antti ja Ester Rask.

Uransa alussa Katri Helenan sanottiin ”kajauttaneen nauravalla äänellä mitä murheellisimmatkin laulelot” (02139). Katri Helenan ja Aarno Ranisen yhteisen ravintolashown arviossa vuodelta 1970 mainittiin, kuinka ”juominen ei olisi oikein sopinutkaan tunnelmaan eikä Katrin raikkaaseen ääneen” (02007). Kun Katri Helena oli ollut alalla kahdeksan vuotta, toimittaja arvioi, että Katri Helenasta oli ”kehittynyt mittava artisti, tyttö, jonka laulu- ja tulkintataito on nautittavaa kuunneltavaa” (02070). Seuraavan kerran ääntä arvioitiin vasta vuosina 1973 ja 1974 ilmestyneissä artikkeleissa. Kymmenen vuoden aikana Katri Helena oli tehnyt lujasti töitä äänensä eteen ja kehittynyt. Myös hänen ohjelmistonsa oli laajentunut.

”Katrin ase on hänen äänensä. Kehittämällä jatkuvasti ammattitaitoaan ja monipuolistamalla ohjelmistoaan hän antaa takaisin. Ja Katrin kunniaksi on sanottava, että kauas on tultu sitten Puhelinlankojen.

Vasta keikoilla selviää artistin ohjelmiston monipuolisuus ja laajuus.”...” Hän aloittaa hitailla kauniilla lauluilla, joista on tullut hänen tavaramerkkinsä, ja siirtyy yllättäen rockiin ja voimakkaisiin jytäkappaleisiin kuten vaikkapa Easy Living tai Save Me. Tällaista ei Katrilta ole osannut odottaa, tällaista ei kuule häneltä radiosta tai TV-esiintymisissä.

Katri Sanoo, että hänen kunnianhimosensa ilmenee siinä, että hän haluaa oppia laulamaan kaikenlaista. Hän sanoo tietävänsä omat rajansa, mutta että pieleen menee, jos hän ajattelee, että olen tällainen enkä koskaa pysty enempään. Hän ei halua suostua kaavoihin ja on sitä mieltä, että edistystä ilmenee niinkauan kun hän taistelee muottiaan vastaan.” (02151.)

”Levyä kuunnellessaan tajuaa ettei Katri tottavie ole mikään puhelinlankahumppaaja eikä edes jytätty, vaan kypsä, heleä-ääninen tunnelmalaulujen tulkitsija” (02176).

Katri Helena itse suhtautui omaan ääneensä käytännöllisesti. Vuonna 1973 hän arvioi ääntään seuraavalla tavalla:

”Äänestään Katri itse arvelee, että se ”on mikä on” ja että jotkut pitävät siitä (monet näemmä) ja joi-takin se taas ärsyttää. Hän on pahoillaan siitä, että äänensä on joillekin vastenmielinen (Olisikohan ärtymys peräisin niiltä vuosilta, jolloin Puhelinlangat ja Letkikset sun muut suorastaan kaatuivat päällemme?), mutta toteaa, ettei asiaa voi auttaa. Laulutaitoaan hän voi kehittää, mutta äänen väri pysyy.” (02139.)

4.2.2. *Ulkonäkö eli tyyl*

Tutkimusaineistosta löytyi 30 sitaattia, joissa puhuttiin Katri Helenan ulkonäöstä. Sitaatit on poimittu 20:stä eri artikkelista. Seuraavat sitaatit kertovat, mistä Katri Helenan tunnistaa:

”Ja tietysti Katri Helena itse, ääni, hymy ja silmät” (02073).

”Hänessä yhtyy kypsä ihminen lapsen ulkonäköön” (02151).

Katri Helenan silmät ovat hänen ulkonäössään hallitseva elementti tai oikeammin sanottuna kysymys on katseesta. Se vangitsee kuvissa ja kohtaamisissa.

”Parasta hänessä ovat noin läheltä katseltuna silmät, joita televisiossa tai tanssilavalla ei aina pääse panemaan merkillle. Ne ovat suuret ja sinivihertävät tai ehkä hiukan harmaat eikä värillä ole väliä. Kysymys on loistavan intensiivisestä katseesta, joka suorastaan imaisee itseensä silloin kun tyttö innostuu kertomaan jostakin tärkeästä...” (02073.)

”Ulkomuodoltaan hän ei ole kymmenessä vuodessa paljonkaan muuttunut. Hänen voimakkaan siniset silmänsä (niissä on hieman harmaanvihreäkin jos tarkkaan katsoo) ovat yhä yhtä hämmentävän kirkkaat.” (02142.)

Katri Helenan ulkonäköön liittyvissä luonnehdinnoissa esillä on usein myös Katri Helenan pieni koko. Toimittajien mielestä se ei ole oikeassa suhteessa hänen suureen tähteyteensä. Katri Helena näyttää teinitytöltä. Häntä luonnehditaan myös pieneksi, siroksi, hauraaksi, hennoksi ja kauniiksi. Halutessaan hän osaa olla myös viattoman näköinen.

”Pienenä ja hyvin avuttoman näköisenä Katri Helena jää seisomaan junasillalle. Jotta saisitte jonkinlaisen kuvan hänen koostaan, voin kertoa teille, että hänen kengännumeronsa on 34, samaa numeroa

olivat myös ne vaatteet, jotka kuvausta varten lainasimme Popetista. Pari jännittävää lannehametta – aivan olemattoman pienen näköisiä mutta juuri Katri Helenalle sopivia. Hän näytti aivan ujolta teinikäiseltä, joka aikoo pyytää suurelta tähdeltä nimikirjoitusta. Ja kuitenkin hän on itse juuri tuo suuri tähti, rouva Katri-Helena Turunen.” (01051.)

”Hentoinen hän on, tämä Katri Helena, ihan olematon. Kulkee vielä lapsen kengissä, aikuisten numerot ovat liian suuria. Saappaat ja sellaiset pitää teettää, 160 senttiä pituutta ja 46 kiloa painoa, kaikki vaatteet päällä.

– Ei se ole liian vähän, puolustautuu Katri Helena. – Minun kuntoni on aivan erinomainen.” (01158.)

”Kun hän käpristää 45 kiloansa ja vetää jalat alleen (kengännumero 34), hän mahtuu tarjottimelle” (02142).

Varsinkin kolarista toipuva hiukan entisestään laihtunut Katri Helena herättää toimittajissa tunteita. Hänessä on ”jotakin liikuttavaa”, koska hänestä on tullut entistäkin pienempi ja sirompi (01110).

Katri Helenan koko tai hiusten väri ei muutu vuosien kuluessa. Hän ei juuri liho eikä laihtu.

”Tämän päivän Katri Helena on yhtä siro ja vaalea kuin kaikkina näinä vuosina. Kalorit eivät ole häneen tarttuneet, sillä paino on noin 48 kiloa eli melko sopiva 160 sentin varteen.” (02073.)

Katri Helenan tyyli kuitenkin muuttuu ja sitä kautta myös olemus. Kymmenen vuoden laulajan uran jälkeen tyyliä verrataan alkuaikaan seuraavasti.

”Itse asiassa Katrissa on vuosien mittaa kehkeytynyt oikea kaunotar. Sen huomasi viimeistään silloin, kun näki hänen valkoisessa nahkahaalarissa, valkoinen kettu harteillaan ravintola Adlonin valonheittäjien loisteessa. Ei hän näyttänyt miltään pieneltä maalaistytöltä suuressa kaupungissa, vaan säteilevältä, varmalta ja osaavalta esiintyjältä, joka on kuin kotonaan plyyshin, kristallikruunujen ja shampanjan maailmassa. (02139.)

Katri Helena itse kertoo pitävänsä ”yksinkertaisista, reippaista asuista, jotka eivät haittaa liikkumista” (01158). Hänellä tuntuu siis olevan pukeutumiseen järkevä suhtautuminen siitä huolimatta, että hän on kiinnostunut siitä, että vaatteet ovat kauniita ja näyttävät tyylikkäiltä.

Katri Helenaa luonnehditaan tyylikkääksi ja hyvin pukeutuvaksi taiteilijaksi. Sillä ei oikeastaan tunnu olevan merkitystä, mitä hänellä on päällään. Se on aina tyylikästä. Milloin hän pukeutuu ”tyylikkääseen tummansiniseen miditakkiin” (02007) tai ”rahkasammalen väriseen takkiin ja tummanpunaiseen hattuun” (02119) tai ”sulkeutuu tyylikkääseen harmaaseen turkkiinsa, ja painaa päähänsä valkoisen minkkihatun” (02073). Se, että pukeutuminen mainitaan, on tässä tapauksessa aina positiivista. Katri Helena on tyylikkään pukeutumisen esikuva. Monissa lehdissä hän esittelee haastattelun yhteydessä vaatteita. On myös juttuja, joissa hän esiintyy pelkästään vaatemallina. Joihdenkin juttujen kuvissa hän esiintyy rooliasussa.

”Ja Katri muuttuu muodin mukana.

Tavatessani hänet ensimmäisen kerran joskus kuusi, seitsemän vuotta sitten, hän vaikutti ikäistään paljon vanhemmalta. Oli ladylike.

Muoti on niistä ajoista nuortunut.

Yhteen aikaan Katri oli twiggy-tyttö, lyhythiuksinen ja langanohut. Tänään Katrin esiintymisminä on nukketyttö, Pariisin muodin tapaan. Vaaleat kiharat, omenaposket ja punainen suppusuu. Vaikka privaattissa Katri kyllä kietäisee vaaleat puolipitkät hiuksensa sianselälle niskaan, ja kasvoilla on meikkiä vain nimeksi.” (02077.)

”Se naapurintyttö, joka laulaa kajautti nauravalla äänellä mitä murheellisimmatkin laulelot, on kuollut. Tilalla on tyylikäs nainen, varma ja osaava esiintyjä, joka on löytänyt paikkansa ja haluaa sen pitää.” (02139.)

”Onhan Katri edelleenkin soma vaalea sinisilmä, pieni ja hento kuin ennenkin. Tai lieneekö ”soma” aivan oikea sana ilmaisemaan aikuisen naisen olemusta, oli tämä sitten kuinka siro ja tyttömäinen tahansa. Itse asiassa Katri on vuosien mittaa kehkeytynyt oikea kaunotar. Sen huomasi viimeistään silloin, kun näki hänen valkoisessa nahkahaalarissa, valkoinen kettu harteillaan ravintola Adlonin valonheittäjien loisteessa. Ei hän näyttänyt miltään pieneltä maalaistytöltä suuressa kaupungissa, vaan säteilevältä, varmalta ja osaavalta esiintyjältä, joka on kuin kotonaan plyphin, kristallikruunujen ja shampanjaa maailmassa.” (02139.)

”Katri Helenea pidetään yleisesti todella hyvin pukeutuvana artistina. Hän seuraa muotia, mutta omalla tavallaan ja tyyllillään, ja lopputulos on aina aistikas.”...”Katri Helena seuraa melko tiiviisti muotilehtiä. Niin koti- kuin ulkomaisiakin. Niistä hän sitten löytää ideoita, joita hän toteuttaa omassa pukeutumisessaan.”...”Jos Katri-Helena teettää vaatteita, ovat ne hänen itsensä suunnittelema. Ja kun tähän lisätään vielä hänen tyylijajunsa, herää kysymys, aikooko Katri Helena joskus siirtyä peräti muodin palvelukseen.” (02070.)

Katri Helenan positiiviseksi ominaisuudeksi luetaan myös se tapa, miten hänen ajatellaan osaavan käyttää ulkonäköä hyödykseen osana ammattitaitoaan. Ulkonäön hyväksikäyttö on ammattitaitoa myös Katri Helenan itsensä mielestä.

”Monen vuoden opin jälkeen Katri on todella löytänyt itsestään valokuvauksellisimmat puolet, ja osaa ne esille tuoda jopa kalarekilläkin. Aviomiehen taitavan kameran kuvaamana hän on kuvissa juuri sellainen kuin Suomen kansan mielestä hänen pitääkin olla – herttainen.” (01089.)

”Kuvauksissakin minun on usein vaikea antaa kuvaajan löytää haluamansa ilme, kun olen vuosien mittaan oppinut, mikä kulma näyttää hyvältä ja mitkä ilmeet tehoavat” (02151).

4.2.3. Tiivistelmä Katri Helenan tunnistettavista piirteistä

Katri Helenan ääntä käsitellään artikkeleissa suhteellisen vähän mutta kuitenkin toistuvasti ja hänen laulamistaan käsitellään äänen harjoittamisen ja kehittymisen näkökulmista. Katri Helenan ääni on ikään kuin itsestäänselvä asia. Se on niin omaleimainen, että hänet erottaa sen perusteella muista iskelmälaulajista, mikä on tärkeä ominaisuus iskelmälaulajalle. Katri Helena on oppinut laulamaan

jo pienenä. Hän on kehittänyt ääntään jatkuvasti ja tuo sen myös ilmi haastatteluissa. Kymmenen-vuotisen uran aikana hänen on havaittu kehittyneen laulajana paljon. Artikkeleista poimittujen luonnehdintojen mukaan Katri Helenan ääni on raikas ja siinä on ikään kuin metallinen sointi, joka ei muutu vuosien mittaan.

Katri Helenan ulkonäköä käsitellään artikkeleissa runsaasti. Tunnistettavimmat piirteet hänessä ovat silmät ja vangitseva katse ja hänen vartalonsa pieni koko. Katri Helenan tunnistaa myös vaaleista hiuksista, joita hän ei värjää muun värisiksi. Katri Helena on ikään kuin ikinuori, sillä hänen vartalonsa ei muutu, hän ei liho tai laihtu eikä värjää hiuksiaan, ajan kuluessa. Katri Helenan ulkonäön ydin on siis muuttumaton.

Pukeutumiseltaan Katri Helena on tyylikäs ja saa siitä toimittajilta tunnustusta. Hän on kiinnostunut muodista ja osaa valita vaatteensa hyvällä maulla. Hänen kerrotaan seuraavan ulkomaisia muotilehtiä. Hän on suorastaan tyylikkyyden esikuva. Haastattelujensa yhteydessä hän toimii usein usein vaatemallina jutun valokuvissa. Lehdissä hän saattaa esiintyä rohkeissakin vaatteissa kuten esimerkiksi minihameessa ja polven yli ulottuvissa saappaissa. Hän hyödyntää tyyllissään muodin uusimpia virtauksia. Katri Helena osaa käyttää ulkonäköä hyväkseen laulajan ammatissaan ja tietää miten toimia kameran edessä siten, että esiintyy edukseen. Tämä puoli hänen ulkonäössään heijastaa kansainvälistä tyyliä.

Huolimatta kansainvälisestä pukeutumistyylistä ja muodin seuraamisesta, Katri Helenan ulkonäössä on jotakin sellaista, jota ”Suomen kansa haluaa hänessä nähdä”. Mitä se konkreettisesti on, jää hiukan epämääräiseksi, sillä ainoa suoraan sanottu asia on herttaisuus.

4.3. Aurinkoinen ja työteliäs luonne

Tutkimusaineistosta löytyi 58 sitaattia, joissa kerrottiin Katri Helenan luonteesta. Sitaatit olivat 29:ssä eri artikkelissa ja niissä esiteltiin miltei yksinomaan positiivisia piirteitä. Katri Helena itse kertoi yhdessä artikkelissa olevansa itsekäs ja kateellinenkin joskus (01206). Vain yhdessä, sattumalta samassa artikkelissa toimittaja mainitsi, että Katri Helenan puheliaisuus ja välittömyys vaikuttivat jotenkin pakotetuilta (01206).

4.3.1. Positiivisuus

Seuraavat adjektiivit ja luonnehdinnat on poimittu suoraan artikkeleista. Niiden mukaan Katri Helenasta ”ei voi olla pitämättä” (01070). Hän on ”aito” (01070), ”reipas, iloinen ja välitön” (01070), ”vilpitön ja mutkaton” (02070), ”kiva ja luonnollinen” (02040), ”iloinen ja optimistinen” (01137 kuvateksti), ”herttainen ja aurinkoinen” (02002 kuvateksti), ”puheliias” (01206) ja ”pirteä” (01051). Katri Helenalla on ”iloinen, avoin ja terve suhtautuminen asioihin” (01098) ja ”rohkeutta ja luonnetta vaikka kuinka” (02077).

Uransa alkuvuosina Katri Helena lauloi paljon sävyiltään iloista ja pirteää jenkkää. Siksi hänen luonteeseensa yhdistettiin uran alkuaikoina myös hänen laulamaansa musiikkia kuvaavia adjektiiveja, kuten reippaus, iloisuus ja välittömyys. Pirteydestä tuli hänen tavaramerkkinsä, josta hän joutui myöhemmin pyristelemään tosissaan eroon tekemällä aivan toisentyylistä musiikkia.

”Letka-jenkka on osa Katri-Helena. Se on reipasta, iloista ja välitöntä” (01070).

”Millaiseksi Katri itse kokee itsestään muodostuneen kuvan? Mikä on se muotti, johon häntä työnnettään?

– Tietyntyyppiset laulut ja sitten tuo pirteys, Katri vastaa siekailematta. – Pirteys on minulle kuin tavaramerkki otsassa. Se on luonteenpiirre, ei tehty ominaisuus. Mutta kun siitä rupesi tulemaan jatkuvia kommentteja ulkoapäin ja minua alettiin sanoa tekopirteäksi, aloin tarkkailla itseäni ja huomasin, että kyllähän minä sitäkin välillä liioittelin ihan huomaamattani. Olen aina ollut sitä mieltä, etten tee mitään, mikä ei mielestäni sovi minulle, ettei mihinkään tulisi väkisin tehdyn makua, mutta tiettyihin asioihin oppii ja niitä on vaikea karsia” (02151).

Katri Helena kertoo artikkeleissa uskovansa ihmisistä hyvää paitsi sellaisista, jotka ovat todella ja perinpohjaisesti hänet pettäneet (02040). Hän pahoittaa mielensä herkästi, mutta leppyä nopeasti (01137 kuvateksti) eikä katkeroidu (01110). Hän on luontainen optimisti, joka ei tarvitse ihmeempää kipinää tullakseen taas hyvälle tuulelle (02142).

4.3.2. Työn tekemiseen liittyvät luonteenpiirteet

Kun puhutaan Katri Helenan tavasta suhtautua työhönsä, häntä luonnehditaan seuraavasti. Hän on ”tosi toimelias nainen” (02175) ja ”ylen tunnollinen työntekijä” (02139), ”päätäväinen, määrätietoinen ja järkevä” (02139). Hän on myös ”lujaluontoinen, äärettömän tarmokas ja sitkeä” ja ”viehtonsa läpi asioissa kuin asioissa” (01089). Toisaalta hän on myös ”varovainen ja harkitseva” (01206). Katri Helena on ”sinnikäs ja päätäväinen yrittäjä” (01206), joka ”pyrkii eteenpäin kaikin

rehellisin keinoin ja on onnellinen pienistäkin onnistumisista” (01137). Hän ”kulkee omaa tietään” mutta ”aina tekee sen minkä lupaakin” (02142).

”Katri Helena on sitkeä kuin suomalainen kataja” (02034). Hilikka Kinnunen, operettiteatterin My Fair Ladyn ohjaaja

Katri Helenan hyveeksi mainitaan myös täsmällisyys.

”Katriin päähyveitä on täsmällisyys. Vaikka edellisen illan esiintyminen on kestänyt kahteen yöllä ja vaikka yöunet ovat jääneet vähäisiksi yöpymishotellin syttyttyä tuleen kolmen aikaan ja hänen itsensä päästyään vuoteeseen vasta viiden jälkeen aamuyöllä, hän saapuu seuraavana päivänä paikan päälle täsmälleen sovittuna hetkenä.” (02151.)

Tässä on kuitenkin ristiriita, sillä joihinkin haastatteluihin hän saapuu myöhässä. Sekin kuitenkin käännetään positiiviseksi esimerkiksi Reginassa nro 22, vuodelta 1969:

”Katri Helena oli melkein puoli tuntia myöhässä sovitusta tapaamisesta. Ne kuuluisuudet, ajattelimme kuvaajan kanssa harmistuneina. Sitten hän tuli pienenä ja sievänä ja haali heti alkuun plussat itselleen ilmoittamalla, että tässä hän nyt on ja ilman mitään selitystä myöhästymiseen. Oli vain käynyt niin, että hänellä oli ollut yllättäen vapaa aamupäivä, ja siitä ilosta hän oli ollut vähällä unohtaa koko haastattelun. Ja kun hetkeä myöhemmin kävi ilmi, että vapaa-aikoina Katri nimenomaan ”tykkää olla kotona, siivota ja laittaa kaikkea nätiks”, niin puoli tuntia sinne tai tänne oli ihan yksi lysti.” (01206.)

4.3.3. Muut luonteenpiirteet

Katri Helena luonnehtii itseään ”inspiraatioihmiseksi” (02085). Vaatteiden suunnittelu ja sisustaminen mainitaan useissa artikkeleissa hänen harrastuksikseen.

”Hän hakee keittiöstä nahkaisen kirjekuorimallisen laukun, joka on viimeisin osoitus inspiraatiosta – ja näppäryydestä.
– Mä väsään kaikenlaista kivaa täällä kotona. Sain joululahjaksi nahkatyökaluja ja nyt olen tehnyt vöitä ja liivejä. Lisäksi mulla on ompelukone ja teen mm. pitkiä housuja silloin kun valmiina ei löydy sopivia. Äitini ompeli kotikylässä ammatikseen ja siinä sivussa minäkin opin jotain.” (02085.)

Yksi artikkeleissa usein mainituista luonteenpiirteistä on myös Katri Helenan säästäväisyys (esim. 01098). Hänen kerrotaan olevan ”äärettömän taloudellinen ja säästeliäs, melkein pä saita. Hän ei osta juuri mitään tutkimatta ja vertailematta tarkasti hintoja, ja säännöllisesti hän vie osan tuloistaan pankkiin.” (01083.) ”Hän on aina osannut laittaa markan säästöpossuunsa” (02073 kuvateksti).

Katri Helena on myös sanonut tuntevansa itsensä yhä maalaistytöksi, sillä luonto on hänen sydäntään lähellä ja hän haluaa aika ajoin päästä metsään (02007). Hänellä on siis edelleen kaupunkiin muuttaneena tähtenäkin läheinen suhde luontoon.

4.3.4. Suhteet kumppaneihin, ystäviin ja vanhempiin

Katri Helena kertoo avoimesti olevansa erakkosielu, joka pitää yksin olosta (01098). Varsinkin avioeron jälkeen häneen liitetään tietty itsenäisen naisen leima (02151). Hänellä ei ole ystävätärtä, jolle hän uskoisi sydämensä salaisimmatkin asiat eikä hän sellaista kaipaakaan (01110). Sen sijaan hän on hyvin kiintynyt vanhempiinsa (01110) ja kohtelee heitä hyvin sydämellisesti. Hänen kuvaansa ei ole koskaan liittynyt mies tukijana tai päämääränä (02151 kuvateksti).

”Mä oon aika itsekeskeinen. Mä yleensä ajattelen vain itseäni, koska mulla ei ole siskoja eikä veljiä. Mä oon yksin kasvanut ja se, että mä pidän huolen äidistäni ja isästäni mikäli he tarvitsevat mun huolenpitoani, niin se on mulle tärkeintä.” (02017 ja 02040.)

”Katri Helenan sydän tuleeekin esille vanhemmista puhuttaessa. Tytär kertoo, tunnustaa, että vanhemmat ovat aina tehneet kaikkensa hänen eteensä. Kun hänellä on nykyään mahdollisuus auttaa vuorostaan heitä, hän on siitä kovin onnellinen.”...”Tyttö on lahjoittanut heille talon, auton, erilaisia kodissa tarvittavia koneita.” 01110

”Itsenäisiä ja itsellisiä ihmisiä pidetään usein itsekkäinä.

– Minä olen hirveän itsekäs, Katri tunnustaa. – Olen kasvanut ainoana lapsena, mutta tuskin se tarkemmin ajateltuna käy puolustuksesta. Olen helposti ja mielelläni riippuvainen toisista ihmisistä, mutta jos huomaa, että minussa riiputaan, minulla on tunne, että on päästävä irti, jotta voisi vapaasti hengittää, ja minä yksinkertaisesti karistan riippujat irti. Nytemmin olen kyllä oppinut pitämään ystäviä. Se oli vaikeaa, koska olin tottunut olemaan yksin ja jakamaan itseäni vain vanhemmilleni. Tämä karistaminen koskee muuten vain vähemmän tärkeitä ihmissuhteita.” (02151.)

”En halua solmia yhdentekeviä suhteita. Pelkään niitä. En halua tuhlata tunteitani. Pyrin aina lopulliseen ja toivon, että se löytyy mahdollisimman vähällä. Kaikkiin ihmisiin jättää jotain itsestään, yhtäläillä kaikista jää jotain minulle. Minä haluaisin elää mahdollisimman ehjää elämää.” (02151.)

4.3.5. Muuttuminen ja samana pysyminen

Kun Katri Helena on ollut alalla 8 vuotta tai enemmän, artikkeleissa aletaan katsoa taaksepäin arvioiden sitä kuinka Katri Helena on muuttunut ja mikä hänessä on pysynyt samana. Hänen koetaan pysyneen sisimmältään muuttumattomana ja tapahtuneet muutokset ovat olleet positiivisia.

Katri Helena on ”paljolti aivan sama tyttö kuin kymmenen vuotta sitten” (02119). ”Hän ei ole muuttunut sisimmältäänkään, sillä hän sanoo ettei hänen sielussaan ole arpia, vaikka hän on vuosikymmenen työskennellyt alalla, jossa helposti saa arpia sieluunsa” (02142). ”Hän on säilynyt raappeitta alalla ja iässä jossa niin monet ennemmin tai myöhemmin ovat epäonnistuneet” (02142). Katri Helena ”ei ole edes diivaantunut maailman varrella” (02073). Hän on ”tärkeilemätön tähti” (02139),

joka ”on malttanut säilyttää tietyn lapsenmielisyyden mutta omaa silti runsaasti tervettä järkeä ja suunnittelukykyä” (02151).

Toisaalta Katri Helena on ”voittanut ujoutensa” ja ”käytökseen on tullut varmuutta”. Samalla hän on ”menettänyt tytön herkkyyden, ulkonäön ja olemuksen raikkaan luonnollisuuden, eräänlaisen viattomuuden.” (02139.)

”Minun tyyliäni on se, että olen yhtä tavallinen ihminen kuin kaikki muutkin. Mikä sen ylitse menee, ei enää ole minua itseäni.” (01137.)

4.3.6. Negatiiviset piirteet

Katri Helenan persoonallisuuteen liittyvät negatiivissävytteiset luonnehdinnat ovat teksteissä harvinaisia. Oma-aloitteisuus mainitaan olevan hänen luonteenpiirteensä positiivisessa mielessä. Toisaalta se esitetään kyseenalaisessa valossa Hymyn artikkelissa, jossa haastatellaan Matti Turusta hänen ja Katri Helenan avioerosta. Katri Helenan väitetään olevan niin oma-aloitteinen, että hän osti vihkisormuksensakin itse ja lähetti laskun Matille (01089).

Pääasiassa Katri Helenan puheliaisuus ja välittömyys ovat toimittajien mielestä aitoja luonteenpiirteitä. Ainoastaan yksi toimittaja mainitsee, että ”Katri Helena oli puhelias ja välitönkin, mutta vaikutti pakotetusti kaikesta kiinnostuneelta.” (01206) Näyttää siis siltä, että Katri Helena antaa haastatteluissa enimmäkseen välittömän ja aidon vaikutelman itsestään.

Itsestään Katri Helena kertoo, että hän on kateellinen silloin tällöin, kun joku toinen laulaja menestyy hyvin, mutta että tunne menee yleensä kuitenkin pian ohi (01206). Toinen negatiivinen piirre, josta Katri Helena omaan persoonaansa liittyen mainitsee, on se, että hän yrittää liikaa olla toisille mieliksi.

”En aina uskalla sanoa mielipidettäni, koska pelkään ettei joku pidä siitä” (02064).

4.3.7. *Tiivistelmä luonteesta*

Katri Helenan luonne oli hyvin usein puheenaiheena häntä käsittelevissä artikkeleissa. Hänen luonnettaan kuvailtiin lähes yksinomaan positiivisin adjektiivein aidoksi, välittömäksi, puheliaksi, iloiseksi jne. Katri Helenan laulaman musiikin piirteet, pirteys ja iloisuus, yhdistettiin uran alussa voimakkaasti myös hänen persoonallisuuteensa, kunnes hän sai levytettäväkseen toisenlaista musiikkia. Tällä yhdistämisellä oli Katri Helenan omien sanojen mukaan todellisuuspohjaa. Esimerkiksi pirteys oli hänen luonnollinen luonteenpiirteensä, mutta sen ylikorostaminen johti teennäisyyteen.

Katri Helenan luonteen leimaa-antava piirre oli artikkeleiden mukaan optimismi. Peräänantamattoman optimistisuutensa avulla hän selviää myös vaikeuksista. Hän uskoo ihmisistä hyvää viimeiseen asti.

Työhön liittyen Katri Helenan persoonaan liitettiin myös yksinomaan positiivisia adjektiiveja, joita ovat muun muassa sinnikkyys, tunnollisuus, yritteliäisyys ja määrätietoisuus. Hän on artikkeleiden mukaan erittäin luotettava vaikka täsmällisyys haastatteluihin saapumisissa joskus hiukan horjuukin.

Katri Helenan maalaistausta tuli esiin persoonallisuutta kuvaillessa siten, että hänen kerrottiin haluavan päästä silloin tällöin maalle ja metsään. Luonto on hänelle tärkeä. Hän kerrottiin olevan myös inspiraatioihminen ja harrastavan monenlaisia käsitöitä. Taidon hän oli oppinut äidiltään.

Usein mainittu Katri Helenan luonteenpiirre oli säästäväisyys. Kertomukset säästäväisyydestä liittyivät artikkeleissa siihen kertomukseen, kuinka Katri Helena oli lähtenyt pienestä maalaiskylästä suureen maailmaan ja koonnut siellä työtä tekemällä ja säästämällä itse omaisuutensa, josta on siten riittänyt annettavaa myös hänen vanhemmilleen.

Katri Helenan luonteeseen liitettiin yleisesti ottaen vain hyvin vähän negatiivisia luonnehdintoja ja lähinnä Hymyn julkaisemissa artikkeleissa. Katri Helena itse kärsi uransa alussa siitä, ettei uskaltanut sanoa mielipidettään, koska pelkäsi sen loukkaavan jotakuta.

Ihmissuhteissa Katri Helena oli artikkeleiden mukaan varautunut. Läheisimmät suhteet hänellä oli vanhempiinsa. Hänellä ei ollut läheisiä ystäviä, joille hän uskoutuisi, mutta hän ei toisaalta myöskään kaivannut niitä. Rakkaussuhteissa hän pyrki pysyvyyteen.

Katri Helenan uran lähestyessä 10-vuotisetappia, artikkeleissa alettiin tarkastella mennyttä aikaa. Katri Helenan koettiin pysyneen sisimmältään muuttumattomana, ikään kuin puhtaana, kolhuttomana. Hän ei ollut saanut arpia sieluunsa (02142). Toisaalta hän oli pysynyt yleisölle läheisenä eikä hänellä ollut diivan elkeitä, vaikka hän olikin oppinut paljon ja saanut varmuutta niin käytökseensä, pukeutumiseensa kuin esiintymiseensä.

4.4. Laulajan työ

4.4.1. Alan ja ammatin asettamat vaatimukset

Viihdealalla, jolla Katri Helena työskentelee, menestys on artikkeleissa esitettyjen kommenttien mukaan kovan työn takana. On osattava olla ”kovanaama” ja sanoa tarpeen tullen suorat sanat, osattava pitää puolensa.

”Mitä taas tuohon muuhun muuttumiseen tulee, niin ainakin mieheni väittää minun tulleen viime aikoina jollakin lailla kovemmaksi. Se lienee kuitenkin luonnollista, kun ottaa huomioon tämän alan kovuuden. Tällä alalla on oltava aika kova naama, mikäli aikoo menestyä...” (01083.)

”Joskus joku pettää minua – pidän varani, sanon sen takia ehkä kovastikin jotain ja joku kuulee. Siinä sitä ollaan – tuollainen kovanaama se onkin, sanotaan sitten.” (01098.)

Alan kovuus juontuu myös sen tarjoamasta epävarmasta tulevaisuudesta. Työ saattaa loppua milloin tahansa, jos yleisön kiinnostus laulajaa kohtaan hiipuu. Tähän teemaan liittyy erityisesti usein toistuva pohdinta Katri Helenan uran päättymisestä ja siitä, mitä hän aikoo tehdä sitten, kun laulajan työ ei enää lyö leiville.

Katri Helenan iskelmälaulajan uran mahdollista ja todennäköistä ennen pitkää tapahtuvaa päättymistä käsitellään useissa artikkeleissa. Aiheesta joko todetaan, että laulajan uran pituus on täysin riippuvainen yleisön suosiosta, ja että siksi ura tulee jossakin vaiheessa päättymään, tai Katri Helenalta kysytään, mitä hän tekee sitten, kun iskelmälaulajan työt loppuvat. Toisaalta Katri Helena ei itsekään haluaisi tehdä iskelmälaulajan työtä enää keski-ikäisenä naisena. Itsestäänselvinä otettuja syitä uran päättymiseen ovat teksteissä iän karttuminen ja suosion lasku. Tämä johtuu siitä, että ilmeisesti tuohon aikaan oli harvinaista, että iskelmälaulaja teki pitkän uran, koska alalla oli vaikea menestyä. Lisäksi ikääntyminen ei tunnu sopivan iskelmälaulajan imagoon.

”Olen nyt 25-vuotias, viihdepuolella voisi ajatella jatkavansa jonnekin kolmeenkymmeneen.” (02024.)

”En tietenkään voi jatkaa keikkailua loputtomiin, olenhan jo yleisöä kymmenen vuotta vanhempi.” (02142.)

”En aio jatkaa laulamista niin kauan, että ihmeteltäisiin, mitä toi mummo lavalla oikein tekee. Tämä on nuorten ihmisten hommaa. Mä haluan, että mulla on jotain konkreettista jäljellä, joku perusta mille laskea, kun lopetan ja alan tehdä jotain muuta.” (01098.)

”Tässä laulajan urassa ei ole pelkoa, että leipääntyisi. Ei ole pelkoa, jotta vanhenisi urallaan. Kymmeniä vuosia tulee vain aniharvoille. Ja sinä päivänä kun tuntuu, ettei mene kuin mennä pitäisi, on parempi lopettaa. Siitä pitää huolen yleisö.” (01017.)

Laulajalle asettavat vaatimuksia myö ohjelmatoimistot ja levy-yhtiöt. Jos laulaja ei kehitä itseään, hän voi muuttua pian entiseksi tähdeksi. Julkisuus ja tunnettuus helpottavat työntekoa, vaikka tuovatkin mukanaan vaatimuksia. On pysyttävä ajan hermolla ja osattava muuttua sen mukana. Niin Katri Helena on artikkeleiden mukaan myös tehnyt.

”Onko helpompaa vai vaikeampaa työskennellä nyt, kun olet tunnettu ja vakaassa asemassa oleva taiteilija?

– Helpompahan se on. Tietysti vaaditaan aina enemmän ja enemmän ja muuttumista ajan mukana, mutta se kuuluu asiaan. Sen verran täytyy minkä tahansa työn eteen tehdä.” (02017.)

”Kaiken muun hän onkin muuttanut. Ennen kaikkea ohjelmistonsa. Tyttö joka takavuosina lauleli aivan määrätyn linjan mukaisia ralleja, esittää nyt melkein mitä vain.” (02139.)

Katri Helena puhuu myös näyttelemis- ja tanssitaidoista, jotka kuuluvat hänen mukaansa menestyvien tähtien koulutukseen ainakin maailmalla.

”Jossakin suuressa maailmassa menestyvien tähtien koulutukseen kuuluu luonnostaan näytteleminen ja tanssi. Tai siellä kilpailu on niin kovaa, ettei ilman niitä taitoja kertakaikkiaan pärjää.” (02024.)

Katri Helena varoittaa nuoria alalle aikovia ryhtymästä laulajaksi liian kevein perustein (02070). Pelkkä kymppi laulussa ei riitä, vaan tarvitaan muunlaisiakin taitoja. Lauluäänänen pitäisi olla koulutettu, että se kestäisi kiertueen rääkin. Laulajalta vaaditaan myös psyykkistä sietokykyä. Myös kriisejä voi tulla. Katri Helena kertoo omasta kriisistään, jonka yli hän onneksi pääsi (02151).

4.4.2. *Laulajan arki*

Katri Helena ei alkuun itse arvostanut iskelmälaulajan ammattia juuri lainkaan. Tämä johtui siitä, ettei hänen ollut tarvinnut nähdä kovin paljoa vaivaa sen eteen, että hän oppi laulamaan ja pääsi levyttämään. Alkuun hänestä tuntui vaikealta nimittää itseään taiteilijaksi ja siksi hän kirjoitti ammat-

tia kysyttäessä papereihin aina merkantti, joksi hän oli opiskellut. Myöhemmin hän kuitenkin oppi myös itse arvostamaan omaa ammattiaan siksi, että huomasi kuinka raskasta laulajan työ oikeastaan on, ja koska joutui tekemään työtä oman kehittymisensä eteen.

”Mun täytyy sanoa, etten mä alun perin oikein kunnioittanut tätä ammattia. Ajattele nyt – tulin Tohmajärveltä enkä ollut tehnyt laulamisen hyväksi loppujen lopuksi paljonkaan. Mutta mitä enemmän olen ollut mukana ja tehnyt töitä, sitä enemmän olen alkanut arvostaa myös iskelmälaulajan työtä.” (01098.)

Iskelmälaulajan työssä on glamouria. Lavalla parrasvalojen loisteessa elämä näyttää olevan yhtä juhlaa. Todellisuus on kuitenkin toinen. Esiintymiset ovat usein iltaisin ja jatkuvat pikkutunneille. Matkat keikkapaikoille ja takaisin ovat pitkiä ja jatkuva keikkailu ja matkustaminen on rasitus psyykkiselle ja fyysiselle kunnolle. Sairauksista ei ole varaa välittää, jos ei halua peruuttaa keikkoja. Ääni joutuu koville ja Katri Helenan mukaan vain koulutettu ääni kestää sitä menoa. Lisäksi jatkuva julkisuudessa esillä olo aiheuttaa stressiä ja koettelee mielen kestävyyttä.

Laulajan ammatin taloudellinen kannattavuus riippuu eniten yleisön suosioista. Paljon on kiinni tuurista. Rahantulo voi olla hyvinkin kausittaista. Esimerkiksi yksi läpilyöntilevy voi tuoda vuoden ajan paljon rahaa, mutta jos heittäytyy lepäämään laakereilleen, ei sen jälkeen olekaan enää mitään. Ammattiin liittyy myös menoja, joita ei heti tule ajatelleeksi. Esimerkiksi vaatteisiin ja keikkamatkoihin kuluu paljon rahaa ja levy-yhtiö ja ohjelmatoimisto vaativat osansa. Vuonna 1970 tanssi-keikat olivat Katri Helenan päätulonlähde.

Katri Helena suhtautuu artikkeleissa työhönsä ja laulajan raskaaseen arkeen positiivisesti. Levy-yhtiölle ja ohjelmatoimistolle hän suo mieluusti niille kuuluvan osuuden, koska pitää heidän tekevänsä työtä arvokkaana. Keikoista hän pitää, koska ne ovat ”värikkäämpiä kuin muut työtilaisuudet” (02151). Myös valvomiseen ja matkustamiseen hän ottaa pragmaattisen asenteen.

”Puhutaan niin tavattomasti tämän alan kovuudesta. Kuinka raskasta tuo keikoilla käyminen on teille? – Sekin on paljolta suhtautumiskysymys. Tottakai se on raskasta, jos pitää päivittäin seilata maata laidasta laitaan, perukalta toiselle. Ja tehtävä työtä yöllä. Mutta kun senkin ottaa luonnollisena työnä, kyllä sen kestää. Ja päiväthän jäävät nukkumiseen.” (02024.)

Katri Helena kertoo, kuinka hänelle uran alkuvaiheen jälkeen tuli kriisi ja pitää itseään onnekkaana, koska pääsi sen yli. Hänellä olisi ollut mahdollisuus saada muitakin töitä, jos laulajan ura ei olisi enää lyönyt leiville. Hän kuitenkin halusi laulaa, koska oli kiintynyt siihen. Nuoria alalle aikovia hän varoittaa tästä taiteilijan ammatin varjopuolesta ja kehottaa opiskelemaan ensin jonkin muun

ammatin varalle ja pohjustamaan hyvin myös laulajan uran. Laulajan arki voi muodostua liian ras-
kaaksi, jos ei ymmärrä alan asettamia vaatimuksia tai on niihin täysin valmistautumaton.

Laulajan kova arki ei toimittajien mukaan ole jättänyt jälkiä Katri Helenaan vielä kymmenenkään
vuoden jälkeen.

”Ilmeisesti hän ei ole muuttunut sisimmältäänkään sillä hän sanoo ettei hänen sielussaan ole arpia,
vaikka hän on vuosikymmenen työskennellyt alalla, jossa helposti saa arpia sieluunsa. Ei, semmoista
ei satu Katri-Helenalle.”... ”Luulen että salaisuus on aika yksinkertainen. Katri-Helena yksinkertai-
sesti kulkee omaa tietään ja sen vuoksi hän on säilynyt raappeitta alalla ja iässä jossa niin monet en-
nemmin tai myöhemmin ovat epäonnistuneet.” (02142.)

4.4.3. Ammatillinen kehittyminen

Katri Helena kehittymistä laulajan ammatissa käsitellään 25 sitaatissa, jotka ovat 15:ssä eri artikke-
lissa. Kehittymiseen liittyvä puhe on enimmäkseen positiivista. Kritiikkiä siitä, miten Katri Helena
on kehittynyt laulajana, esittää artikkeleissa vain Katri Helena itse.

Laulajan ammattiin liittyvä kehittymisen tarve ja kunnianhimo tulee esiin siinä, että Katri Helena
kertoo useissa artikkeleissa käyvänsä laulutunneilla ja haluavansa kehittyä laulajana siten, että voisi
laulaa mitä vain, muutakin kuin iskelmiä. Hän ei ole tyytyväinen omaan osaamiseensa edes kym-
menen vuoden uran jälkeen. Vuonna 1973 hän kommentoi Reginassa seuraavasti:

”Minulla on ainakin vielä hirveästi intoa. Ja hirveästi töitä. Enkä minä vielä kertaakaan ole ol-
lut tyytyväinen mihinkään, mitä olen tehnyt. Kymmenen vuotta olen tehnyt tätä työtä, mutta
tämän enempää en vielä osaa. Se vähän harmittaa.

Etköhän ole liian vaatimaton.

– Ihan totta, harmittaa. No, tietysti sitä on määrätyn tason saavuttanut.” (02139.)

Katri Helena pyrkii kehittymään ammatissaan myös laajentamalla omaa repertuaariaan paitsi oh-
jelmiston myös esiintymisten osalta. Hän laulaa tanssilavakeikkojen lisäksi tavarataloissa, menee
mukaan musikaaleihin Operettiteatteriin ja tekee ravintolashowta useana vuonna. Ohjelmiston ja
lavashown osalta hän taistelee sitä muuttia vastaan, johon hänet haluttaisiin levy-yhtiön, ohjelma-
toimiston, yleisön tai lehdistön taholta pakottaa. Muottiin pakottaminen ilmenee esimerkiksi siten,
että alkuun Katri Helena sai esittää ja levyttää vain tietyn tyyppistä musiikkia (jenkkaa), koska sen
tiedettiin varmasti myyvän. Vasta myöhemmin, kun hän pääsi itse vaikuttamaan ohjelmistoonsa, se
alkoi laajentua muuntyyppisiin kappaleisiin. Muotti ilmenee myös siinä, että jos Katri Helena tekee

lavalla jotakin, joka ei ole hänelle tyypillistä, hän saa perusteetonta negatiivista kritiikkiä. Hänen kehittymistään laulajana siis ihailaan, mutta toisaalta rajat sille, mitä hän voi tehdä, ovat olemassa.

”Ei silti, kyllä mä viime aikoina olen saanut vähän itseluottamusta, mutta kyllä minut on melko pian palautettu takaisin maan pinnalle. Esimerkiksi mä lauloin laulun katupojasta Turun konserttitalolla. Mulla oli katupojan hattu ja yritin vähän mimikoida ja matkia katupoikaa. Heti yksi lehti kirjoitti, että Katri Helenan olisi syytä muistaa olevansa pieni tyttö Pohjois-Karjalasta. Mut tyrmättiin heti, kun halusin kokeilla vähän muuta ja kehittyä eteenpäin. Mulla on nähtävästi roolirasitus – ei ole totuttu, että esiintyisin myös. Mutta jos ajattelisin aina, että olen vain pieni tyttö Tohmajärveltä, niin en uskaltaisi mennä verhon reunaa kauemmaksi. Tietenkin tohmajärveläisyyttäkin tarvitaan – sitä ei saa unohtaa.” (01098.)

Katri Helena haluaa kehittyä, sillä hän ei haluaisi olla sidottu normaaliin iskelmälaulajan keikkailuun lopun ikäänsä. Hän ajattelee, ettei iskelmälaulajan ammatti ole hyvä ammatti keski-ikäiselle naiselle. Hän myös pitää jatkuvasti mielessä, että yleisön suosio voi romahtaa milloin vain ja haluaisi turvata tulevaisuutensa. (Katso esim. 02017 ja 02047).

Kun toimittajat arvioivat Katri Helenan uraa kokonaisuutena lähellä 10-vuotisetappia, he huomavat, että hän on kehittynyt laulajana paljon siitä, kun Puhelinlangat-levy julkaistiin. Seuraava sitaatti tiivistää toimittajien lausunnot:

”Katrिन ase on hänen äänensä. Kehittämällä jatkuvasti ammattitaitoaan ja monipuolistamalla ohjelmistoaan hän antaa takaisin. Ja Katrिन kunniaksi on sanottava, että kauas on tultu sitten Puhelinlankojen.

Vasta keikoilla selviää artistin ohjelmiston monipuolisuus ja laajuus”...”Katri Sanoo, että hänen kunnianhimonsa ilmenee siinä, että hän haluaa oppia laulamaan kaikenlaista. Hän sanoo tietävänsä omat rajansa, mutta että pieleen menee, jos hän ajattelee, että olen tällainen enkä koskaan pysty enempään. Hän ei halua suostua kaavoihin ja on sitä mieltä, että edistystä ilmenee niin kauan kun hän taistelee muuttiaan vastaan.” (02151.)

4.4.4. Yleisö ja ihailijat

Katri Helenalle suhde yleisöön on hyvin tärkeä. Hän mieltää yleisön työnantajakseen ja haluaa antaa sille aina parastaan. Hän on siis tunnollinen työntekijä. Hän tiedostaa, että yleisön suosio takaa hänen työnsä jatkuvuuden. Katri Helena haluaa luoda ja säilyttää kontaktin yleisöön myös siksi, ettei halua olla etäinen tähti tai diiva. Hän tahtoo olla yleisölle rehellinen ja avoin siihen pisteeseen kuin voi ilman että paljastaa koko yksityiselämänsä. Hän on hyvin herkkä sille, miten yleisö reagoi hänen esitykseensä tai mitä hänestä kirjoitetaan lehdissä. Hän välttää jyrkkiä julkisia kannanottoja lehtihaastatteluissa, jotta ei pahoitaisi kenenkään mieltä eivätkä kannanotot häiritsisi hänen työtään

laulajana. Vaikka Katri Helena itse pelkää yleisöä usein, toimittajat arvioivat, että hän on onnistunut tekemään työnsä hyvin.

”Kuinka suhtaudutte yleisöön?”

– Pelkään sitä joskus tavattomasti. Niin kuin jo sanoin, olen pilannut monta esiintymistäni jännittämällä. Niin hullua kuin se onkin, en aina kykene repäisemään niin kuin haluaisin. Olen tavattomasti seulonut syitä, enkä ole saanut niitä selville. Joskus riittää sekin, että yleisön joukossa on yhdet kasvot, yksi henkilö, joka jäykistää minut.” (02024.)

”Katri Helena on itse tunnollisuus. Varmaa on, ettei häntä ainakaan voi syyttää yleisönsä aliarvioimisesta tai laiskuudesta ja hutiloinnista työssään.” (02139.)

”Etkö itse lue henkilöhaastatteluja artisteista?”

– Jos mä tiedän, että haastateltava on sellainen, joka sanoo asiat halki. Minä en tee sitä – olen tällainen keskittien vaeltaja. En kehu liikojakaan enkä hauku. En halua saada vihamiehiä. Olen liian hysteerinen sen suhteen, kun ottaa huomioon, että olen esiintyvä taiteilija. Mutta jos vaikka sata ihmistä tykkää mun laulusta ja yksi seisoo ja haukottelee katsomossa, niin pahoitan mieleni. Ajattelen, että mikäähän estää tuotakin pitämästä minusta.” (01098.)

”Minun leipäni ovat ihmiset. Minä teen työtäni kaikille, olen kaikista riippuvainen. Siksi ei ole hyvä ottaa julkisesti liian jyrkkiä kannanottoja. Ystäväpiirissäni on ihmisiä, joita tämä ärsyttää suunnattomasti. Kokiessani ympärilläni vääryyttä ja väkivaltaa minut täyttää avuton viha, kun en voi tehdä mitään, – mutta minähän en ole vallanpitäjä vaan laulaja.” (02151.)

”On laulajia, jotka hallitsevat yleisöä ja laulajia, joita yleisö hallitsee. Katri Helena kuuluu edellisiin.” (02151.)

Ihailijoista puhutaan tutkimusaineiston artikkeleissa suhteellisen vähän. Oikeastaan toimittajat puhuvat useimmiten siitä, kuinka Katri Helenasta pitää koko Suomen kansa. Artikkeleita tarkkaan lukemalla selviää, että Katri Helenasta pitävät nuoret ja vanhat ja että hän saa paljon kirjeitä, joista toiset ovat asiallisia ja toiset eivät. Ihailijoihin Katri Helena suhtautuu järkevästi. Avioeron tultua julki hän on huolissaan siitä, kuinka nuoret ihailijat, 14-vuotiaat tytöt, suhtautuvat asiaan ja pelkää heidän järkyttyvän.

”Useimmat näyttävät olevan 13-14-vuotiaita. Mutta ulkosalla tapaan 50-vuotiaan, joka vaikuttaa hieman äimistyneeltä. Miehellä on suklaarasia kädessä.

– En minä yleensä koskaan tule tänne mutta kun nyt kerran Katri Helena on täällä niin tuumasin...” (02142.)

”Mitä mieltä olet ihailijoista?”

– Tietysti tässä ammatissa on hyvä, että on ihailijoita. Silloin tätä työtä voi tehdä. Jos ihailu menee liian pitkälle, se tuntuu vähän törtöltä, koska kuitenkin ollaan vieraita ihmisiä.” (02064.)

4.4.5. Tiivistelmä laulajan työhön liittyvistä elementeistä

Katri Helena työskentelee viihdealalla, jolla on yleisen käsityksen mukaan vaikea menestyä. Alan kovuus juontuu sen tarjoamasta epävarmasta tulevaisuudesta. Kaikki on kiinni yleisöstä, joka voi hylätä milloin tahansa. Jos haluaa menestyä, on myös osattava olla tarpeen tullen kovanaama ja sanoa suorat sanat. Vaatimuksia laulajalle esittävät myös ohjelmatoimistot ja levy-yhtiöt, jotka käyttävät Katri Helenan mukaan helposti hyväkseen, ellei osaa pitää varaansa ja kehittää itseään. Jos siis haluaa menestyä laulajana, vaaditaan määrätietoisuutta ja päättäväisyyttä. Katri Helenan kohdalla useissa artikkeleissa pohditaankin tilannetta, jossa hän ei enää olisi iskelmälaulaja. Katri Helenalla on kuitenkin suunnitelmia sen varalle.

Artikkeleissa kuvaillaan runsaasti sitä, millaista laulajan ja taiteilijan arki on. Katri Helena ei itse alkuun arvostanut laulajan ammattia, mutta oppi arvostamaan sitä työn kautta, kun huomasi, että se on monin tavoin vaativa ammatti. Vaativuus syntyy jatkuvasta matkustamisesta ja valvomisesta, stressaavasta julkisuudesta, äänen rasittamisesta ja siitä, että joutuu kestäämään jatkuvaa fyysistä rasitusta eikä voi välittää pienistä sairastumisista. Lisäksi taiteilijana tulot ovat epävakaat ja kausittaiset. Katri Helena kuitenkin suhtautuu näihin ammattinsa puoliin positiivisesti ja siksi hän jaksaa tehdä työnsä hyvin. Hän on myös kiintynyt laulamiseen. Toimittajien mukaan ammatin raskaus ei ole jättänyt Katri Helenaan mitään jälkiä edes kymmenen vuoden aikana.

Katri Helena antaa itsestään taiteilijana sen kuvan, että tarkkailee jatkuvasti omaa kehittymistään ja haluaa päästä koko ajan eteenpäin, kehittyä paremmaksi. Toisaalta ammatillista kehittymistä myös vaaditaan, jos haluaa päästä alalla eteenpäin. Katri Helena ei ole tyytyväinen omaan osaamiseensa oikeastaan koskaan. Kehittymään hän pyrkii laajentamalla ohjelmistoaan, menemällä mukaan erilaisiin produktioihin lavaiskelmäkeikkojen ulkopuolella. Toisaalta hänen pyrkimystään kehittyä ihailiaan, mutta hän ei saa toimittajien mukaan muuttua liikaa. Uran 10-vuotisetapin lähestyessä toimittajat myöntävät kuitenkin auliisti, että edistystä on tapahtunut ja Katri Helena on kehittynyt taiteilijana.

Katri Helena työskentelee yleisölle, joka on hänen työnantajansa. Ja Katri Helena on tunnollinen työntekijä. Hän tahtoo antaa lavalla parastaan, olla avoin ja rehellinen, kohdella yleisöä hyvin ja antaa itsestään mahdollisimman paljon. Toimittajien arvion mukaan hän onkin tehnyt työnsä hyvin. Ihailijoista puhutaan artikkeleissa vähän, mutta usein ihailijajoukkona pidetään koko Suomen kan-

saa tai vaikkapa nuoria ja vanhoja. Ihailijoihin Katri Helena suhtautuu omaan tyyliinsä, järkevästi, ilman turhaa ylpeyttä, mutta lämmöllä ja huolehtivaisuudella.

4.5. Julkisuus

Katri Helenan kuulumisten alettiin ajatella kuuluvan kansalle, koska ”Suomen kansa otti hänet omakseen” Puhelinlangat laulaa -levyn ilmestyttyä. Katri Helenasta alettiin kirjoittaa lehdistössä ahkerasti. Jos otetaan esimerkiksi kaikki yksittäiset jutut kahdesta ensimmäisestä leikekirjasta, se kertoo jotakin kirjoittelun tiheydestä. 450 juttua 10 vuoden aikana tarkoittaa keskimäärin 45:tä juttua vuodessa. Katri Helenasta on kirjoitettu juttu lehteen siis lähes jokaisena vuoden viikkona koko 10 vuoden ajan. Itse Katri Helena suhtautuu julkisuuteen lähinnä ihmetellen sitä.

”Katri Helenasta on kirjoitettu paljon. Kaikkienhan pitää tietää, mitä hänelle kuuluu.

– Kyllä musta joskus tuntuu, että mitä uutta musta vielä olisi kirjoitettavaa. Kuinka ihmiset jatkuvasti jaksavat lukea niitä samoja asioita. Joskus sitä oikein säälii lukijoita...” (02119.)

Enimmäkseen jutut ovat luonteeltaan positiivissävyyisiä, mutta negatiivistakin julkisuutta on tullut. Toimittajat puolustavat Katri Helenaa toisia, negatiivissävyyisiä juttuja kirjoittavia toimittajia vastaan ja lupaavat kirjoittaa hänestä kiltisti. Huvi-lehden päätoimittaja menee jopa niin pitkälle, että ottaa kantaa negatiiviseen uutisointiin pääkirjoituksessaan ja perää oikeutta julkisuudessa esiintyville suosikeille kuten Katri Helenalle. Hän kysyy, pitäisikö suosikkeja kohdella paremmin.

”Erotessamme valittelin, etten ehtisi lukea tätä haastattelua hänelle [Katri Helenalle] ennen lehden painatusta, ja lupasin korvaukseksi kirjoittaa hänestä oikein kiltisti. Eikä se ollutkaan vaikeaa!” (01083.)

”...kuuluisuuden mukana tulleita ”luontaisetuja”, huhutehtailua, kateutta, pahansuopaisuutta. Menestyksen maku ei ole vain makea, sen on tämä pieni tyttö Tohmajärveltä saanut tuta.”...”Toivoisin, että Katri Helenan viereiset ajatukset antaisivat meille kaikille tuumimisen aihetta. Kohtelemmeko suosikkejamme väärin? Teemmekö heistä kovia ja varuillaan olevia? Saadaksemme sitten sanoa, että katsokaa nyt, sellaisia he ovat!” (01098, kainalojuttu)

Huvi-lehden päätoimittaja Heikki Kataja puolustaa Katri Helenaa tähden haastattelun kainalojutussa sen jälkeen, kun Hymy-lehti oli julkaissut Katri Helenan miehen Matti Turusen haastattelun, joka käsitteli heidän avioeroaan.

4.5.1. *Rajanvetoa yksityisen ja julkisen välillä*

Katri Helena halusi uransa alussa pitää yksityiselämänsä omana asianaan eikä olisi halunnut sitä käsiteltävän lehdistössä lainkaan.

Laulamisen aloittaessani ajattelin, että haluaisin olla kuuluisa laulun tähden, en yksityiselämäni. Haluan pitää välin ammattini ja yksityisasioitteni välillä...” (01098.)

Hän halusi pitää julkisuuden ulkopuolella erityisesti seurustelunsa ja kotinsa. Vähitellen Katri Helena mukautui siihen, että hänen oli paljastettava yksityiselämästään jonkin verran lehdistössä, koska lehdet halusivat julkaista hänestä juttuja ja julkisuus toisaalta hyödytti sekä häntä itseään että lehtiä, jotka juttuja julkaisivat. Katri Helena tuli myös huomaamaan, että lehdet kirjoittivat hänestä, antoi hän haastattelua tai ei.

”Toisekseen: olen oppinut ymmärtämään lehtimiehiä sen verran, että heidänkin on tehtävä kaikkensa, jotta lehteä ostettaisiin. Kustantajat vaativat, että lehden on mentävä kaupaksi.” (01071.)

”Katri tuumii, että jos hän tekisi yksityiselämästään julkisen, ei hän enää jaksaisi tehdä kunnolla työtään. Laulaessaan hän joutuu antamaan niin paljon itsestään, että haluaisi elää muut ajat vapaasti ja levätä.” (02007.)

”Miten työ vaikuttaa yksityiselämääsi?

– Mä olen kapinoinut kauheasti sitä vastaan, että miksi mä en saa pitää yksityiselämäni mutta kai se on pikkuhiljaa ruvettava uskomaan ettei sitä niin kuin kokonaan saa pitää. Mutta jos pitää suunsa kiinni olipa tilanne mikä hyvänsä, niin kai sitä jotakin saa pitää itsellään.” (02017.)

Katri Helenan yksityiselämän, erityisesti seurustelun ja avioelämän, käsittely lehdistössä on ollut runsasta ja jatkuvaa koko tutkimusaineiston aikakauden ajan, perustuivat jutut sitten faktoihin tai huhuihin. Yksityiselämän käsittelyn suhteen Katri Helena on tehnyt uran jatkuessa muutamia myönnytyksiä. Esimerkiksi Katri Helenaa ja hänen ensimmäistä aviomiestään Matti Turusta haasteltiin yhdessä sen jälkeen kun pari oli mennyt naimisiin lehdistöltä salaa (Yhteishaastattelu Katri & Matti, arkisto-CD, kuvat 01008-01010). Myöhemmin avioeron tultua julki Hymy-lehden julkaistua Matti Turusen haastattelun (01089), Katri Helena antoi avioeroonsa liittyvän haastattelun Huvilehdelle (01098).

Avioerosta Katri Helena ei koskaan kuitenkaan puhunut mielellään ja hän kritisoikin vuosi avioeronsa jälkeen jälleen kerran sitä, että pop-tähden elämästä tehdään jotakin erityislaatuista verrattuna tavallisiin ihmisiin.

”Minä en ymmärrä sitä, että pop-tähtiä pidetään yli-ihmisinä! Vai pidetäänkö meitä ali-ihmisinä? Joka tapauksessa meihin ei suhtauduta samalla tavalla kuin muihin kuolevaisiin. Aivan normaaleista

pop-tähtien teosta tehdään uutisia. Jos tavallinen ihminen rakastuu, se on aivan luonnollinen asia, mutta jos pop-tähti rakastuu, se on sensaatio.

– Kun otin avioeron, se oli skandaali. Ja sitten väännettiin tarinaa, miten julkisuuden ihmisten avioliitot eivät ole kestäviä. Pop-laulajan elämänselkään kuuluu luonnollisena osana avioero?! Miksi? Yhteen aikaan tuntui, että minun avioeroni leimasi kaikkien pop-tähtien avioliitot hatariksi ja epäonnistuneiksi. Ja kuitenkin avioeroni oli aivan normaali tapahtuma.” (01166.)

Katri Helenan ja Dannyn seurustelusta liikkui lehdissä sitkeitä huhuja. Myös Katri Helenan ja Matti Paalosmaan suhdetta käsiteltiin julkisuudessa sitkeästi, vaikka Katri Helena ei halunnut kommentoida asiaa juuri lainkaan.

”Oikein hienosti kirjoitettu, Katri Helena tuumi kysytyäni, mitä hän itse pitää tuoreesta ”romanssistaan” Dannyn kanssa. – Luimme tuota juttua kaikki yhdessä, emmekä voineet muuta kuin nauraa. Suomalainen lehdistö on näköjään pääsemässä kansainväliselle tasolle, ainakin mitä sensaatioiden tekemiseen tulee. Odotan vain koska pihakoivuuni ilmestyy teleobjektiivilla varustautunut valokuvaaja!” (01083.)

”Romanssi, sanovat asiasta perillä olevat tahot. Sävelradion Listan toimittaja Matti Paalosmaa ja Katri Helena ovat viime päivinä hiihdelleet kaksin kevähangilla. Tämä ainakin on tosiasia, jonka Matti Paalosmaa pienen painostuksen jälkeen jopa myöntää. Ja sanoo lisäksi, että Katri Helena on tavattoman miellyttävä tyttö.

Katri puolestaan menee hiljaiseksi, kun tämä asia otetaan puheeksi.

Vilkkaus sammuu, asento jäykistyy. On tultu alueelle jonka hän kokee yksityiseksi. Hän vääntää lukon kiinni, ottaa avaimen pois.

–En katso velvollisuudekseni tilittää ihmisille jokaista askeltani. Olen saanut ihan tarpeekseni yksityisasiointini repelöimisestä. Tästä asiasta ei minulla ole enempää sanottavaa, ei nyt eikä vasta.” (01158.)

Kun Katri Helena meni naimisiin vuonna 1973 pitkäaikaisen aviomiehensä Timo Kalaojan kanssa, lehdistö ei ollut taaskaan mukana häissä, mutta Katri Helena antoi asiasta haastattelun (02161).

Kotiaan Katri Helena ei alkuun halunnut paljastaa lehdistölle lainkaan. Kotia ja sen sisustusta kuitenkin esiteltiin muutamissa lehtijutuissa, mutta vaikuttaa siltä, että jotkut niistä oli saatu aikaan ilman Katri Helenan suostumusta.

”Hän on niitä, jotka haluavat pitää yksityiselämän omanaan. Kodin myös, siksi sitä ei lehtien palstoilla esitellä. Kaksi huonetta, keittiö ja jumalattoman suuri parveke.” (02077.)

”Helsingissä Katri Helena asuu Lehtisaarella, siellä kauniissa huvilakaupunginosassa Tapiolan lähellä, omassa kaksiossaan, josta hän ei halua tehdä juttua. Hänellä kun on tällä hetkellä sellainen vaihe, että hän haluaa edes sen pitää täysin omanaan. Hän haluaa etteivät kaikki ihmiset tiedä kaikkea hänen kodistaan, sen jokaisen kaapin paikkaa.

– Se tuntuu vähän siltä kuin joku olisi koko ajan verhon takana kurkkimassa.” (02119.)

”Mä olin sopinut erään lehden kanssa, että kun ne tekee juttua, niin siitä ei sitten tule mitään selostusta siitä, miten Katri Helena asuu. Kuva otettiin ja siinä piti näkyä vain vähän taustaa, väriä jne. Ja sitten kun juttu tuli ulos, niin se alkoi heti sisustamisella ja kuvat oli otettu laajakulmalla niin että kaikki nurkatkin näkyivät.” (02119.)

4.5.2. Suhtautuminen julkisuuteen osana työtä

Laulajan ammattiin kuuluva julkisuus rajoitti Katri Helenaa. Hän koki, ettei voi tehdä mitä tahansa ajatellen vain itseään ja omaa parastaan. Kaikenlaiset puheet ja kirjoitukset, jotka arvostelivat hänen valintojaan, satuttivat häntä, eikä hän voinut sivuuttaa niitä olankohautuksella.

”Sitä yrittää olla sillä tavalla, ettei vain kenelläkään olisi mitään huomauttamista.”... ”Mutta minä haluaisin olla juuri niin kuin itse haluan. Välittämättä ihmisistä.” (01180.)

Mitä pidemmälle ura jatkui, sitä vähemmän hän kuitenkin mietti asiaa.

”Aikaisemmin mua aina vaivasi sellainen tunne, että anteeksi kun mä olen olemassa. Mä tiedän että hirveän monet muutkin kärsii samasta tunteesta. Eikä se tullut esiin vain laulamissa vaan koko elämässä. Mä rupesin löytämään itseäni vasta hirveän myöhään.” (02070.)

Tutkimusajanjakson loppupuolella, lähellä uransa 10-vuotisetappia, Katri Helena oli jo tottunut julkisuuteen ja osasi suhtautua siihen oikealla tavalla.

”Jos menetyksenä pidetään sitä, että on jonkin verran julkisesti selviteltävä omia asioitaan, niin siltikin se on vähän. Joku voi ajatella, että voi sitä raukkaa siellä kuuluisuuden kirouksessa; kai se hermoilee kaiken aikaa ilkeitä juttuja ja juoruja ja valvoo yöt peläten suosion romahtamista ja kärsii niin kauheasti, kun kaikki on uhrattava menestymiselle. Mutta näin ei todellakaan ole minun kohdallani. Minä pidän työstäni ihan vilpittömästi enkä kärsi ollenkaan. Olen koko ajan yrittänyt ottaa tämän vakavasti, rakentanut sellaista pientä kivijalkaa. Ja kun olen nimenomaan laulaja, olen halunnut oppia laulamaan enkä muuta.” (02151.)

4.5.3. Julkisuuden aiheuttamat paineet

Katri Helena koki julkisuudessa luodun kuvan aiheuttamat paineet uransa alkupuolella siten, että hänen olisi pitänyt olla myös yksityiselämässään samanlainen kiltti tyttö, kuin minkälainen kuva hänestä annettiin lehdistössä. Myöhemmin hän pyristeli irti kiltin tytön roolistaan niin lavalla kuin yksityiselämässäänkin ja ainakin omassa mielessään. Hän oppi ottamaan oman tilansa silloin, kun vietti vapaa-aikaa. Mihinkään skandaaleihin hän ei kuitenkaan sekaantunut. Hän halusi käyttäytyä siten, ettei olisi johtamassa harhaan nuoria ihmisiä. Hän piti arvossa hyvää käytöstä. Toisaalta runsas lehdistökirjoittelu aiheutti hänelle alkuun paineita myös laulajana. Hän kertoo artikkeleissa liias- ta julkisuudesta ja sekavasta lehtikirjoittelusta aiheutuneesta kriisistään, jonka yli hän pääsi, mutta joka olisi voinut katkaista hyvin alkaneen uran. Seuraavista sitaateista ensimmäinen tiivistää hyvin Katri Helenan uran alun julkisuuskuvan.

”Katri Helena lauloi Puhelinlankoja pitkin itsensä suoraan Suomen kansan sydämeen. Hänestä muodostui kuva, kotikutoinen, kiltti, kunnollinen, ei polta, ei juo, naimisissa, ei juoruja, ei skandaaleja.” (01098.)

”Millaiseen imageen olit menossa?

– Mun piti olla niin kuin hirveen kiltti, ja mä en saanut käydä esimerkiksi tanssimassa ravintolassa, en saanut juoda olutta tai ottaa alkoholia. Piti olla tällainen hyväntuulinen pitkin kukkapeltoja juoksenteleva pieni tyttö.

Mikä tässä imagessa alkoi kiusata?

– No se, että jos mulla esimerkiksi oli huono päivä, niin mun piti välttämättä teeskennellä. Yksityisasiat ei kuulu työhön, mutta silloin kun mä olen yksityisesti, niin mun täytyy saada olla vaikka pahalla päällä. Ja jos mä haluan mennä istumaan ravintolaan ystävien kanssa niin mä kanssa meen ja mä juon olutta ja voin olla vähän hupsiksessa joskus.

Mutta ei se normaalielämä, jota mä eläisin ilman mitään imagen paineista, niin kauheeta olis, etten mä sitä todellakin voisi semmoisena elää nytkin.” (02017.)

”Ja toisaalta minä elän niin, ettei kenelläkään pitäisi olla mitään sanomista. Ei se johdu siitä, että olen julkisuuden henkilö vaan saamastani kasvatuksesta.” (02055.)

”Esimerkiksi mä lauloin laulun katupojasta Turun konserttitalolla. Mulla oli katupojan hattu ja yritin vähän mimikoida ja matkia katupoikaa. Heti yksi lehti kirjoitti, että Katri Helenan olisi syytä muistaa olevansa pieni tyttö Pohjois-Karjalasta. Mut tyrmättiin heti, kun halusin kokeilla vähän muuta ja kehittyä eteenpäin. Mulla on nähtävästi roolirasitus – ei ole totuttu, että esiintyisin myös. Mutta jos ajattelisin aina, että olen vain pieni tyttö Tohmajärveltä, niin en uskaltaisi mennä verhon reunaan kauemmaksi. Tietenkin tohmajärveläisyyttäkin tarvitaan – sitä ei saa unohtaa.” (01098.)

Siitä huolimatta, että Katri Helena pyristeli ulos kiltin tytön roolista, hänen kiltin tytön maineensa pysyi lähtemättä toimittajien ja yleisön mielissä. Tämä johtui siitä, ettei häneen liitetty julkisia skandaaleja.

”Mutta se on ihan tyhmää, että laulajaa pidetään sellaisena ja sellaisena laulujensa perusteella. Minä olen ihan normaali ihminen hyvine ja huonoine puolineni...

Sikäli kylläkin hiukan epänormaali, että niitä paljon puhuttuja julkisia möhläyksiä ei Katri-Helenan uraan liity. Tyttö on elänyt varsin neutraalisti eikä pahansuopa silmä ole ehtinyt ottaa.

Kyllä tuo kiltin tytön maine vaan itsepintaisesti pysyy, ellei Katri-Helena äkkiä ihan hurjaksi heittäydy...” (02073.)

4.5.4. *Negatiivinen julkisuus*

”Hän ei ole vielääkään oppinut sivuuttamaan pelkällä olankohautuksella kaikenlaisia puheita ja kirjoituksia. Ne kyllä satuttavat aina. Ja sitten yrittää olla sillä tavalla, ettei vain kenelläkään olisi mitään huomauttamista” (01180.)

Katri Helenan negatiiviseksi kokemaa julkisuutta ovat olleet Hymyn julkaisema juttu hänen ja Matti Turusen avioerosta, jossa haastateltiin ainoastaan Matti Turusta sekä huhuihin perustuneet jutut hänen seurustelustaan Dannyn tai Matti Paalosmaan kanssa tai autolla-ajostaan humalassa.

”Sanottiin, että olit Seutulassa [humalassa auton ratissa]...

– Joo eikö ole naurettavaa! Ja olen saanut elämässäni vain kaksi sakkolappua autolla ajosta. Mä yritin miettiä, olenko edes esiintynyt Seutulassa päin, mutta ei – en keksi mitään selitystä. On ihmisiä, jotka ovat niin vääristyneitä, että haluavat uskoa muista tuollaisia juttuja. Juorujennälkäiset ihmiset etsii lehdistä niitä.” (01098.)

Varsinaisesti tutkimusaineistoon osui ainoastaan kaksi negatiivisesta näkökulmasta Katri Helenasta kirjoitettua juttua. Molemmat ilmestyivät Hymyssä. Muita, esimerkiksi juttua autolla-ajosta humalassa, Katri Helena kommentoi toisissa lehdissä. Avioerosta kertovan jutun lisäksi Hymy kirjoitti Katri Helenan alentaneen muusikoiden palkkoja kesäkiertueen alussa ja haukkui tätä otsikossaan väärinpeluriksi (02148). Katri Helena sai siis negatiivista julkisuutta osakseen huomattavan vähän suhteessa positiivisen julkisuuden määrään.

4.5.5. *Kiltin tytön rooli*

Kun Puhelinlangat laulaa -levy ilmestyi, Katri Helenasta alettiin kirjoittaa lehdistössä. Vähitellen ensimmäisten parin vuoden aikana hänestä muodostui kuva, jonka mukaan hän on kerrassaan kiltti tyttö, kotikutoinen ja kunnollinen, joka ei polta tai juo, on naimisissa eikä aiheuta juoruja tai skandaaleja.

”Tyttö hän on ja juuri sitä lajia, jonka tyttömyisyys on kestävä: raikas, herttainen, aidon tuntuinen” (01070).

Katri Helena on ollut artikkeleiden mukaan ”harvinaisen mukava tyttö” (01051), ”hyvin kasvatetun tuntuisesti vanhanaikainen” (01206), ”naapurintyttötyyppiä, jossa ei tunnu olevan mitään kovaa, luonnollista ystävällisyyttä ja herttaisuutta vain” (02007). Uransa alussa hänessä ”ei nähty olevan mitään eksoottista, jännittävää eikä paheellista” vaan hän oli siis ”kiltti tyttö, kerta kaikkiaan” (02139).

Katri Helenassa on haastattelujen mukaan myös joitakin poikamaisina pidettyjä piirteitä. Hän saattaa esimerkiksi irvistää ilkkurisesti valokuvaajalle tai haastattelijalle. Tutkimusaineistoon kuuluu muun muassa Suosikin julkaisema juliste, jossa on kolme eri tavoin irvistävää Katri Helenaa. Ope-rettiteatterin Hilikka Kinnusen mukaan Katri Helenassa on ”hyvä annos My Fair Lady’n Elizan osaan vaadittavaa raikulyttöä Karjalasta” (02023). Katri Helena kertoo, että koska hän on ollut ainoa lapsi niin hänen on täytynyt olla isälle poika ja äidille tytär (02119). Poikamaisista harrastuksista samassa artikkelissa (02119) mainitaan ritsalla ampuminen.

Katri Helenan ulkonäkö on tukenut kiltin tytön roolia, sillä hän on aina ollut pienikokoinen ja siro, siis tyttömäinen. Toisaalta Katri Helena on osoittautunut valokuvissa hyvinkin muuntautumiskykyiseksi ja ennakkoluulottomaksi malliksi.

Tästä muotista Katri Helena alkoi pyristellä ulos. Hän alkoi tehdä toisentyylistä musiikkia (ei enää jenkkää) ja repäisi myös pukeutumisellaan (Twiggy-tukka, minihame).

”Katri Helena on puhdashenkinen, kaukana kaikesta suuren maailman pahuudesta. Katri Helena on esimerkillisesti avioliitossa. Ja sitten.

Tuli avioero, tuli Twiggy-tukka, tulivat minihameet ja Katri Helena lauloi kansainväliseen tyyliin *Lady Is A Tramp*, tämä suomalaiskansallinen Katri Helena. Mitä oli tapahtunut?

– Olin kehittynyt!” (01166.)

”Pinnalla-ohjelmassa hän on senkin edestä pannut parastaan. Näyttänyt, että mummojen oma kulta puhelinlankatyttö on uskaltanut tempautua ulos ikuisesta kiltin tytön roolistaan kähiseväksi pahan näköiseksi puhelintyöksi. Näytti siinä samassa taitonsa näyttelijättärenäkin.” (02070.)

Huolimatta pyristelystä ulos kiltin tytön roolista, kiltin tytön ominaisuudet on yhdistetty Katri Heleenan koko tutkimusajanjakson ajan. Repäisyt ja ekskursiot muunlaisiinkin rooleihin on lehdistössä sulatettu, mutta ne eivät ole muuttaneet kuvaa siitä, minkälainen Katri Helena toimittajien mukaan sisimmältään on. Sisimmältään hän on säilynyt kilttinä tyttönä, vaikka onkin välillä pukeutunut muuksi eli ikään kuin näytellyt muitakin rooleja. Katri Helena on siis tältäkin osin sisimmältään muuttumaton.

Hyvä esimerkki Katri Helenan pyrkimyksistä tempautua irti kiltin tytön roolista ja näiden repäisyjen vaikutuksista lehdistössä on Reginan toimittajan arvio Katri Helenasta Adlonin keikalla 10-vuotistaiteilijajuhlansa kynnyksellä. Toimittajan mukaan valkoiseen nahkahaalariin ja kettupuuhkaan pukeutunut Katri Helena on kaunistunut ja kehittynyt esiintyjänä, mutta on samalla menettänyt tytön herkkyyden, ulkonäön ja eräänlaisen viattomuuden. Toimittaja on ikään kuin pahoillaan siitä, ettei voi kirjoittaa, että Katri Helena on edelleen se kiltti tyttö, joka aina ennenkin.

”Onhan Katri edelleenkin soma vaalea sinisilmä, pieni ja hento kuin ennenkin. Tai lieneekö ”soma” aivan oikea sana ilmaisemaan aikuisen naisen olemusta, oli tämä sitten kuinka siro ja tyttömäinen tahansa. Itse asiassa Katrasta on vuosien mittaa kehkeytynyt oikea kaunotar. Sen huomasi viimeistään silloin, kun näki hänen valkoisessa nahkahaalarissa, valkoinen kettu harteillaan ravintola Adlonin valonheittäjien loisteessa. Ei hän näyttänyt miltään pieneltä maalaistytöltä suuressa kaupungissa, vaan säteilevältä, varmalta ja osaavalta esiintyjältä, joka on kuin kotonaan plyyshin, kristallikruunujen ja shampanjaan maailmassa.

Katrin olemus on siis monin tavoin kehittynyt. Hän on kaunistunut, hän on voittanut ujoutensa, käytökseen on tullut varmuutta, hän tietää miten meikata, miten pukeutua, miten liikkua ja esiintyä. Jotain hän on menettänytkin. Tytön herkkyyden, ulkonäön ja olemuksen raikkaan luonnollisuuden, eräänlaisen viattomuuden. Mutta niinhän meille käy kaikille.” (02139.)

Monille toimittajille Katri Helena on kuitenkin se kiltti tyttö. Katri Helenan kiltin tytön imago pysyy repäisyistä huolimatta, sillä hän on luotettava eikä aiheuta skandaaleja.

”Mutta se on ihan tyhmää, että laulajaa pidetään sellaisena ja sellaisena laulujensa perusteella. Minä olen ihan normaali ihminen hyvine ja huonoine puolineni... Sikäli kylläkin hiukan epänormaali, että niitä paljon puhuttuja julkisia möhläyksiä ei Katri-Helenan uraan liity. Tyttö on elänyt varsin neutraalisti eikä pahansuopa silmä ole ehtinyt ottaa. Kyllä tuo kiltin tytön maine vaan itsepintaisesti pysyy, ellei Katri-Helena äkkiä ihan hurjaksi heittäydy...” (02073.)

Tämän päivän Katri Helena on tyttö, joka aina tekee sen minkä lupaakin, tyttö jolla ei ole vihamiehiä. Hän on tyttö jonka naapurina asuu mielellään ja jolle epätavallista kyllä voi sanoa: – Olet erilainen kuin muut tytöt.” (02142.)

Kiltin tytön imagosta huolimatta Katri Helena on toimittajien mukaan itsenäinen nainen ja taiteilija, joka ei tarvitse miestä tuekseen ja turvakseen. Perheen hän on kuitenkin aina halunnut eikä ole haluan peitelty. Ja Perheen hän myös saa.

”Hän on kasvanut naiseksi menettämättä tyttömäisyyttään, mutta siitä huolimatta hänessä on määrätynlainen itsellisen ja itsenäisen naisen ilme. Vaikka Katrilla on takanaan avioliitto ja romansseja, hänen kuvaansa ei ole koskaan liittynyt mies tukijana tai päämääränä. Hän tuntuu seisovan yksin, tänäänkin, vaikka hänen syksyään onnellistuttaa hänelle hyvin merkityksellinen ihminen, mies oman orkesterin pianon takaa.” (02151 kuvateksti.)

4.5.6. Tiivistelmä julkisuudesta

Katri Helenasta alettiin kirjoittaa lehdistössä runsaasti heti uran alusta lähtien. Suurin osa julkisuudesta, joka tutkimuksen kohteeksi valikoitui, oli positiivista. Vain muutama juttu käsitteli Katri Helenaa negatiivisesta näkökulmasta. Huolimatta siitä, että Katri Helena halusi pitää yksityiselämänsä omana asianaan, siitä kirjoiteltiin lehdissä runsaasti. Alkuun Katri Helenalla olikin vaikeuksia löytää itseään julkisuuskierroksessa. Hän kuitenkin selvisi kriiseistä eikä ura katkennut niihin. Kiltin tytön roolista hän ei päässyt vapaaksi julkisuudessa, mutta oman päänsä sisällä kyllä. Vähitellen hän oppi suhtautumaan myös ammatin mukana tuomaan julkisuuteen oikealla tavalla.

Katri Helenasta muodostui uran alussa kuva, jonka mukaan hän on kiltti ja kunnollinen tyttö, jossa on sopivasti myös karjalaisille tytöille tyypillisiä ja poikamaisia piirteitä. Kiltin tytön imagoa tuki omalla tavallaan hänen tyttömäinen ja pieni olemuksensa. Toisaalta kuvaa ei horjuttanut mikään siitä huolimatta, että Katri Helena on uransa varrella vaihtanut tyyliä niin ulkonäkönsä kuin ohjel-

mistonsakin suhteen useaan otteeseen. Hän ei ole aiheuttanut mitään suuria skandaaleja, joka on pääasiallinen syy siihen, että hänen kiltin tytön imagonsa on pysynyt puhtaana.

Huolimatta siitä, että Katri Helenan imagoon on liittynyt kiltteys, siihen ei ole liittynyt epäitsenäisyys naisena. Katri Helena ei ole koskaan tarvinnut aviomiestä tukemaan uraansa. Päinvastoin hän on osoittanut monille esimerkkiä siinä, kuinka nainen voi selvitä hyvin eronneenakin, aikana, jolloin avioero ei ollut itsestään selvästi hyväksytty asia. Katri Helena on kuitenkin aina halunnut itselleen perheen eli miehen ja lapsia. Sikäli hän ei ole rikkonut perinteisiä naiselle asetettuja odotuksia.

5. ANALYYSI

Ensiksi kerron, mitä teemoja Katri Helenaa käsittelevistä artikkeleista nousi tarkastelussa esiin eli mikä Katri Helenan julkisuuskuvassa on toistuvaa ainesta. Vastaan siis kysymykseen millainen on Katri Helenan julkisuuskuva. Sen jälkeen tarkastelen kahta Katri Helenan julkisuuskuvaan liittyvää kokonaisuutta peilaten niitä tutkimuskirjallisuuden tietoihin. 1) Tähteyttä käsittelevien teorioiden avulla voidaan ymmärtää, miksi tietyntylaiset elementit ovat julkisuuskuvan toistuvana ytimenä. Vertaan Katri Helenan julkisuuskuvaa tähteyttä käsitteleviin teorioihin. Tarkastelen siis sitä, minkälainen on Katri Helenan tähtikuva. Tässä osassa tarkastelen myös niitä teemoja, joiden ilmenemistä artikkeleissa ei voi selittää tähteyttä käsittelevien teorioiden pohjalta. 2) Suomalaisuus nousee aineistosta Katri Helenan julkisuuskuvaa leimaavaksi elementiksi. Tarkastelen miten se ilmenee ja millaista se on, ja pyrin selittämään, mistä se kumpuaa eli miksi se on juuri sellaista kuin on.

5.1. Katri Helenan julkisuuskuvan toistuvat teemat

Katri Helenasta kertovista artikkeleista keräämäni toistuvasti esiintyvät teemat voidaan jakaa karkeasti kahteen aihealueeseen, 1) Katri Helenaa yksityishenkilönä ja tähtenä ja 2) hänen työtään laulajana käsitteleviin teemoihin. Tämä jako on keinotekoinen, sillä todellisuudessa aihealueet ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa ja niitä käsitellään myös tekstissä toisiinsa kietoutuneina. Jako kuitenkin helpottaa sen ymmärtämistä, mistä elementeistä Katri Helenan julkisuuskuva koostuu.

Katri Helenaa yksityishenkilönä ja tähtenä käsittelevät teemat luokittelin seuraavasti: Katri Helenan tähdeksi tulemistä ja tähteyttä käsitteleviin teemoihin, piirteisiin joista Katri Helenan tunnistaa ja luonnetta käsittelevään teemaan. Laulajan ammattiin liittyvät teemat sijoitin Laulajan työ ja Julkisuus -otsikoiden alle.

Lehdistön kiinnostus Katri Helenaa kohtaan alkoi siitä, että Katri Helenasta tuli tähti, kun Puhelinlangat laulaa -kappale menestyi. Se oli julkaisuvuonnaan 1964 yksi Suomen suosituimmista hiteistä. Vuonna 1967 Katri Helena sai siitä kultalevyn, kun se oli myynyt 30000 kpl. Kappaleen jatkuvan menestyksen myötä Katri Helena alettiin liittää mediassa myös kappaleen kuvastoon, romantisoituun suomalaiseen maalaismaisemaan. Toisaalta hänen valtava kansansuosionsa teki hänestä toimittajien tekstissä suomalaisten oman Katri Helenan. Suomen kansan ja Katri Helenan välille syntyi

suhde. Toisaalta Katri Helena alkoi edustaa suomalaisuutta ja toisaalta Suomen kansa alkoi määrittellä sitä, minkälainen Katri Helena saisi ja voisi olla.

Yleisön suosion vuoksi lehdet alkoivat kiinnostua Katri Helenasta sekä hänen ammattinsa kautta että yksityishenkilönä. Artikkeleissa esiintyi runsaasti puhetta laulajan työstä kuten alan ja ammatin asettamista vaatimuksista, laulajan arjesta, menestyksen tuomasta julkisuudesta ja suhteesta siihen, suhteesta yleisöön ja ihailijoihin ja ammatillisesta kehittymisestä. Toisaalta kirjoitettiin Katri Helenasta yksityishenkilönä ja tähtenä, siitä millainen hän oli (lauluääni, ulkonäkö, luonne, arvot, tähteyys), kuinka hänestä tuli tähti (elämäntarina) ja mitä hänelle tapahtui (viimeaikaiset tapahtumat ja uusimmat uutiset). Kirjoitettaessa Katri Helenasta eri näkökulmista, muodostettiin Katri Helenan julkisuuskuvaa. Katri Helenan julkisuuskuvaa rakentavassa puheessa, Katri Helenan representaatioissa, tuotiin samalla myös esiin piirteitä, jotka mielestäni voidaan liittää tietyn tyyppiin käsityksiin suomalaisuudesta.

Karvonen (1997, 31) määritteli julkisuuskuvan sanomalehtijutussa, televisio-ohjelmassa tai mediaretoriikassa toteutuneeksi merkityksellistämisen tavaksi, jonka kautta voidaan esimerkiksi tuottaa vakiintunut käsitys siitä, kuinka joku henkilö symboloi jotakin asiaa. Katri Helenaa käsittelevässä journalismissa luotiin kuva tähdestä, Katri Helenasta, jolla on tietynlainen historia (yhä uudelleen kerrottu tarina siitä, kuinka hänestä tuli tähti, elämäntarina) ja tietynlaiset piirteet, jotka ovat muuttumattomia ja joista hänet tunnistaa. Teksteissä Katri Helena myös liitettiin sellaisiin merkityksiin eli luotiin sellainen tapa kirjoittaa hänestä, joka aiheutti ajan kuluessa käsityksen siitä, että Katri Helena symboloi suomalaisuutta. Kuten Gledhill (1991, xiii-xiv) kirjoittaa, tähti on kulutushyödyke, jonka henkilökohtaisissa ominaisuuksissa olevia kulttuurisia merkityksiä ja ideologisia arvoja yleisö ”kuluttaa” samaistumalla niihin. Katri Helenan yksityiselämää ja henkilöä koskevalle tiedolle syntyi kysyntä, sillä yleisö piti hänen musiikistaan. Hänen henkilökohtaiset näkemyksensä, luonteenpiirteensä ja elämäntarinansa, koko elämäntyylillä, piti siis tuoda yleisölle julki. Media oli tälle tapahtumalle luonnollisin foorumi. Puhelinlangat laulaa -kappaleen menestys ja Katri Helenan kasvava kansansuosio oli myös lehdille tae siitä, että Katri Helenasta kertovilla jutuilla saataisiin lehtiä kaupaksi. Hänestä siis haluttiin kirjoittaa. Yleisön tai lukijoiden halua tietää lisää Katri Helenan yksityiselämästä ruokki puolestaan se, ettei Katri Helena halunnut alkuun paljastaa siitä mitään. Katri Helenan menestys ja sen jatkuminen kertoi, että yleisö paitsi piti hänen musiikistaan, halusi myös samaistua juuri niihin arvoihin, joita Katri Helena edusti, joita hän toi julki musiikissaan tai joita häneen liitettiin lehtiteksteissä.

Lehtiteksteihin suodattuneet asiat (käsitkset, arvot, kulttuuriset merkitykset) olivat tulleet niihin haastattelujen tuloksena. Prosessissa vaikuttivat paitsi Katri Helena itse, myös häntä haastatelleet, tulkintoja tehneet ja auki kirjoittaneet toimittajat. Haluan korostaa, ettei siis voida sanoa, että artikkelit kertoisivat, minkälainen Katri Helena todellisuudessa oli tuolloin, vaan ne ovat toimittajien tulkintoja siitä. Tutkija eli minä puolestani olen tehnyt toimittajien tulkinnoista omat tulkintani.

5.2. Tähteyden tunnusmerkit Katri Helenan julkisuuskuvassa

Katri Helenan julkisuuskuvasta nousseita teemoja voidaan selittää osittain tähteytutkimuksiin liittyvillä teorioilla. Julkisuuskuva on osa tähtikuvaä mutta tähtikuva kattaa kaiken sen, mikä tähteen liittyy lukuun ottamatta tähden varsinaisia esiintymisiä (lavalla). Ellisin mukaan tähtikuvat koostuvat representaatioista, jotka ovat epätäydellisempiä ja vähemmän ihmeellisiä ja ihailtavia kuin samojen ihmisten representaatiot elokuvissa (tai lavalla) (Ellis 1992, 93, suluissa olevat huomautukset kirjoittajan). Tutkimusaineisto ei kata kaikkea Katri Helenaa koskevaa tietoa enkä siis voi sen perusteella antaa kattavaa kuvaa Katri Helenan tähtikuvasta, mutta voin kertoa siitä jotakin, sillä siitä on tutkimusaineiston perusteella löydettävissä piirteitä, jotka ovat yhteisiä useimmille tähtikuville.

Ellis kirjoittaa, että tähtikuva koostuu ennemminkin vihjeistä ja johtolangoista kuin täydellisistä merkityksistä ja siksi tähtikuva jää epäyhtenäiseksi ja hajanaiseksi (Ellis 1992, 93-97). Tämän tiedon valossa tarkasteltuna Katri Helenan tähtikuva vaikuttaa yllättävän yhtenäiseltä ja loogiselta. Hänen ajatuksensa ja tekonsa tai erilaiset ominaisuutensa eivät ole ristiriidassa keskenään. Hän on kova tekemään työtä ja pyrkimään eteenpäin. Julkisuuskuvaa hallitsevat puhe työnteosta, itsensä kehittämisestä, sitkeydestä ja toisaalta Katri Helenan positiivisesta luonteesta ja kyvystä selviytyä optimisminsa ansioista vaikeissa tilanteissa ja kovan paineen alla. Katri Helenan tähtikuva on looginen. Toisaalta tämä logiikka on tutkijan näkemys. Tulkitseen Katri Helenan tähtikuvaä erityisesti siltä kannalta, mitä arvoja hän tuo julki. Hän tuo julki sellaisia arvoja, joiden mukaan haluaisi elää. Toisaalta hänestä ei tuoda julki mitään, joka rikkoisi näitä arvoja vastaan. Hän siis vaikuttaa elävän arvojensa mukaan. Katri Helena tuntuu rehelliseltä ja hänen tähtikuvansa on siksi looginen ja myös uskottava.

Ellisin mukaan tähdestä mediassa kerrotuissa tarinoissa, tähden representaatioissa, tähti on samaan aikaan sekä tavallinen että poikkeuksellinen ihminen. Hän tekee sekä tavallisia että tavallisen ihmisen ulottumattomissa olevia asioita. Tähti on siis läsnä samassa sosiaalisessa todellisuudessa kuin

katsoja, mutta on toisaalta samalla kuolematon. (Ellis 1992, 93-97.) Dyer on hahmotellut tähteyden neljä peruselementtiä, joiden mukaan 1) tähden perustunnusmerkkinä on tavallisuus, 2) taidot ja kyvyt tekevät hänestä erikoisen, 3) tähden läpimurto ja urakehitys perustuvat onnekkaaseen sattumaan ja 4) kova työ ja ammattilaisuus ovat tähteyden edellytykset. Nämä elementit selittävät tähden menestyksen ja suosion syitä. (Dyer 1991, 39, 48-51, Jaakkolan 1999, 27 mukaan.)

Artikkeleissa Katri Helena ilmaisi monin sanoin, kuinka hän on vain tavallinen ihminen niin kuin muutkin eikä hänessä ole mitään erityistä. Tämä tavallisuuden korostaminen julkisuudessa on voinut tehdä hänestä jo sinällään erityisen, sillä äkkiä ajateltuna voisi kuvitella tähtien haluavan korostaa erityisyyttään. Ainakin se teki hänestä helposti lähestyttävän yleisön silmissä. Katri Helena halusi alun perin tulla tunnetuksi ainoastaan laulunsa vuoksi ja vastusti sitä, että hänet nostettaisiin tähtenä jalustalle ja hänen tavallisina pitämistään yksityiselämän asioista tehtäisiin uutisia. Toisin kuitenkin kävi. Media kiinnostui hänestä vain enemmän. Jos hän ei antanut haastattelua, hänestä kirjoitettiin huhujen perusteella tai haastateltiin hänen läheisiään.

Katri Helena ei halunnut olla yleisölle etäinen tähti, vaan koetti pitää mielessään sen, että on tavallinen ihminen huolimatta valtavasta julkisuudesta. Hän halusi tavata yleisöään keikoilla kasvoista kasvoihin. Viikko-Sanomissa vuonna 1973 Gunnar Mattson kirjoittaa muun muassa, että: ”Nuoriso jolla on huolia tulee juttelemaan hänen kanssaan. Hänellä on aina aikaa kaikille. Ja hän näyttää aina iloiselta ja ystävälliseltä.” (02142.) Kerskailemattomuus ja tärkeilemätön suhtautuminen vaikutti takuulla positiivisesti Katri Helenan maineeseen, vaikka hän ei tähden asemasta sen vuoksi päässytäkään laskeutumaan tavallisten ihmisten tasolle. Päinvastoin se saattoi nostaa hänen arvoaan tähtenä yleisön silmissä entisestään.

Tavalliset ihmiset tekevät työtä. Työ oli Katri Helenan julkisuuskuvan teemoista eniten esillä. Katri Helena teki työtä kuten tavalliset ihmiset. Työ vain oli erityistä, laulajan työtä. Hän teki sen kuitenkin kuin minkä tahansa työn. Hän pyrki tekemään sen niin hyvin kuin pystyi. Voidaan siis ajatella, että työstä puhuminen oli toisaalta Katri Helenan julkisuuskuvassa tavallisuutta edustava elementti, mutta koska työ oli laajasti tunnetun taiteilijan työtä, se teki hänestä erityisen. Artikkeleissa puhuttiin myös siitä, kuinka Katri Helena kykeni työssään suorituksiin, joihin muut eivät kykene. Hän pystyi esimerkiksi esiintymään, matkustamaan ja valvomaan aamukuuteen päivästä, viikosta ja vuodesta toiseen menettämättä ulkonäköään ja pysyen raikkaana. Hänellä annettiin siis ymmärtää olevan laulajantyön tekemistä auttavia erityiskykyjä. Ajan kuluessa erityistä Katri Helenassa oli

toimittajien mukaan myös se, että hän menestyi mutta säilyi silti maineeltaan puhtaana ja sielultaan eheänä tuulisena ja vaikeana pidetyllä viihdealalla.

Erityisyyden vastapainoksi lehdet kirjoittivat vaikkapa siitä, kuinka Katri Helena oli uninen herättyään aamulla puhelimen pirinään tai siitä, että Katri Helena sisusti kotiaan tai teki käsitöitä. Nämä olivat tähden kuvaamista tavalliselle ihmiselle saavutettavissa olevissa tilanteissa, tavallisen ihmisen roolissa.

Artikkeleissa Katri Helenan erityistaidoista puhuttiin suhteellisen vähän. Vaikuttaa, että uran alkupuolella ainoa epätavallinen asia Katri Helenassa oli Puhelinlangat laulaa -kappaleen mukanaan tuoma valtava menestys, julkisuus ja sen tuoma tunnettuus, onnekkaaseen sattumaan perustunut monen tavoittelema ja harvan saama, täysin odottamaton urakehitys. Artikkeleissa ei juurikaan puhuttu Katri Helenan uran alussa musiikista, sen koskettavuudesta, Katri Helenan harvinaisista laulu- tai tulkintataidoista tms. Mikä sitten selittäisi esimerkiksi Puhelinlangat kappaleen suosion? Oliko se pelkkä muoti-ilmiö, jonka mukana yleisö ”tottui” kuuntelemaan Katri Helenaa, viihdyttävä kappale kerrassaan? Toisaalta Katri Helenan menestys perustui artikkelien mukaan Puhelinlangat laulaa -kappaleen satumaisen menestyksen molemmin puolin myös kovaan työhön, sinnikkyYTEEN, määrätietoisuuteen, eteenpäinpyrkivään luonteeseen ja ammattilaisuuden hankkimiseen itseään kehittämällä. Jos Puhelinlangat olikin pääasiassa muoti-ilmiön siivittämä menestys, Katri Helenalla on myöhemmin täytynyt olla ammattiin liittyviä erityisominaisuuksia, esimerkiksi viihdytys- tai tulkintataitoja, viimeistään silloin, kun hän pääsi itse valitsemaan musiikkiaan ja laulamaan tekstejä, joiden takana pystyi seisomaan ja jotka menestyivät. Näitä erityistaitoja ei kuitenkaan juurikaan mainittu artikkeleissa tai niihin viitattiin epäsuorasti. Esimerkiksi Uudessa Maailmassa, Apu-lehden kausijulkaisussa, Tapani Karhu kirjoitti vuonna 1971, että ”Jotkut ovat joskus väittäneet Katria Suomen Sylvie Vartaniksi, eikä syyttä: uusin älppäri on osoitus siitä, että tohmajärveläistyttö on kulkenut pitkän matkan siitä ajasta jolloin puhelinlangat lauloivat” (02055).

Jenkan suosio, muoti-ilmiö ja siihen tyyliin sopivat kappaleet auttoivat siis Katri Helenaa saamaan uran alussa tunnettuutta ja keikkoja ja ne puolestaan lisää tunnettuutta. Hänessä oli erityistä Puhelinlangat -kappaleen menestys ja sen tuoma tunnettuus, joka auttoi hänet uralla alkuun. Muista erityistaidoista, lukuun ottamatta työhön liittyvää erityistä sitkeyttä ja kestävyyttä, artikkelit eivät juuri kerro ennen uran 10-vuotisetappia, mutta oletan, että niitä on täytynyt olla, jotta suosio on voinut jatkua. Hänen on täytynyt täyttää tietyt kriteerit esiintyjänä ja laulajana eli taiteilijana. Näistä erityisominaisuuksista olisivat voineet kertoa ne ihmiset, jotka kuuluivat Katri Helenan esiintyvän keikoilla uransa alussa. Se on tämän tutkimuksen ulkopuolelle jäävä aihe. On kuitenkin vaikea kuvitel-

la laajaa kansansuosiota tähdelle, jolla ei olisi mitään sanottavaa joko tekstin sisällöissä tai tunteisiin vedoten, tulkinnoissa. Pirkko Kotirinta arvelee yhdeksi Katri Helenan menestyksen syistä sen, että hän sai jo varhain niin vankkumattoman kansansuosion, ettei hänen tarvinnut levyttää mitä tahansa, vaan että hän sai itse valita esittämänsä ohjelmiston ja vaikutti siksi olevan oikeasti laulujensa sanoman takana. (Kotirinta 2002, 315).

Voidaan kysyä, oliko Katri Helenan julkisuuskuvassa Dyerin luettelemien ominaisuuksien lisäksi jokin muu elementti, joka kannatteli hänen menestystään. Leimautuiko hän esimerkiksi niin vahvasti suomalaiseksi, suomalaisen identiteetin kannattelijaksi ja symboliksi tai jonkinlaisen amerikkalaisen unelman henkilöitymäksi, pienestä karjalaisesta kylästä ponnistaneeksi menestyjäksi, että se, mitä hän lauloi tai miten hän lauloi, oli sinänsä merkityksetöntä? En usko myöskään tämän ääri-laidan ajatuksen olevan totuus. Katri Helenan laajan ja jatkuvan suosion syyt eivät siis selviä pelkästään tätä tutkimusaineistoa tarkastelemalla. Suomalaisuuden ilmeneminen ja sen tarkastelu Katri Helenan julkisuuskuvan osana voi kuitenkin antaa vihjeitä siitä, mihin suuntaan tutkijan kannattaa kohdistaa katseensa, kun näitä syitä etsii.

Katri Helena siis esitettiin artikkeleissa sekä erityisenä että tavallisena. Suhteessa yleisöön hän oli artikkelien todellisuudessa toisaalta tavallisia asioita (harrastukset, kotiaskareet) tekevä ihminen, mutta harvinaisen tunnettu. Hän teki töitä kuin kuka tahansa, mutta erityisellä alalla. Hänellä oli työssään erityisiä kykyjä kestää räsitystä ilman että se vaikutti häneen. Yleisölle hän halusi olla läheinen ihminen, kaveri, mikä teki hänestä erityisen muiden tähtien joukossa. Julkisuudessa hän myös korosti tavallisuuttaan, mikä ei ollut tavallista tähtien keskuudessa. Hän oli erityinen suhteessa muihin laulajiin, koska hän pystyi välttämään urallaan ja julkisuudessa karikoita. Katri Helenan urakehitys perustui onnekkaaseen sattumaan ja hänen mainittiin tekevän kovasti työtä ammattilaisuutensa eteen. Kaikki Dyerin ja Ellisin määrittelemät tähteyden peruselementit, jotka selittävät menestystä ja suosiota, löytyivät siis Katri Helenan tähtikuvasta. Hänen taitonsa taiteilijana jäivät kuitenkin artikkeleissa suhteellisen vähälle huomiolle eli niiden osalta tutkimusaineisto vastasi kysymykseen Katri Helenan suosion syistä vajavaisesti. Jää siis edelleen pohdittavaksi, lepäsikö Katri Helenan suosio osittain jollakin muulla pohjalla kuin hänen taidoissaan taiteilijana ja olisiko tuo syy löydettävissä tutkimusaineistoa tarkastelemalla.

Dyer kirjoittaa, että tähden on oltava autenttinen voidakseen olla tähti. Autenttinen tähti on silloin, kun häntä kutsutaan aidoksi ja välittömäksi (Dyer 1991, 69, 132-135, Jaakkolan 1999, 27-28 mukaan). Tällaisia adjektiiveja löytyi erityisesti tarkasteltaessa puhetta Katri Helenan luonteenpiirteistä.

Katri Helenalla oli siis uskottavuutta toimittajien (ja yleisön) silmissä runsaasti. Hänen ajateltiin esiintyvän julkisuudessa rehellisenä ja avoimena eli hänen julkinen ja todellinen minänsä yhdistyivät toimittajien (ja yleisön) käsityksissä yhdeksi ja samaksi. Toisaalta Katri Helenan ympärillä oli toimittajien mukaan salaperäisyyden tuntu. Hän rajoitti yksityiselämänsä käsittelyä mediassa viimeiseen asti ja sanoi syyksi sen, ettei muuten jaksaisi tehdä työtään. Tämä ruokki median ja yleisön kiinnostusta entisestään. Toimittajien mukaan salaperäisyyden tuntu takasi, että hänestä oltiin kiinnostuneita jatkuvasti.

Tähteyden ydin on persoona, joka koostuu Hennionin (1990, 198-201) mukaan kolmesta elementistä, 1) tunnistettavasta ja ilmaisuvoimaisesta lauluäänestä, 2) vetovoimaisesta ulkoisesta olemuksesta eli tyylistä ja 3) elämäntarinasta, jonka varhaisvaiheet kertovat, kuinka tähti syntyi ja kuinka hän voitti vaikeudet, ja jonka kulloisenkin vaiheen täytyy olla uskottava, vaikka se olisikin tuottajan luoma, sillä muuten tähti ei voi olla kokonaisuutena uskottava. Hennionin mukaan tähti antaa laululle persoonallisuuden, ei laulu tähdelle. Myös media osallistuu laulajan persoonallisuuden tuottamiseen.

Katri Helenan lauluääni oli tutkimusaineiston mukaan tunnistettava, koska se oli olennaiselta osaltaan, äänenväritään, muista erottuva ja muuttumaton. Uran 10-vuotisetapin lähestyessä Katri Helenaa kuvattiin osaavaksi tulkitsijaksi. Hänen äänessään oli siis ilmaisuvoimaa ja persoonallisuutta viimeistään tuolloin. Latvan ja Tuunaisen (2004, 169) mukaan ”Katri Helenan lauluääni oli vielä 1960-luvulla tavallista kimeämpi ja muistutti jopa reippaan pikkupojan ääntä. Juuri tuo äänen väri sai hänet kuitenkin erottumaan muista aikalaisistaan.”¹⁰

Katri Helenan ulkoinen olemus oli paitsi yleisön ja toimittajien mieleen, myös olennaisilta osin muuttumaton. Hänellä oli helposti massasta erottuvat tunnistettavat piirteet, suuret siniset (sinivihreät tai siniharmaat) silmät, joissa oli vangitseva katse ja vaaleat hiukset, jotka eivät vaihtaneet väriä vuosien varrella. Vartaloltaan hän oli pienikokoinen ja hoikka. Alkuun hänen pieni kokonsa herätti toimittajissa jopa suojeleuvaistoja, sillä hän oli niin pieni, siro ja hauraan oloinen, että häntä verrattiin teinityttöön tai lapseen. Hänen vartalonsa koon muuttumattomuus oli vuosien kuluessa ihmettelyn aihe. Hän pystyi tämän ominaisuutensa ansioista käyttämään itseään mallina omissa haastatte-

¹⁰ Poikien kuvat –kappaleen levytyksessä kuulee Katri Helenan laulavan e-kirjaimet ruotsalaistyyllisesti ja korostavan konsonanteja. Nämä piirteet tulivat hänen silloiselta laulunopettajaltaan, Wärtsilän tehtaanjohtajan rouvalta, Maila Åhmanilta, jonka kotikieli oli ruotsi. Ruotsalaistyylliset e-kirjaimet voi kuulla vielä Puhelinlangat laulaa –kappaleessakin. Kappaleiden levytyksissä PSO:n studioilla laulattamassa ollut tanskalaisyyntyinen kapellimestari Jörgen Petersen ei huomannut mitään omituisia ääntämyksessä, sillä hän osasi huonosti suomea. (Kotirinta 2002, 316.)

luissaan ja mainostamaan samalla vaikkapa vaatteita. 1960-luvun loppupuolella hän esiintyikin melko paljon esimerkiksi kello- ja kenkämainoksissa tai niitä mainostavissa tilaisuuksissa. Hän siis osasi hyödyntää ammatissaan ulkonäköään, joka oli paitsi vetovoimainen, myös helposti tunnistettava ja ytimeltään muuttumaton.

Puhelinlangat laulaa -levyn lyötyä läpi Katri Helenan elämäntarinasta alettiin olla kiinnostuneita lehdistössä. Haluttiin tietää, miten Katri Helenasta oikeastaan tuli laulaja. Tämä elämäntarinan osa kerrottiin variaatioina artikkeleissa yhä uudelleen yhdistettynä kulloiseenkin nykytilanteeseen. Elämäntarinan ydin oli siinä, että Katri Helena oli lupaava laulaja jo nuorena, mutta hänen oli vaikea päästä levyttämään. Hän joutui jopa palaamaan koelaulusta Helsingistä kotiin tyhjin toimin. Lopulta häntä kuitenkin onnisti ja hän sai levytyssopimuksen sinnikkyytensä ja itsensä kehittämisen eteen tekemänsä kovan työn ansiosta. Sitten tuli vielä onnekas astuma. Puhelinlangat kappale löi läpi ja Katri Helenasta tuli tähti.

Hennionin esittämät tähteyden ytimen, persoonallisuuden, muodostavat teemat, lauluääni, ulkonäkö eli tyyli ja elämäntarina, löytyivät Katri Helenan julkisuuskuvasta. Niissä olennaista oli tiettyjen asioiden pysyvyys ja muuttumattomuus. Oletan, että tämä muuttumattomuus oli osittain Katri Helenan vapaaehtoisesti valitsema tie, mutta sen takana on saattanut olla myös levy-yhtiön ja tuotantotiimin ajatuksia siitä, mikä Katri Helenassa myy eniten. Vaaleat hiukset ja siniset silmät ovat hyvä julkisivu, jos halutaan myydä yleisölle identiteetin rakennusaineeksi esimerkiksi suomalaisuutta. En väitä, että katri helena olis tekeytynyt tahallaan erityisesti suomalaisen näköiseksi, mutta se on voinut olla yksi syy, että hän on päässyt levyttämään. Tietyn näköisenä saavutettua tunnettuutta ei ehkä ole myöskään myöhemmin haluttu riskeerata tai heittää hukkaan muuttamalla tähden ulkonäköä liikaa. Siksi Katri Helena on saanut vaihtaa pukeutumistyyliä, kunhan tunnistettavat piirteet ovat säilyneet. Todisteita tästä ei ole, joten tämä jää tutkijan spekulointitasolle.

Katri Helenan julkisuuskuvaan liittyy erityispiirteenä kiltin tytön leima. Se tulee ilmi erityisesti ulkonäköön ja luonteeseen liittyvissä luonnehdinnoissa, vaikka olenkin sijoittanut sen tarkastelussa julkisuuden yhteyteen. Ellisin (1992, 91) mukaan sanomalehdet tuntuvat käyttävän tähtiä eräänlaisina moraalisisina mittareina. Se, että henkilö määritellään kiltiksi, on sama asia kuin, että hänet asetetaan tiettyyn paikkaan moraalisisella asteikolla. Kiltin tytön leima juontuu Katri Helenan uran alkuun, jolloin hän tuli tunnetuksi tohmajärveläisenä tyttönä, joka on kihloissa, ei juo, ei polta eikä aiheuta skandaaleja. Merkillepantavaa on se, kuinka kiltin tytön rooli on säilynyt osana Katri Helenan julkisuukuvaa, lähtemättömänä leimana, huolimatta siitä, että Katri Helenasta on kirjoitettu vä-

lillä ilkeitäkin juttuja ja juoruja ja hän on esiintynyt asuissa, joita ei ensimmäisenä mieltäisi kiltin tytön asuiksi (esimerkiksi minihameet ja reisiin asti ulottuvat saappaat). Katri Helena on myös esittänyt monenlaista ohjelmistoa, sellaistaakin jota ei ehkä mielletäisi kiltin tytön ohjelmistoksi, esimerkiksi Richard Rogersin säveltämän *The Lady Is A Tramp*. Huolimatta siitä, mitä Katri Helena on tehnyt, toimittajat kirjoittivat vielä 10 vuoden jälkeenkin, että Katri Helenan kiltin tytön leimapsyy. Tämä johtui siitä, että heidän mielestään Katri Helena oli sisimmältään muuttumaton ja että ensivaikutelma oli niin voimakas, ettei mikään voi sitä muuttaa. Toisaalta kiltin tytön leiman säilyminen on ymmärrettävää. Katri Helena ei ole esiintynyt julkisuudessa räväkästi eikä häneen liitetä julkisia skandaaleja. Kiltin tytön leiman muuttaminen olisi vaatinut toimittajien mukaan nimenomaan julkisia skandaaleja. Kiltteys on siis osa Hennionin määrittelemää Katri Helenan persoonallisuutta. Häneen liitetään tiettyä positiivista naapurintyttömäisyyttä mutta häntä ei siitä huolimatta esitetä julkisuudessa huumorintajuttomana tai nössönä. Katri Helenaa voisi luonnehtia jopa poikatyöksi, sillä hän antaa jopa kurittoman vaikutelman irvistellessään kameralle tai puhuessaan nuoruutensa ritsaleikeistä. Tämän tutkimuksen aiheena voisi olla Katri Helenan naiskuva. Se olisi mielenkiintoinen aihe, mutta tämän tutkimuksen puitteissa Katri Helenan julkisuuskuvan representoiman naiskuvan tarkastelu ja kuvailu jää valitettavasti ajan puutten vuoksi pinnalliselle tasolle. Työdyn toteamaan, että se on lehdistössä syntynyt leima, joka perustuu pitkälti Katri Helenan uran alussa saatuun vaikutelmaan ja sen toistoon lehdistössä ilmaisuina kuten ”naapurintyttö” tai ”vanhanaikainen hyvin kasvatettu tyttö”. En siis mene tässä tutkimuksessa pidemmälle siihen, miksi Katri Helenan julkisuuskuva ei voi muuttua tässä asiassa muuksi. Kiltti tyttö, joka kannattaa perhearvoja, oli todennäköisesti 1960 ja -70-luvuilla yhteiskunnallisesti hyväksyttävien naisten rooli. Koska Katri Helena ei tehnyt mitään, mikä olisi muuttanut hänen julkisuuskuvansa ratkaisevasti ”hyvästä” ”pahaksi” (klassiset naisen roolit ovat olleet madonna ja huora eli hyvä ja paha nainen), se pysyi hyvänä.

Olen siis tarkastellut Katri Helenan julkisuuskuvasta nousseita teemoja tähteyttä käsittelevien teorioiden valossa. Katri Helenan julkisuuskuvasta löytyi tähteydelle tyypillisiä piirteitä, joita Ellis, Dyer ja Hennion olivat määritelleet. Kaikkea julkisuuskuvasta löytämäni eiät kuitenkaan tähteysteoriat voi selittää. Jatkaakseni vastaamista kysymykseen, miksi Katri Helenan julkisuuskuva on sellainen kuin se on, on tarkasteltava niitä teemoja, joita edellä ei vielä käsitelty.

Tarkastellessani Katri Helenasta kertovia artikkeleita ja luokitellessani niistä nousevia teemoja, mielessäni olivat jo ne teoriat, joita olin lukenut tähteydestä. Tiesin, että tähden persoonallisuus on tärkeä elementti, ja että sen voidaan ajatella koostuvan äänestä, tyylistä ja elämäntarinasta, ja tämä

luokittelu ohjasi osaltaan minua teemojen löytämisessä ja nimeämisessä. Toisaalta kävin läpi kaiken tekstin useaan kertaan ja tarkastelin kussakin kohdassa, voisiko tekstinkohta kuulua johonkin omaan teemaan, vai sopisiko se johonkin niistä teemoista, joita olin oletanut tutkimuskirjallisuuden perusteella tekstistä löytäväni. Monet tekstinpätkät saattoikin sijoittaa useamman kuin yhden teeman alle ja näin myös tein.

Hennionin mukaan tähden persoonallisuus koostuu lauluäänestä, tyylistä (eli ulkoisesta olemuksesta) ja elämäntarinasta. Toisaalta tarkastellessani persoonallisuutta Katri Helenasta kertovissa artikkeleista, tarkastelin sitä, mitä hänen luonteestaan sanotaan. Tätä elementtiä Hennion ei sisällytä määrittelyynsä tähden persoonallisuudesta. Katri Helenan luonteenpiirteiden käsittely voidaankin nähdä ennemmin sitä kautta, että koska hänestä oli muodostunut suomalaisuuden perikuva, hänen luonteenpiirteensä kuvasivat sitä, minkälainen on suomalainen ja lisäksi, koska hän on kotoisin Karjalasta, minkälainen on luonteeltaan karjalainen. Ne muodostivat osaltaan sitä Gledhillin tarkoittamaa henkilökohtaista ainesta, jota yleisö tähdessä ”kuluttaa”, johon se voi samaistua tai pyrkiä. Katri Helena siis tuotti yleisölle sellaisia arvoja ja hänet yhdistettiin sellaisiin merkityksiin, joita yleisö voi ihaila, joihin se voi samaistua tai joita kohti se voi pyrkiä.

Mitä Gledhillin mainitsemia kulttuurisia merkityksiä tai ideologisia arvoja Katri Helenaan sitten liitettiin tutkimusaineiston artikkeleissa ja missä ja miten ne ilmenivät? Katri Helenan julkisuuskuvassa hänen tekemänsä työ ja se, miten hän sitä tekee, on olennainen asia. Artikkeleita kirjoittaneille toimittajille Katri Helenan työn tekemisestä kirjoittaminen oli ilmeisesti tärkeää, koska se on aiheena niin paljon esillä. Katri Helenalle työn tekeminen oli artikkeleiden mukaan tärkeää muun muassa siksi, että hän piti työstään ja halusi turvata tulevaisuutensa. Katri Helenan viesti oli se, että työ pitää tehdä hyvin, ja että eteenpäin on pyrittävä jatkuvasti. Tämä tuotiin esille siten, että esimerkkinä käytettiin Katri Helenaa ja sitä, kuinka hän teki työnsä ja kuinka hän oli sitä kautta saavuttanut paljon hyvää ja onnellisuutta elämäänsä.

Toinen piirre, joka antoi leimansa Katri Helenan julkisuuskuvalle, oli suomalaisuus. Oikeastaan nämä kaksi piirrettä, työ ja suomalaisuus, voidaan liittää toisiinsa, sillä työn arvostus kuuluu tietyn tyyppiseen suomalaisuuteen olennaisena osana. Tämä suomalaisuus juontaa selvästi juurensa Topeliusen 1875 julkaisemasta Maamme kirjasta. Rantanen kirjoittaa, että topeliaanisen suomalaisuuskäsitteksen mukaan ”Suomi on työmaa ja suomalaiset sen työntekijöitä”, ”Suomessa ei ole mitään millä kehuskella” ja siksi ”suomalaisten on omalla työllään tehtävä maastaan arvokas” (Rantanen 1994, 19). Seuraavassa tarkastelen Katri Helenan julkisuuskuvassa eri tavoin ilmenevää suomalaisuutta.

5.3. Käsitukset suomalaisuudesta – osa mentaliteettia

Taideteollisen korkeakoulun professorina tunnettu Severi Parko on sanonut, että suhdettamme maailmaan muokkaavat itse asiassa juuri taide ja taiteilijat, ei niinkään tiede. Hänen mukaansa taiteilijat luovat symbolit, joihin voimme liittää tunteemme. Heidän työnsä kautta muodostuu yleinen menneisyyttä koskeva tulkintamme, jopa todellisuuden yli. Taiteen etuna on, että se vetoaa suoraan ihmisten tunteisiin. Taiteilija kanavoi tunteemme ja kohdistaa katseemme. Esimerkkinä Parko on maininnut, kuinka Väinö Linnan *Tuntematon sotilas* loi meille jatkosodan ja *Täällä pohjantähden alla* tulkinnan kansalaissodasta. Niiden avulla kansakunnan muistiin piirtyi tapahtumista pysyvä muoto. Käsitys siitä, mikä on suomalainen kansakunta ja mikä on sen menneisyys, on siis osittain taiteilijoiden luoma. (Immonen 1993, 19.)

Parkon sanoissa on paljon perää, sillä kun tarkastellaan Katri Helenasta kirjoitettuja artikkeleita, niissä toimittajat kirjoittavat Katri Helenasta nimenomaan hyvin tunteenomaisesti. Esimerkiksi Maria Schulgin kirjoittaa Jaana-lehdessä vuonna 1973, että ”Hän on kuin kansanlaulu, hänessä on perinteellistä sini-valkeaa suomalaisuutta.” Toisaalta Jussi Pesio luonnehtii Katso-lehdessä Puhelinlangat laulaa -kappaletta vuonna 1965 seuraavasti: ”On kuin noissa puhelinlangoissa soisi suomalaisuugrilaisen kansakunnan mustalaisveri. On kuin niissä värisisi viimeisen kulkurin ja viimeisen tukkilaisen romanttisuus.” Viimeinen kulkuri ja viimeinen tukkilainen viittaavat selvästi Suomeen, joka on jo mennyttä aikaa. Siinä siis haikaillaan jotakin mennyttä suomalaisuutta. Puhelinlangat laulaa -kappaletta laulamalla Katri Helena siis sijoittuu kuuntelijoiden päässä asemaan, jossa häneen aletaan liittää tiettyntyyppistä, tunteista kumpuavaa suomalaisuutta. Häneen kanavoidaan suomalaisuuteen liittyviä tunteita.

Katri Helenasta tuli siis tähti, koska hänen levynsä Puhelinlangat laulaa menestyi hyvin ja levisi laajalle koko kansan kuultavaksi jukebokseihin ja radion soittolistoilta. Tähteytensä kautta Katri Helena alkoi saada julkisuutta ja julkisuudessa, joista tutkimusaineistoni muodostaa osan, häneen alettiin liittää tiettyjä arvoja. Hänestä tuli yksi suomalaisuuden henkilöitymistä.

Se, että Katri Helenan ajateltiin ilmentävän suomalaisuutta, ei ole tutkijan keksintöä vaan se tuodaan tutkimusaineistossa esiin suoraan. On kokonaan toinen kysymys, minkälaista tuo suomalaisuus on sisällöltään. Katri Helenan ilmentämän suomalaisuuden sisältöä ei missään tutkimusaineiston osassa eritellä ja kerrota kokonaisuutena, vaan sen piirteet ilmenevät pieninä vihjeinä ja johtolan-

koina. Olen siis käyttänyt omaa päättelyäni ja aikaisempaa tutkimusta ja kirjallisuutta näiden piirteiden löytämisessä.

Katri Helenaa koskevista artikkeleista ilmenevä suomalaisuus ja myös tutkijan eli minun päässäni oleva suomalaisuus ovat ja vaikuttavat selvästi jossakin tunteen tai tiedostamattoman tasolla, koska suomalaisuus ilmenee artikkeleista tunteenomaisissa ilmaisuissa eikä sen alkulähdettä pystytä suoralta kädeltä ilmaisemaan. Samalla tavoin kuin Katri Helenasta kirjoittaneet toimittajat, minä ymmärrän tunteen tasolla, mitä esimerkiksi valkorunkoiset koivut ja kirkasvetiset järvet symboloivat. Ne symboloivat Suomea ja suomalaisten (kuviteltua) rakkautta suomalaiseen luontoon. Kun nämä symbolit yhdistetään Katri Helenaan, saadaan aikaiseksi kiiltokuvamainen kuva suomalaisuudesta: vaaleatukkainen ja sinisilmäinen tyttö puhtaan luonnon keskellä. Sellainen kuva suomalaisuudesta ei ainakaan perustu tutkittuun tietoon siitä, minkälaisia suomalaiset ovat, vaan käsitys on omaksuttu paitsi kerrottuna ja taiteessa kuvattuna myös tunteen tasolla ja ajan kuluessa, osana meistä kerrottuja tarinoita ja meille tärkeitä tai meille yhteisiä rituaaleja ja sen tunnistavat nykyaikain ihmiset (esimerkiksi minä tutkijana).

Mistä tällaiset käsitykset tulevat tai missä ne sijaitsevat? Ne voidaan ymmärtää mentaliteetin osaksi. Mentaliteetti on historiantutkimuksen käsite. Dinzlbacher on määritellyt sen tietyille yhteisölle tietynä aikana ominaiseksi ajattelun ja tuntemisen sisältöjen ja tapojen kokonaisuudeksi, joka käy ilmi toiminnassa (Hyrkkänen 2002, 76). Mentaliteettiin sisältyy paitsi tiedostamatonta ainesta, esimerkiksi tietynlaiset automatisoituneet arvoasetelmat, myös tiedostettua ainesta, esimerkiksi tietyissä kulttuureissa yleisesti pätevät ”perusvakaumukset”, joilla Dinzlbacher viittaa tietoisesti omaksuttuihin uskonnollisiin, ideologisiin, poliittisiin, eettisiin ja esteettisiin käsityksiin. (Hyrkkänen 2002, 77-78.) Knuuttilan mukaan mentaliteetti koostuu kollektiivisista julkilausutuista ja piilevistä käsityksistä ja uskomuksista ja sen yleisyys ilmenee jokapäiväisyytenä ja arkisuutena. (Knuuttila 1994, 56.) Mentaliteettiin sisältyvien käsitteistöjen ja kategorioiden avulla ihminen pystyy ajattelemaan ja sijoittamaan itsensä sosiaaliseen ja kulttuuriseen ympäristöönsä (Korhonen 2001, 42.) Kulttuuriset mallit, siis nähdäkseni myös erilaiset käsitykset, periytyvät Siikalan mukaan jälkipolville kulttuurin näkyvissä ilmauksissa, esimerkiksi joukkotiedotuksen sisällöissä ja muodoissa. Toisaalta nämä mallit muokkaavat myös mentaliteetteja. Siten siis myös mentaliteetit siirtyvät jälkipolville. Mentaliteetit ylläpitävät maailmankuvaa ja arvoja. (Siikala 1996, 143-144.) Mentaliteetti on pitkäkestoinen. Se säilyy lähes muuttumattomana yli sukupolvien tai muuttuu hitaasti. Kun uusia käsityksiä omaksutaan, ne voivat pitkän ajan kuluessa sulautua osaksi mentaliteettia.

Suomalaisuudessa Katri Helenan julkisuuskuvassa on siis kysymys piilotetusti tai suoraan julkituoduista käsityksistä ja ajattelun malleista, jotka kertovat, mitä on suomalaisuus, mitä arvoja siihen kuuluu ja miten saavutetaan hyvä elämä ja tullaan onnelliseksi. Se on tietynlaista ideologista, ”kuviteltua” suomalaisuutta. Tällä viitataan siis Kärjän (2005, 73) selittämään andersonilaiseen ajatukseen kansallisesta identiteetistä, joka on syntynyt erilaisten käsitysten valtakamppailussa. Tämä ”kuviteltu” suomalaisuus on seipitettyä, epämääräistä ja sisäisestä epätasa-arvosta riippumatonta kansallista yhteisöllisyyden ja toveruuden tunnetta, joka on rajattu maantieteellisesti kansallisvaltion sisälle. (Kärjä 2005, 73.) Toisaalta määrittelin Katri Helenan julkisuuskuvassa ilmenevän suomalaisuuden ideologiseksi, sillä se kumpuaa aatteen, (tässä tapauksessa kansallisromanttisen aatteen), mukaisesta maailmankatsomuksesta. Se on myös *World Encyclopedia* –tietosanakirjan ideologian määritelmän mukaisesti kokoelma käsityksiä ja uskomuksia, joka heijastaa maan, tässä tapauksessa Suomen ja erityisesti niiden sen kansalaisten, jotka halusivat korostaa suomalaisuutta, mielenkiinnon kohteita, toiveita ja pyrkimyksiä. Suomalaisuus, joka Katri Helenan julkisuuskuvassa vaikuttaa, tarjosi perustan poliittiselle ja sosiaaliselle toiminnalle jo 1800-luvulla ja myöhemmin, Katri Helenan tapauksessa, edelleen ainakin sosiaaliselle toiminnalle ja ehkä uusissa muodoissaan muualla yhteiskunnassa (Karjalan vaatiminen takaisin Suomelle) myös poliittiselle toiminnalle. Siihen pätee siis myös *Oxford Dictionary of Philosophy* ideologian määritelmä. Ideologia voi edelleen Hyrkkäsen mukaan pitkän ajan kuluessa sulautua mentaliteettiin ja muuttua itsestäänselvyydeksi. Toisaalta mentaliteetti on ideologian edellytys, uskomus. Ideologia voitaisiin käsittää myös mentaliteetin itsetulkinnaksi. (Hyrkkänen 2002, 79-80.)

Siikala on löytänyt suomalaisesta kansankulttuurista suullisen perinteen säilömiä, yhteiskuntaluokasta, alueellisesta kulttuurista ja historiallisesta tilanteesta riippumatta kaikkia eri ryhmiä yhdistäviä ajattelun malleja. Niitä ovat olleet muun muassa käytännöllinen luonnonläheisyys, talonpoikainen yksinkertaisuus ja tiukka ”hyvän elämän” normeihin pitäytyminen. (Siikala 1996, 147.)

Suomalaisuuskäsityksiä luotiin tietoisesti erityisesti 1800-luvulla, jolloin elettiin kansallisromantiikan nousun aikaa sekä luotiin kansallista identiteettiä ja perustaa kansallisvaltion synnylle. Kansallisromanttinen ajattelu levisi erityisesti taiteissa kuten musiikissa, kuvataiteessa ja kirjallisuudessa. Tuolta ajalta on peräisin Kärjän mukaan ehkä vaikutusvaltaisimman suomalaisuuden lähde, Zachris Topeliuksen 1875 julkaisema *Maamme* kirja. Sen valta käsitysten juurruttamisessa liittyy sen pitkälliseen käyttöön oppikirjana. Se oli käytössä vielä 1950-luvulla, joten suurin osa suomalaisista oli 1970-luvun alussa vielä niitä, jotka olivat ammentaneet siitä käsityksiä suomalaisuudesta. Suomalaisuuden määrittelyyn osallistuivat kansallisromanttisella kaudella ja sen jälkeen toki muutkin kuin

Topelius, esimerkiksi suomalaista maisemaa kuvaavat taiteilijat ja suomalaisuutta musiikillisista piirteistä etsivät säveltäjät ja musiikin kuluttajat. Topeliuksen määrittelemällä suomalaisuudella oli kuitenkin valta-asema. Ja juuri siitä suomalaisuudessa onkin kysymys. Määrittelyn suomalaisuudesta voittaa se käsitys, joka saa eniten valtaa.

Katri Helenan julkisuuskuvan kannalta olennaiset osat topeliaanisesta suomalaisuudesta olivat seuraavia: Suomalaiset olivat Topeliuksen mukaan ajan kuluessa, asumalla pitkään yhdessä, synnyttäneet heille ominaisen kansanluonteen. Suomalaiset olivat uutteria ja kestäviä, voimakkaita ja ankarrassa pohjoisessa ilmanalassa karaistuneita, vaikeuksissakin toivon säilyttäviä, elinvoimaisia, kärsivällisiä ja uhrautuvaisia, sitkeästi oman ajattelu- ja elämäntapansa säilyttäviä, itsepintaisia, esivaltaa kunnioittavia, vapautta rakastavia sekä kaukana Euroopasta ja muusta sivistyksestä olevasta sijainnistaan huolimatta tiedonhaluisia ja oppia rakastavia. (Topelius 1981, 124-126.)

Topelius kuvasi Maamme-kirjassaan myös karjalaisuutta. Topeliuksen (1981, 154-155) mukaan karjalaiset olivat muodoltaan solakoita ja heillä oli eloiset siniset silmät. Hämäläisiin verrattuna karjalaiset olivat luonteeltaan avomielisempiä, ystävällisempiä, liikkuvampia, toimeliaampia ja puheliampia. Toisaalta Karjalaiset olivat hellätunteisia ja suuttuivat ja leppyivät nopeasti. Karjalaisten mieleen olivat leikit ja kauniit (karjalaisten runoseppien sepittämät) laulut ja sen Topelius näkee syyksi siihen, että niin paljon lauluja oli kerätty nimenomaan Karjalasta. Edelleen karjalaiset olivat hyviä kauppiaita ja ”tekivät rahaa pienillä kivilläkin”. Karjalainen oli kerta kaikkiaan se valoisampi suomalainen, vilkas, herkkäuskoinen kuin lapsi, herkkä oppimaan ja luonnonlahjakas.

Karjalaisuutta koskee sama kuin suomalaisuuttakin. Maamme-kirjassa luonnehdittu suomalaisuus tai karjalaisuus ei perustu tutkittuun tietoon vaan se on käsitys, ideologia ja yleistys. Toisaalta Hyrkkänen (2002, 79-80) kirjoittaa, että ideologia voi pitkän ajan kuluessa sulautua mentaliteettiin, muuttua itsestäänselvyudeksi ja toisaalta mentaliteetti on ideologian edellytys, uskomus. Jo Topeliuksen kirjoittaessa Maamme kirjaa mentaliteetti vaikutti siihen, minkälaisia asioita suomalaisuuteen haluttiin liittää. Siksi esimerkiksi Siikalan suullisesta perimätiedosta löytämät suomalaisille yhteiset ajattelun mallit, käytännöllinen luonnonläheisyys, talonpoikainen yksinkertaisuus ja tiukka ”hyvän elämän” normeihin pitäytyminen, vaikuttivat myös Topeliuksen ajattelussa. Siikalan mukaan stereotyyppiset ajattelun mallit suomalaisuudesta ja kulttuuriset mallit, jotka kantavat arvoja vaikuttavat kulttuurisessa vuorovaikutuksessa valintoihimme ja sitä kautta myös tulevaisuuteemme. Toisaalta ne tarjoavat aineksia selviytymiseen, kun kriisi kohtaa. (Siikala 1996, 147.)

5.4. Suomalaisuus Katri Helenan julkisuuskuvassa 1964-1974

Puhe suomalaisuudesta Katri Helenan yhteydessä alkoi Puhelinlangat laulaa -levyn ilmestymisen jälkeen. Se liittyi ensin siihen, kuinka Suomen kansa ”otti Katri Helenan omakseen”, sillä se piti niin paljon Katri Helenan musiikista. Suomalaisuuteen viittaavia ilmaisuja ja piirteitä löytyi, kun tekstiä tulkitsi suomalaisuuden piirteitä etsien. Tätä tarkastelua perusteli se tieto, että Katri Helenan kerrottiin artikkeleissa suoraan edustavan suomalaisuutta. Tietenkään suomalaisuuden piirteitä ei etsittäisi kenen tahansa henkilön julkisuuskuvasta. Suomalaisuus ilmeni Katri Helenasta kertovissa artikkeleissa monin eri tavoin, vihjeinä ja johtolankoina, jotka synnyttivät lukijan päässä mielikuvia ja assosiaatioita. Yleisimmin suomalaisuuden piirteisiin viitattiin hyvin pinnallisella tasolla. Assosiaatioissa Katri Helena yhdistyi esimerkiksi niihin topeliaaniseen suomalaisuuteen liittyviin ominaisuuksiin, joita jo aikaisemmin tässä ja suomalaisuutta käsittelevässä luvussa käytiin läpi tai muihin suomalaisuuteen viittaaviin asioihin vaikkapa kansanlauluun tai Suomen kansaan. Nämä piirteet viittaavat mielestäni siihen, että Katri Helenaan liitetty suomalaisuus pohjautuu itsestäänselvyytenä sisäistetyille ainekselle ja on idealisoitua ja normatiivista. Tämän tyyppistä suomalaisuutta voidaan Lehtosen mukaan löytää juuri populaarijulkisuudesta (Lehtonen et al. 2004, 121).

Seuraavaksi esittelen niitä erilaisia tapoja, joilla suomalaisuuteen viitattiin tai ilmaisuja ja piirteitä jotka voitiin tulkita suomalaisuuteen viittaaviksi Katri Helenan julkisuuskuvassa.

- 1) Toimittajien puheessa Katri Helenan suomalaisuus tuotiin julki ilmaisuissa, joissa Katri Helena ja suomalaisuus liitettiin yhteen mielikuvaksi, esimerkiksi ”Katri Helena on kuin kansanlaulu” (02151) tai ”koko Suomen kansan Katri” (02081).
- 2) Suomalaisuutta ilmensi Puhelinlangat laulaa -kappaleen romantisoitu maalaismaisema ja kappaleen sanoitus, jossa kulkijapoika käy ”vapaana kuin taivaan lintu”. Jo Topelius määritteli suomalaiset vapautta rakastaviksi, joten topeliaaniseen suomalaisuuteen viitattiin pinnallisella tasolla.
- 3) Suomen kansan ja Katri Helenan välinen suhde syntyi ja luotiin ilmaisuissa, joissa Puhelinlangat laulaa -kappaleen menestystä luonnehdittiin. Esimerkiksi ”Yksi ainoa levy ja kokonainen kansakunta on myynyt sielunsa...”. (01017.) Tai ”...Puhelinlangat laulaa. Sen kansa otti omakseen.” (02073.) Katri Helenasta tuli näin vähitellen ”koko Suomen kansan Katri” (02081), ”Suomen kansan lempilapsi” (02139) ja ”suomalaisten ikioma Katri-Helena”

(02142). Erään artikkelin mukaan ”Suomen kansa rakastui Katri Helenaan” (01098). Tämä Suomen kansan ja Katri Helenan välinen suhde johti siihen ajatukseen, että Katri Helenan kuulumisten alettiin ajatella kuuluvan kansalle, koska ”kansa otti hänet omakseen”. Hänen vaadittiin siis paljastavan itsestään myös yksityisiä asioita. Toisaalta tämä liittyi myös tähteyteen, jonka syntyminen vaatii tähden yksityiselämän ulottuvuutta. Katri Helena halusi miellyttää mahdollisimman monia suomalaisia ja vältti tuomasta esille itsestään sellaista, mikä vähentäisi hänen suosiotaan.

- 4) Suomen kansa määritteli teksteissä suomalaisuutta käyttämällä esimerkkinä Katri Helena, sitä minkälainen Katri Helena sen mielestä on. Se katsoi Katri Helenan symboloivan tai edustavan suomalaisuutta. Suomen kansa alkoi määrittellä, minkälainen Katri Helenan myös tulisi olla, kuten seuraavassa sitaatissa: ”...hän on kuvissa juuri sellainen kuin Suomen kansan mielestä hänen pitääkin olla – herttainen.” (01089.) Toisaalta erään lehden kaan ”Katri Helenan olisi syytä muistaa olevansa pieni tyttö Pohjois-Karjalasta” (01098).
- 5) Suomalaisuuteen vihjasivat ilmaukset, joissa Katri Helena ja Suomen luonto kiiltokuvamaisimmillaan, tyypillisimmissä kansallisromanttisissa kuvissa tai suomalaiset perinteet ja niiden symbolit (sauna) liitettiin yhteen, esimerkiksi:

”Katri Helena on oikea Katri Helena vasta romanttisena valkorunkoisten koivujen keskellä kirkasvetisen järven rannalla tai punaposkisena ja pirteänä valkoisilla hangilla” (01166).

”Hän rakastaa suomalaista luontoa. Takana on parin viikon loma yksinäisen erämaajärven rannalla.

– On palvattu lihaa savusaunassa, hän naurahtaa...” (02151.)

Kansallisromanttisessa ajattelussa suomalaisuuden nähtiin ilmenevän suomalaista luontoa kuvaavissa maalauksissa, erityisesti järvimaisemissa (Kärjä 2005, 79). Suomalaista luontoa arvostettiin itsessään aiheena ja se nähtiin suomalaisten rakkauden kohteena. On mahdollista, että suomalaisuuden ja suomalaisen luonnon yhdistäminen on tullut Katri Helenan julkisuuskuvaan näiltä ajoilta mentaliteetin kautta. Myös Katri Helenan sanottiin artikkeleissa rakastavan suomalaista luontoa, joka voi olla luontaista, mutta korostettuna saa aikaan assosiaation kansallisromanttiseen suomalaisuuteen.

- 6) Katri Helenan ääntä kuvattiin raikkaaksi (02007). Raikkaus voidaan yhdistää adjektiivina myös kansallisromanttisesti kuvattuun suomalaiseen luontoon, erämaahan, jossa järvet ovat

kirkkaita ja ilma raikas. Katri Helena voisi siis tarvittaessa ilmentää äänellään suomalaista luontoa.

- 7) Katri Helenasta tuotiin esiin luonteenpiirteitä, jotka voidaan yhdistää topeliaaniseen suomalaisuuteen: Katri Helenalla oli sisua, sinnikkyyttä ja päättäväisyyttä, hän oli sitkeä kuin suomalainen kataja ja säästeliäs. Sisu tarkoittaa Kielitoimiston sanakirjan (2004, ??) mukaan sitkeää, hellittämätöntä tahdonvoimaa, sinnikkyyttä ja lannistumattomuutta. Topelius puhuu puolestaan itsepintaisuudesta, uutteruudesta ja kestävyydestä, jotka viittaavat niin ikään lannistumattomuuteen. Siikala kirjoittaa, että ylellisyys ja tuhlaavaisuus ovat tulleet kulttuurimme vasta vähän aikaa sitten. Ne on sulatettu hitaasti siitä huolimatta, että Suomi on ollut kaupungistunut jo muutaman vuosikymmenen ajan. (Siikala 1996, 147.) Säästäväisyys on siis tästä päätellen kuulunut suomalaiseen mentaliteettiin. Sen voidaankin ajatella kuuluvan suomalaisen kansankulttuurin suullisessa perinteessä säilyneisiin hyvän elämän normeihin, joista Siikala (1996, 147) myös puhuu. Katri Helenan luonteesta on siis löydettävissä sekä topeliaanisen suomalaisuuden piirteitä että suullisena perinteenä säilyneisiin suomalaisia yhdistäviin ajattelun malleihin liitettävien hyvän elämän normien mukaista säästäväisyyttä.
- 8) Katri Helena on kotoisin sodanjälkeisestä Karjalasta ja sillä oli erityinen merkitys, koska se tuotiin artikkeleissa usein esiin. Sodanjälkeiseen Karjalaan suhtauduttiin teksteissä tunteenomaisesti kuten suomalaisuuteenkin. Puhuttiin ”pommien runtelemasta Karjalasta” (01072). Katri Helenan lapsuudesta kerrottiin, kuinka ”pieni Katri lauloi rusetti päässä pihamaalla ja telmi juoksuhaudoissa, joista ruudinsavu oli muutamia vuosia sitten häipynyt taivaan sieneen.” (01073.) Nämä lauseet vihjasivat toisaalta yhteiseen historiaamme, juuri päättyneeseen sotaan ja Karjalan menettämisen jättämään traumaan, joka oli tehnyt Karjalasta suomalaisille merkityksellisen paikan. Toisaalta Karjalalla oli erityismerkitys jo 1800-luvulla, kun karelianistit alkoivat suhtautua Karjalaan tunteenomaisesti maana, josta laulurunouden ajateltiin kumpuavan ja jonka asukkaiden ajateltiin edustavan Kalevalan muinaisten suomalaisten jälkeläisiä. Karjalaan liittyy ihmisten mielissä edelleen tänä päivänä paljon tunteita: vaaditaan Karjalan palauttamista tai Karjalasta puhumisen lopettamista. Voidaan siis ajatella, että Karjalalla on erityinen sija tunteita herättävän paikkana suomalaisten mielissä. Katri Helena oli kotoisin Tohmajärveltä, pienestä karjalaisesta kylästä. Nuorena Katri Helena tapasi ihmisiä, jotka kärsivät puutetta menetettyään kotinsa sodassa. Hän oli siis nähnyt sodasta kärsineitä ja pystyi sitä kautta eläytymään heidän kokemuksiinsa. Katri Helena saattoi olla ylpeyden aihe Karjalasta tai maalta kotoisin oleville suomalaisille, esimerkki siitä, kuinka

pienestä maalaiskylästä ja erityisesti karjalaisesta maalaiskylästä voi ponnistaa kuuluisuuteen. Tunteen tasolla oli siis merkityksellistä, että Katri Helena oli kotoisin juuri Karjalasta. Hänen karjalaisuutensa saattoi vedota moniin suomalaisiin.

- 9) Topeliaanista karjalaisuutta tuotiin ilmi Katri Helenan luonteeseen liittyvissä määrittelyissä. Katri Helena ”hoiteli leivisköitään paremmin kuin moni muu” on määrittely, joka voidaan yhdistää Topeliuksen määritelmään karjalaisten liikemiesvaistosta, kyvystä ”tehdä rahaa pienillä kivilläkin”. Katri Helenan äiti oli ”puheliashahmo, iloinen karjalainen” (02121), jonka luonteenpiirteitä Katri Helenassa nähtiin olevan. Puheliaisuus ja iloisuus ovat kuin suoraan Topeliuksen Maamme kirjasta. Katri Helena sattui täyttämään topeliaanisen karjalaisuuden määritelmän myös siksi, että hänet kuvattiin reippaaksi, iloiseksi ja välittömäksi ja hänellä oli luonnonlahja, laulutaito, joka oli suhteellisen pienellä koulutuksella noussut kukoistukseensa. Toisaalta todettiin, että ”hän pahoittaa mielensä herkästi, mutta leppy nopeasti” (01138 kuvateksti), ja että hän on myös ”tosi toimelias nainen” (02176). Topelius luonnehti karjalaisten luonnetta juuri pikaisesti suuttuvaksi ja nopeasti leppyväksi. Karjalaiset edustivat hänen mukaansa myös ”hämäläisiin verrattuna toimeliaampia suomalaisia”. Topeliaanisen karjalaisuuden piirteitä löytyi siis Katri Helenasta runsaasti.
- 10) Katri Helenan arvot yhtenivät topeliaanisesta suomalaisuudesta löydettävissä olevien arvojen kanssa. Arvot tulivat ilmi puheissa ja teoissa. Arvoista tärkein oli työn tekeminen. Katri Helenan mukaan onni saavutettiin tekemällä työtä. Topeliuksen mukaan Suomen kansalaiset ovat niitä, jotka tekevät työtä maan hyväksi. Työn tekeminen on siis Topeliuksen mukaan niin tärkeää, että se määrittelee sen, kuka kuuluu Suomen kansaan ja kuka ei. Työn arvostus on liittynyt paitsi topeliaaniseen suomalaisuuteen, myös siihen, että työtä on pitänyt Suomessa aina tehdä paljon, koska ihmiset ovat eläneet suhteellisen ankarissa olosuhteissa, kylmässä ja pohjoisessa maassa, suurvaltojen naapurina. Erityisesti työtä on pitänyt tehdä sotien jälkeen, jolloin on jouduttu maksamaan sotavelkoja.

Työn arvostaminen ja sen hyvin tekemisen tärkeys tuli Katri Helenan julkisuuskuvassa ilmi jo pelkästään siinä, että siitä puhuttiin artikkeleissa paljon. Yleisö oli Katri Helenan työnantaja ja hän halusi antaa sille parastaan. Toisaalta laulajan ammatti kuvattiin raskaaksi ja vaativaksi. Tämä tähden työn vaikeuden kuvaaminen ja sen kertominen, kuinka hyvin tähti siitä selviää, on tunnusomainen piirre tähden julkisuuskuvalle. Ellisin (1992, 93) mukaan tämä on esimerkiksi fanijulkaisuissa ilmestyneiden juttujen ominaispiirre. Toisaalta Katri Helenan

kohdalla se voidaan nähdä myös suomalaisuuteen liittyvänä piirteenä. Sen kuvaaminen, kuinka raskasta iskelmälaulajan työ on iltaesiintymisineen, kiertueineen ja epävarmoine tulevaisuuksineen ja toisaalta Katri Helenan positiivinen asenne työhönsä tuottivat yhdistelmän, jossa Katri Helena näytti esimerkkiä siinä, kuinka suomalaisten tulisi suhtautua työhönsä ja tulevaisuuteensa. Optimismi, eteenpäin pyrkiminen ja toivon säilyttäminen olivat tärkeimmät elämänohjeet, joita Katri Helena esimerkillään toi esiin. Katri Helena halusi myös kehittää itseään, oppia jatkuvasti lisää. Nämä arvot vihjaavat jälleen topeliaaniseen suomalaisuuteen, johon kuuluvat toivon säilyttäminen vaikeuksissakin sekä tiedonhalu ja rakkaus oppiin.

Väitän siis, että ne käsitykset suomalaisuudesta (ja karjalaisuudesta), jotka Katri Helenan julkisuuskuvassa ilmenivät, luotiin ja omaksuttiin jo sata vuotta ennen Katri Helenaa koskevien artikkeleiden kirjoittamista. Katri Helenan siis koettiin ilmentävän jo valmiita käsityksiä suomalaisuudesta tai hänestä alettiin tietoisesti tehdä tietynlaisen suomalaisuuden perikuvaa, koska sellaiselle oli jostakin syystä kysyntää sekä kaupallisessa että kulttuurisessa mielessä. Todennäköisesti kävi molemmin päin.

Ajan kuluessa osaksi mentaliteettiamme sulautuneet käsitykset vaikuttivat Katri Helenan 60- ja 70-luvulla antamissa lausunnoissa, juttuja kirjoittaneiden toimittajien tulkinnoissa ja toisaalta myös nykyisyydessä, tutkijan päässä, tunteen tasolla mentaliteetin kautta. Katri Helenan julkisuuskuvassa mentaliteetti ilmeni käsityksinä suomalaisuudesta, siitä, minkälaisia me suomalaiset olemme tai minkälaisia meidän pitäisi pyrkiä olemaan, jotta pärjäisimme elämässä ja maailmassa ja tulisimme onnellisiksi. En väitä, että 1970-luvulla syntynyt tutkija ja 1960-luvun lopussa ja 1970-luvulla jo aikuisuutta eläneet tutkittavat olisivat tiedostetun tasolla samaa mieltä kaikesta, mitä suomalaisuus voi pitää sisällään. Tutkija pystyi kuitenkin ymmärtämään ja tulkitsemaan toimittajien 60- ja 70-luvulla tekemät tunteenomaiset viittaukset suomalaisuuden symboleihin ja suomalaisuuteen liitettyihin arvoihin mikä viittaa tunteen tasolla vaikuttavaan ja kulttuurisesti omaksuttuun yhteiseen käsitykseen, andersonilaiseen sepitettyyn yhteisöllisyyden ja toveruuden tunteeseen tai tietoon siitä, että sellainen on kulttuurissamme olemassa.

5.5. Muuttumattomuus

Jalkasen mukaan iskelmän tehtävänä on vapauttaa ihmiset hetkeksi arjesta ja johdattaa heidät lapsuuden tuntoihin tai kadotettuun tai tavoittamattomaan maailmaan. Iskelmä on kansanperinteen seuraaja ja se toimii suomalaisille terapeutina. Sekä iskelmän että kansanperinteen maailmankuvassa hyveenä pidetään muuttumattomuutta ja rituaalinomaista toistoa, jotka takaavat elämän jatkumisen ja turvallisuuden tunteen. Paitsi sanoitukset myös musiikki tukevat tätä maailmankuvaa. Tyylin täytyy pysyä muuttumattomana, sillä ”suuren myyttisen kertomuksen” laulaminen edellyttää toistamista ja kertaamista, kaavamaisuuden rituaalia. Tällä tavoin jokainen iskelmäkappale esittää kertomuksen paratiisista, jonne pääsee olemalla mukana niissä tavoissa, joilla iskelmä kokoaa ihmiset yhteen seurustelemaan ja kuluttamaan. (Jalkanen 1992, 15-17.)

Katri Helena tuli alkuun tunnetuksi juuri iskelmälaulajana, vaikka on myöhemmin laajentanut ohjelmistoaan runsaasti. Hän itse on luonnehtinut rooliaan viihdyttäjäksi. Hän on siis se henkilö, joka johdattaa ihmiset tähän iskelmän kultamaahan, paratiisiin. Hän on ilon ja valon tuoja, joka johdattaa suomalaiset pois murheesta ja arjesta. Hän esittää Jalkasen luonnehtimaa ”suurta myyttistä kertomusta”, johdattaa suomalaisia paitsi musiikkinsa myös julkisuudessa esiin tuotujen arvojensa kautta, toimii suomalaisille esikuvana siitä, miten tätä elämää tulisi elää, jotta tulisi onnelliseksi. Ja koska tässä rituaalissa hyveenä pidetään muuttumattomuutta, näyttää selvältä, miksi Katri Helenan muuttumisyrietykset torjutaan lehdistössä ja hänen toivotaan ja halutaan pysyvän vähintään sisimmältään samana. Kuten eräs toimittaja kirjoitti, ”Katriin tuttuus on turvallista ja siksi hänen ei sallita muuttuvan” (02151).

6. TULOKSET JA POHDINTA

6.1. Tulosten tarkastelu

Gradussani olen tarkastellut laulajan ja taiteilijan Katri Helenan julkisuuskuvaa lehtiartikkeleiden valossa vuosina 1964-1974 ja eritellyt sen piirteitä. Olen päätenyt siihen, että hänen julkisuuskuvassaan leimaa-antavana piirteenä on suomalaisuus, joka kumpuaa topeliaanisesta, kansallisromanttisen aatteen mukaisesta suomalaisuudesta. Se ilmenee joko pinnallisina viittauksina tai tutkijan tuloktavissa olevina suomalaisina pidettyinä arvoina, jotka yhtenevät eri aikoina muodostettujen suomalaisuuskäsitysten kanssa. Näistä suomalaisuuskäsityksistä kansallisromanttisen ajan suomalaisuuskäsitys, topeliaaninen suomalaisuus, vaikuttaa taustalla vahvimmin. Se on eräänlainen idealisoitu käsitys suomalaisuudesta. Sen ilmeneminen 60-luvun lopussa ja 70-luvun alussa ilmestyneissä lehtiteksteissä viittaa siihen, että käsitys on sulautunut osaksi mentaliteettiamme ja siinä esitetyt normit ovat sulautuneet itsestään selviksi aineksiksi käsitykseen siitä, minkälaisia me suomalaiset olemme. Lehtonen onkin havainnut, että idealisoitua ja normatiivista, rutiininomaiselle ja tiedostamattomalle, itsestäänselvytytenä sisäistetyille ainekselle pohjautuvaa suomalaisuutta tuotetaan usein juuri populaarijulkisuudessa. (Lehtonen et al. 2004, 121). Katri Helenan julkisuuskuva vuosina 1964-1974 sisälsi kuitenkin myös muunlaista ainesta.

Tutkiessani Katri Helenan julkisuuskuvaa, tutkimusaineistosta eli artikkeleista nousi esiin toistuvia teemoja. Jaoin teemat selkeyden vuoksi kahteen ryhmään, 1) Katri Helena yksityishenkilönä ja tähdenä ja 2) hänen työtään käsitteleviin teemoihin. Kuten Marko Aho kirjoittaa, musiikki tarjoaa oivan viitekehyksen esimerkiksi omien sisäisten aineksien käsittelylle. Se on sikäli merkitysvapaata että merkitykset ovat usein helposti muokattavissa tai vaihdettavissa kuulijan omiin. Toisaalta populaarimusiikkiin samastuttaessa koetaan samanlaisuutta usein samalla myös esittäjiin ja tekijöihin. Heidän musiikkinsa koetaan ja kuvitellaan heijastavan myös heidän minuuksiaan. (Aho 2002, 122.) Näin oli myös Katri Helenan kohdalla. Puhelinlangat laulaa -kappaleen kuvasto antoi pohjan sille, mitä merkityksiä alettiin liittää Katri Helenaan yksityishenkilönä ja tähdenä. Kappaleen sanoitus vihjasi mentaliteetissa vaikuttaviin käsityksiin suomalaisuudesta, jotka aktivoituivat toimittajien miellissä ja he alkoivat nähdä Katri Helenassa piirteitä tuosta suomalaisuudesta. Puhelinlangat laulaa -kappale teki Katri Helenasta tähden ja antoi leimansa hänen julkisuuskuvalleen. Toimittajat alkoivat sen vuoksi liittää häneen suomalaisuuteen viittaavia määreitä. Tähän vaikutti osaltaan myös valtava kansansuosio. Kansa ikään kuin otti toimittajien ilmausten mukaan Katri Helenan omakseen. Tähteyttä vaati yksityiselämän asioiden ja henkilökohtaisten näkemysten paljastamista julkisuudessa.

Katri Helena taisteli tätä vastaan, mutta joutui myöntymään siihen ajan kuluessa. Lehdistöissä Katri Helenalle muodostui myös niin sanottu tuhkimotarina tai elämäntarina, joka sisälsi tiedot siitä, kuinka Katri Helenasta tuli tähti.

Katri Helenan tunnistettavimmat piirteet löytyivät, kun tarkasteltiin ääntä ja ulkonäköä käsitteleviä teemoja. Katri Helenalla todettiin olevan tunnistettava äänen väri, eräänlainen metallinen sointi. Hänen ulkonäössään tunnistettavuus perustui hänen silmiinsä ja niissä olevaan katseeseen, vartalon pieneen kokoon ja vaaleisiin hiuksiin. Piirteille oli ominaista niiden muuttumattomuus. Katri Helenan pukeutumistyyli muuttui kuitenkin usein muodin mukana. Katri Helenan luonteenpiirteiden luonnehdinnalle ei löytynyt perusteluja muuten, kuin että alkuun hänen musiikkinsa tyyli yhdistettiin hänen luonteeseensa. Hänen ajateltiin olevan pirteä. Tutkijana arvioin, että Katri Helenan luonteenpiirteiden luonnehdinta perustui siihen, että hänen tähteytensä ydin, suomalaisuus, nähtiin ilmevän hänen luonteessaan. Myös hänen luonteensa, kuten hänen äänensä ja ulkonäkönsäkin, nähtiin olennaisilta osin muuttumattomina.

Artikkeleissa tarkasteltiin Katri Helenan työtä runsaasti ja eri näkökulmista. Ensimmäkin kerrottiin yleisellä tasolla, kuinka vaikeaa viihdealalla oli Suomessa menestyä ja mitä se ihmiseltä tai tähdeltä vaati. Laulajan arki esitettiin rankkana mutta Katri Helenan kerrottiin selviävän siitä loistavasti positiivisen asenteensa vuoksi. Hänellä kerrottiin myös olevan erityisiä kykyjä, joiden vuoksi hän selviää laulajan arjesta vahingoittumattomana, toisin kuin muut tähdet, puhumattakaan tavallisista ihmisistä. Ammatillinen kehittyminen oli alan vaatimus, mutta sen otti artikkeleissa usein esiin myös Katri Helena itse. Yleisö oli Katri Helenalle työnantaja, jonka hyväksi hän teki työnsä niin hyvin kuin pystyi. Työ oli siis yleisesti ottaen keskeisellä sijalla Katri Helenan julkisuuskuvassa. Tärkeää oli myös Katri Helenan asenne työtään kohtaan. Työstä puhuminen ja siihen asennoituminen voitiin tulkita yhdeksi suomalaisuuden ilmentymäksi Katri Helenan julkisuuskuvassa.

Julkisuus liittyi Katri Helenan työhön olennaisena osana jo uran alusta lähtien. Toisaalta hän ei halunnut paljastaa itsestään muuta kuin mitä oli pakko. Tämä aiheutti sen, että toimittajat ja yleisö kiinnostuivat hänestä vain lisää. Julkisuus aiheutti Katri Helenalle paineita, mutta hän selvisi niistä ja pystyi omaksuma suhtautumisen, joka auttoi häntä eteenpäin. Jo Katri Helenan uran alussa julkisuudessa annettiin kuva Katri Helenasta kilttinä tyttönä. Leima pysyi muuttumattomana koko tutkimusajanjakson ajan. Syynä oli se, ettei Katri Helena aiheuttanut julkisia skandaaleja.

Artikkeleista nousseiden teemojen tarkastelu tähteysteorioiden valossa osoitti, että Katri Helenan julkisuuskuva vuosina 1964-1974 sisälsi piirteitä, jotka ovat yleisesti tähtikuville tyypillisiä. Katri Helena esitettiin sekä tavallisena että poikkeuksellisena, hänen urakehityksensä perustui onnelliseen sattumaan ja hänen tähteytensä edellytyksenä olivat kova työ ja ammattilaisuus. Katri Helenan julkisuuskuvasta löytyi myös menestystä ja suosiota selittäviä elementtejä, tosin hänen taiteellisista ansioistaan puhuttiin vain epäsuorasti. Kysymykseen Katri Helenan suosion syistä tutkimusaineisto ei siis pystynyt vastaamaan kattavasti. Katri Helena oli kuitenkin tutkimusaineiston perusteella autenttinen tähti eli hänestä julkisuudessa esitetty kuva oli yleisön mielestä uskottava.

Suomalaisuus muodostui Katri Helenan julkisuuskuvassa uran ensimmäisinä kymmenenä vuotena leimalliseksi piirteeksi monien asioiden yhteisvaikutuksena. Toisaalta pintatasolla vaikuttivat mielikuvat, joissa Katri Helena ja kansallisromanttiset kuvat suomalaisuudesta liitettiin yhteen mielikuviksi. Katri Helenan ulkonäköä ja ääntä kuvaavat adjektiivit, kuten raikas, olivat eduksi tällaisten mielikuvien muodostamisessa. Toisaalta Suomen kansan ja Katri Helenan välille luotiin teksteissä erityinen suhde. Toimittajat kirjoittivat, kuinka kansan mielestä Katri Helenan piti olla tietynlainen. Todellisuudessa kyse oli kuitenkin siitä, mitä toimittajat ajattelivat kansan ajattelevan. He tuskin teettivät siitä laajoja selvityksiä, vaan kirjoittivat omien käsitystensä pohjalta. Kirjoittaessaan siitä, mitä kansa ajatteli, toimittajat alkoivat määritellä suomalaisuutta Katri Helenan kautta. Samalla he määrittelivät myös sitä, minkälainen Katri Helena sai ja voi olla. Katri Helenan luonteenpiirteet ja arvot oli mahdollista yhdistää topeliaanisen suomalaisuuden ja karjalaisuuden ihanteisiin. Sillä oli erityinen merkitys, että Katri Helena oli kotoisin Karjalasta, koska Karjalalla oli jo valmiiksi erityismerkityksiä suomalaisten mielissä. Lisäksi työstä puhuminen korosti Katri Helenan julkisuuskuvassa topeliaaniseenkin suomalaisuuteen liitettyä työn arvostusta ja työn tekemistä kansalaisuuden mittana. Topeliaanisen suomalaisuuden ja karjalaisuuden ihanteiden ilmeneminen teksteissä viittaa mielestäni jo aikaisemmin mainitsemaani Lehtosen ajatukseen siitä, kuinka idealisoitua ja normatiivista, rutiininomaiselle ja itsestäänselvyytenä sisäistetylle ainekselle pohjautuvaa suomalaisuutta tuotetaan populaarijulkisuudessa (Lehtonen et al. 2004, 121).

Mentaliteettia koskeva tutkimuskirjallisuus osoitti, että erilaiset uskomukset ja tietoisesti muodostetut käsitykset, ideologiat, voivat sulautua ajan kuluessa osaksi mentaliteettia, jopa tiedostamattoman tasolle. Ne voivat sitä kautta siirtyä sukupolvelta toiselle muuttumattomina. Tutkimuskirjallisuuden tietojen perusteella totesin Katri Helenan julkisuuskuvassa vuosina 1964-1974 ilmenevän suomalaisuuden olevan luonteeltaan kuviteltua, seipitettyä yhteisöllisyyden tunnetta, joka juontaa juurensa kansallisromanttisen ajan pyrkimyksiin luoda suomalaisille yhteinen kansanluonne ja löytää suoma-

laista identiteettiä kuvaavia piirteitä kaikenlaisista taiteista, aikaan, jolloin luotiin perustaa kansallisvaltion synnylle. Mentaliteetin kautta tämä topeliaanisen suomalaisuuden hahmottelema, mutta muitakin käsityksiä sisältävä suomalaisuus oli kulkeutunut 60-luvulla eläneiden ja kirjoittaneiden toimittajien käsityksiin, jotka olivat heijastuneet toimittajien kirjoitusten kautta edelleen Katri Helenan julkisuuskuvaan tuona aikana. Toisaalta mentaliteetin kautta käsitykset suomalaisuudesta ovat kulkeutuneet myös nykypäivään ja sen vuoksi tutkijan oli mahdollista ymmärtää 60-luvulla julkaistuissa jutuissa ilmenneitä viittauksia ja yhdistää mielikuvat tähän tunteiden tasolla vaikuttavaan suomalaisuuteen.

Katri Helenan julkisuuskuvaan 60-luvun lopussa ja 70-luvun alussa liittyi tietty muuttumattomuuden ja pysyvyyden elementti. Hänen haluttiin pysyvän muuttumattomana ja niin hän myös olennaisilta osin teki. Jalkanen määritteli iskelmälaulajat kansanperinteen suuren myyttisen kertomuksen esittäjien seuraajiksi. Tämän kertomuksen esittäminen edellytti kaavamaisuutta ja toistoa. Siinä maailmankuvassa muuttumattomuus oli hyve. Iskelmälaulaja johdatti Jalkasen mukaan kuulijat paratiisiin, josta jokainen iskelmäkappale esitti kertomuksen ja josta pääsi nauttimaan osallistumalla niihin tapoihin, joilla iskelmä kokosi ihmiset yhteen.

Miksi Katri Helenan julkisuukuva oli niin positiivinen? Vastaus voisi kuulua esimerkiksi niin, että Katri Helena edusti tietynlaista ihannetta. Elina Niemelä on koennut gradussaan vastaanottotutkimuksissa ilmenneitä piirteitä, joita suomalaiset iskelmätähdissä arvostavat. Niitä ovat esimerkiksi Milla Ohrankämnen (1997) mukaan diivailematon käytös, tavallisuus ja rehellisyys, helposti lähestyttävä luonne, kaverillisuus ja tunne siitä, että tähti on ”yksi meistä”. Ohrankämnen on tarkastellut ihailijoiden tulkintoja Joel Hallikaisesta ja todennut, että samalla on tultu määritelleeksi myös suomalaisuutta ja suomalaisia arvoja (Ohrankämnen 1997, 16, Niemelän 1999, 32 mukaan). Myös Lehtonen & Niemelä ovat löytäneet tutkimuksessaan suomalaisuuteen liitettyjä positiivisia, suomalaisten arvostamia piirteitä. Esimerkiksi Rautavaara, joka oli kotoisin vaatimattomista oloista, edusti suomalaisille yritteliäisyyden henkilöitymää. Hänen persoonaansa kuului ajoittaisesta rehvakkuudesta huolimatta kuitenkin vaatimattomuus ja nöyryys elämän edessä. (Lehtonen & Niemelä 1997, 100-101, Niemelän 1999, 32 mukaan.) Näissä luettelemisissäni tutkimustuloksissa, suomalaisten iskelmätähdissä arvostamissa ominaisuuksissa, on jotakin hyvin tuttua. Ne olisi voitu yhtä hyvin poimia Katri Helenasta kertovista artikkeleista. Ne eivät kuitenkaan määrittele suomalaisuutta samalla tavoin kuin esimerkiksi Topelius. Päinvastoin ne ovat selvästi jonkin verran uudempaa aines- ta. Kuitenkin niiden on todettu olevan suomalaisten yleisesti arvostamia. Joel Hallikainen on tullut tunnetuksi huomattavasti myöhemmin kuin Katri Helena, varsinaisesti vasta 90-luvulla. Siitä huo-

limatta myös 60-luvulla arvostettiin samoja piirteitä kuin 90-luvulla. Arvot siis muuttuvat hitaasti. Tämä osoittaa, että ne ovat osa mentaliteettia ja ilmenevät kulttuurisissa käytännöissä, kuten esimerkiksi ihailijoiden luonnehdinnoissa idoleistaan tai journalistisissa tuotteissa, jotka kertovat iskelmätähdistä.

Katri Helenan julkisuuskuvan positiivisuus juontui osaltaan myös niistä aikakauslehtijournalismin käytännöistä, jotka vallitsivat suurimmassa osassa suomalaisia lehtiä vielä 1960-luvun lopussa ja 1970-luvulla. Haastateltaviin suhtauduttiin kohteliaasti ja tietyistä asioista kuten seksistä kirjoittaminen oli tabu. Kohujournalismin aloitti Suomessa Hymy samoihin aikoihin kuin Katri Helena aloitti uraansa ja hänkin sai osansa uudesta skandaalijournalismista avioerojutun muodossa. Skandaalijournalismia ei saatu laajemmin Katri Helenan kohdalla aikaiseksi, sillä hän ei antanut aihetta skandaaleihin.

6.2. Katri Helenan julkisuuskuva tulosten valossa

Katri Helenan julkisuuskuva vuosina 1964-1974 näyttäytyi toimittamien kirjoittamien juttujen valossa erittäin positiivisena. Hän oli omaleimainen tähti, jonka erityispiirteenä oli tietynlainen omapäinen suomalaisuus, johon kuuluivat uskollisuus omille ajatuksille ja arvoille, sinnikkyys, ahkeruus, tärkeilemättömyys ja optimismi. Hänellä oli helposti tunnistettavat piirteet eikä hän muuttunut ajan kuluessa niin ominaisilta piirteiltään kuin sisimmältäänkään. Vaikka hän oli viihteen eli tietynlaisen näytelmän ammattilainen, hän vaikutti aidolta ja rehelliseltä ja halusi omien sanojensa mukaan säilyttää yleisönsä henkilökohtaisen kontaktin. Hän vierasti tähteyteen liittyvää jalustalle nostamista ja halusi, että häneen suhtauduttaisiin tavallisena ihmisenä. Yleisön mielestä hän oli uskottava eli hän oli autenttinen tähti.

Henkilön arvovalinnat tulevat esiin muun muassa puheessa ja teoissa. Katri Helenan kohdalla arvovalintoja tuotiin teksteissä esiin siten, että Katri Helenan annettiin kertoa, minkälainen on hyvä elämä, miten elämää pitäisi elää, jotta siitä tulisi hyvä sekä miten pitäisi käyttäytyä suhteessa toisiin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Myös suhde työntekoon, joka oli paljon esillä Katri Helenasta kertovissa artikkeleissa, liittyi arvovalintoihin. Verrattuna moniin muihin taiteilijoihin, Katri Helena edusti ja edustaa raitista ääripäätä, kun akselin toisessa päässä ovat alkoholiin sortuvat taiteilijat (katso esimerkiksi Aho 2002). Vaikea suhde alkoholiin on ollut esimerkki suomalaisille yhteisestä piirteestä. Katri Helena on tarjonnut vastapoolin rappioromantiikalle. Hän näyttäytyi tutkimusajanjaksolla jul-

kisuudessa äärimmäisen enkelimäisenä hahmona joka valoi ympäristöönsä positiivista energiaa. Koska Katri Helena on nainen, hän edusti erityisesti suomalaisen naisen ihannetta. Sukupuoli ei kuitenkaan vaikuttanut pinnallisesti tarkastellen olevan tärkeää Katri Helenan julkisuuskuvassa. Hänet koettiin ja esitettiin melko aseksuaalisena olentona, josta pitivät kaikenikäiset ihmiset ja sekä miehet että naiset. Toisaalta hänen ulkonäöstään puhuttiin paljon ja sitä kommentoitiin aika ajoin hyvinkin yksityiskohtaisesti. Sukupuolittuneen puheen ja naiskuvan tutkiminen Katri Helenan julkisuuskuvassa olisikin ansainnut enemmän huomiota kuin se tässä gradussa sai. Sen tutkiminen asianmukaisella tavalla olisi kuitenkin vaatinut laajempaa perehtymistä kyseiseen tutkimusalaan, ja siihen tutkimuksen aikataulun puitteissa ei ollut mahdollisuutta.

6.3. Tutkimuksen onnistumisen ja luotettavuuden arviointi

Tutkimus Katri Helenan julkisuuskuvasta lähti paitsi tutkijan kiinnostuksesta tehdä tutkimus naismuusikosta, myös siitä, kun kävi ilmi, että saatavilla olisivat Katri Helenasta kerätyt leikekirjat. Julkisuuskuva oli luonnollinen tutkimuskohde, sillä siitä journalistinen aineisto voi kertoa jotakin. Jos olisin lähtenyt tutkimaan Katri Helenan julkisuuskuvaa jonkin muun kuin leikekirja-aineiston perusteella, tutkimuksesta olisi voinut tulla erilainen. Esimerkiksi Katri Helenan musiikin ottaminen osaksi tutkimusta ja sen tutkiminen, mitä arvoja se kannattelee, olisi ollut mielenkiintoinen laajennus. Jos taas Katri Helenasta olisi ollut saatavilla muunlaistakin aineistoa, esimerkiksi keikkatalitointeja, olisi tähtikuvaa voinut tutkia laajemmin ja tarkemmin.

Tämän tutkimuksen lähtökohtana olleen laajan Katri Helenaä käsittelevän leikekirja-aineiston valokuvaaminen ja tallentaminen arkistoon jälkipolvia varten oli kuitenkin myös arvokasta sinänsä. Tämän työn puitteissa sitä ei olisi voitu käsitellä tämän laajemmin ainakaan samalla syvyydellä. Järkevää jälkikäteen ajateltuna olisikin voinut olla ottaa tarkastelun kohteeksi lyhyempi ajanjakso. Toisaalta ongelmana oli lähdetietojen puuttuminen monista artikkeleista.

Syvempi paneutuminen Suomen historiaan ja erityisesti 60- ja 70-lukuun olisi voinut tuoda lisävalaistusta suomalaisuuden tarkasteluun. Suomalaisuuskäsityksiin olisin kaivannut myös muita aineksia kuin topeliaanisen suomalaisuuden, sillä on todennäköistä, että myös muunlaiset ainekset, muina aikoina syntyneet käsitykset suomalaisuudesta, vaikuttivat tutkimusajanjaksoon liittyvässä mentaliteetissa. Aikataulu kuitenkin tuli tässä vastaan enkä ehtinyt hankkia enempää tutkimuskirjallisuutta.

Samoin kiltin tytön leiman ja yleisesti naiskuvan käsittely Katri Helenan julkisuuskuvassa jäi tässä tutkimuksessa pinnalliselle tasolle.

Käyttämäni menetelmä, teemoittelu, perustuu pitkälti tutkijan tulkintaan. Sen hyödyntäminen vaatii järjestelmällisyyttä ja laajojen tekstiaineistojen hallintaa. Tämänäyttöisessä työssä virheitä voi sattuua, ellei tutkija ole tarkkana esimerkiksi lähdeviitteiden käytössä. Menetelmässä voi myös helposti sortua liian yksinkertaistaviin yleistyksiin ja unohtaa yksityiskohdat.

Kokonaisuutena tutkimus onnistui mielestäni hyvin, sillä pystyin antamaan vastauksia esittämiini tutkimuskysymyksiin. Tutkimus toi näkyväksi sellaista, joka oli jo koettua, mutta ei vielä tiedostettua eli sitä, minkälaiselta Katri Helenan julkisuuskuva tutkimusajanjaksona 1964-1974 näytti ja miten suomalaisuus siinä ilmeni. Se kertoi myös, minkälaista tuo suomalaisuus oli eli minkälaisia samaistumisen mahdollisuuksia Katri Helenan julkisuuskuva tarjosi. Tutkimus ei luonnollisesti kattanut kaikkia mahdollisia Katri Helenasta tehtävissä olevia merkitystulkintoja, mutta tarjosi yhden mahdollisen tulkinnan. Tutkimus tuotti myös tietoa iskelmämusiikin alalla toimivasta naismuusiikosta, josta ei ole aikaisemmin tehty tutkimusta. Iskelmämusiikin alalla toimivista naisista ei yleisesti ottaen ole juuri tehty Suomessa tutkimusta lukuun ottamatta proseminaaritasoista tutkielmaa Laila Kinnusesta, joka on tehty Helsingin Yliopiston musiikkitieteen oppiaineessa.

6.4. Lopuksi

Lopuksi on vielä syytä pohtia muutamia kysymyksiä, joita tämän tutkimuksen tekeminen on herättänyt. Pohdin mikä merkitys tähdillä on kulttuurissamme, miten Katri Helenan julkisuuskuvan tutkimuksessa ilmenneet seikat liittyvät musiikkiin ja miten globalisaatio vaikuttaa kansallisiin identiteetteihin ja kansallisuuden symbolien tai stereotyyppisen suomalaisuuden representoinnin tarpeellisuuteen. Vertaan Katri Helenaa toiseen kansallisuuden symboliin, Sibeliukseen. Kerron, miten vuoden 1965 Euroviisut, joihin Katri Helena ei päässyt edustamaan Suomea, ovat vahvistaneet hänen asemaansa kansallisena menestystarinana. Lopuksi tarkastelen vielä Katri Helenan haastattelua, joka julkaistiin Helsingin Sanomissa 31.10.2009.

Mikä merkitys tähdillä on kulttuurissamme? Marko Ahon mukaan läntisessä maailmassa on ollut havaittavissa maallistumisen tendenssi jo 1500-luvulta lähtien. Kristillisten instituutioiden valta on alati heikentynyt. Sen sijaan media ja sitä kautta viihdemaailma on saanut uudenlaisen roolin myytien ja rituaalien toteuttamisen paikkana. Uskonnonharjoitukselle on tarjoutunut uusia muotoja. Us-

konnollisten rituaaleja on esitetty nykyisin löytyvän erityisesti joukkotiedotuksen kentältä. Kuten Aho huomauttaa, myös Suomi-iskelmän traagisten idolien ja perussymbolien ihailuun liittyy paljon perinteisen uskonnonharjoittamisen kanssa analogista ainesta. (Aho 2002, 121-122.) Tämän tiedon valossa Katri Helenan asema on huomattava, sillä hän on vaikuttanut mediassa tähtenä kauan. Hänen ajatuksiaan on luettu lehdistä vuosikymmeniä. Hänellä on siis kulttuurista valtaa sellaisten suomalaisuutta määrittelevien ominaisuuksien ylläpitäjänä, joita hän edustaa. Hänen julkisuuskuvansa on myös sikäli yhtenäinen, looginen ja uskottava, että hänen sitä kautta julkituomansa ja kannattamansa arvot ovat niin yleisellä tasolla, että ne on helppo ymmärtää ja niihin on helppo uskoa. Tämä on varmasti myös yksi syy hänen pitkään suosioonsa. Hän tuo julki itsestään lähinnä sellaista, joka sopii tähän arvokehukseen eli hän ei aktiivisesti muuta omaa julkisuuskuvansa. Toisaalta hän on ollut niin pitkään julkisuudessa, että ihmiset ovat ehtineet muodostaa hänestä tietyn mielikuvan. Sitä on myös vaikea muuttaa, ellei tee jotain todella radikaalia.

Miten Katri Helenan julkisuuskuvan tutkimuksessa ilmennyt suomalaisuus liittyy musiikkiin? Katri Helena on ansainnut paikkansa suomalaisuuden symbolina nimenomaan musiikkinsa kautta. Toisaalta hänen ilmentämänsä arvot ovat tulleet laajalle yleisölle tunnetuiksi mediajulkisuuden kautta. Molempia ulottuvuuksia tarvittiin, jotta Katri Helena saattoi muodostua siksi, mikä hän nyt on. Yleisö halusi kuunnella vuonna 1964 juuri Puhelinlangat laulaa -kappaletta, kuvausta romantisoitusta maalaismaisemasta, koska kappale herätti heissä tunteita. On todennäköistä, että kansainvälistyminen ja nuorison kapinointi herätti osassa kansaa pelkoa ja kaipuuta menneeseen. Maaseutu oli tyhjenemässä, kaupungistuminen vauhdissa ja Suomi rakennemuutoksen kourissa. Tietynlainen romanttinen 1950-luvun elokuvien ja menneen agraarin ajan suomalaisuus, jota Puhelinlangat laulaa -kappale ilmentää, ruokki nostalgiaa. Toisaalta nuorilla saattoi olla myös tarvetta tietynlaiselle identiteetinmuodostukselle, johon ammennettiin aineksia paitsi menneisyydestä myös uudesta, ulkomailta ja nuorisokulttuurista tulevasta aineksesta.

Kansallisille menestystarinoille ja arvoja kannatteleville symboleille tuntuu olevan edelleen tilausta, sillä ne antavat uskonvahvistusta sille, että suomalaiset ja Suomi pärjäävät kansainvälisessä kilpailussa. Esimerkiksi musiikin alueella voidaan nimetä monta suomalaisuutta ylläpitävää symbolia, vaikkapa Nightwish ja Rasmus, joiden menestyksestä ulkomailla raportoidaan ahkerasti mediassa. Myös menestyvät suomalaiset yritykset kannattelevat suomalaista identiteettiä, esimerkiksi Nokia ja Marimekko. Se, minkälaisia arvoja ne sisältävät, olisi mielenkiintoinen tutkimusaihe. Toisaalta media kertaa ahkerasti myös niitä uhkia, joita Suomi ja itsestäänselvytensä sisäistetty suomalaisuus kohtaavat globalisoituvassa maailmassa. Pohditaan, mitkä kriisit odottavat tulevaisuudessa, kun

suomeen saapuu yhä lisää ulkomaalaisia ja loppuuko Suomesta työ, kun teollisuus siirtyy halvan työvoiman maihin. Topeliaanisen suomalaisuuden määritelmän perusteella työn loppuessa Suomea ja suomalaisia ei enää olisi olemassa. Tietyntyypinen oikeistolainen kansallistunne, ehkä voitaisiin puhua kansallisesta uhosta, näyttäisi olevan kasvussa kansan syvissä riveissä ja politiikassa niin Suomessa kuin monissa Keski-Euroopan maissakin. Taistellakseen tällaista kehitystä vastaan median olisi luotava uudenlaista moniarvoisempaa suomalaisuutta, sellaista, johon mahtuisivat myös maahanmuuttajat ja muuttuva Suomi. Työ on tärkeää, mutta sen sijaan, että mediassa kerrataan uhkakuvia siitä, kuinka työ loppuu, enemmän palstatilaa voitaisiin antaa uusille ideoille siitä, kuinka sitä voitaisiin luoda lisää tässä uudenlaisessa tilanteessa.

Stuart Hall kirjoittaa, että synnymme kansallisiin kulttuureihin ja ne tarjoavat meille identiteetin rakennusaineet, mutta esimerkiksi englantilaisuus (tai suomalaisuus) ei ole geeneissämme vaan tiedämme mitä on olla tietyn kansan jäsen, koska kansallisuus on välittynyt meille kulttuurin representaatioissa. Tästä huolimatta ajatellaan, että kansallisuus on jotenkin olennainen osa meitä. (Hall 2002, 45-46, suluissa oleva huomautus kirjoittajan.) Kansallisen kulttuurin jäsenet ovat aina yhteiskuntaluokan, sukupuolen ja rodun näkökulmista erilaisia. Kansallisen kulttuurin pyrkimys on yhdistää heidät kaikki samaan kulttuuriseen identiteettiin. Kansallinen kulttuuri ei siis ole vain kohde, jolle voidaan osoittaa uskollisuutta, sitoutumista ja johon voidaan identifioitua symbolisesti, vaan siinä on kysymys myös kulttuurisesta vallankäytöstä. Historiassa yhtenäistäminen onkin usein tapahtunut tukahduttamalla kulttuuriset erot väkivaltaisesti pitkään kestäneissä valloitusprosesseissa. (Hall 2002, 52-54.) Jotta tällainen yhtenäisyys voisi säilyä tarvitaan jatkuvasti uusia kansallisen kulttuurin representaatioita, jotka vaikuttavat kulttuurissamme. Siksi tarvitaan suomalaisuuden symboleita. Suomalaisuuden sisällön muuttuessa yhden henkilön on kuitenkin enää nykypäivänä vaikea edustaa kokonaista kansakuntaa.

Stuart Hallin mukaan globalisaatio ei ole uusi ilmiö, vaan se on liittynyt jo kapitalismiin. Pääoma on aina keksinyt keinot ylittää kansallisvaltioiden rajat. Globalisaatio vaikuttaa kansallisiin identiteetteihin kolmella tavalla. 1) Kansalliset identiteetit joko rapautuvat, sillä kulttuuri homogenisoituu, 2) ne vahvistuvat, koska globalisaatiota kohtaan kohdistuu vastarintaa tai 3) ne ovat rappeutumassa, mutta tilalle syntyy uusia yhdistelmäidentiteettejä. (Hall 2002, 57-58.) Vaikuttaa siis siltä, että myös kansallisen identiteetin kohdalla joko muutoksiin sopeudutaan tai niitä vastustetaan. Tällä hetkellä ainakin osa Suomen kansasta vastustaa kulttuurin homogenisoitumista ylikorostamalla suomalaisuutta. Tähän liittyy esimerkiksi muukalaisviha. Tarvitsematta mennä näin äärimmäisyyksiin muutoksen pelossaan, on luonnollista, että epävarmoina aikoina, niin kuin nyt, aletaan hakea turvaa

menneisyydessä muodostetuista käsityksistä siitä, mitä on olla suomalainen, kuinka on ennen pärjätty ja saavutettu hyvä elämä. Kuten Siikala kirjoitti, ajattelun stereotyyppiset mallit suomalaisuudesta ja kulttuuriset mallit, jotka kantavat arvoja, tarjoavat aineksia selviytymiseen, kun kriisi kohtaa. (Siikala 1996, 147.)

Vertaan vielä Katri Helenaa toiseen vahvaan suomalaisuuden symboliin, Sibeliukseen. Mitä Katri Helenassa on sellaista, mitä Sibeliuksessa ei ole? Sibelius ja Katri Helena vaikuttavat kulttuurin eri kategorioissa, joten heidän merkitystään on vaikea vertailla keskenään. Sibelius sijoittuu perinteisessä korkea-matala tarkastelussa korkeakulttuurin puolelle, kun taas Katri Helena on populaari tähti. Sibeliuksesta on kirjoitettu hyllymetreittäin kirjoja, mutta Katri Helenasta vain muutama. Silti Katri Helena saa musiikkinsa avulla todennäköisesti kyyneliin suuremman määrän suomalaisia kuin Sibelius. Voi jopa olla, että Katri Helenan julkaiseman musiikin yhteenlaskettu kesto on pidempi kuin Sibeliuksen teosten. Taiteilijoina Sibelius ja Katri Helena ovat omissa kategorioissaan arvostettuja ja merkityksellisiä, mutta ei voida sanoa, kumman merkitys on suurempi. Se ihmisten joukko, jolle he ovat merkitseviä, ei välttämättä ole sama. Sibelius ei ole merkittävä kaikille suomalaisille, kuten ei myöskään Katri Helena. Suomalaisuuden symboleina he ovat kuitenkin molemmat tärkeitä. Katri Helena ei kuitenkaan ole vielä saanut tutkijoiden piirissä samanlaista tunnustusta kuin Sibelius. Se voi johtua osittain seuraavasta. Aho määrittelee väitöskirjassaan neljä tähteyden ulottuvuutta. Ne ovat kotonaan musisoiva harrastelija, rivimuusikko joka voi olla myös ammattilainen, julkisuuden henkilö ja legenda. (Aho 2002, 47). Katri Helena lukeutuu tässä jaottelussa julkisuuden henkilöihin eli kuuluisuuksiin. Katri Helenan etu verrattuna Sibeliukseen on se, että hän on edelleen elossa ja voi luoda uutta musiikkia, esiintyä uusissa haastatteluissa ja luoda ihmisille lisää merkityspotentiaalia käytettäväksi samaistumisen välineenä. Hän on kuuluisuus, jolla on myös julkinen tähden yksityiselämän ulottuvuus. Toisaalta se, että hän on edelleen elossa oleva tähti, estää häntä koskevia kertomuksia irtautumasta todellisuudesta. Sibelius puolestaan on jo muuttunut legendaariseksi, henkilöksi, joka elää kertomuksissa. Hän on siis kuolematon. Yhteistä Sibeliukselle ja Katri Helenalle on siis se, että heidän elämäntyöllään, musiikilla, on suomalaisille suuri merkitys ja molemmat kannattelevat kansallista identiteettiä.

Katri Helenan uraan liittyy vielä yksi asia, joka on vahvistanut hänen asemaansa kansakunnan muistissa suomalaisena menestystarinana. Mari Pajalan mukaan vuoden 1965 Euroviisuihin liittyi laaja yleisönosastokirjoittelu. Katri Helena olisi yleisön mielestä pitänyt lähettää Euroviisuihin Suomen edustajana esittämään letkajenkka Minne tuuli kuljettaa sen sijaan, että sinne lähetettiin Yleisradion valitsema Viktor Klimenko kappaleella Aurinko laskee länteen. Kävi niin, että Klimenko sai kilpai-

lussa nolla pistettä, kun taas Euroviisut voitti Luxemburgin ”Vahanukke”, joka muistutti tyyliältään letkajenkkaa. (Pajala 2005, 200-201.) Helsingin sanomat kirjoitti, että ”Katri-Helenan näköinen, Katri-Helenan kokoinen ja Katri-Helenan tyylinen tyttö, jolla oli Katri-Helenan kampaus, Katri-Helenan hymy ja Katri Helenan ääni meni ja voitti viisukilpailun” (Niemi & Pernaa 2005, 8).

Pajalan mukaan tätä tapahtumaa on jossiteltu siitä lähtien. Suomalaiset kokivat, että Katri Helena olisi voinut voittaa Euroviisut. Tässä on tietenkin unohdettu se seikka, että alueraadit olisivat valinneet Napolin kilpailuun tyystin toisen esittäjän, Marjatta Leppäsen, jonka kappale oli surumielinen ja hidas kuten Klimenkonkin. Pajalan mukaan Euroviisuja käsittelevä puhe on yli neljän vuosikymmenen ajan tarjonnut kontekstin, jossa on tuotettu tietynlaista suomalaisuutta. Suomen viisumenestys on ollut perinteisesti huono ja vuoden 1965 tapahtumien muisteleminen on liitetty yleisesti siihen käsitykseen, että Suomi on kyvytön sovittamaan ajoituksensa yhteen Länsi-Euroopan kanssa. Jos Katri Helena olisi voittanut Euroviisut, sillä olisi voinut olla ratkaiseva merkitys suomalaiselle identiteetille ja kansalliselle itsetunnolle. Letkajenkan menetetyin mahdollisuuden muisteleminen on perustunut ajatukseen, että Suomessa olisi kyllä ollut kansainvälistä menestyspotentiaalia, jos se olisi osattu käyttää hyödyksi. (Pajala 2005, 200-206.) Sillä mitä Katri Helenan tapainen tähti tekee tai mitä hänelle tapahtuu, voi siis olla pitkäkestoisiakin seurauksia, joiden vaikutus ulottuu kokonaisen kansakunnan mielikuvaan siitä, mihin se pystyy ja mihin ei.

Helsingin Sanomissa ilmestyi 31.10.2009 sivunkokoinen Pirkko Kotirinnan kirjoittama Katri Helenan haastattelu Katri Helena kertoo salaisuuden. Tarkastelin sitä nähdäkseni, onko siinä näkyvissä edelleen samoja piirteitä kuin 60- ja 70-luvun haastatteluissa. Haastattelu oli tehty, sillä Katri Helena oli julkaisemassa 4.11.2009 uuden levyn Tulet aina olemaan. Artikkelin mukaan Katri Helenasta on tullut ”kansakunnan lohduttaja”. Tämä johtuu osittain siitä, että hän on kokenut elämässään sekä miehensä että poikansa kuoleman ja selvinnyt niistä. Toisaalta yksityiselämän kokemukset ovat vaikuttaneet siihen, minkälaista musiikkia hän on valinnut esitettäväkseen. Lauluissa on sanomaa esimerkiksi luopumisesta. Hän siis näyttää edelleen esimerkkiä suomalaisille, tällä kertaa siinä, miten selvittää elämän suurista kriiseistä. Tämä sanoma tuntuu yleismaailmalliselta. Se voisi sopia sellaisillekin suomalaisille, joiden juuret ovat jossakin Suomen ulkopuolella.

Artikkelissa muistellaan Puhelinlangat laulaa -levyä ohimennen. Se toimii lähinnä vertailukohtana sille, kuinka Katri Helena on kehittynyt ja päässyt eteenpäin urallaan. Katri Helena mainitsee myös edelleen sen, ettei hän halua sopeutua mihinkään valmiiseen muottiin. Hän kokee, ettei ikonin rooli aina tunnu omalta, mutta että hän ei häiriinny siitä, ellei sitä tuoda liian lähelle. Artikkelissa muis-

tellaan paitsi ensimmäistä levyä myös vuoden 1965 Euroviisukohua. Tietenkin artikkeleissa kerrataan myös jo tutuksi käynyt tarina siitä, kuinka Katri Helenasta tuli laulaja, mutta tarinaa jatketaan tapahtumilla ja merkkipaaluilla uran varrelta. Tarina on oikeastaan yhtä menestystä toisensa perään. Kun juttua lukee, tulee hyvä olo. Katri Helena haluaa antaa yleisölle, siis minulle, edelleen jotakin, vaikkapa iloa tai arjen unohdusta musiikkia kuunnellen tai eväitä oman elämäni vaikeuksien käsitte-lyyn. Kuten Ellis kirjoittaa, tähtikuva toimii eräänlaisena kutsuna sinne, missä tähtikuvan elementit yhdistyvät. (Ellis 1992, 93.) Tämä pitää paikkansa. Tekee mieli päästä Katri Helenan konserttiin. Parhaillaan hän on tauolla, mutta jatkaa konsertointiaan taas maaliskuussa 2010. Taidan mennä silloin katsomaan ja kuuntelemaan häntä.

LÄHTEET

Tutkimusaineiston artikkelit. Katso liite 4.

Alkuperäislähteet

Katri Helenan leikekirja-arkisto, kuva 01005
Katri Helenan leikekirja-arkisto, kuvat 01008-01010

Kirjallisuuslähteet

Aho, Marko 2002. *Iskelmäkuninkaan tuho. Suomi-iskelmän sortuvat tähdet ja myyttinen sankaruus*. Tampereen yliopisto: Acta.

Aho, Marko 2003. ”Hymylehti ja uusi sensaatiojournalismi (eli kuinka unohdettu kansa löysi seksin).” Teoksessa *Arkinen kumous. Suomalaisen 60-luvun toinen kuva*. Helsinki: SKS.

Alasuutari, Pertti 1999. *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino. (Kolmas uudistettu painos vuodelta 1995.)

Bagh, von Peter & Hakasalo, Ilpo 1986. *Iskelmän kultainen kirja*. Helsinki: Osakeyhtiö Otava.

Buxton, David 1990. ”Rock Music, the Star System and the Rise of Consumerism.” Teoksessa *On Record. Rock, Pop and the Written Word*. Toim. Simon Frith & Andrew Goodwin. London & New York: Routledge, 427-440.

deCordova, Richard. ”The emergence of the star system in America.” Teoksessa *Stardom. Industry of Desire*. Toim. Christine Gledhill. London: Routledge, 17-29.

Ellis, John 1992. *Visible Fictions. Cinema, Television, Video*. London: Routledge.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Gledhill, Christine 1991. ”Introduction.” Teoksessa *Stardom. Industry of Desire*. Toim. Christine Gledhill. London: Routledge, xiii-xx.

Hakusana ideologia. *Nykysuomen sanakirja 2002*. Helsinki: WSOY.

Hakusana "ideology". *The Oxford Dictionary of Philosophy*. Simon Blackburn. Oxford University Press, 2008. Oxford Reference Online. Oxford University Press. Tampere University. 17.12.2009 <http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t98.e1578>

Hakusana "ideology". *World Encyclopedia*. Philip's, 2008. Oxford Reference Online. Oxford University Press. Tampere University. 17.12.2009 <http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t142.e5668>

Hakusana sisu. *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 132. Internet-versio MOT Kielitoimiston sanakirja 1.0. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Kielikone Oy, 2004.

Hall, Stuart 1999. *Identiteetti*. Suom. ja toim. Mikko Lehtonen & Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.

Heiniö, Mikko (1996). ”Johdanto”. *Suomen musiikin historia 2. Kansallisromantiikan valtavirta 1885–1918*. Toim. Erkki Salmenhaara. Porvoo et al: WSOY, 13–21.

Heinonen, Visa 2003. ”Nuoriso mainonnan kohteeksi – kovaa menoa ja meininkiä.” Teoksessa *Arkinen kumous. Suomalaisen 60-luvun toinen kuva*. Helsinki: SKS, 113-133.

Hyrkkänen, Markku 2002. *Aatehistorian mieli*. Tampere: Vastapaino.

Immonen, Kari 1993. ”Mennyt nykyisyytenä.” Teoksessa *Metodikirja. Näkökulmia kulttuurihistorian tutkimukseen*. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:16.

Immonen, Kari 2001. ”Uusi kulttuurihistoria.” Teoksessa *Kulttuurihistoria. Johdatus tutkimukseen*. Toim. Kari Immonen ja Maarit Leskelä-Kärki. Helsinki: SKS, 11-25.

Jaakkola, Paula 1999. *Tangolaulukilpailijoiden kulkisuuskuva ja tähteys lehdistössä vuosina 1985-1998. Diskurssiteoreettinen lehdistöanalyysi*. Helsingin yliopisto, musiikkitieteen Pro gradu -tutkielma.

Jalkanen, Pekka 1992a. ”Miksi populaarimusiikki on populaaria?” Teoksessa *Suomalainen populaarimusiikki ja historia*. Toim. Oesch, Pekka. Seinäjoki. Rytmii-instituutin julkaisu A1, 7-21.

Jalkanen, Pekka 1992b. *Pohjolan yössä. Suomalaisen kevyen musiikin säveltäjiä Georg Malms-tenista Liisa Akimofiin*. Helsinki: Kirjastopalvelu.

”Karelianismi ja kansallisromantiikka.” Teoksessa *Kalevala-tietopaketti 2009*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran julkaisu verkossa <http://www.finlit.fi/kalevala/index.php?m=11&s=46&l=1> tarkistettu 20.12.2009.

Karvonen, Erkki 1997. *Imagologia. Imagon teorioiden esittelyä, analyysiä, kritiikkiä*. Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteellinen väitöskirja.

Knuuttila, Seppo 1994. *Tyhmän kansan teoria. Näkökulmia menneestä tulevaan*. Helsinki: SKS.

Korhonen, Anu 2001. ”Mentaliteetti ja kulttuurihistoria.” Teoksessa *Kulttuurihistoria. Johdatus tutkimukseen*. Toim. Kari Immonen ja Maarit Leskelä-Kärki. Helsinki: SKS, 40-58.

Kotirinta, Pirkko 2002. ”Katri Helena haluaa puhutella.” Teoksessa *Suomi soi 1 – Tanssilavoilta Tangomarkkinoille*. Helsinki: Tammi 2002, 315-318.

Kotirinta, Pirkko 2009. *Katri Helena kertoo salaisuuden*. Helsingin Sanomat 31.10.2009, C1.

Kuusi, Hanna 2003. ”Työmiehen päiväkirja: luokka, sukupolvi ja menneisyyden taakka.” Teoksessa *Arkinen kumous. Suomalaisen 60-luvun toinen kuva*. Helsinki: SKS, 361-376.

Laitinen, Heikki (2003) *Iski sieluihin salama. Kirjoituksia musiikista*. Toim. Hannu

Tolvanen & Riitta-Liisa Joutsenlahti. *Kansanmusiikki-instituutin julkaisuja 55*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 942.

Laitinen, Lea 2004. ”Kieltosana ja kielelär. Yhden kielikiistan kulku ja ideologiat.” Teoksessa *Yhteistä kieltä tekemässä. Näkökulmia suomen kirjakielen kehitykseen 1800-luvulla*. Toim. Katja Huomo, Lea Laitinen & Outi Paloposki. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 979, 177–222.

Latva, Tony & Tuunainen, Petri 2004. ”Katri Helena.” Teoksessa *Iskelmän tähtitaivas – 500 suomalaista viihdetaiteilijaa*. Helsinki: WSOY, 169-170.

Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli & Ruuska, Petri 2004. *Suomi toisin sanoen*. Tampere: Vastapaino.

Niemelä, Elina 1999. ”Sinulle mä antaisin sydämen.” *Jari Sillanpää populaarikulttuurisena ilmiönä*. Jyväskylän yliopisto: Musiikkitieteen Pro gradu -tutkielma.

Niemelä, Marko 1999. *Hellhound On My Trail. Robert Johnsonin blues-lyriikan mentaliteettihistoriallinen analyysi*. Tampereen yliopisto: Etnomusikologian Pro gradu -tutkielma.

Niemi, Mari K. & Pernaa, Ville 2005. ””Epähistoriallista ajanvietettä.” Mikä toteutumattomassa historiassa viehättää.” Teoksessa *Entäs jos... Vaihtoehtoinen Suomen historia*. Toim. Niemi, Mari K. & Pernaa, Ville 2005. Helsinki: Gummerus, 7-13.

Pajala, Mari 2005. ”Suomi 10 pistettä! Kun Katri Helena voitti vuoden 1965 Euroviisut.” Teoksessa *Entäs jos... Vaihtoehtoinen Suomen historia*. Toim. Niemi, Mari K. & Pernaa, Ville 2005. Helsinki: Gummerus, 200-218.

Peltonen, Matti & Kurkela, Vesa & Heinonen, Visa 2003. ”Johdanto.” Teoksessa *Arkinen kumous. Suomalaisen 60-luvun toinen kuva*. Helsinki: SKS, 6-15.

Rantanen, Päivi 1994. ”Hevosenkaltainen kansa – suomalaisuus topeliaanisessa diskurssissa.” Teoksessa *Me ja muut. Kulttuuri, identiteetti, toiseus*. Toim. Marjo Kylmänen. Tampere: Vastapaino, 17–24.

Siikala, Anna-Leena 1996. ”Suomalaisuuden tulkintoja.” Teoksessa *Olkaamme siis suomalaisia*. Toim. Pekka Laaksonen & Sirkka-Liisa Mettomäki. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 139–149.

Skaffari, Lotta 2004. *Kohtauksia elokuvamusikaalista West Side Story. Mentaliteettietnomusikologinen koreografia-analyysi*. Tampereen yliopisto: Etnomusikologian Pro gradu -tutkielma.

Topelius, Zachris 1981. *Maamme kirja*. Paavo Cajanderin suomennoksen pohjalta toimittanut Vesa Mäkinen. Helsinki: WSOY.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

LIITTEET

Liite 1: KATRI HELENAN LEIKEKIRJA-AINEISTON KOODAUSRUNKO

1. Jutun numero

Merkittään juoksevalla numerolla niin, että jokainen juttu saa oman numeron, jota ei ole muilla.

2. Leikekirjan numero

Merkittään juoksevalla numerolla 1-12.

3. Tallennenumero arkisto-CD:llä

CD-tallenteessa tallennenumero on ensimmäisen kuvan numero, jossa esiintyy jutun tekstiä tai kuvaa (esimerkiksi 01001). Yksi juttu voi olla tallennettuna useammalle kuvalle. Yksi CD-tallenteen kuva voi myös sisältää useampia juttuja.

4. Kopio löytyy tai ei löydy

Muuttuja kertoo, onko juttu jo tallella paperikopiona analysointia varten. Tämä muuttuja on tutkijan omaa analyysiä varten.

0 Ei ole

1 On

5. Jutun tekijät

Merkittään, mikäli ovat tiedossa.

6. Väline

Muuttuja täydentyi tarkastelun edetessä. Leikekirjoissa 1 ja 2 esiintyi 35 eri lehteä. Numero 99 oli vironkielinen lehti. Osa numeroista puuttuu, sillä analysoin myös kolmatta leikekirjaa, mutta jätin sen pois tarkastelusta, koska aineistoa olisi muuten kertynyt liikaa. Puuttuvilla numeroilla merkityt lehdet esiintyivät kolmannessa leikekirjassa.

0. Ei tiedossa
1. Eeva
2. Suosikki
3. Tuulilasi
4. Ilta-Sanomat
5. Anna
6. Me Naiset
7. Elokuva-Aitta
8. Katso (TV- ja radiolehti)
9. Uusi maailma (Apu-lehden kausijulkaisu)
10. Hymy
11. Jaana
12. Kainuun Sanomat
13. Länsi-Savo
14. Iisalmen Sanomat
15. Työn lomassa
16. Iskelmä
17. Stump
18. Turun Sanomat / Extra
22. Seura
24. Koti-Posti
25. Apu
29. Intro
30. YV (Yhteisvoimin, osuuskassaväen kuvallukemisto?)
31. Veikkaaja
32. Novelli
33. Uusi Viikonloppu
34. Regina
35. Pientalo
36. 10-lehti
37. Viikko-Sanomat
38. Hopeapeili
39. Nyrkkiposti (myöhemmin 1977-> Nykyposti)
40. Me Kaksi
99. Vironkielinen lehti

7. Päiväys

Merkitään, mikäli se on tiedossa, esimerkiksi 250379.

8. Lehden tai vuosikerran numero

Merkitään, mikäli se on tiedossa.

9. Vuosi

Merkitään, mikäli se on näkyvässä artikkelissa, esimerkiksi 1979. Jutussa kerrottujen asioiden perusteella ilmestymisvuoden voi arvioida vuoden tarkkuudella. Epäselvissä tapauksissa vuosiluku jätetään merkitsemättä. Vuosimuuttuja tarvitaan erikseen, sillä kaikissa artikkeleissa ei ole näkyvässä päivämäärää.

10. Jutun otsikko

Kirjoitetaan jutun koko otsikko, esimerkiksi ”Katri Helenan ajatuksia elämästä”.

11. Juttutyyppi

Muuttuja täydentyi luokittelun edetessä.

1. Henkilökuva (laaja haastattelu, jossa Katri Helena pääsee ääneen itse)
2. Minihaastattelu (lyhyt ”Mitä kuuluu” –juttu tai viimeaikaisten tapahtumien kertaus ja/tai niiden kommentointi, ei välttämättä sisällä haastattelua)
3. Uutinen
4. Listaus / listasijoituksista kertova juttu
5. Keikka- tai levyarvostelu
6. Mainos tai puffi
7. Reportaasi (ei välttämättä sisällä haastattelua, jutussa luonnehditaan esimerkiksi jotakin ilmiötä kuten Letkis-buumi tai toimittaja on mukana tapahtumia seuraamassa)
8. Yhteishaastattelu (Katri Helenaa haastatellaan yhdessä toisen tai toisten henkilöiden kanssa, esimerkiksi äidin, poikaystävän, aviomiehen tai kollegojen kanssa)
9. Muu (esim. harrastusjuttu tai pelkkä leikekirjaan säilötty valokuvaleike)
10. Yleisöltä lähtöisin oleva juttu (yleisönosastokirjoitus, lukijan palaute tai fanin kirje)
11. Juttu, jossa joku muu henkilö kertoo Katri Helenasta haastattelussa, mutta Katri Helenaa ei haastatella

12. Valokuvien määrä jutussa

13. Muita kommentteja

Liite 2: PUHELINLANGAT LAULAA -KAPPALEEN SANOITUS

(Säv. Pentti Viherluoto, sanat Aimo Viherluoto)

Puhelinlangat laulaa
ja taivaalla loistaa kuu
Maantiellä vihellellä
kun kulkijapoika käy
Puhelinlangat laulaa
ja pilvistä katsoo kuu
Kulkijan taipaleella
ei huolien häivää näy

Heinälatoon yöksi hän majoittuu
ja eväitänään maistelee
Kullastansa siellä hän uneksuu
kun unian hän vetee
Puhelinlangat laulaa
ja kuutamo kirkas on
Vapaa kuin taivaan lintu
on kulkija huoleton

Puhelinlangat laulaa
ja taivaalla loistaa kuu
Maantiellä vihellellä
kun kulkijapoika käy
Puhelinlangat laulaa
ja pilvistä katsoo kuu
Kulkijan taipaleella
ei huolien häivää näy

Tyttö jossain kaukana odottaa
kaipaus rinnassaan
Riemumielellä kulkija vaeltaa
kaunokaista katsomaan
Puhelinlangat laulaa
ja taruja kertoilee
Maanteiden romantiikkaa
ne tuulessa soittelee

Liite 3: KATRI HELENAN LEIKEKIRJA-ARKISTO

Leikekirjat 1-12 vuosilta 1964-2004 valokuvina jpeg-muodossa cd-tallenteina (4 cd:tä, noin 2000 kuvaa) sijaitsevat Kansanperinteen arkistossa Tampereen yliopistossa. Leikekirja-aineisto on tarkoitettu vain tutkijoiden käyttöön.

Liite 4: TUTKIMUSAINEISTON ARTIKKELIT -TAULUKKO. Leikekirjoista 1 ja 2 valitut jutut. Olen viitannut tekstissä juttuihin tallennenumeroilla. Leikekirjan numero näkyy tallennumeron kahdesta ensimmäisestä numerosta (katso sarake 2).

1.Jutun numero	2.Tallennenumero cd:llä	3.Jutun tekijät	4.Väline	5.Pvm	6.Lehden numero	7.Vuosi
26	01017	Jussi Pesio	Katso (TV- ja radiolehti)	020565	18	1965
67	01051	Iiris Tuunainen, Väinö Andersson (k)	Hymy		12, 1:90	1966
74	01055	Anu Seppälä	Elokuva-Aitta		24	1966
93	01068		Suosikki		10	1964
94	01069		Vironkielinen lehti	190966		1966
95	01070		Kainuun Sanomat	151068		1968
96	01070		Länsi-Savo	041068		1968
97	01070		Länsi-Savo	031068		1968
99	01071	Eero Nokela	Iisalmen Sanomat	020869		1969
100	01072	Jyrki Hämäläinen, Olavi Kaskisuo (k)	Jaana	060667		1967
120	01083	Erkki Pälli, Norman Nicholls (k)	Iskelmä		10	1967
133	01089	Iiris Tuunainen	Hymy		3	1968
135	01098	Terttu Asikainen, Kalevi Hujanen (k)	Turun Sanomat Extra	030368	3	1968

Tutkimusaineiston artikkelit -taulukko jatkuu ja jakautuu jatkossakin aina kahdelle sivulle. Jutun numeron avulla taulukon alku- ja loppuosan tiedot voi yhdistää. Juttutyypin voi tarkistaa koodausrungosta, liite 1, kohta 11.

1.Jutun numero	8.Jutun otsikko	9.Juttu-tyyppi	10.Valokuvat joissa Katri Helena	11.Muita kommentteja
26	Katri Helena, iskelmälaulajatar / Minne tuuli kuljettaa	1	11	
67	Katri Helena ei puhu yksityisasioistaan	1	2	Hymyn kannessa
74	Raikulipojan ja letkistytön joulupiparkakut	7	1	Elokuva-Aitan kanssa Simo Salmisen kanssa
93	Letkiskuningatar	2	13	Suosikin kannessa
94	"Söprusvöistlus II, Naapurivisa II"	9	2	Vironkielinen lehti
95	Katri-Helenalla taas paikka auringossa	1	1	
96	"Pelimannitāti käväisi Kuopiossa"	3	2	Uusi levy Paikka auringossa
97	Ei otsikkoa, pelkkä kuvateksti	3	3	
99	Olen mielelläni koko kansan Katri, jos pystyn	1	1	
100	Kultatyttö avaa koko sydämensä	1	6	Jaana-lehden kannessa
120	Kerrankin Katri Helenasta	1	5	Iskelmä-lehden kannessa
133	Katri Helenan avioero	11	4	Hymyn kannessa, Matti Turunen kertoo erosta
135	Katri Helena kertoo avioerostaan itse	1	4	Huvi-lehden kannessa

1.Jutun numero	2.Tallenne-numero cd:llä	3.Jutun tekijät	4.Väline	5.Pvm	6.Lehden numero	7.Vuosi
141	01104		Suosikki		3	1968
145	01108		Seura	100468	15	1968
149	01110	Inkeri Numminen, Jukka Vatanen (k)	Me Naiset	120668	24	1968
156	01116	Antti Einiö	YV Yhteis- vastuu		5	1968
171	01125	Tuovi Marttunen, Hannu Männynok- sa (k)	Intro			1968
182	01137	Airi Savolainen	Koti-Posti		23	1968
198	01155		Apu	210269	8	1969
203	01158	Ritva-Liisa Relan- der, Martti Brandt (k)	Apu	280369	13	1969
207	01166	Hellevi Jussila, Olavi Kaskisuo (k)	Jaana		5	1969
215	01175		Intro	020769	13	1969
218	01178		Apu			1969
219	01179	Riitta Tulonen, Arto Hallakorpi (k)	Anna	050869	31	1969
234	01192	Kaisa Strandén, Alvar Kolanen (k)	Koti-Posti		23	1969
249	01206	Sinikka Laine, Martti Pohjola (k)	Regina		22	1969

1.Jutun numero	8.Jutun otsikko	9.Juttu-tyyppi	10.Valokuvat joissa Katri Helena	11.Muita kommentteja
141	Danny ja Katri Helena ja me muut Kanarialla	7	7	Suosikin kannessa
145	Pääsiäisen puputyttö Katri Helena	2	2	Seuran kannessa
149	Katrillakin on sydän	1	1	Me Naiset –lehden kannessa
156	Kahden kultalevyn voimakaksikko	2	2	Yhteisvastuun kannessa
171	Syksyn sävel	3	3	
182	Katri Helenan iloiset kuviot	2	1	Koti-Postin kannessa
198	Kenet Ossi Runne saa mukaansa Espanjaan?	3	2	Apu-lehden kannessa
203	Mitä ja ketä ajattelee Katri Helena	1	7	Apu-lehden kannessa
207	Pop-laulajallakin täytyy olla oikeus rakkauteen!	1	1	Jaana-lehden kannessa Tapani Kansan kanssa
215	Katri Helena toivottaa Intron lukijoille kuumaa kesää!	9	1	Intron kannessa
218	Katri Helena toi kesän Säskylään	7	2	
219	Katri Helenan kesä	1	2	Anna-lehden kannessa
234	Katri Helenasta operetti-poppari	1	4	Koti-Postin kannessa
249	Kynsin hampain maineessa	1	6	

1.Jutun numero	2.Talenne-numero cd:llä	3.Jutun tekijät	4.Väline	5.Pvm	6.Lehden numero	7.Vuosi
250	01210		Pientalo		8	1969
257	02002		10-lehti		23	1970
267	02007	Raija Alanen, Juhani Kaarenmaa (k)	Koti-Posti		10	1970
276	02017	Leena Häyrinen, Kristian Runeberg (k)	Eeva		5	1970
280	02023	Sirpa Kuoppamäki	Novelli			1970
281	02024	Sakari Räsänen, Kari Santala (k)	Viikko-Sanomat	170970	37	1970
290	02034	Kerttu Saarela, Pentti Auer (k)	Viikko-Sanomat			1970
295	02040	Raila Kinnunen, Jorma Komulainen (k)	Hopeapeili	241270	51-52	1970
298	02044	Rauni Halonen, Arto Hallakorpi (k)	Anna	020271	5	1971
299	02047		Suosikki		6	1971
313	02055	Tapani Karhu, Kari Laakso (k)	Uusi Maailma			1971
315	02057		YV Yhteisvastuu		7-8	1971
321	02064	Pirkko Kettunen	Uusi Maailma	231271	26	1971
325	02067	Sirpa Kuoppamäki	Novelli		2	1972

1.Jutun numero	8.Jutun otsikko	9.Juttu-tyyppi	10.Valokuvat joissa Katri Helena	11.Muita kommentteja
250	Ei otsikkoa	9	1	Pientalo-lehden kannessa
257	Hyvä on Katri Helenan hiihdellä	9	1	10-lehden kannessa
267	Katri Helenan vallaton kevät	1	3	
276	Katri Helena avomielisenä	1	5	Eevan kannessa
280	Kuukauden pop: Katrin tie tähtiin	2	1	
281	Tuleeko Katri-Helenasta hieno nainen?	1	5	
290	Miten käy Katri Helenan, Lasse Mårtensonin, Tapani Kansan	8	4	
295	Pikkuinen pikkuinen tyttö	9	2	Hopeapeilin kannessa
298	Katri Helena ja kevään merkit	9	5	Annan kannessa
299	Katri-Helena: Jos menettän ääneni...	1	4	
313	Uusi Katri Helena	2	4	
315	Katri Helena: Minulle ei... Tapani Kansa: Romantiikka on...	8	2	yksi kuva jo 02055; YV:n kannessa
321	Katri Helena: Rakastan helliä ihmisiä	1	2	UM:n kannessa
325	Katri Helena kolmannen kerran rannalle	3	4	Katri Helena ei päässyt euroviisuehdokkaaksi

1.Jutun numero	2.Tallenne-numero cd:llä	3.Jutun tekijät	4.Väline	5.Pvm	6.Lehden numero	7.Vuosi
329	02070		Intro		3	1972
332	02073	Seppo Valjakka	Koti-Posti			1972
339	02077	Riitta Lindegren, Stig Bergström (k)	Anna		14	1972
341	02080	Liisa Simola	Koti-Posti			1972
342	02083	Matti Laitinen	Apu			1972
343	02085	Marke Jokinen, Pekka Haraste (k)	Me Naiset	120472	15	1972
351	02091	Eero Nokela, Antti Taskinen (k)	Seura	050572	18	1972
367	02111	Aikki Perttola- Flinck	Katso (TV- ja ra- diolehti)	081072	41	1972
377	02115	Perttu Palo, Heikki Savolainen (k)	Koti-Posti		21	1972
380	02119	Raija Vähätupa, Kari Pulkkinen (k)	Me Kaksi		12	1972
381	02127		Tuulilasi		1	1973
394	02136	Tommi Liuhala	Iltä-Sanomat	040573		1973
401	02138		Apu	250573	21	1973
402	02139	Tytti Heikkilä, Q- studio (k)	Regina		14	1973

1.Jutun numero	8.Jutun otsikko	9.Juttu-tyyppi	10.Valokuvat joissa Katri Helena	11.Muita kommentteja
329	Katri Helena tarvitsi itsensä löytämiseen 8 kovaa vuotta	1	4	Intron kannessa
332	Koko kansan Katri-Helena	1	2	Juttuun liittyy myös pilakuva Katriesta
339	Katri Helena lähti Amerikkaan	1	4	Anna-lehden kannessa
341	Katri-Helena Imatrahaalilla	5	4	
342	Katri Helena valloitti Finntownin	7	2	Myös 02084
343	Tervetuloa kotiin Katri Helena	1	3	Me Naiset –lehden kannessa
351	Lännen lokari kosi Katri Helenaa	7	5	Seuran kannessa
367	Ihmettelen itseäni, sanoo Katri Helena	1	2	Katso-lehden kannessa
377	Meni taas operetiksi	2	3	Koti-Postin kannessa, myös 02116 ja 02117
380	Katri Helena tänään!	1	8	Me Kaksi –lehden kannessa, juttu jatkuu 02126 asti
381	Miten kolari vaikutti Katri-Helenaan	9	3	Tuulilasi-lehden kansikuvassa, yksi valokuva 02128
394	Katrin ja Brushanen ohjelma Adlonissa liian isopala	5	1	
401	Katri Helena Helsingin yössä	9	2	Apu-lehden kannessa
402	Katri Helenan uusi vuosikymmen	1	2	Reginan kannessa, myös 02140 ja 02141

1.Jutun numero	2.Talenne-numero cd:llä	3.Jutun tekijät	4.Väline	5.Pvm	6.Lehden numero	7.Vuosi
404	02142	Gunnar Mattsson, Teppo Lipasti (k)	Viikko-Sanomat	170573	20	1973
411	02148	Antero Maunula, Kari Laakso (k)	Hymy			1973
414	02151	Maria Schulgin, Jukka Häyrinen (k)	Jaana	161073	12	1973
429	02161	Risto Karlsson	Koti-Posti			1973
435	02164	Helena Hämäläinen, Vladimir Pohntokari (k)	Eeva		1	1974
437	02170	Kati Andrejew	Apu	110174	2	1974
438	02175		Anna			1974
440	02176		Anna	120274	7-8	1974
442	02183	Leena Eronen, Mauno Hämäläinen (k)	Seura	190474	16	1974

1.Jutun numero	8.Jutun otsikko	9.Juttu-tyyppi	10.Valokuvat joissa Katri Helena	11.Muita kommentteja
404	Katri-Helenan kymmenen lauluvuotta	1	4	Viikko-Sanomien kannessa, juttu jatkuu 02146 asti
411	Keikkakesän väärinpeluri Katri Helena	3	2	
414	Katri Helena onnellisessa syksyssään	1	6	Jaana-lehden kannessa, juttu jatkuu 02156 asti
429	Katri Kalaojan samettihääät	8	1	Myös 02162
435	Katri Helenan sydäneläinen asia	1	3	Eevan kannessa, juttu jatkuu 02168 asti
437	Katri Helenan vauvaloma alkoi	7	7	Apu-lehden kannessa, juttu jatkuu 02174 asti
438	Ompuhaalari ja Katri Helenan ruutuvillatakki	9	1	
440	Katri Helenan onnen aika	2	8	Anna-lehden kannessa, juttu jatkuu 02182 asti
442	Katri Helena ja Päivän-säde	2	2	Seuran kannessa, myös 02184